

Карлос Кастанеда

Сказания за силата

КАРЛОС КАСТАНЕДА СКАЗАНИЯ ЗА СИЛАТА

Превод: Мария Кръстева

chitanka.info

„В настоящата книга Карлос стига до ръба на самата бездна — едно пътешествие в непознаваемото (нагуала), което представлява смъртта на неговото персонифицирано, биографично «аз» (тонала). Дон Хуан, търпеливият му учител, и дон Хенаро, неговият жизнерадостен, изпълнен с движение покровител, трябва да се сбогуват с него. Те вече не могат да му помогнат: той е напълно сам, свободен, най-сетне истински воин...“

Psychology Today

„Дон Хуан приключва обучението на Кастанеда с най-мощния и мистичен урок по магическо изкуство — редица зашеметяващи видения, които са едновременно посвещаване и сбогуване. Тайните, които просветват иззад думите, ще ви съпровождат... постоянно живи, съвършени, силни.“

Chicago Daily News

*Пет свойства има птицата самотна:
първото — до най-висок предел лети;
второто — не страда за дружина, дори от
своя вид;
третото — тя с клюна винаги се цели
във небето;
четвърто — няма цвят определен,
и петото — тя много нежно пее.*

Сан Хуан де ла Крус
„Слова на светлина
и любов“

ПЪРВА ЧАСТ
ЕДИН СВИДЕТЕЛ НА ПРОЯВИТЕ НА
СИЛАТА

1. СРЕЩА СЪС ЗНАНИЕТО

Не бях виждал дон Хуан от няколко месеца. Беше есента на 1971 година. Нещо ме караше да мисля, че се намира в къщата на дон Хенаро в Централно Мексико. Затова си приготвих всичко необходимо за пет-шестдневно пътуване и потеглих с колата. Рано следобед на втория ден обаче нещо ме подтикна да спра пред къщата на дон Хуан в Сонора. Паркирах колата и извървях краткото разстояние до неговия дом. За моя изненада той се оказа там.

— Дон Хуан! — възкликнах аз. — Не очаквах да те намеря тук.

Той се засмя. Изглежда, моята изненада го забавляваше. Беше се разположил пред входа върху един празен гюм за мляко. Имаше вид, че ме е очаквал. Посрещна ме непринудено, с израз на задоволство. Свали шапка и комично я размаха. После отново си я сложи и вдигна ръка за почит. След това яхна гюма като седло и се облегна на стената.

— Сядай, сядай — приветливо ме подкани той. — Радвам се отново да те видя.

— За малко да пропътувам напразно цялото разстояние до Централно Мексико и обратно до Лос Анжелис. Това, че те намерих тук, ми спестява няколко дни шофиране — казах аз.

— Все щеше да ме намериш — загадъчно отвърна той. — Но да приемем, че ми дължиш тези шест дни, в които щеше да пътуваш дотам. Ще можеш да свършиш нещо по-интересно, отколкото само да натискаш педала.

В усмивката на дон Хуан имаше нещо пленително. Той покоряваше със своята сърдечност.

— Къде са нещата ти за писане? — попита той.

Отвърнах, че съм ги оставил в колата. Той каза, че без тях изглеждам необичайно, и ме накара да се върна и да ги взема.

— Завърших една книга — споменах аз.

Той ми отправи дълъг, втренчен поглед, от който изпитах гъдел в стомаха. Все едно, че с нещо меко побутваше вътрешностите ми. Усетих, че ми прилошава, но в този момент той извърна глава и отново се почувствах добре.

Искаше ми се да му разкажа за книгата си, но той направи жест, че не иска и да чуе за нея.

Усмихна се. Настроението му бе приятно и приповдигнато и той веднага поде един обикновен разговор за хора и събития от последно време. Накрая все пак успях да го насоча към темата, която ме интересуваше. Споменах първо, че докато съм преглеждал ранните си записки, съм установил как от самото начало на познанството ни той подробно ми е описвал света на магьосниците. В светлината на това, което ми е разказвал на онзи етап, у мен се е събудил интерес към ролята на халюциногенните растения.

— Защо си ме карал толкова пъти да вземам тези растения? — попитах аз.

Той се засмя и тихо промърмори:

— Защото си глупак.

Чух го от първия път, но исках да се уверя и се направих, че не съм разбрал.

— Моля?

— Знаеш какво казах — отвърна той и стана. Приблужи се до мен и ме чукна по главата.

— Много бавно загръвяше и нямаше друг начин да те разтърся.

— Значи не са били абсолютно необходими? — попитах аз.

— В твоя случай бяха. Но има хора, които не се нуждаят от тях.

Той се изправи до мен, загледан във върховете на храстите вляво от къщата. После отново седна и заговори за другия си ученик — Елихио. Каза, че откакто е негов ученик, Елихио само веднъж е взимал психотропни растения, но въпреки това е много по-напреднал от мен.

— Някои хора са чувствителни по природа — каза той. — Но ти не си. Аз също не съм. В крайна сметка чувствителността не е от голямо значение.

— А какво тогава е от значение? — попитах аз. Той потърси точния отговор.

— От значение е воинът да бъде безупречен — отвърна накрая той. — Но това е само начин на изразяване, заобикаляне на същността. Ти вече изпълни някои задачи по магьосничество и мисля, че е време да спомена кой е източникът на всяко нещо, което има значение. И тъй, бих казал, че най-важното за един воин е да постигне цялостност на себе си.

— Какво означава цялостност на себе си, дон Хуан?

— Казах, че само ще го спомена. В живота ти все още има много разпокъсани нишки, които трябва да се свържат, преди да можем да поговорим за целостта на самия себе си.

Тук той прекъсна разговора. Махна с ръка, за да ми даде ясно да разбера, че иска да спра да приказвам. Явно беше, че наблизо има някой или нещо. Той наклони глава вляво, сякаш се заслуша. Както бе съсредоточен в храстите вляво от къщата, можех да видя бялото на очите му. Няколко мига стоя заслушан, после стана, приближи се до мен и ми прошепна, че трябва да излезем от къщи и да отидем да се поразходим.

— Да не би нещо да не е в ред? — попитах шепнешком аз.

— Не, няма нищо — отвърна той — Всичко си е съвсем наред.

Той ме поведе към храсталака. Вървахме около половин час и стигнахме до едно малко кръгло място без растителност, с диаметър около три-четири метра. Червеникавата пръст бе съвсем равно утъпкана. Нямаше обаче следи от машина, която да е изравнила и утъпкана тази площ. Дон Хуан седна в средата, обърнат на югоизток. Посочи ми място на около метър и половина разстояние и ме накара да седна с лице към него.

— Какво ще правим тук? — попитах аз.

Той огледа наоколо, завъртайки се на място, докато отново се оказа с лице на югоизток.

Поведението му ме разтревожи. Попитах го с кого е тази среща.

— Със знанието — отвърна той. — Знанието, бих казал, витае наоколо.

Той не ме остави да се хвана за този загадъчен отговор. Веднага се прехвърли на друга тема и весело ме подкани да се държа естествено, с други думи — да си вода бележки и да си приказваме, сякаш сме в неговия дом.

По това време аз особено натрапчиво си спомнях живота усещане, което бях имал преди шест месеца, че „разговарям“ с койота. Това събитие за мен означаваше, че за пръв път съм бил в състояние да си представя, да възприема със сетивата си и с трезв ум магическото описание на света — описание, при което словесното общуване с животни е нещо естествено.

— Сега няма да се занимаваме с този вид изживявания — отвърна на въпроса ми дон Хуан. — За теб не е полезно да съсредоточаваш вниманието си върху минали събития. При случай можеш само да ги споменаваш.

— А защо е така, дон Хуан?

— Още не ти достига лична сила, за да търсиш магическото обяснение.

— Значи все пак магическо обяснение има!

— Разбира се. И магьосниците са хора. Ние сме мислеци същества. Стремим се да постигнем яснота.

— Бях останал с впечатление, че грешката ми е да търся обяснения — казах аз.

— Не. Грешката ти е, че търсиш удобни обяснения — обяснения, които да отговарят на теб и на твоя свят. Това, срещу което възразявам, е твоят начин на мислене. Магьосникът също дава обяснения на нещата в своя свят, но не е толкова твърдоглав.

— Как мога аз да постигна магическото обяснение?

— Като придобиеш лична сила. Личната сила ще ти помогне с лекота да проникнеш в магическото обяснение. То не е обяснение от познатия ти вид. Въпреки това благодарение на него светът и неговите тайни стават ако не ясни, то поне не така страшни. Такъв би трябвало да бъде смисълът на едно обяснение, но не това търсиш ти. Ти търсиш отражението на собствените си представи.

Загубих желание да задавам въпроси. Но усмивката му ме насърчи да продължа да говоря. Друга тема от особена важност за мен беше неговият приятел дон Хенаро и изключителното въздействие, което той оказваше върху мен. Всеки път, когато съм имал контакт с него, аз преживявах най-невероятно изкривяване на сетивата.

Дон Хуан се разсмя, когато изразих въпроса си на глас.

— Хенаро е изумителен — каза той. — Но засега няма смисъл да говорим за него или за това, което ти причинява. Отново ти липсва достатъчно лична сила, за да разискваме тази тема.

— Ами ако никога не я придобия?

— Ако никога не я придобиеш, няма никога и да я разискваме.

— При моето темпо дали някога ще я постигна? — попитах аз.

— Това зависи от теб. Аз съм ти дал цялата необходима информация — отвърна той. — Твоя е отговорността да придобиеш

достатъчно лична сила, за да наклониш везните в своя полза.

— Ти се изразяваш метафорично — казах аз. — Кажи ми направо: какво точно трябва да направя? Ако си ми казал вече, да приемем, че съм забравил.

Дон Хуан се разсмя и легна на земята, като кръстоса ръце под главата си.

— Ти съвсем точно знаеш какво ти е нужно — каза той.

Отвърнах как понякога си мисля, че зная, но през повечето време ми липсва самоувереност.

— Страхувам се, че бъркаш нещата — каза той. — Самоувереността на един воин не е самоувереността на обикновения човек. Обикновеният човек търси потвърждение в очите на страничния наблюдател и нарича това самоувереност. Воинът търси безупречност в собствените си очи и нарича това смирение. Обикновеният човек се вкопчва в другите хора, докато воинът се вкопчва единствено в себе си. Ти просто гониш облаците. Стремиш се към самоувереността на обикновения човек, а би трябвало да се стремиш към смирението на воина. Разликата е забележителна. Да бъдеш самоуверен означава да знаеш нещо със сигурност; да бъдеш смирен, означава да бъдеш безупречен в действията и чувствата си.

— Опитвах се да живея, следвайки твоите напътствия — казах аз. — Може би не съм най-добрият, но правех всичко, което можех. Това ли е безупречност?

— Не, трябва да постигнеш още повече. Трябва непрестанно да преодоляваш собствените си граници.

— Но това е лудост, дон Хуан. Човек не е способен на такова нещо.

— Ти вече правиш много неща, които щяха да ти се сторят лудост преди десет години. Самите тези неща не са се променили, променила се е твоята представа за самия теб. Това, което преди ти се е струвало невъзможно, вече е напълно възможно и постигането на пълна промяна е може би само въпрос на време. В това отношение воинът има само един път — да действа неотклонно и безрезервно. Ти знаеш достатъчно за пътя на воина, за да действаш според изискванията му, но ти пречат твоите стари навици и начин на живот. Разбрах какво има предвид.

— Мислиш ли, че писането е един от старите навици, които трябва да преодолеея? — попитах аз. — Дали да не унищожа новия си ръкопис?

Той не отговори. Стана и се загледа в края на храсталака.

Разказах му за многото писма, които бях получил и в които хората твърдяха, че не бива да разказвам за своето ученичество. Те привеждаха за пример учителите в източните езотерични доктрини, които изискват учението им да се пази в абсолютна тайна.

— Сигурно тези учители се ласкаят от мисълта, че са учители — каза дон Хуан, без да ме погледне. — Аз не съм учител, а просто воин. Затова не знам как се чувства един учител.

— Но може би аз разкривам неща, които не бива да се разкриват, дон Хуан.

— Никакво значение няма какво ще разкриеш и какво ще запазиш за себе си — каза той. — Всичко, което правим, и всичко, което представляваме, се основава на нашата лична сила. Ако тя е достатъчна, една казана дума ще стигне да промени целия ни живот. Но ако ни липсва необходимата лична сила, и най-великата мъдрост да ни се разкрие, тя няма да има никакъв смисъл.

После понижи глас, сякаш споделяше с мен нещо поверително.

— Сега ще ти кажа най-великата истина, която човек може да изрече. Да видим дали ще я разбереш. Знаеш ли, че в този момент си заобиколен от вечността? И знаеш ли, че само да пожелаеш и ти можеш да се възползваш от тази вечност?

След дълго мълчание, през което той ме насърчаваше да отговоря с леко движение на очите, аз казах, че не разбирам за какво говори.

— Ето тук! Вечността е тук! — посочи той към хоризонта.

После посочи зенита:

— А може би там. Или, да речем, всичко това. — И той разтвори ръце, сочейки от изток до запад.

Спогледахме се. В очите му имаше въпрос.

— Какво ще кажеш за това? — попита той, настоявайки да помисля над думите му.

Не знаех какво да кажа.

— Знаеш ли, че ти можеш безконечно да се разпростираш във всяка от тези посоки? — продължи той. — Знаеш ли, че всеки миг може да бъде вечност? Това не е гатанка. Това е факт. Но само ако

овладееш мига и го използваш, за да се отдадеш изцяло и завинаги на една от тези посоки.

Той втренчено ме изглежда.

— Преди ти не знаеше това — каза той с усмивка. — Сега го знаеш. Аз ти го разкрих, но то е без никакво значение за теб, защото нямаш достатъчно лична сила, за да се възползваш от това откритие. Но ако имаше тази сила, дори само моите думи щяха да ти помогнат да събереш своята цялостност и да изведеш най-важната част от нея извън границите, които я сдържат.

Той приближи към мен отстрани и съвсем леко ме потупа по гърдите.

— За тези граници говоря — каза той. — Човек може да ги преодолее. Ние сме чувство, осъзнаване, което е заключено тук.

Той стовари двете си ръце на раменете ми. Бележникът и моливът ми паднаха на земята. Дон Хуан настъпи бележника с крак и ме загледа, после се разсмя.

Попитах го дали има нещо против записките ми. Отвърна, че не, и отмести крака си, за да ме увери.

— Ние сме същества от светлина — каза той, като клатеше ритмично глава. — А за едно същество от светлина значение има само личната сила. Но ако ме попиташ какво е лична сила, няма да мога да ти обясня.

Дон Хуан погледна към хоризонта на запад и каза, че имаме още няколко часа виделина.

— Налага се дълго да стоим тук — обясни той. — Затова трябва или да седнем и да мълчим, или да разговаряме. Но понеже за теб е несвойствено да мълчиш, тогава по-добре да говорим. Това тук е място на силата и то трябва да свикне е нас преди да падне нощта. Трябва да седиш тук по най-естествен начин, без страх и нетърпение. Ти се отпусках най-добре, когато си водиш записки, затова си пиши, колкото ти душа иска. А сега ми разкажи за своето *сънуване*.

Тази внезапна промяна на темата ме свари неподготвен. Той повтори молбата си. Много можех да говоря за това. *Сънуването* означаваше човек да постигне специален контрол над своите сънища до такава степен, че изживяванията по време на сън и тези в будно състояние да придобиват еднаква практическа стойност. Магьосниците

твърдят, че в състояние на *сънуване* обикновените критерии за разграничаване на сън от действителност стават невалидни.

Практиката на дон Хуан по *сънуване* се състоеше в едно упражнение — да се намират ръцете насън. С други думи, човек трябваше нарочно да сънува, че търси и си намира ръцете насън, като просто сънува как вдига ръце на нивото на очите си.

След дългогодишни неуспешни опити аз най-сетне осъществих тази задача. Като погледна сега назад, става ми ясно, че съм постигнал успех едва след като бях овладял до известна степен своя всекидневен живот.

Дон Хуан поиска да узнае най-важните моменти. В началото казах, че понякога ми се струваше непреодолимо трудно да се накарам да погледна ръцете си. Той ме бе предупредил, че ранният подготвителен етап, който той наричаше „подготовка на сънуването“, представлява нещо като смъртна игра, която съзнанието играе със себе си, т.е. една страна от мен ще направи всичко възможно, за да ми попречи да осъществя задачата си. Можеше, както бе казал дон Хуан, да бъда тласнат към меланхолия, загуба на смисъл и дори суисидна депресия^[1]. Аз обаче не стигнах дотам. Преживях го откъм леката му, комична страна. Въпреки това резултатът бе не по-малко тревожен. Всеки път, когато се канех да погледна ръцете си насън, ставаше нещо необичайно — или политах, или сънят ми се превръщаше в кошмар, или изпитвах много приятна телесна възбуда. Всичко в съня ставаше по-живо от „нормалното“, затова страхотно ме обсебваше. Първоначалното ми намерение да погледна ръцете си винаги биваше осуетявано.

Най-неочаквано една нощ аз открих ръцете си насън. Сънувах, че се разхождам по непозната улица в чуждестранен град и изведнъж вдигнах ръце и ги задържах пред лицето си. Сякаш в мен нещо се бе предало и ме бе оставило да гледам opakото на дланите си.

Дон Хуан ме бе инструктирал — веднага щом образът на ръцете ми започне да се размива или да прелива в нещо друго, да преместя поглед от ръцете си към някакъв друг обект наоколо в съня си. В този сън аз преместих погледа си към една сграда в края на улицата. Когато сградата започна да избледнява, насочих вниманието си към други обекти в съня. Крайният резултат беше една невероятно цялостна картина на пуста улица в непознат, чужд град.

Дон Хуан ме накара да продължа разказа си за други свои изживявания в *сънуването*. Говорихме дълго време.

В края на разказа ми той се изправи и тръгна към храстите. Аз също станах. Бях нервен — безпричинно състояние, тъй като нищо наоколо не внушаваше страх или тревога. Дон Хуан скоро се върна и забеляза възбудата ми.

— Успокой се — каза той и ме хвана внимателно за ръка.

Накара ме да седна и да сложа бележника в скута си. Подтикна ме да пиша с довода, че не бива да смущавам мястото на силата с излишни страхове и колебания.

— Защо ми стана така неспокойно? — попитах аз.

— Естествено е — отвърна той, — нещо в теб се е почувствало застрашено от действията ти по време на *сънуването*. Докато не си мислел за действията си, всичко е било наред. Но когато си ги разкрил, ти вече си бил на път да припаднеш. Всеки воин има свой собствен начин на *сънуване*. И всеки е различен. Общото ни е само, че всички хитруваме, за да се откажем от търсенето. Противоедействието е в това да упорстваме въпреки всички пречки и разочарования.

После ме попита дали съм в състояние да си избирам тема за *сънуване*. Казах, че нямам никаква представа как мога да направя това.

— Магьосниците обясняват подбора на тема за *сънуване* така: воинът избира темата, като умишлено задържа в съзнанието си даден образ, като в това време е спрял вътрешния си диалог. С други думи, ако той успее за момент да престане да си говори наум и да задържи образа или представата, която иска да му се яви по време на *сънуване*, дори и само за миг, то желаната тема ще му се яви. Сигурен съм, че си постигал това, макар и да не си го осъзнавал.

Последва дълга пауза, след която дон Хуан започна да души въздуха. Правеше го така, сякаш си прочиства носа — издиша три-четири пъти през ноздрите с всичка сила. Мускулите на корема му спазматично се свиваха и той ги овладяваше чрез кратки вдишвания.

— Повече няма да говорим за *сънуване*, защото може да ти стане натрапчива идея. Ако човек иска да успее, успехът трябва да се постигне внимателно, с много усилия, но без стрес и вманиачаване.

Стана и отиде към края на храсталака. Наведе се и надникна между листака — имаше вид, че наблюдава нещо сред листата, без да се приближава твърде към тях.

— Какво правиш? — запитах аз, неспособен да сдържа любопитството си.

Той се извърна към мен, усмихна се и вдигна вежди.

— Храстите са пълни със странни неща — каза той, докато сядаше отново.

Тонът му беше толкова неочакван, че ме стресна повече, отколкото ако беше изревал внезапно. Бележникът и моливът изпаднаха от ръцете ми. Той се разсмя и ме изимитира, като каза, че тези мои пресилени реакции именно са едни от разпокъсаните нишки в живота ми.

Понечих да възразя, но той не ме остави да говоря.

— Има съвсем малко време, преди да мръкне — каза той, — а ни остана да засегнем още няколко неща.

После добави, че ако съди по моите постижения в *сънуването*, аз сигурно съм се научил да спирам вътрешния си диалог по желание. Аз потвърдих това.

В началото на нашето познанство дон Хуан ми бе описал и друга процедура — да се изминават дълги разстояния, без погледът да фокусира. Той препоръчваше нищо да не се поглежда направо, а с леко кръстосан поглед всичко да се следи с периферното зрение. Твърдеше, макар тогава да не го разбирах, че ако погледът се държи разфокусиран малко над линията на хоризонта, ще може да се обхване наведнъж всичко почти в целия 180-градусов обхват пред очите. Уверяваше ме, че това упражнение е единственият начин да се спре вътрешният диалог. Дълго време искаше да му отчитам напредъка си, но после престана да се интересува.

Казах на дон Хуан, че съм упражнявал тази практика години наред, без да забележа никаква промяна, но пък и не бях я очаквал. Но един ден с изненада установих, че бях вървял около десет минути, без да си кажа нито дума.

Споменах как при този случай съм си дал сметка, че спирането на вътрешния диалог означаваше нещо повече от просто потискане на думите, които си казвам. Беше спрял целият ми мисловен процес и аз се чувствах като увиснал, плуващ. Това състояние ме хвърли в паника и трябваше да възстановя вътрешния си диалог, за да му противодействам.

— Казвал съм ти, че вътрешният диалог ни държи на земята — рече дон Хуан. — Светът е такъв или инакъв само защото ние непрекъснато си казваме, че е такъв или инакъв.

Дон Хуан обясни, че вратата към света на магьосниците се отваря едва когато воинът се научи да спира вътрешния си диалог.

— Основната цел на магьосничеството е да променим своята представа за света, а единственият начин да бъде постигната тази промяна е спирането на вътрешния диалог. Всичко останало е само подплънка. Ти вече си в състояние да разбереш, че никое от нещата, които си видял или направил, с изключение на спирането на вътрешния диалог, не би могло само по себе си да промени теб или представата ти за света. Изводът е, че тази промяна не бива да се обърква. Сега ти е ясно защо учителят не трябва да я налага на своя ученик. Това може само да доведе до маниякалност и патологични отклонения.

Той поиска да му разкажа подробно и за други изживявания, които бях имал при спирането на вътрешния диалог. Разказах му всичко, което можах да си спомня.

Говорихме, докато се стъмни и вече се затруднявах да си водя бележки. Трябваше да внимавам в самото писане, а това ме разконцентрираше. Дон Хуан го забеляза и се засмя. Каза, че съм изпълнил още една магьосническа задача — да пиша, без да се концентрирам. В момента, в който го каза, аз осъзнах, че наистина си водя записки, без да обръщам внимание на това. Сякаш бе самостоятелна дейност, с която нямах нищо общо. Почувствах се странно. Дон Хуан ме помоли да седна до него в центъра на кръга. Каза, че е много тъмно и за мен вече не е безопасно да седя толкова близо до края на хрусталака. Побиха ме студени тръпки и аз скочих до него.

Той ме накара да се обърна с лице към югоизток и да си наложа да мълча, без да мисля. Не можах да го постигна веднага и проявих минутно нетърпение. Дон Хуан се обърна с гръб към мен и ми каза да се облегна на плещите му. Накара ме да успокоя мислите си и след това да остана с отворени очи, обърнат на югоизток към храстите. Той загадъчно добави, че ако реша задачата, която ми поставя, ще бъда готов за нов аспект от света на магьосниците.

Аз плахо запитах в какво се състои задачата. Той тихо се позасмя. И докато чаках неговия отговор, нещо в мен превключи. Почувствах се в безтегловност. Ушите ми сякаш се отпушиха и започнах да чувам безброй шумове откъм храсталака. Бяха толкова много, че не можех да ги различа поотделно. Почувствах, че се унасям в сън, и тогава изведнъж нещо привлече вниманието ми. Това не беше мисъл или представа, нито нещо от околния пейзаж и все пак задържах вниманието ми. Бях в пълно съзнание. Очите ми бяха съсредоточени в една точка в края на храсталака, но аз самият не гледах, не мислех, не си говорех наум. Изпитвах отчетливи телесни усещания, които не се нуждаеха от думи. Чувствах, че потъвам в нещо неопределено. Не мислех, а някак си само се спусках като уловен в свлачище или на гребена на лавина. Усещах това пропадане със стомаха си. Нещо ме теглеше към храсталака. Виждах тъмното петно храсти пред себе си. То обаче не беше равномерно тъмно, както обикновено. Можеха да се различат отделните храста като по здрач. Те сякаш се движеха — — масата на листата приличаше на черни поли, които се издуват към мен, духани от вятъра, но вятър нямаше. Хипнотичните им движения ме замайваха. Те прииждаха към мен на пулсиращи вълни, все по-близо и по-близо. И тогава забелязах едно по-светло очертание, наложено върху тъмните силуети на храстите. Съсредоточих погледа си в една точка до светлата фигура и забелязах, че имаше бледозелено сияние. После погледнах самата фигура, без да се фокусирам, и почувствах увереност, че тя е на мъж, който се крие в храстите.

В този момент се почувствах в много особено състояние на осъзнаване. Долавях всичко наоколо, съзнавах и умствените процеси, които обстановката подбуждаше, и все пак не мислех както обикновено. Например когато си помислих, че силуетът на фона на храстите е мъж, спомних си и друг случай в тази пустош. Тогава, докато се разхождахме заедно с дон Хенаро, бях забелязал, че някакъв мъж се криеше в храстите зад нас, но когато се опитах да си обясня явлението рационално, мъжът веднага изчезна. Този път обаче имах опит и се отказах изобщо да си обяснявам и да мисля за него. За миг имах впечатлението, че ще мога да задържа мъжа и да го принудя да остане където беше. Тогава усетих странна болка в коремната кухина. Сякаш нещо ме раздра и аз повече не владеех коремните си мускули. В

мига, в който се отпуснах, от храсталака към мен се стрелна огромна птица или някакво друго хвъркато. Все едно че силуетът на мъжа се бе превърнал във фигура на птица. Испитах ясен, осъзнат страх. Задъхах се, изкрещях силно и паднах по гръб.

Дон Хуан ми помогна да се изправя. Лицето му беше съвсем близо до моето. Той се смееше.

— Що за нещо беше това? — възкликнах аз.

Той ми изшътка и сложи ръка на устата ми. Доближи устни до ухото ми и прошепна, че трябва да напуснем мястото спокойно и уверено, все едно че нищо не се е случило.

Вървахме един до друг. Крачката му беше спокойна и равна. На няколко пъти бързо се оглежда. Аз също се огледах и зърнах тъмната маса да ни следва. Чух силен зловец писък зад гърба си. В миг почувствах ужасен страх; по мускулите на стомаха ми преминаха тръпки; прииждаха на спазми и ставаха все по-силни, докато накрая просто принудиха тялото ми да затича.

Единственият начин да опиша реакцията си е да си послужи с терминологията на дон Хуан. Така бих казал, че под влияние на страха тялото ми успя да осъществи това, което той наричаше „походка на силата“ — техника, на която ме бе учил преди години и която се състоеше в това да тичаш на тъмно, без изобщо да се препъваш или нараниш.

Не осъзнавах напълно какво бях направил и как. Изведнъж се оказах отново пред къщата на дон Хуан. Той явно също беше тичал и двамата пристигнахме там едновременно. Той запали газения фенер, окачи го на една кука на тавана и с най-естествен той ме подкани да седна и да си почина.

Известно време бягах на място, докато овладеех нервите си. После седнах. Той ми нареди да се държа така, все едно че нищо не е станало, и ми връчи бележника. Не бях забелязал, че съм го изпуснал в бързането си да се махна от храстите.

— Какво всъщност се случи там, дон Хуан? — запитах накрая аз.

— Ти имаше среща със знанието — отвърна той и посочи с брадичка тъмния край на запустелия храсталак. — Заведох те там, защото бях зърнал знанието да дебне около къщи. Може да се каже, че знанието е предвиждало твоето идване и те е чакало. Реших, че вместо тук по-добре е да го срещнем на място на силата. След това ти

поставих задача, за да проверя дали имаш достатъчно лична сила да го различиш от всичко останало наоколо. Ти се справи добре.

— Чакай малко! — възразих му. — Аз видях силует на мъж, скрит зад храстите, а след това — огромна птица.

— Никакъв мъж не си видял! — категорично заяви той. — Нито птица. Силуетът в храстите и това, което полетя към нас, бе нощна пеперуда. Ако искаш да си точен на езика на магьосниците, макар и смешен на собствения си език, трябва да кажеш, че тази вечер си се срещнал с една нощна пеперуда. Знанието е нощна пеперуда.

Той ме погледна изпитателно. Светлината на фенера хвърляше странни сенки върху лицето му. Аз отместих поглед встрани.

— Може би ще ти стигне личната сила, за да проникнеш в тайната на тази нощ — каза той. — И ако не тази нощ, то може би утре; не забравяй, че ми дължиш шест дни.

Дон Хуан се изправи и влезе в кухнята в задната част на къщата. Взе фенера и го окачи на стената над кръглия дънер, който му служеше за пейка. Седнахме на пода един срещу друг и си сипахме боб с месо от едно гърне, което той сложи пред нас. Започнахме да ядем мълчаливо.

От време на време той бегло ме поглеждаше с вид аха-аха да се разсмее. Очите му бяха като две цепнатини. Когато ме поглеждаше, той леко ги отваряше и влагата на ретината отразяваше светлината на фенера. Имах чувство, че улавя светлината, за да прави огледално отражение. Той играеше с него и всеки път, когато насочеше очи към мен, едва доловимо поклащаше глава. В резултат се получаваше омагьосващо светлинно трептене. Аз си дадох сметка за действията му чак след като ги бе повторил няколко пъти. Убеден бях, че преследва някаква определена цел. Не се сдържах да го попитам за това.

— Имам си тайна причина — отговори ми той. — По този начин те успокоявам с очи. Вече не си толкова нер-вен, нали?

Трябваше да призная, че се чувствах доста по-спокоен. Равномерното проблясване в очите му не беше заплашително, затова нито се страхувах, нито се дразнех от него.

— Как така ме успокояваш с очи? — попитах аз.

Той отново поклати глава едва доловимо. Наистина ретината на очите му отразяваше светлината на газения фенер.

— Опитай се да го направиш и ти — каза небрежно той и си досипа още от яденето. — Можеш и сам да се успокоиш.

Опитах се да поклатя така глава, но движението ми се получи неумело.

— Няма да се успокоиш, като си клатиш главата така — засмя се той. — Само ще си докараш главоболие. Тайната не е в клатенето на главата, а в чувството, което се изпраца към очите от областта под стомаха. То именно клати главата.

Той потърка корем около пъпа си.

След като се нахраних, аз се облегнах на една купчина дърва и конопени чували. Опитах се да имитирам начина, по който той си клатеше главата. Дон Хуан безкрайно се забавляваше. Смееше се и се удряше по бедрата.

Тогавя внезапен шум прекъсна смеха му. Чух дълбок, странен звук, като почукване по дърво, който идваше откъм хресталака. Дон Хуан ми даде знак с брадичка да бъда нащрек.

— Нощната пеперуда те вика — каза той с равен тон.

Скочих на крака. Звукът мигновено спря. Погледнах дон Хуан за обяснение. Той сви рамене в комичен жест на безпомощност.

— Още не си провел срещата си — добави той. Казах му, че не се чувствам достоен за нея и може би е по-добре да си отида у дома и да дойда пак, когато се чувствам по-силен.

— Глупости говориш — отсече той. — Воинът приема съдбата си, каквато и да е тя, с пълно смирение. Той приема смирено себе си такъв, какъвто е, не като повод за самосъжаление, а като живо предизвикателство.

На всеки от нас му е нужно време, за да разбере това и да го изживява пълно. Аз например мразех дори споменаването на думата „смирение“. Аз съм индианец, а ние, индианците, сме били винаги смирени и нищо друго не правим, освен да свеждаме глави. Мислех си, че смириенето не е качество на един воин. Колко съм грешал! Сега вече зная, че смириенето на воина не е смирение на просяк. Воинът пред никого не свежда глава, но и не допуска никой да свежда глава пред него. Просякът от своя страна непрекъснато пада на колене и ближе подметките на всеки, който му се струва по-горен от него; но в същото време иска от по-нискостоящия от него да ближе неговите подметки.

Затова ти казах днес, че не знам какво е да се чувстваш учител. Аз познавам само смирението на воина, а то не ми позволява да бъда учител на никого.

Помълчахме известно време. Думите му дълбоко ме развълнуваха. В същото време ме тревожеше онова, което бях видял в хресталака. С разума си преценявах, че дон Хуан крие нещо от мен, а всъщност знае истината за това, което става.

Бях потънал в подобни размисли, когато същото странно почукване ме извади от мислите ми. Дон Хуан се усмихна, след това се разсмя на глас.

— На теб ти харесва смирението на просяка — каза той тихо. — Ти навеждаш глава пред разума.

— Вечно си мисля, че има някакъв трик. Тока с проблемът ми — казах аз.

— Прав си. Трик има — отвърна той с обезоръжаваща усмивка. — Но не това е проблемът ти. Истинският ти проблем е, че според теб аз съвсем умишлено те мамя, прав ли съм?

— Да. Нещо в мен не ми позволява да вярвам, че това, което става, е реално.

— И тук си прав. Нищо, което става, не е реално.

— Какво имаш предвид, дон Хуан?

— Нещата стават реални едва когато хората ги приемат за такива. Например това, което се случи тази вечер, не може да бъде реално за теб, защото никой не би ти повярвал, че е реално.

— Да не би да искаш да кажеш, че ти не видя какво стана?

— Видях, разбира се. Но мен не ме брой. Нали аз те лъжа, ако си спомняш?

Дон Хуан се разсмя, докато се закашля и се задави. Смехът му бе доброжелателен дори когато ми се надсмиваше.

— Не се впрягай толкова от моите занесии — успокои ме той. — Просто се опитвам да те накарам да се отпуснеш, а знам, че ти се чувстваш естествено само когато си малко объркан.

Говореше с комично изражение и двамата се разсмяхме. Споделих, че нещата, които ми каза преди малко, са ме уплашили повече от всякога.

— От мен ли те е страх? — попита той.

— Не от теб, а от това, което въплъщаваш.

— Аз въплъщавам свободата на война. От нея ли се боиш?

— Не. Плаши ме твоето страховито знание. То не оставя място за утеха, не допуска убежище, където да се скрия.

— Ти пак бъркаш нещата. Утеха, убежище, страх — всичко това са състояния, които си заучил, без изобщо да се усъмниш в стойността им. Вижда се, че черните магьосници вече са обсебили верния ти усет.

— Кои са тези черни магьосници, дон Хуан?

— Черните магьосници са хората около нас. А и ти, след като спадаш към тях, също си черен магьосник. Само си помисли. Можеш ли да се отклониш от пътеката, която са ти предназначили? Не. Твоите мисли и действия са завинаги предопределени от техните схващания. Това е робство. Аз, от друга страна, ти дадох свобода. Свободата е скъпа, но цената ѝ не е недостъпна. Затова, страхувай се от своите похитители, от своите господари. Не си губи времето и силата да се страхуваш от мен.

Знаех, че е прав, но въпреки искреното си съгласие с него съзнавах, че навиците от целия ми досегашен живот ще ме държат неотклонно на стария път. Наистина имах нагласата на роб.

След дълго мълчание дон Хуан ме попита ще имам ли достатъчно сила за още една среща със знанието.

— Пеперудата ли имаш предвид? — полушеговито попитах аз.

Той се запревива от смях, сякаш му бях казал най-смешната шега на света.

— В какъв смисъл казваш, че знанието е нощна пеперуда? — попитах аз.

— Няма друг смисъл — отвърна той. — Пеперудата си е пеперуда. Мислех, че след всичко, което постигна, вече имаш силата да *виждаш*. Вместо това погледът ти възприе мъж, а това не беше истинското *виждане*.

В самото начало на моето ученичество дон Хуан ми бе представил понятието „виждане“ като специална способност, която човек може да развие и която би му позволила да вникне в необяснимата природа на нещата.

През годините на общуването ни бях си оформил представата, че под „виждане“ той разбира интуитивното долавяне на нещата, способността да вникнеш в нещо от пръв поглед или може би

умението да съзираш скритите мотиви и смисъл в човешките взаимоотношения.

— Бих казал, че тази вечер, когато се изправи пред нощната пеперуда, ти наполовина гледаше и наполовина *виждаше* — продължи дон Хуан. — В това състояние, макар и изобщо да не беше обичайното си аз, ти все така запази способността на ума си да си служи с твоето познание за света.

Дон Хуан млъкна и ме погледна. Чудех се какво да кажа.

— И как си служа аз с моето познание за света? — попитах аз.

— Твоето познание за света ти говори, че в храстите можеш да намериш само дебнещи животни или хора, които се крият в листака. Ти се придържаше към тази мисъл и естествено трябваше да намериш начин да приспособиш света към нея.

— Но аз изобщо не мислех, дон Хуан.

— Тогава няма да го наричаме мисъл. То е по-скоро навикът винаги да нагаждаме света към нашите мисли. Ако той не им отговаря, ние просто го приспособяваме. Нощни пеперуди, големи колкото човек, са нещо немислимо, следователно това в храстите според теб е трябвало да бъде човек.

Същото ти се случи и с койота. Именно старите ти навици определиха характера и на тази среща. Нещо стана помежду ви с койота, но то не беше разговор. Аз самият съм изпадал в същото затруднение. Споменавах съм ти, че веднъж разговарях с една сърна; сега и ти разговаря с койот, но нито ти, нито аз ще узнаем някога какво всъщност е ставало с нас в това време.

— За какво говориш, дон Хуан?

— Когато проумях магическото обяснение, вече беше твърде късно да узная какво бяхме правили със сърната. Казах, че сме разговаряли, но не беше така. Да се нарече това разговор, е просто начин да се приведе в такъв вид, че да можем да говорим за него. Нещо между мен и сърната протичаше, но по онова време и аз като теб нагаждах света към собствените си представи. През целия си живот бях разговарял също като теб, затова навиците ми надделяха и се проектираха върху сърната. Когато сърната дойде при мен и направи каквото направи, аз бях принуден да го възприема като разговор.

— Това ли е магическото обяснение?

— Не, това е моето обяснение за теб. Но то не противоречи на магическото обяснение.

Твърдението му ме хвърли в огромна интелектуална възбуда. За известно време забравих пеперудата, която витаеше наоколо, престанах дори да си водя записки. Опитах се да изтълкувам твърденията му и двамата се задълбочихме в дълъг разговор за отражателната природа на нашия свят. Според дон Хуан ние приспособяваме света към нашето описание за него. По такъв начин описанието отразява самото себе си.

Друга тема на неговото разяснение беше, че ние сме научени да се придържаме към нашето описание на света чрез „навиците“, както ги нарече той. Аз предложих термин, който ми се струваше всеобхватен — интенция — свойството, чрез което човешкото съзнание се отнася към даден обект и го осмисля.

Разговорът ни съдържаше особено интересни размишления. В светлината на дон Хуановото обяснение моят „разговор“ с койтота придобиваше нов характер.

Аз наистина го бях осмислил като диалог, тъй като не познавах друг начин на съзнателно общуване. Освен това бях успял да го нагодя към описанието, според което общуването се осъществява посредством диалог, и така бях накарал описанието да отрази самото себе си.

Почувствах се страхотно въодушевен. Дон Хуан ми се присмя и каза, че способността ми да се вълнувам чак толкова от думите е друг аспект на моята глупост. Той комично изигра ням разговор.

— Всички минаваме през едни и същи глупости — каза той след дълго мълчание. — Единственият начин да ги преодолеем е винаги да действваме като воини. Останалото идва от само себе си.

— А какво е останалото, дон Хуан?

— Знанието и силата. Хората на знанието разполагат и с двете. Но ни един от тях не може да каже как ги е постигнал, освен дето винаги е действал като воин и в даден момент всичко се е променило.

Той ме погледна. Сякаш се поколеба, после стана и каза, че нямам никакъв избор, освен да се явя на срещата със знанието.

Потръпнах. Сърцето ми заби бързо. Изправих се. Дон Хуан ме обиколи, сякаш да огледа тялото ми от всички страни. Даде ми знак да седна и да продължа да си пиша.

— Ако се уплашиш прекалено, няма да можеш да проведеш срещата — каза той. — Воинът трябва да бъде спокоен, съсредоточен и напълно да се владее.

— Наистина ме е страх — казах аз. — Пеперуда ли е или друго, но има нещо, което дебне в храстите.

— Разбира се, че има! — възкликна той. — Аз възразявам само срещу това, че държиш да го смяташ за човек, също както се заинатяваш да мислиш, че си разговарял с койота.

С една част от себе си аз го разбирах напълно, но друг аспект от мен не се предаваше и въпреки очевидностите здраво се вкопчваше в „разума“.

Казах на дон Хуан, че макар интелектуално да съм напълно съгласен с него, обяснението му не задоволява разума ми.

— Думите подвеждат така — каза той убедително. — Те винаги ни карат да се чувстваме просветлени, но щом се изправим пред света, те вечно не ни достигат и накрая се оказва, че пак сме го познали както винаги — без просветление. По тази причина магьосникът предпочита да действа, вместо да говори, и за тази цел ползва ново описание на света — описание, при което говоренето не е толкова важно, а и новите действия дават нови отражения.

Той седна до мен, вгледа се в очите ми и ме накара да му кажа какво всъщност бях „видял“ в хрусталака.

В този момент изпаднах в дълбоко противоречие. Бях видял тъмната фигура на човек, но също така бях видял как тази фигура се превръща в птица. Следователно бях станал свидетел на нещо повече от това, което разумът ми позволяваше да сметна за възможно. Но нещо в мен вместо напълно да отхвърли разума ми, подбираше части от видяното, например размера и общото очертание на тъмната фигура, и ги приемаше за разумно допустими, докато други части отхвърляше — например превръщането на тъмната фигура в птица. Затова бях убеден, че съм видял човек.

Когато изразих затруднението си, дон Хуан избухна в смях. Каза, че рано или късно магическото описание ще ми дойде на помощ и тогава всичко ще ми бъде напълно ясно, без необходимостта да е смислено или не.

— А дотогава единственото, което мога да направя за теб, е да те уверя, че това не беше човек — каза той.

Пронизващият поглед на дон Хуан породи у мен дълбоко безпокойство. Тялото ми неудържимо се разтрепери. Караше ме да се чувствам объркан и тревожен.

— Търся следи по тялото ти — обясни той. — Може и да не знаеш, но тази вечер ти беше нанесен доста силен удар.

— Какви следи търсиш? — попитах аз.

— Не реални физически следи по тялото ти, а знаци, индикатори в светлинните ти фибри, в зоните на яркост. Ние сме същества от светлина и всичко, което сме, всичко, което изпитваме, се отразява в нашите фибри. Хората имат своя специфична яркост и единствено по нея те могат да се отличат от останалите живи светлинни същества.

Ако ти тази вечер можеше да *виждаш*, щеше да забележиш, че силуетът в храстите не беше живо същество от светлина.

Исках да попитам още нещо, но той сложи ръка на устата ми и изшътка. После доближи уста до ухото ми и прошепна да се вслушам и да се опитам да доловя тихо шумолене, меките глухи стъпки на нощна пеперуда по сухите листа и съчки по земята.

Нищо не можах да чуя. Дон Хуан рязко се изправи, взе фенера и каза, че отиваме да седнем под рамадата на входа. Вместо да минем през стаята и да излезем през входната врата, той ме поведе през задната врата и обиколихме къщата, минавайки почти по края на храсталака. Обясни ми, че е много важно присъствието ни да се забележи. Обикаляхме наоколо откъм лявата страна на къщата. Дон Хуан крачеше съвсем бавно. Стъпките му бяха немощни и колебливи. Ръката му, с която държеше фенера, трепереше.

Попитах го не му ли е добре. Той ми намигна и прошепна, че голямата нощна пеперуда, която дебне наоколо, има среща с млад човек, а бавната походка на един немощнен старец явно посочва с кого е срещата.

Когато най-сетне стигнахме фасадата на къщата, дон Хуан окачи фенера на един пирон и ме накара да седна, облегнат на стената. Той седна от дясната ми страна.

— Ще поседим тук — каза той, — а ти ще пишеш и разговаряш с мен най-естествено. Нощната пеперуда, която те налетя днес, е наоколо, в храстите. След малко ще се приближи да те огледа. Затова съм закачил фенера на пилона точно над теб. Светлината ще насочи пеперудата да те намери. Когато стигне до края на храстите, тя ще те

позове. Гласът ѝ е много особен звук. Този звук сам по себе си може да ти помогне.

— Как звучи той, дон Хуан?

— Това е песен. Натрапчив зов на пеперудите. Обикновено той не може да се чуе, но нощната пеперуда там, в храстите, е рядка пеперуда — ясно ще чуеш нейния зов и ако си безупречен, ще остане с теб до края на живота ти.

— С какво ще ми помогне това?

— Тази нощ ти ще довършиш това, което започна по-рано. *Виждането* става възможно само когато воинът е в състояние да спре вътрешния си диалог.

Днес в храстите ти спря вътрешния си диалог по своя воля. И *видя*. Това, което *видя*, не беше ясно. Ти си мислеше, че е било човек. Аз твърдя, че беше нощна пеперуда. И двамата не сме точни, но това е, защото си служим с думи. Все пак аз имам последната дума, защото *виждам* по-добре от теб и защото знам магическото обяснение. Затова знам, макар и да не съм съвсем точен, че фигурата, която *видя* тази вечер, беше нощна пеперуда.

А сега ще стоиш в пълно мълчание, без нито една мисъл, за да оставиш тази малка нощна пеперуда отново да дойде при теб.

Вече ми беше трудно да си водя записки. Дон Хуан се засмя и настоя да продължа да пиша — все едно че нищо не ме смущава. Той докосна ръката ми и каза, че писането било най-добрата ми защита.

— Досега не бяхме говорили за нощните пеперуди — продължи той. — Не ти беше дошло времето. Както знаеш вече, духът ти не беше в равновесие. За да се справиш с това, аз те научих да живееш като воин. В самото начало воинът трябва да осъзнае, че духът му не е в равновесие; след това, като живее с пълен контрол и осъзнаване на себе си, той прави всичко възможно да постигне това равновесие, но без да бърза и да се насилва.

При теб, както и при всеки човек, дисбалансът ти се дължеше на общия сбор от всичките ти действия. Но сега духът ти изглежда достатъчно прояснен, за да поговорим за нощни пеперуди.

— Как узна, че е настъпило подходящото време да поговорим за нощни пеперуди?

— Когато ти пристигна, зърнах нощната пеперуда да кръжи около теб. За пръв път тя бе открита и дружелюбна. И преди я бях

видял около къщата на Хенаро в планината, но тогава бе само заплашителен силует, което говореше, че ти липсва вътрешен ред.

В този момент чух странен звук. Напомняше глухо стържене на клон, който се трие о друг клон, или бумтене на мотор в далечината. Променяше се на височина като музикален тон, създавайки странен ритъм. После спря.

— Това беше нощната пеперуда — каза дон Хуан. — Сигурно си забелязал, че макар фенерът да свети достатъчно ярко, за да привлича нощните пеперуди, нито една не прелита наоколо.

Не бях забелязал, но след като дон Хуан ми обърна внимание, осъзнах невероятната тишина в пустото поле около къщата.

— Не се тревожи — спокойно каза той. — Няма нищо на света, което един воин да не може да посрещне. Понеже се смята за вече умрял, той няма какво да губи. Най-лошото вече му се е случило, затова той е чист и спокоен. Ако съди по действията и думите му, човек изобщо не би допуснал, че вече е преживял всичко.

Думите на дон Хуан и преди всичко настроението му ми действаха много успокоително. Споделих с него, че във всекидневния си живот вече не изпитвам предишния натрапчив страх, но при мисълта за онова там в тъмното ужас разтърсва тялото ми.

— Онова там в тъмното е просто знанието — каза спокойно той. — Вярно е, че знанието внушава страх. Но ако воинът приеме, че знанието по природа е страшно, той престава да се страхува.

Странното бучене отново се разнесе. Струваше ми се по-близко и по-силно. Вслушах се внимателно. Колкото повече съсредоточавах вниманието си, толкова по-трудно ми беше да определя естеството му. Не беше песен на птица, нито рев на животно. Звуците бяха дълбоки и наситени, ту в ниска, ту във висока гама. Имаха ритъм и определена продължителност, ту се чуваха като протяжен, единствен звук, ту ставаха кратки и насечени като стакато или картечен откос.

— Нощните пеперуди са вестители или по-точно пазители на вечността — каза дон Хуан, когато звукът спря. — По някаква причина или въобще без причина те съхраняват златния прашец на вечността.

Тази метафора ми беше непонятна. Помолих го да ми я поясни.

— По крилете на нощните пеперуди има прашец — каза той. — Прашец с цвят на потъмняло злато. Това е прашецът на знанието.

От обяснението му метафората стана още по-неразбираема. Поколебах се малко как да формулирам въпроса си по-ясно. Но той отново заговори.

— Знанието е много особено нещо. И най-вече за война. За война знанието идва внезапно, овладява го целия и отминава.

— Какво общо има знанието с прашеца по крилете на нощните пеперуди? — попитах аз след продължителна пауза.

— Знанието се рее като златни пращинки — същите, които покриват крилете на нощните пеперуди. Така че за война знанието е нещо като взимане на душ или дъжд от тъмен златист прашец.

С цялата учтивост, на която бях способен, аз му казах, че обясненията му още повече са ме объркали. Той се засмя и ме увери, че говори напълно смислено, но собственият ми разум не ми дава покой.

— От незапомнени времена нощните пеперуди са били близки приятели и помощници на магьосниците — продължи той. — Досега не бях ти говорил на тази тема, защото още не беше готов.

— Но как е възможно прашецът по крилете им да бъде знание?

— Ще видиш.

Той сложи ръка на бележника ми и ме накара да затворя очи и да помълча, без да мисля. Каза, че зовът на нощната пеперуда откъм храсталака ще ми помогне. Ако се съсредоточа над него, той ще ми разкаже за предстоящите събития. Подчерта, че не знае как ще се осъществи контактът между мен и пеперудата, нито с какви средства ще общуваме, но настоя да бъда спокоен и самоуверен и да се доверя на личната си сила.

След известен период на нетърпение и нервност успях да постигна вътрешно мълчание. Мислите ми все повече оредяваха, докато накрая умът ми стана съвършено празен. Щом се успокоих, звуците откъм храсталака сякаш се включиха.

Отново се появи странният звук, който според дон Хуан издаваше нощната пеперуда. Долових го като телесно усещане, а не като мисъл в ума ми. Изобщо не ми се стори заплашителен или злонамерен. Беше нежен и простиച്ък като зов на дете. Върна ми спомена за едно момченце, което познавах навремето. Удължените звуци ми припомниха кръглата му руса главица, кратките, подобни на стакато звуци — на неговия смях. Налегна ме смазваща тъга, но в ума

ми нямаше никаква мисъл; усещах тъгата с тялото си. Не издържах повече да седя и се свлякох възнак на пода. Тъгата ми бе толкова силна, че започнах отново да мисля. Вгледах се в мъката и чувството си за разкаяние и ненадейно се улових да споря със себе си по повод на момченцето. Боботещият звук бе спрял. Аз бях със затворени очи. Чух, че дон Хуан стана, и усетих как ми помага да се вдигна. Не ми се говореше. И той не казваше нито дума. Чувах как се движи около мен. Отворих очи — той беше коленичил пред мен и изучаваше лицето ми, доближил фенера. Нареди ми да сложа ръце на корема си. Изправи се, отиде до кухнята и донесе вода. Напръска лицето ми и ми даде да изпия останалата.

Седна до мен и ми подаде записките. Казах му, че звукът ме е навел на много мъчителни размисли.

— Отдаваш се на изживяването повече, отколкото можеш да си позволиш — сухо каза той.

Изглеждаше погълнат от мисли, сякаш търсеше да ми предложи нещо подходящо.

— Задачата ти тази вечер е да *видиш* някои хора — проговори накрая той. — Първо трябва да спреш вътрешния си диалог, тогава да си представиш човека, когото искаш да *видиш*. Всяка мисъл, която човек задържи в ума си, докато е в състояние на вътрешно мълчание, по същността си представлява заповед, защото няма други мисли, които да ѝ противоречат. Тази вечер нощната пеперуда в хрусталака иска да ти помогне, затова ще пее за теб. Песента ѝ ще привлече златния пращец и тогава ти ще *видиш* избора от теб човек.

Исках да чуя повече подробности, но той с рязък жест ми даде знак да започвам.

След неколкоминутни усилия да спра вътрешния си диалог постигнах пълно вътрешно мълчание. Тогава съзнателно задържах кратката мисъл за един мой приятел. Останах със затворени очи само за миг според мен, после усетих как някой ме разтърсва за раменете, но това го осъзнах много бавно. Отворих очи и се намерих легнал на лявата си страна. Явно бях заспал толкова дълбоко, че не си спомнях кога съм се свлякъл на земята. Дон Хуан ми помогна да седна отново. Смееше ми се. Имитираше ме как хъркам и каза, че ако не го бе видял сам с очите си, нямало да повярва, че някой може да спи толкова дълбоко. За него било наслаждение да е край мен винаги когато се

налага да направя нещо, което умът ми не разбира. Отмести бележника ми настрани и заяви, че трябва да започнем всичко отначало.

Аз извърших необходимите стъпки. Странният, боботещ звук отново се появи. Този път обаче не идваше откъм хрусталака, а по-скоро от самия мен, като че ли го издаваха устните ми или краката ми, или пък ръцете ми. Скоро звукът напълно ме завладя. Имах чувството, че меки топки се разлитат от мен и към мен; едно успокояващо, изключително чувство, че ме обсипва тежък памучен пух. Внезапно чух как порив на вятъра с трясък отвори вратата и мисълта ми се възвърна. Помислих си, че и този път се провалих. Отворих очи и се намерих в собствената си стая. Вещите по писалището ми си стояха така, както ги бях оставил. Вратата беше отворена, навън духаше силен вятър. Мина ми през ум да проверя дали работи парното. Тогава чух тропане по прозорците с плъзгачи, които бях поставил сам и не пасваха добре на рамката. Тропаше се ожесточено, сякаш някой искаше да влезе. Испитах пристъп на страх. Станах от стола. Усетих как нещо ме дърпа. Изпищях.

Дон Хуан ме разтърсваше за раменете. Възбудено му описах видението си. Беше толкова живо, че целият треперех. С цялото си тяло усещах, че току-що съм седял на бюрото си.

Дон Хуан невярващо поклати глава и каза, че съм гений на самозаблудата. Изглежда, не му направи никакво впечатление това, което бях изживял. Равнодушно го отхвърли и ми заповяда да започна отначало.

Тогава отново чух тайнствения звук. Той ми се яви, както бе казал дон Хуан, под формата на дъжд от златен прашец. Но не виждах точно прашец или снежинки, както той ги бе описал, а по-скоро сферични мехурчета. Те се носеха към мен. Едно от тях се разпукна и ми откри необичайна гледка. Сякаш спря пред очите ми и се отвори, като ми показва странен предмет. Приличаше на гъба. Съвсем определено го виждах — това, което ставаше с мен, не беше сън. Гъбоподобното се задържа непроменено в „полезрението“ ми, после изчезна, сякаш бе загасена светлината, която го огрява. Последва безконечен мрак. Побиха ме тръпки, после целият се затресох и внезапно осъзнах, че някой ме разтърсва. В същият миг се включиха и сетивата ми. Аз гледах дон Хуан, който силно ме разтърсваше. Сигурно точно в този момент бях отворил очи.

Той напръска лицето ми с вода. Прохладата бе много приятна. След като помълча малко, той пожела да му кажа какво се бе случило.

Разказах му видението си най-подробно.

— Но какво всъщност *видях*? — попитах аз.

— Свой приятел — отвърна той.

Засмях се и търпеливо му обясних, че бях *видял* фигура, подобна на гъба. Макар че нямах как да преценя размерите ѝ, стори ми се, че е дълга около педя-две.

Дон Хуан подчерта, че е от значение само чувството. Обясни ми, че тъкмо чувствата ми са критерият, който определя под каква форма ще ми се яви субектът, когото *виждам*.

— От твоето описание и чувството ти стигам до извода, че твоят приятел трябва да е чудесен човек — каза той.

Думите му ме объркаха.

Той обясни, че когато магьосникът *вижда* хората отдалеч, те са предимно в гъбообразна форма, а когато е непосредствено пред човека, когото *вижда*, тогава човешката му същност се явява като яйцевиден сноп светлинни фибри.

— Ти не стоеше непосредствено пред приятеля си — каза той. — Затова той ти се яви като гъба.

— А защо е така, дон Хуан?

— Никой не знае. Просто така изглеждат хората при този специфичен начин на *виждане*.

Добави, че всяка черта на гъбовидната фигура има определено значение, но с невъзможно начинаещият да го изтълкува правилно.

Тогава си спомних нещо много интересно. Преди години, в състояние на необикновена реалност, предизвикано от психотропни растения, бях преживял или възприел как, докато гледах един поток, грозд мехурчета заплува към мен и ме погълна. Златистите мехурчета, които *видях* току-що, заплуваха към мен и ме погълнаха по абсолютно същия начин. Може всъщност да се каже, че и в двата случая мехурчетата имаха еднаква структура и форма.

Дон Хуан изслуша коментара ми без особен интерес.

— Не си пропилявай силата с дреболии — каза той. — Имаш да се справяш с тази необятност.

Той посочи с ръка към храсталака.

— Нищо няма да получиш, ако сведеш цялата тази величавост към разумни доводи. Тук, около нас, е самата вечност. Да я принизяваш до някаква достъпна за разума глупост е дребнаво и направо гибелно.

След това настоя да се опитам да *видя* друг измежду своите познати. Добави, че щом видението свърши, трябва да се напрегна да отворя очи сам и да си възвърна пълното съзнание за това, което непосредствено ме заобикаля.

Успях да задържа образа на друга гъбоподобна фигура, но докато първата беше дребна и жълтеникава, втората бе белезникава, по-голяма и изкривена.

В края на нашия разговор за двете фигури, които бях *видял*, аз вече съвсем бях забравил „нощната пеперуда в храстите“, която толкова ме бе занимавала преди. Казах на дон Хуан, че съм удивен от собствената си способност да пренебрегна нещо толкова необичайно. Сякаш не бях този човек, за когото се мислех.

— Не виждам защо трябва да правиш от мухата слон — каза дон Хуан. — Когато се спре вътрешният диалог, светът се разпада и на повърхността излизат някои наши необичайни страни, които сякаш са били строго охранявани от думите. Ти си това, което си, защото си казваш, че си такъв.

След кратка почивка дон Хуан ме подкани да продължа да „извиквам“ приятели. Каза, че целта е да направя колкото може повече опити да *видя*, за да установя принципа на чувството.

Повиках последователно тридесет и двама души. След всеки опит той искаше да му разкажа внимателно и подробно всичко, което бях възприел по време на видението. Когато започнах да се справям по-умело, той промени подхода, съдейки навярно по това, че можех за секунди да спра вътрешния си диалог, по своя воля да отворя очи в края на всеки опит и да възобновя обичайните си занимания без никакъв преход. Забелязах промяната, когато обсъждахме цвета на гъбовидните фигури. Той вече бе отбелязал, че това, което наричах цвят, не е багра, а лъчение с различен интензитет. Тъкмо се канех да опиша жълтеникавата светлина, която бях наблюдавал, когато той ме прекъсна и най-точно ми описа всичко, което бях *видял*. От този момент нататък той обсъждаше съдържанието на всяко от виденията

ми не като тълкуване на моя разказ, а сякаш сам ги *виждаше*. Като го помолих да ми обясни как става това, той направо отказа.

Когато свърших с извикването на тези тридесет и двама души, установих, че бях *видял* най-разнообразни гъбовидни форми и лъчения, които бяха породили у мен най-различни чувства — от нежна радост до пълно отвращение.

Дон Хуан ми обясни, че хората са изпълнени с конфигурации, които могат да бъдат проблеми, мъки, тревоги и т.н. Увери ме, че само изключително силен магьосник може да различи значението на тези конфигурации. Аз трябвало да се задоволя да виждам само общото очертание на хората. Чувствах се много, уморен. Имаше нещо наистина изтощително в тези странни фигури. Като цяло предизвикваха усещане за гадене. Никак не ми харесваха. Караха ме да се чувствам хванат в капан и обречен.

Дон Хуан ми заповяда да пиша, за да разсея потиснатото си настроение. След дълго мълчание, през което не успях да напиша нищо, той ме накара да извикам някои хора по негов избор.

Започна да ми се явява нова серия от форми. Не приличаха на гъби, а по-скоро на японски чашки за саке, обърнати с дъното нагоре. Някои имаха нещо като главичка, подобна на столчето на чашка за саке; други бяха по-закръглени. Формите бяха приятни и безметежни. Долавях, че самата им същност излъчва чувство за щастие. За разлика от предишните, които от тежестта си бяха прилепнали към земята, тези леко отскачаха. Самото им присъствие някак си облекчаваше изтощението ми.

Сред хората, които той бе избрал, беше един от учениците му — Елихио. Когато извиках образа на Елихио, почувствах силно разтърсване, което ме извади от състоянието на видения. Фигурата на Елихио беше бяла и издължена. Тя се оттласна и скочи към мен. Дон Хуан обясни, че Елихио е много даровит ученик и несъмнено е забелязал, че някой го *вижда*.

Другият, когото избра дон Хуан, беше Паблито, ученик на дон Хенаро. Видението на Паблито ме разтърси повече и от образа на Елихио.

Дон Хуан така се разсмя, че сълзи потекоха по бузите му.
— Защо тези хора са с различна форма? — попитах аз.

— Те имат повече лична сила — отвърна той. — Както може би си забелязал, те не са привързани към земята.

— Какво им е придало тази лекота? По рождение ли са такива?

— Ние всички сме по рождение така леки и подвижни, но впоследствие се връзваме за земята и ставаме неподвижни. Сами си го правим. Може би затова тези хора са с различна форма — понеже живеят като воини.

Обаче не това е важно. В момента важното е, че ти си на края. Успя да повикаш четиридесет и седем души; остава ти още само един, за да запълниш оригиналното число четиридесет и осем.

В този миг си спомних, че преди години, когато разглеждахме магиите и гадаенето на житни зърна, той ми беше казал, че магьосникът ползва четиридесет и осем зърна, но така и не ми обясни защо.

Попитах го отново:

— Защо четиридесет и осем?

— Четиридесет и осем е нашето число — каза той. — То ни прави хора. Не знам защо. Не си хаби силата да задаваш идиотски въпроси.

Той стана и протегна ръцете и краката си. Накара ме и аз да сторя същото. Забелязах, че небето на изток започна да просветлява. Пак седнахме. Той се наведе и прошепна на ухото ми:

— Последният човек, когото ще извикаш, е Хенаро, чието истинско име е Маккой — прошепна дон Хуан.

Обхвана ме любопитство и възбуда. С лекота извърших нужните действия. Особеният звук от края на хрусталака оживя и придоби нова мощ. Почти го бях забравил. Обсипаха ме златистите мехурчета и в едно от тях видях самия дон Хенаро. Стоеше пред мен с шапка в ръка и се усмихваше. Припряно отворих очи и понечих да заговоря с дон Хуан, но преди да произнеса и дума, тялото ми се вцепени като дъска, косата ми се изправи и много дълго не знаех нито какво да направя, нито какво да кажа. Дон Хенаро стоеше точно пред мен. На живо!

Обърнах се към дон Хуан. Той се усмихваше. После и двамата избухнаха в гръмогласен смях. Аз също се опитах да се засмея, но не можах. Станах прав.

Дон Хуан ми подаде чаша вода. Автоматично я изпих. Стори ми се, че се кани да напръска лицето ми с вода. Вместо това той повторно

напълни чашата ми. Дон Хенаро почеса глава и прикри насмешката си.

— Няма ли да поздравяваш Хенаро? — попита дон Хуан.

Огромно усилие ми костваше да подреда мислите и чувствата си. Накрая измънках нещо като поздрав към дон Хенаро. Той ми отвърна с поклон.

— Ти ме повика, нали? — попита усмихнат той. Смутолевих, че съм изумен да го видя пред себе си.

— Той наистина те повика — намеси се дон Хуан.

— Ами, ето ме — каза ми дон Хенаро, — с какво мога да ти бъда полезен?

Аз постепенно овладях мисълта си и накрая внезапно проумях. Мислите ми кристално се проявиха и аз „разбрах“ какво всъщност беше станало. Представих си как дон Хенаро е бил на гости у дон Хуан и щом са чули колата ми да приближава, дон Хенаро се е шумгнал в храсталака и е останал в укритието си, докато се стъмни. Бях убеден, че имам неопровержими доказателства. Дон Хуан, който несъмнено бе нагласил цялата работа, от време на време му е давал по някой знак, за да насочва развитието на нещата. В съответния момент дон Хенаро ми бе дал да забележа присъствието му и когато двамата с дон Хуан се връщахме към къщата, той ни бе последвал най-открито, за да ме уплаши. После се бе стаил в храсталака и всеки път по сигнал от дон Хуан е издавал онзи странен звук. Дон Хуан му бе дал последния сигнал да излезе иззад храстите, докато аз стоях със затворени очи, след като ме бе накарал да „извикам“ дон Хенаро. Тогава дон Хенаро бе дошъл под рамадата и бе изчакал, докато отворя очи, за да ми изкара акъла.

Единствените несъответствия в моята логическа схема на обяснение бяха, че аз всъщност бях видял как мъжът, който се криеше в храстите, се превърна в птица и как отначало дон Хенаро ми се яви като образ в златистото мехурче. Във видението ми беше облечен точно така, както и в действителност. И тъй като не можех логически да обясня тези несъответствия, аз приех, както винаги при подобни обстоятелства, че сигурно емоционалният стрес ми бе повлиял съществено да видя това, което „ми се бе сторило, че виждам“.

Неволно се разсмях на нелепия им номер. Разказах им до какви изводи бях стигнал. Те избухнаха в смях. Искрено повярвах, че смехът им окончателно ги издаде.

— Ти се криеше в храстите, нали? — попитах аз дон Хенаро.

Дон Хуан седна и се хвана с две ръце за главата.

— Не, не съм се крил — търпеливо каза дон Хенаро. — Бях далеч оттук, когато ти ме извика, и аз дойдох.

— Къде беше, дон Хенаро?

— Далеч оттук.

— Колко далеч?

Дон Хуан се намеси и каза, че дон Хенаро се е явил в знак на уважение към мен и аз нямам право да го разпитвам къде е бил, защото той не е бил никъде.

Дон Хенаро ме защити, като каза, че няма нищо против да питам за каквото и да било.

— Щом като не си се криел около къщата, то къде си бил, дон Хенаро? — попитах аз.

— Бях си у дома — съвсем искрено отвърна той.

— В Централно Мексико ли?

— Ами да! Само една къща имам.

Двамата се спогледаха и отново избухнаха в смях. Знаех, че ме занасят, но реших повече да не им се връзвам. Предположих, че сигурно са имали причина да предприемат толкова сложни ходове. Седнах.

Чувствах се направо разцепен на две. Едната част от мен изобщо не беше шокирана и можеше да приеме всички действия на дон Хуан и дон Хенаро за истина. Но другата част направо отказваше; тя беше по-силната. Разумното ми обяснение беше, че съм приел дон Хуановото магическо описание на света само на интелектуално ниво, докато тялото ми като цяло отказваше да го приеме — оттук и моята дилема. Но пък в годините на общуването ми с дон Хуан и дон Хенаро бях изживял изключителни явления и те бяха опит на тялото, не на интелекта. По-рано същата вечер бях изпълнил „походката на силата“, което от гледна точка на интелекта ми беше необяснимо постижение; и най-вече — бях имал невероятни видения без никакви други средства освен собствената ми воля.

Обясних им естеството на мъчителното си и в същото време искрено затруднение.

— Това момче е гений — обърна се дон Хуан към дон Хенаро, като клатеше невярващо глава.

— Ти си същински гений, Карлитос — каза ми дон Хенаро, сякаш препредаваше съобщение.

Двамата седнаха до мен — дон Хуан отдясно, дон Хенаро отляво. Дон Хуан отбеляза, че скоро ще съмне. В един миг аз отново чух зова на пеперудата. Беше се преместила. Звукът долиташе от обратната посока. Поглеждах и двамата, като задържах погледа им. Логическата ми схема започна да се разпада. Звукът беше хипнотизиращо плътен и дълбок. Тогава чух глухи стъпки от леки нозе, които чупеха сухите съчки под храстите. Пращящият звук наближи и аз се свих по-близо до дон Хуан. Той сухо ми заповяда да го *видя*. Аз положих огромно усилие не толкова заради него, колкото заради себе си. Сигурен бях, че дон Хенаро се бе представял за нощната пеперуда. Но дон Хенаро седеше до мен. Тогава какво беше онова в храстите? Нима наистина нощна пеперуда?

Пращящият звук отекваше в ушите ми. Не можех изобщо да спра вътрешния си диалог. Чувах звука, но не можех да го усетя с тялото си както преди. Чувах съвсем определено стъпки. Нещо се прокрадваше в мрака. Разнесе се шумно пропукване, сякаш клон се разцепи на две, и внезапно ме изпълни ужасен спомен. Преди години бях прекарал една ужасна нощ в тази пустош и нещо ме нападаше, нещо много леко и неуловимо; то непрестанно ми стъпваше на врата, а аз се свивах на земята. Дон Хуан ми бе обяснил това явление като среща със „съюзника“ — тайнствена сила, която магьосникът се научава да възприема като същество.

Приблжих се още до дон Хуан и му прошепнах какво си бях спомнил. Дон Хенаро допълзя по-близо до нас.

— Какво каза той? — попита той шепнешком дон Хуан.

— Казва, че там е неговият съюзник — отвърна дон Хуан с понижен глас.

Дон Хенаро изпълзя обратно и седна. После се обърна към мен и силно прошепна:

— Гениален си.

Те приглушено се разсмяха. Дон Хенаро посочи с брадичка храстите.

— Иди да го пипнеш — каза той. — Свали си дрехите и му изкарай дяволите на този съюзник.

Те се затресоха от смях. Междувременно звукът беше спрял. Дон Хуан ми заповяда да спра мислите си, но да остана с отворени очи, съсредоточен право пред себе си в края на хрусталака. Каза, че пеперудата се е преместила заради присъствието на дон Хенаро и ако ще ми се яви, то сигурно ще избере да дойде отпред.

След минутно усилие да спра мислите си аз отново чух звука. Беше по-наситен от всякога. Първо чух глухите стъпки по сухите съчки, а после ги усетих по тялото си. В същия миг различих тъмна фигура точно пред себе си в края на хрусталака.

Усетих, че ме разтърсват. Отворих очи. Дон Хуан и дон Хенаро стояха над мен, а аз бях коленичил, сякаш бях спал на кълбо. Дон Хуан ми подаде малко вода и аз отново седнах, облегнах гръб на стената.

Скоро след това се зазори. Хрусталакът сякаш се разбуди. Утринният хлад бе освежителен и ободряващ.

Пеперудата не била дон Хенаро. Рационалната ми структура се разпадаше. Не исках да задавам повече въпроси, но и не можех да мълча. Накрая заговорих.

— Но щом си се намирал в Централно Мексико, как се озова тук, дон Хенаро? — попитах аз.

Дон Хенаро направи нелепа и ужасно смешна гримаса с уста.

— Извинявай — каза ми той. — Устата ми отказва да говори.

После се обърна към дон Хуан и ухилен предложи:

— Защо ти не му кажеш?

Дон Хуан се подвоуми. После каза, че като завършен майстор в изкуството на магията дон Хенаро е способен на изключителни дела.

Дон Хенаро изду гърди, сякаш думите на дон Хуан го помпаха. Той сякаш пое толкова много въздух, че гърдният му кош изглеждаше двойно по-голям от обикновено. Имаше вид сякаш всеки момент щеше да полети. Той подскочи във въздуха. Останах с впечатлението, че въздухът в дробовете му го накара да подскочи. Закрачи напред-назад по пръстения под, докато овладее гърдния си кош — потупа гърди и с голяма сила притисна с длани гърдните си мускули надолу към стомаха, сякаш изпразваше гума. Накрая седна.

Дон Хуан се смееше. Очите му блестяха от чиста наслада.

— Води си записките — тихо ми нареди той. — Пиши, пиши, иначе ще умреш!

После отбеляза, че дори дон Хенаро вече не смятал писането ми за такава чудатост.

— Точно така! — обади се дон Хенаро. — Мисля си дали и аз самият да не се заема с писане.

— Хенаро е човек на знанието — сухо поясни дон Хуан, — а човекът на знанието може спокойно да се премества на големи разстояния.

Той ми припомни как веднъж преди години тримата бяхме из планината и тогава дон Хенаро в усилието си да ме накара да преодоляя тъпата си рационалност направи изумителен скок до върховете на Сиера, отдалечени на десетина километра. Спомних си случката, но помнех и как изобщо не можех да схвана, че е скочил.

Дон Хуан добави, че в определени моменти дон Хенаро е способен на изключителни подвизи.

— В определени моменти Хенаро не е Хенаро, а двойникът му — каза той.

Повтори го три-четири пъти. После двамата ме загледаха, сякаш в очакване на неизбежната ми реакция.

Не разбирах какво имаше предвид под „двойника му“. Досега изобщо не го бе споменавал. Помолих да ми го изясни.

— Има още един Хенаро — обясни той. И тримата се спогледахме.

Стана ми много неспокойно. Дон Хуан ме насърчи с поглед да продължа да говоря.

— Да не би да имаш близък? — попитах аз, обръщайки се към дон Хенаро.

— Разбира се — отвърна той. — Имам близък.

Не можех да разбера дали ме занасяха или не. Двамата се разкикотиха неудържимо като хлапаци, направили някоя лудория.

— Може да се каже, че в момента Хенаро е собственият си близък — продължи дон Хуан.

При това изявление и двамата се затъркаляха по земята от смях. На мен обаче изобщо не ми беше весело. Тялото ми неудържимо се разтрепери.

Дон Хуан отбеляза строго, че се възприемам прекалено сериозно и се смятам за много важен.

— Овладей се — сухо ми заповяда той. — Ти знаеш, че Хенаро е магьосник и безупречен воин. Затова е способен да върши дела, немислими за обикновения човек. Неговият двойник, другият Хенаро, е едно от тези дела.

Нямах думи. Не можех да допусна, че просто издевателстват над мен.

— За воин като Хенаро — продължи дон Хуан — съвсем не е невероятно начинание да създаде другия.

След като дълго обмислях въпроса си, аз попитах:

— Другият нещо като Аз-а ли е?

— Другият е Аз-а — отвърна дон Хуан. Обяснението му беше невероятно, но не повече от всичко друго, което правеха те.

— От какво е направен другият? — попитах аз дон Хуан след неколкоминутно колебание.

— Няма как да се узнае — отвърна той.

— Реален ли е той или просто илюзия?

— Разбира се, че е реален.

— В такъв случай може ли да се каже, че е от плът и кръв? — попитах аз.

— Не, не може — отвърна дон Хенаро.

— Но ако е толкова реален, колкото съм аз ...

— Реален колкото теб ли? — възкликнаха едновременно дон Хуан и дон Хенаро.

Те се спогледаха и така се разсмяха, че сякаш щеше да им прилошее. Дон Хенаро хвърли шапката си на пода и затанцува около нея. Танцуваше грациозно и леко, но необяснимо защо, много смешно. Може би смешното беше в изключително „професионалните“ му движения. Несъответствието беше толкова неуловимо и в същото време така се набиваше в очи, че просто се присвивах от смях.

— Твоят проблем, Карлитос — каза той, като седна отново, — е в това, че си гений.

— Трябва да разбере какво е двойникът — казах аз.

— Не може да се разбере дали той е от плът и кръв — каза дон Хуан, — защото той не е реален така, както си ти. Двойникът на Хенаро е реален както Хенаро. Разбираш ли какво искам да кажа?

— Но трябва да признаеш, дон Хуан, че положително съществува начин да се узнае.

— Двойникът е Аз-а. Това обяснение ти стига. Ако можеше обаче да *виждаш*, щеше да забележиш, че между Хенаро и неговия двойник има голяма разлика. За магьосника, който *вижда*, двойникът се явява по-ярък.

Почувствах се твърде омаломощен, за да задавам повече въпроси. Оставих бележника на земята и за миг ми се стори, че припадам. Виждах като в тунел — всичко около мен беше в мрак с изключение на един кръг пред очите ми, в който всичко се виждаше ясно.

Дон Хуан каза, че трябва да похапна нещо. Не ми се ядеше. Дон Хенаро заяви, че умира от глад, стана и отиде в задната част на къщата. Дон Хуан също стана и ми даде знак да го последвам. В кухнята дон Хенаро си сипа храна и започна най-смешната пародия на човек, който иска да яде, но не може да гълта. Имах чувство, че дон Хуан направо щеше да умре — така реवेशе, риташе, викаше, кашляше и се давеше от смях. А и аз просто щях да се пръсна от смях. Клоунатата на дон Хенаро беше изумителна.

Накрая той се отказа и загледа ту мен, ту дон Хуан с блеснали очи и лъчезарна усмивка.

— Не става — каза той и сви рамене.

Изядох огромно количество храна, дон Хуан също. След това всички заедно се върнахме пред къщата. Грееше великолепно слънце, небето беше ясно, утринният ветрец пронизваше въздуха. Почувствах се щастлив и силен.

Седнахме в триъгълник с лице един към друг. След като помълчах от учтивост, аз реших да ги помоля за разяснения по моята дилема. Отново се чувствах в блестяща форма и исках да се възползвам от силата си.

— Дон Хуан, разкажи ми нещо повече за двойника — помолих аз.

Дон Хуан посочи дон Хенаро и той се поклони.

— Ето ти го — каза дон Хуан, — няма какво да се говори. Той е тук, за да го видиш сам.

— Но това е дон Хенаро — казах аз в плах опит да продължа разговора.

— Разбира се, че съм Хенаро — каза той и изпъчи гърди.

— Тогава какво е двойник, дон Хенаро? — попитах аз.

— Питай него — отсече той, сочейки дон Хуан. — Той е по думите. Аз съм ням.

— Двойник е самият магьосник, развил се чрез *сънуването* — обясни дон Хуан. — Така че за магьосника двойникът е акт на силата. За теб обаче той е само сказание за силата. В случая с Хенаро неговият двойник не може да се различи от оригинала. Това е така, защото като воин неговата безупречност е абсолютна. Затова и ти никога не си забелязвал разликата. Но за всичките години, откакто го познаваш, ти си бил с истинския дон Хенаро само два пъти. Във всички останали случаи си бил с неговия двойник.

— Но това е абсурд! — възкликнах аз.

В гърдите ми се надигна мъчително безпокойство. Толкова се притесних, че изпуснах бележника, а моливът се изтърколи и се загуби някъде. Дон Хуан и дон Хенаро се хвърлиха на земята и започнаха да го търсят по най-комичен начин. Никога не бях виждал по-удивително представление на илюзионното изкуство и фокусничеството. Само дето нямаше сцена, факирски реквизит и изпълнителите явно не разчитаха на трикове.

Дон Хенаро, главният факир, и асистентът му дон Хуан само за няколко минути струпяха най-удивителната, чудновата и странна сбирщина от вещи, които бяха намерили под, зад или върху всеки предмет из рамадата.

В стила на цирковото фокусничество асистентът подреждаше на пода реквизита, който в случая представляваше няколко неща — камъни, конопени чували, дърва, гюм за мляко, един фенер и моето яке. След това факирът дон Хенаро започна да оглежда предметите един по един и щом установеше, че това не е моят молив, ги захвърляше. Сбирката от намерените предмети включваше различни дрехи, перуки, очила, играчки, съдове, железария, дамско бельо, човешки зъби, сандвичи и разни култови предмети. Един от тях беше направо отвратителен — парче втвърдено човешко изпражнение, което дон Хенаро извади изпод якето ми. Най-сетне дон Хенаро откри молива ми и ми го подаде, след като му избърса праха с крайчеца на ризата си.

Те се поздравиха за клоунадата си с възгласи и смях. Аз само ги наблюдавах, неспособен да се присъединя към тях.

— Не взимай всичко толкова на сериозно, Карлитос — обърна се към мен дон Хенаро със загрижен тон. — Иначе ще вземеш да се...

Той направи комичен жест, който можеше всичко да значи.

След като смехът им се поуталожи, запитах дон Хенаро какво върши двойникът или какво прави магьосникът със своя двойник.

Отговори ми дон Хуан. Той каза, че двойникът има сила, с която може да извършва подвизи, невъобразими в обикновени условия.

— Безброй пъти съм ти казват, че светът е необхватен — обърна се той към мен. — Необхватни сме и ние самите, както и всичко, което съществува. Затова двойникът не може да се обясни рационално. На теб обаче ти бе дадено да го видиш сам, а това е повече от достатъчно.

— Но сигурно има начин да се говори за него — казах аз. — Ти самият си ми казвал, че си изтълкувал като разговор срещата си със сърната, за да можеш да говориш за нея. Не можеш ли да направиш същото и по отношение на двойника?

Той помълча известно време. Примолех му се настойчиво. Тревогата ми надвишаваше всичко, което някога съм изпитвал.

— Ами, магьосникът може да се удвоява — заговори дон Хуан — Това е всичко, което мога да ти кажа.

— Но той осъзнава ли, че се е удвоил?

— Разбира се, че го осъзнава.

— Знае ли, че се намира едновременно на две места? И двамата ме погледнаха, после се спогледаха помежду си.

— Къде е другият дон Хенаро? — попитах аз. Хенаро се наведе към мен и се взря в очите ми.

— Не знам — ласкаво отвърна той. — Никой магьосник не знае къде е неговият двойник.

— Хенаро е прав — потвърди дон Хуан. — Магьосникът няма представа, че се намира на две места едновременно. Да осъзнаеш това, би било равностойно да се срещнеш с двойника си, а магьосник, оказал се лице в лице със самия себе си, е умрял магьосник. Такъв е законът. Силата е устроила нещата по този начин и никой не знае защо.

Дон Хуан обясни, че по времето, когато воинът вече е овладял *сънуването* и *виждането* и е развил своя двойник, той също трябва да е успял да заличи личната си история, чувството за собствена значимост и рутинните си навици. Каза, че всички техники, на които ме е учил и които аз съм смятал за празни приказки, всъщност са били

начини да се преодолее невъзможността да имаш двойник в обикновения свят, като направиш Аз-а и света гъвкави, постоянно променливи и ги изнесеш извън границите на предсказуемост.

— Гъвкавият воин престава да подрежда света хронологически — обясни дон Хуан, — В неговите очи той самият и светът вече не са предмети. Той е същество от светлина и живее в свят от светлина. За магьосника двойникът е нещо просто, защото той знае какво прави.

За теб е нещо просто да си водиш записки, но Хенаро и досега се плаши от молива ти.

— Може ли един външен човек да види, че магьосникът се намира на две места едновременно? — попитах дон Хуан.

— Разбира се. Само по такъв начин може да се установи това.

— Но по същата логика не може ли да се допусне, че и самият магьосник може да забележи, че се намира на две места?

— Аха! — възкликна дон Хуан. — Най-сетне си на прав път. Впоследствие магьосникът сигурно може да установи, че е бил едновременно на две места. Но това е само за архива и няма нищо общо с факта, че в момента на действието той изобщо не подозира, че е удвоен.

Умът ми се блъскаше. Чувствах, че ако не продължа да пиша, просто ще се взривя.

— Помисли над това — продължи той. — Ние не възприемаме света пряко. Между него и нас стои описанието му. Така че, по-точно казано, ние винаги сме на една крачка от него и нашето изживяване на света е всъщност спомен за това изживяване. Ние постоянно си спомняме току-що станалия, току-що отлетелия миг. Ние си спомняме, спомняме, спомняме ...

Той завъртя неколккратно китката на ръката си, за да ми внуши какво има предвид.

— И щом цялото ни изживяване на света е въпрос на спомняне, тогава не е чак толкова немислим изводът, че един магьосник може да бъде на две места едновременно. Но това не е така от гледна точка на собственото му възприятие, защото за да изживее света, и магьосникът, като всеки друг човек, трябва да си спомни току-що извършеното действие, току-що наблюдаваното събитие, току-що изживения опит. В неговото съзнание има един-единствен спомен. Но за страничния наблюдател може да изглежда, че магьосникът участва в

два различни епизода едновременно. Самият магьосник обаче си ги спомня като два отделни, самостоятелни момента, защото вече не е обвързан със спойката на описанието на времето.

Когато дон Хуан свърши да говори, бях сигурен, че вдигам температура.

Дон Хенаро любопитно ме изгледа.

— Той е прав — потвърди дон Хенаро, — ние винаги сме на един скок назад.

И той завъртя ръка като дон Хуан. Тялото му конвулсивно потръпна и както беше седнал, той отскочи назад. Имах чувство, че хълца и именно от хълцането тялото му отскача назад. Седешком, той продължи да отскача назад и така измина цялото разстояние до края на рамадата и обратно.

При гледката на дон Хенаро, който отскача назад на седалището си, вместо да се разсмя, както можеше да се очаква, аз изпаднах в такъв силен пристъп на страх, че дон Хуан трябваше да ме почука многократно по главата с кокалчетата на пръстите си.

— Аз просто не мога да проумея всичко това, дон Хуан — казах аз.

— И аз не мога — отвърна дон Хуан и сви рамене.

— Нито пък аз, драги Карлитос — присъедини се и дон Хенаро.

Изтощението ми, целият сетивен опит, който бях преживял, лекото и шеговито настроение, което преобладаваше, и клоунадата на дон Хенаро бяха твърде много за нервите ми. Стомахът ми направо се обръщаше.

Дон Хуан ме накара да се търкалям по земята, докато се успокоя, след което отново седнах с лице към тях.

— Има ли двойникът плътност? — попитах аз дон Хуан след дълго мълчание.

Те ме погледнаха.

— Има ли тяло двойникът? — уточних въпроса си аз.

— Разбира се — отговори дон Хуан. — Плътност, тяло — това са спомени. Затова, подобно на всичко друго, което чувстваме от света, те също са спомени, които натрупваме. Спомени за описанието. Ти имаш спомен за моята плътност, както имаш спомен за словесно общуване. Затова ти разговаря с койота и ме усещаш като плътен.

Дон Хуан допря рамо до моето и леко ме побутна.

— Пипни ме — каза той.

Аз го потупах и после го прегърнах. Почти щях да се разплача.

Дон Хенаро стана и се приближи до мен. Приличаше на малко дете и очите му дяволито блестяха. Нацупи устни и продължително ме изгледа.

— Ами мен? — попита той, опитвайки се да прикрие усмивката си. — Няма ли и мен да ме прегърнеш?

Аз станах и протегнах ръце да го докосна. И в този миг тялото ми се вцепени. Нямах сили да помръдна. Опитвах се да накарам ръцете си да го докоснат, но усилията ми бяха напразни.

Дон Хуан и дон Хенаро стояха прави и ме гледаха. Почувствах как тялото ми се огъва под неведом натиск.

Дон Хенаро седна и се престори на обиден, че не съм го прегърнал. Цупеше се и биеше пети о земята, след което и двамата избухнаха в още по-неудържим смях.

Коремните ми мускули се свиваха, като караха цялото ми тяло да се тресе. Дон Хуан ми обърна внимание да си движа главата, както ми беше препоръчал по-рано, за да може ретината на очите ми да отрази лъч светлина и така да се успокоя. Той ме изведе насила изпод рамадата в открито поле и извърна тялото ми в такова положение, че очите ми да уловят светлината от изток. Но още докато нагласяше тялото ми, аз вече престанах да треперя. Забелязах, че съм стискал в ръце бележника си, едва когато дон Хенаро каза, че съм се разтреперал от тежестта на листата.

Заявих на дон Хуан, че тялото ми само ме тегли да си вървя. Махнах на дон Хенаро за сбогом. Не исках да им оставя време да ме разубедят.

— Довиждане, дон Хенаро — извиках аз. — Трябва да си вървя вече.

В отговор той също ми махна.

Дон Хуан ме изпрати няколко метра към колата.

— И ти ли имаш двойник, дон Хуан? — попитах аз.

— Естествено! — възкликна той.

В този момент ми хрумна една влудяваща мисъл. Опитах се да я отхвърля и веднага да си тръгна, но тя не ми даваше покой. През годините, откакто се познавахме, бях свикнал щом реша да видя дон Хуан, просто да отида в Сонора или в Централно Мексико и винаги го

намирах да ме чака там. Свикнал бях да го приемам като нещо най-естествено и досега не се бях замислял над това.

— Кажи ми нещо, дон Хуан — казах полушеговито аз. — Това ти самият ли си или твоят двойник?

Той се приведе към мен и се усмихна.

— Моят двойник е — прошепна ми той.

Тялото ми подскочи във въздуха, сякаш вдигнато от невероятна сила. Втурнах се към колата си.

— Само се пошегувах! — извика дон Хуан. — Още не можеш да си тръгнеш. Дължиш ми пет дни.

И двамата се затичаха към колата, докато аз давах на заден ход. Смееха се и подскачаха нагоре-надолу.

— Карлитос, повикай ме винаги щом поискаш! — провикна се дон Хенаро.

[1] Депресия, която тласка към самоубийство. — Бел. ред. ↑

2. СЪНУВАЧЪТ И СЪНУВАНИЕЯТ

Потеглих с колата към дома на дон Хуан и пристигнах там рано сутринта. През нощта бях отседнал в един попътен мотел, за да стигна при него преди обяд.

Дон Хуан беше в задната част на къщата и като го повиках, се показа отпред. Най-сърдечно ме поздрави и останах с впечатлението, че се зарадва да ме види. Уж за да ме предразположи, той каза нещо, но постигна точно обратния ефект.

— Чух те, като идваше — усмихна ми се той, — и изтичах отзад. Опасявах се, че ако остана тук, ще те уплаша.

Отбеляза небрежно, че изглеждам много сериозен и мрачен. Напомнял съм му Елихио, който бил достатъчно черноглед, за да стане добър магьосник, но пък прекалено черноглед за човек на знанието. Добави, че единственият начин да противодействаш на разрушителното въздействие на магическия свят е да му се надсмиваш.

Беше прав за състоянието ми. Наистина бях притеснен и се страхувах. Отправихме се на дълга разходка. Трябваше да минат часове, преди да се успокоя. Разходката с него ми подейства по-добре, отколкото ако беше опитал с думи да ме извади от мрачното ми настроение.

Върнахме се в къщата му късно следобед. Бях прегладнял. Нахранихме се и се настанихме под рамадата. Небето беше ясно. Следобедната светлина ме изпълваше с тихо блаженство. Говореше ми се.

— Месеци наред ми е много неспокойно — започнах аз. — Миналия път и двамата с Хенаро говорехте и правехте неща, които наистина всяват страх.

Дон Хуан не каза нищо. Стана и закрачи по рамадата.

— Имам нужда да поговорим за това — продължих аз. — То направо ме е обсебило и не мога да престана да мисля за него.

— Страхуваш ли се? — попита той.

Не се страхувах, а бях объркан и поразен от онова, което бях видял и чул. В ума ми зейнаха такива големи празноти, че или

трябваше да ги запълня, или да се откажа от ума си.

Обясненията ми го разсмяха.

— Засега не се отказвай от ума си — каза той. — Още е рано. И това ще стане, но още не му е дошло времето.

— Тогава да се опитвам ли да търся обяснение на станалото?

— Разбира се! — отвърна той. — Твой дълг е да успокоиш ума си. Един воин побеждава не като си блъска главата в стената, а като я преодолява. Воините прескачат стените, а не ги разрушават.

— Как мога да прескоча тази стена? — попитах аз.

— Преди всичко мисля, че е страхотна грешка, като взимаш нещата толкова на сериозно — започна той, настанявайки се до мен. — Има три вредни навика, които ние непрекъснато следваме, когато се изправим пред необичайни ситуации в живота. Първият е да пренебрегнем това, което става или е станало, все едно че изобщо не се е случило. Това е подходът на посредствения. Вторият е да приемаме всичко за истина и да си мислим, че знаем какво става. Такъв е подходът на лековерния. Третият е случилото се да ни обсеби, защото не можем нито да го пренебрегнем, нито да го приемем напълно. Това е подходът на глупака. А твоят какъв е? Има и един четвърти подход и той е верният — подходът на воина. Воинът действа така, сякаш изобщо нищо не се е случило, защото няма вяра на нищо, и в същото време приема всичко за истина. Той приема, без да приема, и пренебрегва, без да пренебрегва. Той не си мисли, че знае, нито пък си мисли, че нищо не се е случило. Той действа така, сякаш владее ситуацията, дори когато му трепери под лъжичката. Когато действа по този начин, той се освобождава от обсебилият го случай.

Помълчахме дълго време. Думите на дон Хуан ми подействаха като балсам.

— Може ли да говоря за дон Хенаро и неговия двойник? — попитах аз.

— Зависи какво искаш да кажеш — отвърна той. — Да не би да искаш да се отдадеш на мислите, които те обсебват.

— Искам да си обясня нещата — отвърнах аз. — Тези мисли ме обсебиха, защото не се осмелявах да дойда при теб, а с никого не можех да споделя моите тревоги и съмнения.

— Не споделяш ли със своите приятели?

— Да, но как биха могли да ми помогнат те?

— Никога не съм мислил, че ти имаш нужда от помощ. Трябва да възпитаеш у себе си чувството, че воинът не се нуждае от нищо. Казваш, че ти трябва помощ. Помощ за какво? Ти имаш всичко необходимо за това удивително пътешествие, което е твоят живот. Опитах се да те науча, че истинското преживяване е в това да си човек и че единственото важно нещо е да си жив. Животът е едно кратко пътуване, което извършваме сега. Животът сам по себе си е достатъчен, самообясняващ се и завършен.

Воинът разбира това и живее в съответствие с това разбиране — затова защо без никаква самонадеяност може да се каже, че да бъдеш воин е най-върховното преживяване.

Той сякаш очакваше да кажа нещо. За миг се поколебах — исках внимателно да подбера думите си.

— Ако воинът се нуждае от утеха, той просто си избира някого и разкрива пред него цялата си тревога. Поначало той не търси разбиране или помощ. Той говори само за да се разтовари, при положение че има склонност да говори; ако няма, тогава с никого не говори. Но ти изобщо не живееш като воин. Поне засега. И сигурно изпадаш в огромни затруднения. Съчувствам ти искрено.

Той не се шегуваше. Съдейки по съчувствения му поглед, сигурно сам бе преживял всичко това. Стана и ме потупа по главата. Почна да се разхожда напред-назад по рамадата, като от време на време поглеждаше към храсталака около къщата. Поведението му ме обезпокои.

За да се отпусна, заговорих за своята дилема. Усещах, че вече е прекалено късно да се преструвам на невинен наблюдател. Бях усвоил особени сетивни състояния, като „спиране на вътрешния диалог“ и контрол над сънищата си. В тях човек не можеше да се преструва. Следвайки неговите препоръки, макар и не съвсем стриктно, аз бях успял до известна степен да разруша всекидневните си навици, започнал бях да поемам отговорност за действията си, бях успял да залича личната си история и накрая бях достигнал нивото, от което години наред се страхувах — в състояние бях да остана сам, без да наруша физическото и емоционалното си равновесие. Това, изглежда, беше единствената ми голяма победа. От гледна точка на предишните ми очаквания и състояния беше немислимо да остана сам, без да се „побъркам“. Имах ясно съзнание за всички промени, станали в моя

живот и във възгледите ми за света, съзнавах също, че беше неуместно да се разстройвам толкова от разкритията на дон Хуан и дон Хенаро за „двойника“.

— В какво греша, дон Хуан? — попитах аз.

— В това, че се отдаваш на чувствата — отсече той. — Въобразяваш си, че да се отдаваш на терзания и съмнения е белег на голяма чувствителност. А същинската истина е, че ти нямаш нищо общо с един чувствителен човек. Защо тогава се преструваш? Казвал съм ти, че един воин смирено се приема такъв, какъвто е.

— Говориш така, сякаш нарочно се заблуждавам — казах аз.

— Ние наистина се заблуждаваме умишлено — отвърна той. — Всеки от нас осъзнава делата си. Обаче хилавият ни разум умишлено се прави на някакъв въображаем колос. А е твърде дребен за такъв калъп.

Обясних му, че проблемът ми може би е по-сложен, отколкото му се струва. Казах, че ако двамата с дон Хенаро бяха хора като мен, тяхната изключителна способност за самоконтрол ги превръщаше за мен в модел на поведение. Но ако по същността си те бяха нещо съвършено различно от мен, то аз не бих могъл да ги възприемам като модел, а само като чудаци, на които не бих могъл да подражавам.

— Хенаро е човек — успокои ме дон Хуан. — Вярно, че вече не е човек като теб, но това е негово постижение и не бива да те плаши. Ако е различен, това е още един повод за възхита.

— Но той е различен не по човешки начин — казах аз.

— А как според теб? Като разликата между човек и кон ли?

— Не знам. Но той не е като мен.

— Обаче някога е бил като теб.

— А възможно ли е тази негова промяна да стане разбираема за човек като мен?

— Разбира се. Ти самият се променяш.

— Това значи ли, че ще си създам двойник?

— Никой не си създава двойник. Това е само начин да се говори за него. А ти за каквото и да говориш, вечно се хващаш за думите. Улавяш се в капана на тяхното значение. Сега например си мислиш, че човек си създава двойник с нечисти средства. Всеки от нас, съществата от светлина, има свой двойник. Всеки! Само че воинът осъзнава неговото съществуване — това е всичко. Барьерите, които пречат за

това осъзнаване, са привидно непреодолими. Но това може да се очаква; именно бариерите към постигане на това осъзнаване го превръщат в такова уникално предизвикателство.

— Защо се страхувам толкова от него, дон Хуан?

— Защото възприемаш думата двойник в буквалния смисъл — дубльор или друго ти. Аз използвам тази дума само за да ти го опиша. Двойникът е самият човек и няма друг начин да се гледа на него.

— Ами ако не искам да имам двойник?

— Двойникът не е въпрос на личен избор. Както не е въпрос на личен избор и кой ще бъде призван да научи магическото знание, което води до това осъзнаване. Запитвал ли си се някога защо точно ти?

— Непрекъснато. И на теб съм задавал този въпрос стотици пъти, но ти не си ми отговарял.

— Нямах предвид да го задаваш като въпрос, който изисква отговор, а като размисъл на война над собствената му велика съдба — шанса да срещне предизвикателството.

Само някой посредствен, самомнителен човек може да сведе това до обикновен въпрос с очакването да му се възхищават или да го съжбяляват.

Такива въпроси не ме интересуват, защото е невъзможно да им се отговори. Това, че изборът е паднал върху теб, е предопределено от силата, а никой не може да вникне в предопределението на силата. И щом вече си избран, с нищо не можеш да възпреш осъществяването на предопределението.

— Но ти самият си ми казвал, дон Хуан, че човек може винаги и да се провали.

— Вярно е. Човек винаги може да се провали. Но ти, струва ми се, имаш предвид нещо съвсем друго. Ти търсиш начин да се измъкнеш: да имаш свободата да се провалиш и да се махнеш по своя воля. Прекалено късно е за това. Един воин е в ръцете на силата и единствената му свобода на избор е безупречният живот. Не можеш да симулираш успех или провал. Умът ти може да поиска да се провалиш напълно, за да разруши твоята цялостност. Но има контрамярка, която няма да ти позволи да обявиш фалшива победа или поражение. Ако си въобразяваш, че можеш да се оттеглиш в пристана на провала, ти не си с всичкия си. Самото ти тяло ще застане на стража и няма да те пусне нито към едното, нито към другото.

Той се позасмя.

— Защо се смееш? — попитах аз.

— Ти си в ужасно положение — отвърна той. — Късно е вече да се върнеш назад, но е твърде рано да действаш. Остава ти само да наблюдаваш. Ти си в злощастното положение на дете, което не може да се върне в майчината си утроба, но и не може още да се втурне да действа. Детето може само да наблюдава и да слуша прехласващите приказки за деяния, които му разказват. Ти си тъкмо в такова положение сега. Не можеш да се върнеш назад в утробата на стария си свят, но и да действаш чрез силата не си способен. Не ти остава нищо друго, освен да бъдеш свидетел на деянията на силата и да слушаш сказания за тях, сказанията за силата.

Двойникът е едно от тези сказания. И ти го знаеш. Затова умът ти е толкова обсебен от него. Ако се опитваш да го разбереш, само ще си блъскаш главата в стената. Единственото, което мога да ти кажа вместо обяснение, е, че двойникът е напълно реален, макар и да се постига чрез *сънуване*.

— От това, което си ми разказвал, дон Хуан, излиза, че двойникът е способен на определени действия. Значи ли това, че двойникът ...

Той не ме остави да продължа в тази посока на разсъждения. Напомни ми, че не от него съм научил за двойника, както несправедливо изкарвам, а от собствените си наблюдения.

— Очевидно двойникът е способен на определени действия — казах аз.

— Очевидно е така! — потвърди той.

— Но може ли двойникът да действа от името на Аз-а?

— Той е самият Аз, по дяволите!

Много ми беше трудно да се обясня. Исках да кажа, че щом магьосникът може да извършва две действия едновременно, значи способността му за полезно действие се удвоява — той може в едно и също време да свърши две работи, да се срещне с двама души на две различни места и така нататък.

Дон Хуан ме изслуша търпеливо.

— Нека поставя въпроса така — продължих аз. — Хипотетично възможно ли е дон Хенаро да убие някого, който се намира на стотици мили разстояние, като изпрати за целта своя двойник?

Дон Хуан продължително ме изгледа, после поклати глава и отмести поглед встрани.

— Пълен си с разкази за насилие — каза той. — Хенаро никого не може да убие, просто защото вече изобщо не го интересуват хората. Когато воинът овладее *виждането* и *сънуването* и осъзнае, че е същество от светлина, повече изобщо не го интересуват подобни неща.

Обърнах му внимание как в началото на моето ученичество ми беше казал, че с помощта на своя „съюзник“ магьосникът може да се пренесе на стотици мили разстояние, за да нанесе удар на своите врагове.

— Явно аз съм те объркал — каза той. — Но сигурно помниш как в друг случай съм ти казвал, че с теб не следвам етапите, които предписваше собственият ми учител. Той беше истински магьосник и аз трябваше да хе въведа в този свят както подобава. Не го направих, защото вече не ме интересуваха върховете и паденията на останалите хора. Въпреки това думите на моя учител се бяха запечатали в мен и аз много пъти съм ти говорил така, както той самият би го правил.

Хенаро е човек на знанието. В най-чистия му вид. Действията му са безупречни. Той превъзхожда както обикновените хора, така и магьосниците. Двойникът му е израз на неговата жизнерадост и хумор. Затова той не би го използвал, за да създаде или разреши обикновени ситуации. Доколкото зная, двойникът е израз на осъзнаването на същността ни като същества от светлина. Той може да прави всичко, но предпочита да бъде скромен и благороден.

Моя беше грешката, че те подведох със заимствани думи. Моят учител не владееше тези умения на Хенаро; той, за съжаление, подобно на теб, възприемаше някои неща само като сказания за силата.

Налагаше ми се да се оправдавам. Казах, че съм се изразил само в хипотетичен смисъл.

— Няма хипотетичен смисъл, когато говориш за света на хората на знанието — каза той. — Един човек на знанието никога не би могъл да нарани събратята си нито хипотетично, нито по какъвто и да било друг начин.

— Ами ако събратята му застрашават сигурността и благополучието му? Тогава няма ли да използва двойника си в самозащита?

Дон Хуан изцъка с език неодобрително.

— Какво невероятно насилие изпълва мислите ти! — каза той. — Никой не може да застраши сигурността и благополучието на един човек на знанието. Той *вижда*, следователно ще предприеме необходимото, за да избегне всякакви подобни неща. Свързвайки се с теб например, Хенаро е поел един пресметнат риск. Но ти не можеш да направиш нищо, което би застрашило сигурността му. В противен случай той щеше да го знае, понеже е способен да *вижда*. А ако нещо в теб би могло да му навреди, но той не го *види*, значи това му е предопределено и нито Хенаро, нито който и да било друг ще може да го предотврати. Както виждаш, човекът на знанието държи контрола, без нищо да контролира.

Замълчахме. Слънцето вече докосваше върховете на гъстите високи храсти на запад от къщата. Оставаше ни час-два дневна светлина.

— Защо не извикаш Хенаро? — небрежно подхвърли дон Хуан.

Целият подскочих. Първата ми реакция бе да захвърля всичко и да хукна към колата си. Дон Хуан избухна в неудържим смях. Заявих му, че нямам нужда нищо да си доказвам и напълно ме задоволява разговорът с него. Дон Хуан не можеше да се владее от смях. Най-сетне успя да изрече колко жалко било, че дон Хенаро не е тук да се порадва на такава върховна сценка.

— Виж, ако ти не искаш да повикаш Хенаро, аз пък искам — заяви той. — Неговото присъствие ми е приятно.

Усетих на небцето си противен вкус. Капки пот се стекоха по веждите и горната ми устна. Исках да кажа нещо, но наистина нямаше какво.

Дон Хуан дълго, изпитателно ме изгледа.

— Хайде, хайде, един воин трябва да бъде в постоянна готовност. Да бъдеш воин не е просто въпрос на желание. То е по-скоро непрестанна борба, която продължава до последния миг от живота ни. Никой не се е родил воин, както и никой не се е родил благоразумен. Ние възпитаваме в себе си едното или другото.

Сега се стегни, не искам Хенаро да види как трепериш.

Той стана и закричи напред-назад по чистия под на рамадата. Не можех да си възвърна хладнокръвието. Такава нервност ме обзе, че захвърлих писането и скочих на крака.

Дон Хуан ми каза да се обърна на запад и да бягам на място. И по-рано ме бе карал да правя същото в различни случаи. Смисълът на това бе да се извлече „сила“ от спускащия се здрач. Трябваше да се вдигнат ръце към небето с пръсти, разперени като ветрило, и после със сила да се свият, като ръцете се спуснат до точка по средата между зенита и хоризонта.

Упражнението ми подежда и аз почти мигновено се овладях и успокоих. Обаче не можех да не се запитам какво беше станало с предишния ми „аз“, който никога не би се успокоил така пълно само от изпълнението на толкова прости и идиотски движения.

Исках да съсредоточа цялото си внимание над ритуала, който дон Хуан несъмнено щеше да извърши, за да призове дон Хенаро. Очаквах някакви чудновати действия. Дон Хуан застава на перваза на рамадата, с лице към югоизток, сви ръце на фуния около устата си и се провикна:

— Хенаро! Ела тук!

Само миг след това дон Хенаро се появи откъм хресталака. И двамата грееха от радост. Направо затанцуваха пред мен.

Дон Хенаро прочувствено ме поздрави, след което възседна гюма за мляко.

С мен ставаше нещо направо нередно. Бях напълно спокоен и невъзмутим. Някакво невероятно състояние на безразличие и отстраненост обхвана цялото ми същество. Сякаш наблюдавах самия себе си от някакво укритие. Без никакво вълнение заговорих на дон Хенаро как при последното ми посещение той ме бе уплашил до смърт и как дори под въздействието на психотропни растения не съм изпадал в такова състояние на пълен хаос. И двамата възприеха думите ми като нещо много смешно. Разсмях се заедно с тях.

Те очевидно разбираха, че съм изпаднал в състояние на емоционално вцепенение, защото ме гледаха и се занасяха с мен като с пиян.

Отчаяно се мъчех да сведа ситуацията до нещо познато. Щеше ми се да изпитвам тревога и страх.

Накрая дон Хуан напръска лицето ми с вода и настоя да седна и да си водя записките. Каза ми, както бе повтарял многократно, че трябва да пиша, иначе ще умра. Самото изписване на думите възвърна обичайното ми състояние. Сякаш нещо отново стана кристално ясно; нещо, което до преди миг беше помътено и притъпено.

Възвръщането на обичайното ми аз възвърна и обичайните ми страхове. Колкото и да е странно, по-малко ме тревожеше да изпитвам страх, отколкото да не ме е страх. Привичността на старите ми навици, колкото и неприятни да бяха, ми донесе приятно облекчение.

Едва тогава осъзнах напълно, че дон Хенаро току-що се беше появил откъм храсталака. Обичайните ми процеси се възстановяваха. Като начало се отказах изобщо да обмислям и тълкувам случилото се. Реших нищичко да не го питам. Този път щях да остана мълчалив свидетел.

— Хенаро отново е дошъл специално заради теб — каза дон Хуан.

Дон Хенаро се облегна назад и опря гръб о стената. Гюмът, на който седеше, се килна назад. Дон Хенаро сякаш яздеше кон — държеше ръце пред себе си с вид, че стиска юздите на коня.

— Това е вярно, Карлитос — потвърди дон Хенаро и отпусна гюма на пода.

Направи се, че слиза от кон. Преметна десния си крак над въображаемата конска шия и скочи на земята. Из пълнението му беше толкова съвършено, че ми внуши абсолютно чувството да е пристигнал на кон. Той дойде до мен и седна от лявата ми страна.

— Хенаро е дошъл, за да ти разкаже за другия — каза дон Хуан и направи жест, че предоставя думата на дон Хенаро.

Дон Хенаро се поклони и леко се обърна към мен.

— Какво би желал да знаеш, Карлитос? — попита с приповдигнат тон той.

— Ами щом така и така ще говориш за двойника, тогава ми разкажи всичко — казах му аз с привидно безразличие.

Двамата поклатиха глави и се спогледаха.

— Хенаро ще ти разкаже за сънувача и сънувания — съобщи дон Хуан.

— Както знаеш, Карлитос — започна дон Хенаро с тон на подгрыващ оратор, — двойникът води началото си от *сънуването*.

Той продължително ме изгледа и се усмихна. Плъзна поглед от лицето ми към бележника и молива.

— Двойникът е сън — заяви той, потри ръце и стана.

Отиде до края на рамадата и излезе навън в храсталака. Застана до един храст така, че се виждаше в три-четвърти профил. Явно

уринираше. След малко забелязах, че нещо май не е наред. Той отчаяно се мъчеше да уринира, но не можеше. По смеха на дон Хуан разбрах, че това е поредната му клоунада. Дон Хенаро се кълчеше така комично, че доведе и двама ни с дон Хуан направо до истерия.

Дон Хенаро отново се върна под рамадата и седна. Усмивката му излъчваше особена топлота.

— Като не става, не става — каза той и сви рамене. Помълча малко и с въздишка добави:

— Да, Карлитос, двойникът е сън.

— Това означава ли, че не е реален? — попитах аз.

— Не. Означава, че той е сън — отвърна той.

Дон Хуан се намеси да поясни, че дон Хенаро има предвид първото ни осъзнаване, че сме същества от светлина.

— Всеки от нас е различен, затова и детайлите на нашите битки са различни — каза дон Хуан. — Но етапите, които изминаваме, за да постигнем двойника, са винаги едни и същи, особено началните стъпки, които са мъгляви и несигурни.

Дон Хенаро се съгласи с него и разказа една случка в потвърждение колко несигурен е магьосникът на този ранен етап.

— Когато ми се случи за първи път, аз така и не разбрах, че се е случило — обясни той. — Един ден събирах из планината билки. Стигнах до място, където вече бяха идвали и други билкари. Бях набрал две големи торби. Наканих се да си вървя, но реших да си почина малко. Легнах встрани от пътеката в сянката на едно дърво и заспах. Събуди ме глъчката на хора, които се спускаха по склона. Хукнах да си потърся укритие и се спотаих зад едни храсти, от другата страна на пътеката, където бях заспал. Докато се криех там, изпитвах затормозяващото чувство, че съм забравил нещо. Огледах се наоколо за двете торби. Нямаше ги. Погледнах отгатък пътя, където преди малко бях спал, и само дето не напълних гащите от страх. Аз още бях там и спях! Аз самият! Опипах тялото си. Нямаше никакво съмнение, че съм си аз! В този момент хората, които се бяха спуснали по склона, приближаваха към спящия ми аз, докато напълно будният ми аз безпомощно ги наблюдаваше от укритието ми. По дяволите! Щяха да ме открият там и да ми откънат торбите! Но те ме отминаха, сякаш изобщо не бях там.

Видението ми беше толкова живо, че щях да полудея. Извиках и тогава се събудих отново. По дяволите! Всичко било сън!

Дон Хенаро прекъсна разказа си и ме погледна, сякаш очакваше въпрос или коментар.

— Кажу ми къде се събуди втория път — каза дон Хуан.

— Събудих се край пътя, където бях заспал — отвърна дон Хенаро. — Но в един момент не разбирах къде се намирам в действителност. Почти можех да кажа, че още се наблюдавам как се събуждам, после нещо ме изтегли от другата страна на пътя и се намерих да разтърквам очи.

— И какво направи след това? — попита дон Хуан. Когато и двамата избухнаха в смях, разбрах, че ме занасят. Дон Хуан ме имитираше как задавам въпроси.

Дон Хенаро продължи разказа си. Останал слисан за миг, после се заел да провери всичко.

— Мястото, където се бях скрил, изглеждаше точно така, както го бях видял — каза той. — А и хората, минали покрай мен, бяха недалеч надолу по пътя. Знам го, защото се затичах след тях. Същите бяха. Проследих ги, докато стигнаха до града. Сигурно са ме взели за луд. Попитах ги дали не бяха виждали моя приятел да е заспал край пътя. Всички отвърнаха, че не са.

— Виждаш ли — обади се дон Хуан, — всички минаваме през едни и същи съмнения. Страхуваме се дали не сме полудели. Но, за наше нещастие, всички вече сме луди.

— Ти обаче си малко по-луд от нас — смигна ми дон Хенаро. — И много по-подозрителен.

Взеха да ме занасят за моята подозрителност. После дон Хенаро продължи своя разказ.

— Всички ние сме затъпели същества — каза той. — Ти не си единственият, Карлитос. И мен шокът от този сън ме държа няколко дни, но после ме налегнаха грижи, трябваше да си изкарвам храната и така и не ми оставаше време да се замисля над загадката на сънища та. Така че за нула време го забравих. Съвсем приличах на теб.

Но минаха няколко месеца и в един ужасно изнурителен ден си полегнах следобед и съм заспал като пън. Тъкмо беше започнало да вали и аз се събудих, защото покривът беше протекъл. Скочих от

легло и се покатерих на покрива да запуша пролуката, преди да е почнало да тече по-силно. Чувствах се така отпочинал и изпълнен със сила, че свърших само за минута, без дори да се намокря. Помислих си, че дрямката ми се е отразила много добре. Прибрах се в къщи и реших да похапна нещо, обаче установих, че не мога да преглъщам. Предположих, че съм се разболял. Запарих едни корени и листа, увих ги около гърлото си и тръгнах към леглото. И когато го приближих, отново едва не припаднах от страх — бях си в леглото и спях! Изпитах желание да се разтърся, за да се разбудя, но знаех, че това не бива да се прави. Паникьосан се втурнах навън, забродих напосоки из хълмовете. Нямах представа накъде вървя и се изгубих, макар че цял живот бях прекарал там. Скитах се под дъжда, без дори да го усещам. Струваше ми се, че не мога да мисля. Тогава святкането и гръмотевиците толкова се усилиха, че се събудих отново.

Той помълча известно време, после попита:

— Искаш ли да знаеш къде се събудих?

— Разбира се — отвърна дон Хуан.

— Събудих се на хълма под дъжда — каза дон Хенаро.

— Но как узна, че си се събудил? — попитах аз.

— Тялото ми го знаеше — отвърна той.

— Това беше глупав въпрос — намеси се дон Хуан. — Ти самият знаеш, че нещо във война винаги осъзнава всяка промяна. Пътят на война има за цел именно да развива и поддържа това осъзнаване. Воинът го почиства, излъсква и го държи винаги в действие.

Той беше прав. Трябваше да им призная, че нещо в мен отбелязваше и осъзнаваше всичко, което правех. И все пак то нямаше нищо общо с обичайното ми самосъзнание. Беше нещо друго, което не можех да определя. Казах им, че може би дон Хенаро би го описал по-добре от мен.

— Ти самият доста добре се справяш — каза дон Хенаро. — Един вътрешен глас ти казва кое какво е. На мен в онзи момент вътрешният глас ми каза, че съм се събудил втори път. Естествено, щом се събудих, аз бях сигурен, че трябва да съм сънувал. Явно това не беше обикновен сън, но не беше и истинско сънуване. Затова се спрях на нещо друго — предположих, че съм ходил насън полубуден. По никакъв друг начин не можех да си го обясня.

Дон Хенаро каза как неговият благодетел му обяснил, че случилото се изобщо не е било сън и не бива да смята, че е ходил насън.

— А какво е било според него? — попитах аз. Те се спогледаха.

— Каза, че било таласъм — отвърна дон Хенаро, имитирайки интонацията на дете.

Казах им, че искам да знам дали неговият благодетел му е обяснил нещата така, както те самите.

— Разбира се — отвърна дон Хуан.

— Моят благодетел ми обясни, че сънят, в който човек наблюдава сам себе си да спи, е времето на двойника — продължи дон Хенаро. — Посъветва ме, вместо да си прахосвам силата в напразно чудене и маене, по-добре да се подготвя.

Следващият случай ме завари в дома на моя благодетел. Помагах му в къщната работа. После легнах да си почина и както обикновено, потънах в дълбок сън. Неговият дом за мен определено бе място на силата и ми помагаше. Внезапно чух силен шум и се събудих. Къщата на благодетеля ми беше голяма. Той беше заможен и издържаше доста хора да му работят. Шумът изглеждаше като от лопата, с която ринат чакъл. Надигнах се и седнах, за да се вслушам в шума, после станах. От този шум ми стана много неспокойно, обаче не разбирах защо. Както размишлявах дали да не отида да проверя какво става, внезапно се видях да спя на пода. Този път знаех какво да очаквам и какво да правя, затова тръгнах по посока на шума. Упътих се към задната част на къщата. Там нямаше никой. Шумът като че идваше извън къщата. Продължих да го следвам. Колкото повече го следвах, толкова по-бързо можех да вървя. Стигнах едно много далечно място и станах свидетел на невероятни неща.

Той поясни, че по времето на тези случки все още бил начинаещ като ученик и бил постигнал много малко в областта на *сънуването*, но имал необичайната способност да сънува как гледа самия себе си.

— И докъде стигна, дон Хенаро? — попитах аз.

— За първи път аз наистина се движех по време на *сънуване* — каза той. — Обаче знаех достатъчно, за да постъпвам както трябва. Не поглеждах към нищо направо и накрая стигнах до едно дълбоко дефиле, където моят благодетел отглеждаше някои растения на силата.

— Мислиш ли, че колкото по-малко знае човек за *сънуването*, толкова по-добре се получава? — попитах аз.

— Не! — намеси се дон Хуан. — Всеки от нас има дарба за определено нещо. Дарбата на дон Хенаро е в *сънуването*.

— А какво видя в дефилето, дон Хенаро? — попитах аз.

— Видях моя благодетел да прави някакви опасни манипулации с хората. Помислих си, че съм се озовал там, за да му помогна, и се спотаих зад едни дървета. Обаче не можех да зная как да му помогна. Все пак не бях толкова глупав и разбрах, че ситуацията е предназначена да я наблюдавам, а не да участвам в нея.

— Кога, къде и как се събуди?

— Не знам кога съм се събудил. Сигурно е било часове по-късно. Зная само, че тръгнах след моя благодетел и другите хора и когато приближиха къщата му, те се разкрещяха в такава шумна свада, че се събудих. Бях на мястото, където се бях видял да спя.

Когато се разсъних, проумях, че всичко, което бях видял и правил, не беше сън. Наистина бях изминал известно разстояние, воден от шума.

— Благодетелят ти знаеше ли какво си правил?

— Разбира се. Той беше предизвикал онзи шум с лопатата, за да ми помогне да осъществя задачата си. Когато влезе в къщата, той се престори, че ми се кара, задето съм заспал. Но аз знаех, че ме беше *видял*. Когато по-късно приятелите му си отидоха, той ми каза, че ме е забелязал по сиянието ми зад дърветата.

Дон Хенаро каза, че тези три случая го насочили по пътя на *сънуването* и трябвало да изминат петнадесет години преди следващото му проявление.

— Четвъртия път видението ми бе по-особено и завършено. Намерих се да спя насред една нива. Лежах на една страна, дълбоко заспал. Знаех, че това е *сънуване*, защото си бях създал навика всяка нощ да се занимавам със *сънуване*. Обикновено винаги когато се виждах как спя, аз бях на същото място, където бях заспал. Този път не бях в леглото си, а знаех, че вечерта си бях легнал там. По време на това *сънуване* беше ден. И така, заех се да проуча обстановката. Отдалечих се от мястото, където лежах, за да се ориентирам. Разбрах къде съм — всъщност не много далеч от къщи — може би на няколко километра. Разходих се и огледах най-подробно местността. Застанах

недалеч в сянката на едно голямо дърво и се взрях отвъд равнината към житните ниви на склона.

Тогава ме порази нещо необичайно — колкото и продължително да се вирах, подробностите на пейзажа нито се променяха, нито изчезваха. Уплаших се и се втурнах обратно към мястото, където спях. Продължавах да си бъда там, точно както се бях видял. Загледах се в самия себе си. Изпитах някакво неестествено безразличие към тялото, което наблюдавах.

Тогава чух глъчка на хора, които приближаваха. Изглежда, около мен винаги има хора. Изтичах до едно неголямо възвишение и внимателно се взрях оттам. Десетина души приближаваха нивата, където се намирах. Всичките бяха млади. Притичах обратно до мястото, където лежах, и както се гледах да лежа и хъркам като прасе, преживях едно от най-жестоките терзания в живота си. Знаех, че трябва да се събудя, но и представа няхах как. Знаех също, че е крайно опасно да будя сам себе си. Но ако тези младежи ме видеха там, щяха да се разтревожат. Всички тези съображения, които ми минаха през ума, всъщност не бяха мисли. По-точно бяха сцени, които минаваха пред очите ми. Тревогата ми например беше сцена, в която аз се гледам отстрани и в това време изпитвам чувство, че съм затворен. Това наричам тревога. Изпитвал съм я много пъти след този първи случай.

И така, като не знаех какво да правя, аз стоях и съзерцавах самия себе си в очакване на най-лошото. Пред очите ми прелетяха редица образи. Хванах се за един от тях — гледката на моя дом и леглото ми. О, колко ми се искаше да си бъда отново в леглото! И в този миг нещо ме разтърси като от удар и аз се събудих. Бях си в леглото! Явно бях сънувал. Скочих от леглото и изтичах до мястото от *сънуването*. Беше точно такава, каквото го бях видял. Същите млади хора работеха там. Дълго ги наблюдавах. Наистина бяха същите тези хора, които бях видял.

В края на деня, когато всички си бяха отишли, се върнах на същото място. Застанах точно там, където се бях видял да спя. Някой беше лежал там, защото бурените бяха изпомачкани.

Дон Хуан и дон Хенаро ме наблюдаваха. Имаха вид на две странни животни. Тръпки полазиха по гърба ми. Бях на път да се отдам на съвсем основателния страх, че те не са реални хора като мен, но дон Хенаро се разсмя.

— В онези дни, Карлитос, и аз бях същият като теб. Исках всичко да проверявам. Бях подозрителен колкото теб.

Той помълча, вдигна пръст и ми се закани. После се обърна към дон Хуан.

— Не си ли бил и ти тъй подозрителен като този приятел? — попита той.

— Чак толкова не — отвърна дон Хуан. — Той бие рекорда.

Дон Хенаро се обърна към мен и направи извинителен жест.

— Май сбърках — каза той. — Не съм бил чак толкова подозрителен колкото теб.

Те се разхихикаха приглушено, сякаш не искаха да вдигат шум. Дон Хуан целият се затресе от сподавен смях.

— За теб това е мястото на силата — прошепна ми дон Хенаро. — Направо си си го заплюл — точно там, където си седиш. Не си ли потъвал в дълбоко сънуване тук?

— Не, не е — отвърна дон Хуан с понижен глас. — Но е потъвал в дълбоко писане.

Те отново се запревиваха от смях. Явно не искаха да се смеят на висок глас. Телата им се тресяха. Сподавеният им смях наподобяваше ритмично кудкудякане.

Дон Хенаро изправи рамене и се премести по-близо до мен. Потупа ме по рамото и все повтаряше, че съм голяма работа. Ненадейно с всички сила дръпна лява та ми ръка. Загубих равновесие и политнах напред. Едва не си разбих лицето о земята. Инстинктивно се бях прикрил с дясната ръка, за да смекча удара от падането. Единият от тях притисна врата ми надолу, но не можех да разбера кой от двамата. Ръката, която ме държеше, май беше на дон Хенаро. В миг изпитах убийствена паника. Стори ми се, че припадам, а може и наистина да съм припаднал. Усетих такава тежест в стомаха, че повърнах. Следващото ми ясно усещане бе, че някой ми помага да седна. Дон Хенаро бе клекнал пред мен. Озърнах се за дон Хуан, но го нямаше наоколо. Дон Хенаро лъчезарно се усмихна. Очите му блестяха и направо ме фиксираха. Попитах го какво ми бе сторил и той отвърна, че съм се разпаднал на части. Говореше укоризнено, сякаш бе раздразнен или недоволен от мен. Няколко пъти повтори, че съм се разпаднал на части и трябва отново да се събера. Опитваше се да говори строго, но наред тирадата си се разсмя. Каза, че било направо

ужасно така да се разпилея навсякъде и да го карам да взема метла, за да смете всичките ми части накуп. Добави, че като си събирам частите, можело да им объркам местата и да се окажа с пенис на мястото на палеца. Тук направо избухна от смях. Искаше ми се и аз да се разсмея, но изпитах най-необикновено усещане. Цялото ми тяло се разпадна на части. Сякаш бях механична играчка, която просто се е строшила на парчета. Физически не усещах нищо. Не изпитвах и страх, нито тревога. Разпадането ми беше сцена, на която бях свидетел от гледна точка на възприятията и все пак нищо не възприемах чрез сетивата си.

Следващото, което осъзнах, беше, че дон Хенаро извършва някакви манипулации с тялото ми. Тогава се появи физическо усещане — една толкова силна вибрация, че не можех да виждам нищо наоколо.

Отново усетих, че някой ми помага да седна. И пак видях дон Хенаро, клекнал пред мен. Прихвана ме под мишниците и ме подкрепи да вървя. Не разбирах къде съм. Всичко ми беше като на сън и все пак имах пълното съзнание за последователност във времето. Ясно осъзнавах, че току-що съм бил заедно с дон Хуан и дон Хенаро на рамадата в къщата на дон Хуан.

Дон Хенаро вървеше от лявата ми страна и ме крепеше под мишниците. Гледката пред очите ми непрекъснато се променяше. Не можех да определя обаче естеството на това, което наблюдавам. Сценките пред очите ми бяха по-скоро чувства или състояния, а центърът, от който се излъчваха всички тези промени, определено беше в стомаха ми. Направих тази връзка не като мисъл или осъзнаване, а като телесно усещане, което внезапно стана устойчиво и преобладаващо. Тази изменчивост около мен идваше от стомаха ми. Аз създавах един свят, нескончаем поток от чувства и образи. В него имаше всичко, което познавах. И то само по себе си беше чувство, а не мисъл или съзнателна преценка.

Опитах се в началото да си дам сметка какво става, защото не можех да се освободя от навика да оценявам всичко, но в един момент оценъчните ми способности изчезнаха и ме обхвана нещо неизразимо — всевъзможни чувства и образи.

Ненадейно способността ми да систематизирам се върна и аз забелязах, че един образ непрекъснато се повтаряше — дон Хуан и дон Хенаро, които се опитват да ме достигнат. Образът само се мяркаше и веднага изчезваше, сякаш ги зървах през прозореца на префучаващ

автомобил, а те сякаш се опитваха да ме уловят, докато минавах покрай тях. Колкото повече се повтаряше образът, толкова по-ясен и траен ставаше. В един момент осъзнах, че умишлено го откроявам сред безброя други образи. Сякаш прелитах през останалите, за да стигна точно до тази конкретна сцена. Накрая успях да я задържа, като насочих мисълта си към нея. И щом започнах да мисля, обичайните ми процеси се възстановиха — не така отчетливо, както в обикновените ми действия, но достатъчно ясно, за да установя, че сцената или чувството, което бях открил, представляваше дон Хуан и дон Хенаро на рамадата в дон Хуановия дом. И двамата ме подкрепяха под мишниците. Щеше ми се да продължа да се нося през други образи и усещания, но двамата не ме оставяха. Известно време им се съпротивлявах. Чувствах се силен и щастлив. Знаех, че ги обичам и двамата; знаех също, че не се страхувам от тях. Искаше ми се да се пошегувам с тях, но не знаех как, затова само се смеех и ги потупвах по раменете. Осъзнавах отделно и още нещо — сигурен бях, че сънувам. Щом фокусирах поглед над нещо, то веднага се замъгляваше.

Дон Хуан и дон Хенаро нещо ми говореха. Не можех да схвана ясно думите им, нито различавах кой от тях говореше. После дон Хуан извърна тялото ми и ми посочи някаква купчина на земята. Дон Хенаро ме притегли по-близо до нея и ме накара да я обиколя. Купчината се оказа проснат на земята човек. Лежеше по корем, обърнал лице надясно. Те ми сочеха човека и нещо ми говореха. Повлякоха ме около него. Изобщо не можех да фокусирам очите си над него, но накрая ме обхвана такова чувство на покой и прояснение, че успях да задържа погледа си върху него. Съзнанието ми бавно се пробуди за мисълта, че човекът, проснат на земята, бях аз самият. Това не ме ужаси, нито ме притесни. Просто го приех без емоции. В този момент не бях напълно заспал, нито пък и напълно буден и с трезво съзнание. Но вече възприемах все по-ясно дон Хуан и дон Хенаро и различавах кой говореше. Дон Хуан каза, че отиваме в кръга на силата сред храсталака. Едва изрекъл това и в съзнанието ми изскочи представата за това място. Видях тъмната маса храсти, която го заобикаляше. Обърнах глава на дясно — дон Хуан и дон Хенаро също бяха тук. Целият потръпнах и усетих, че ме е страх от тях, може би защото двамата изглеждаха като заплашителни сенки. Те приближиха

към мен и щом различих чертите им, страхът ми изчезна. Отново ги обичах.

Бях като пиян и нямах контрол над нищо. Те едновременно ме сграбчиха за раменете и ме разтърсиха. Заповядаха ми да се събудя. Чувах гласовете им ясно и поотделно. И тогава изпитах нещо неповторимо. Задържах в съзнанието си едновременно два образа, два съня. Усещах как нещо в мен е дълбоко заспало, събужда се и аз се виждам да лежа на пода на рамадата, а дон Хуан и дон Хенаро ме разтърсват. В същото време се намирам и в мястото на силата, където дон Хуан и дон Хенаро продължават да ме разтърсват. В един критичен миг аз не бях нито на едното място, нито на другото, а бях по-скоро и на двете като наблюдател, който вижда двете сцени едновременно. Изпитах невероятното усещане, че в този миг мога да продължа и по единия, и по другия път. Трябваше само да сменя гледната точка и вместо да гледам отвън една от двете сцени, да я изживея от гледната точка на участника.

Къщата на дон Хуан излъчваше уют и аз предпочетох тази сцена.

Тогава усетих ужасен удар, толкова разтърсващ, че моментално се върнах в нормалното си състояние на съзнанието. Дон Хуан и дон Хенаро ме обливаха с кофи вода. Намирах се на рамадата в къщата на дон Хуан.

Няколко часа по-късно седяхме в кухнята. Дон Хуан настояваше да се държа така, сякаш нищо не се бе случило. Поднесе ми храна и каза, че трябва много да ям, за да наваксам изразходваната енергия.

Вече бяхме почнали да се храним, когато погледнах часовника си — минаваше девет вечерта. Преживяване то ми бе траяло няколко часа. В паметта ми обаче то бе останало като кратък сън.

Макар да бях дошъл напълно на себе си, все още се чувствах някак вцепенен. Върнах се в обичайното си съзнание едва когато започнах да пиша в бележника. С изненада установих, че писането може така моментално да ме отрезви. Щом отново станах себе си, умът ми отприщи цялата си съобразителност, за да си обясни феномена, който бях преживял. Тукатси „узнах“, че дон Хенаро ме беше хипнотизирал, когато ме притисна о земята, но не се и опитах да разбера как го бе направил.

Когато споделих мислите си, и двамата изпаднаха в истеричен смях. Дон Хенаро заразглежда молива ми и каза, че той е ключето, с

което навивам доводите си. Аз се наострих. Бях уморен и раздражителен. Миг след това направо им закрещях, а те се тресяха в неудържим смях.

Дон Хуан каза, че човек може да си изпусне нервите, но не чак дотам, и че дон Хенаро бе дошъл специално заради мен — да ми помогне и да ме въведе в тайната на сънувача и сънувания.

Моята раздражителност достигна върха си. Дон Хуан кимна с глава на дон Хенаро, двамата станаха и ме поведоха около къщата. Дон Хенаро ми демонстрира огромния си репертоар от животински резове и крясъци. Накара ме да си избира някой от тях и ме научи как да го възпроизвеждам.

След дълги часове упражнения започнах да го имитирам доста добре. Резултатът беше, че те хубавичко се позабавляваха с моите нескопосани опити и се смяха до сълзи, а аз се освободих от напрежението, докато надавах силен животински рев. Споделих, че това звукоподражание ми е оказало страхотен ефект. Тялото ми невероятно се отпусна. Дон Хуан каза, че ако усъвършенстваш този рев, мога да го превърна в проява на силата или просто да го използвам за освобождаване от напрежението винаги когато имам нужда. Предложи ми да отида да се наспя. Но аз се страхувах да заспя. Поседнах до тях край кухненското огнище и после неусетно съм потънал в дълбок сън.

Събудих се призори. Дон Хенаро спеше до вратата. Той, изглежда, се събуди едновременно с мен. Бяха ме завили и сгънали якето ми за възглавница. Чувствах се спокоен и отпочинал. Споделих с дон Хенаро, че вечерта съм бил крайно изтощен. И той каза същото за себе си. Пошепна ми, сякаш ми доверява тайна, че дон Хуан е дори още по-изтощен, защото е по-стар.

— Ние с теб сме млади — каза той с някакво пламъче в очите. — Но той е стар. Трябва да има триста години вече.

Светкавично се надигнах и седнах. Дон Хенаро покри лице с одеялото и гръмогласно се разкикоти. В този момент дон Хуан влезе в стаята.

Изпитвах чувство на завършеност и покой. Отново нищо не ме притесняваше. Чувствах такава лекота, че чак ми се доплака.

Дон Хуан каза, че предишната вечер съм започнал да осъзнавам себе си като същество от светлина. Предупреди ме да не се отдавам на чувството си за блаженство, защото то ще се обърне в самодоволство.

— Точно сега — отвърнах аз — нямам желание да си обяснявам нищо. Не ме интересува какво е правил снощи дон Хенаро с мен.

— Нищо не съм ти правил — откликна дон Хенаро. — Погледни, това съм аз, Хенаро — твоят Хенаро! Можеш да ме пипнеш!

Аз прегърнах дон Хенаро и двамата се разсмяхме като деца.

Тогава той ме попита не ми ли се струва странно, че мога да го прегърна, след като миналия път, когато той дойде, не бях в състояние дори да го докосна. Уверих го, че вече смятам подобни въпроси за неуместни.

Дон Хуан беше на мнение, че сега пък ставам прекалено лековерен и добродушен.

— Бъди нащрек! — каза той. — Един воин никога не се отпуска. Ако продължаваш да се отдаваш така на блаженството си, ще изцедиш и малкото сила, която ти е останала.

— А какво би трябвало да правя? — попитах аз.

— Да бъдеш себе си — каза той. — Съмнявай се във всичко. Бъди подозрителен.

— Но на мен не ми харесва да бъда такъв, дон Хуан.

— Въпросът не е дали ти харесва. Важното е какво може да използваш като щит. Воинът трябва да използва всичко, с което разполага, за да затвори смъртоносния зев, щом се отвори в него. Затова няма значение дали ти харесвало да бъдеш подозрителен и да поставяш всичко под въпрос. Сега това е едничкият ти щит.

Пиши, пиши, иначе ще умреш. Отвратително е да умреш от прекалено приповдигнато настроение.

— А как тогава трябва да умре един воин? — попита дон Хенаро абсолютно с моята интонация.

— Воинът умира трудно — каза дон Хуан. — Смъртта трябва да се пребори с него, за да го вземе. Той не ѝ се дава просто така.

Дон Хенаро ококори смаяно очи и примигна.

— Вчера Хенаро ти показва нещо изключително важно — продължи дон Хуан. — Не можеш просто да го приемеш на доверие и да продължиш нататък. Едва вчера ти говореше, че мисълта за двойника направо те влудява. А погледни се сега. Вече не те интересува. Това е бедата при хората, които са предразположени да откачат — могат да се побъркат и от тревога, и от щастие. Вчера ти се съмняваше във всичко, днес пък всичко приемаш.

Отбелязах, че каквото и да направя, той винаги ми намира грешка, все едно как съм го направил.

— Това не е вярно! — възкликна той. — В начина на живот на воина не може да има грешка. Ако живееш като воин, никой няма да може да те упрекне в нищо. Ето например вчера. Ако беше действал като воин, ти първо щеше да зададеш въпросите си без страх и подозрителност, а после щеше да оставиш Хенаро да ти покаже тайната на сънувача, без да му се съпротивляваш и да изтощаваш толкова силите си. За днес поведение на воин би било да осмислиш това, което научи, без предубеждения, но и без сляпа вяра. Постъпвай така и никой няма да ти намира грешки.

По тона на дон Хуан реших, че моите глупости страшно са го раздразнили. Той обаче ми се усмихна, а после се разсмя на глас, сякаш от собствените си думи.

Казах му, че просто млъквам, за да не ги натоварвам с моите разследвания. Но това, което бе направил дон Хенаро, наистина предизвикваше у мен много въпроси. Бях сигурен, макар вече да беше все едно, че дон Хенаро е чакал в храстите да го повика дон Хуан. После се е възползвал от уплахата ми, за да ме зашемети. След като ме бе притиснал силно о земята, аз несъмнено бях припаднал и дон Хенаро ме е хипнотизирал.

Дон Хуан ми възрази, че съм твърде силен, за да бъда подчинен толкова лесно.

— Какво тогава стана? — попитах аз.

— Хенаро дойде при теб, за да ти разкаже нещо изключително. Когато се появи от храстите, той беше Хенаро-двойникът. Има и друг начин, по който може да се обясни по-добре, но не мога да го използвам сега.

— Защо не, дон Хуан?

— Защото още не си готов да говорим за цялостност та ти. Засега мога само да ти кажа, че този Хенаро, когото виждаш тук, вече не е двойникът.

Посочи с глава към дон Хенаро, а той запримига.

— Снощният Хенаро беше двойникът. А както вече съм ти казал, двойникът притежава невъобразима сила. Той ти показва нещо изключително важно. За тази цел той трябва да влезе в съприкосновение с теб. Затова двойникът просто те удари по врата —

там, където преди години бе стъпил съюзникът ти. Ти, естествено, угасна като светулка. И също така естествено се разпадна като пълен идиот. Бяха ни нужни часове, за да те съберем. По този начин пропиля силата си и когато дойде времето да изпълниш подвига на воина, не ти достигнаха жизнени сили.

— Какъв трябваше да бъде този подвиг на воин, дон Хуан?

— Казах ти, че Хенаро е дошъл да ти покаже нещо — тайната на съществата от светлина като сънувачи. Ти искаше да научиш за двойника. Той води началото си от сънищата. Но после ти ме попита: „Какво е двойникът?“ Отговорих ти, че двойникът е Азът. Азът сънува двойника. Това би трябвало да е просто, само дето при нас нищо не е просто. Може обикновените сънища на Аза да са лесни за разбиране, но не и самият Аз. Когато се научи да сънува двойника, Азът достига до този съдбовен кръстопът, когато проумява, че всъщност двойникът сънува Аза.

Записах всичко, което казваше. Същевременно внимателно го следях, но не можех да го разбера.

Дон Хуан повтори думите си:

— Както ти казах, снощният урок се отнасяше до сънувача и сънувания или до това кой кого сънува.

— Моля?! — възкликнах аз. Двамата избухнаха в смях.

— Снощи — продължи дон Хуан — ти за малко не избра да се събудиш в мястото на силата.

— Какво искаш да кажеш, дон Хуан?

— Това щеше да бъде твоят подвиг. Ако не се бе отдал на своя глупав начин на действие, щеше да имаш достатъчно сила да наклониш везните на тази страна, макар че сигурно щеше да се изплашиш до смърт. За добро или за зло, ти нямаше достатъчно сила. Или по-скоро я пропиля в безсмислено лутане до такава степен, че едва ти стигна да оцелееш.

Така че, както много добре разбираш, не само е безсмислено и глупаво да се отдаваш на жалките си увъртания, но е направо гибелно. Воин, който пропилява силите си, не може да оцелее. Тялото е уязвимо. Можеше да се разболееш много тежко. Ако това не стана, то е защото ние с Хенаро отклонихме донякъде собствената ти глупост.

Започнах да проумявам пълния смисъл на думите му.

— Миналата нощ Хенаро те въведе в сложната същност на двойника — продължи дон Хуан. — Само той можеше да го направи. И когато ти се видя да лежиш на земята, това не беше видение или халюцинация. И можеше да го осъзнаеш с безкрайна яснота, ако не беше се заплел в твоите глупости. Тогава щеше да разбереш, че ти самият си сън, че твоят двойник те сънува, по същия начин, както ти го сънува нощес.

— Но как е възможно това, дон Хуан?

— Никой не знае как става. Знаем само, че става. Това е загадката ни като същества от светлина. Нощес ти сънува два съня едновременно и можеше да се събудиш в който и да било от двата, но не ти достигна силата дори да го разбереш.

Двамата пронизателно ме изгледаха.

— Мисля, че той го разбра — каза дон Хенаро.

3. ТАЙНАТА НА СЪЩЕСТВАТА ОТ СВЕТЛИНА

Дон Хенаро часове наред ме забавляваше с някакви нелепи наставления как да се справям с всекидневието си. Дон Хуан ме предупреди да се отнеса внимателно и сериозно към препоръките му, защото, макар и да ми се струват смешни, те не са шега.

Някъде към обяд дон Хенаро стана и без дума да каже, се запъти към храстите. Аз също понечих да стана, но дон Хуан ме задържа и тържествено обяви, че дон Хенаро ще направи поредния опит с мен.

— Какво е намислил? — попитах аз. — Какво ще прави с мен?

Дон Хуан ме увери, че няма защо да се безпокоя.

— Ти приближаваш кръстопът — каза той. — Кръстопът, до който стига всеки воин.

Имах чувство, че говори за смъртта. Той сякаш предусети въпроса ми и направи знак да мълча.

— Няма да обсъждаме този въпрос — каза той. — Достатъчно е да ти кажа, че кръстопътят, който имам предвид, представлява магическото обяснение. Хенаро смята, че си готов за него.

— Кога ще ми разкажеш за него?

— Не зная кога. Това зависи от теб, защото ти си този, който трябва да го възприеме. Така че ти ще решиш кога.

— А защо не сега?

— Да решиш не означава да избереш произволно момента — каза той. — Да решиш означава да си подготвил духа си безупречно, да си направил всичко възможно, за да си достоен за знанието и силата.

Днес обаче ще трябва да решиш една малка гатанка на Хенаро. Той тръгна пред нас и ще ни чака някъде в храсталака. Не се знае нито мястото, където ще бъде, нито времето, когато ти трябва да тръгнеш към него. Ако успееш да прецениш кога точно да тръгнеш от къщи, ще успееш и да се насочиш към мястото, където се намира.

Казах на дон Хуан, че едва ли някой може да разреши подобна гатанка.

— Как може точният момент на тръгване да ме насочи към мястото, където се намира дон Хенаро? — попитах аз.

Дон Хуан се усмихна и си затананика. Изглежда, моето недоумение го забавляваше.

— Това е проблемът, който ти е поставил дон Хенаро — каза той. — Ако имаш достатъчно лична сила, ти с абсолютна сигурност ще решиш в кой момент да тръгнеш от къщи. Никой не знае как това, че тръгваш в подходящия момент, ще те заведе до определеното място. И все пак, ако имаш достатъчно сила, сам ще се увериш, че е така.

— Но по какво да се водя, дон Хуан?

— И това никой не знае.

— Струва ми се, че дон Хенаро ме занася.

— Тогава бъди нащрек — каза той. — Защото ако дон Хенаро те занася, може и съвсем да те отнесе.

Дон Хуан се разсмя сам на шегата си. На мен не ми беше до смях. Испитвах истински страх от опасните манипулации на дон Хенаро.

— Не можеш ли да ми дадеш някакви ориентири? — попитах аз.

— Няма ориентири — отсече той.

— Защо го прави дон Хенаро?

— За да те изпита — отвърна той. — Да кажем, че за него е много важно да разбере дали ще можеш да възприемеш магическото обяснение. Ако решиш гатанката, това ще означава, че си натрупал достатъчно лична сила и си готов. Но ако не успееш, значи силата ти не е достатъчна и в такъв случай магическото обяснение няма да има никакъв смисъл за теб. Моето мнение е, че ние трябва да ти предадем обяснението, независимо дали го разбираш или не. Така е според мен. Но Хенаро е по-консервативен като воин. Той иска всяко нещо да върви по реда си и няма да ти го предаде, докато не прецени, че си готов.

— А защо ти самият не ми предадеш магическото обяснение?

— Защото Хенаро е този, който трябва да ти помогне.

— А защо е така, дон Хуан?

— Хенаро не иска да ти казвам защо — отвърна дон Хуан. — Поне засега.

— Ще ми навреди ли, ако науча магическото обяснение? — попитах аз.

— Мисля, че не.

— Тогава, моля те, дон Хуан, разкажи ми го.

— Не се занасяй. Хенаро има определени разбирания по този въпрос и ние сме длъжни да ги зачитаме и уважаваме.

Той ме накара да млъкна с повелителен жест. След дълго, тягостно мълчание аз се осмелих да попитам:

— Но как мога да реша тази загадка, дон Хуан?

— Наистина не знам, затова не мога да те посъветвам какво да правиш — каза той. — Хенаро е изключително вещ. Той е измислил тази гатанка специално за теб. И понеже го прави за твое благо, той се е настроил изключително към теб, затова само ти можеш да уловиш подходящия момент да тръгнеш от къщи. Той сам ще те призове и ще те води със своя зов.

— Какъв ще е този зов?

— Не знам. Неговият зов е предназначен за теб, а не за мен. Той ще бъде насочен направо към твоята *воля*. С други думи, ти ще го узнаеш чрез *волята* си. Хенаро иска да се увери, че си натрупал достатъчно лична сила, за да превърнеш *волята* си във функционален елемент.

„Воля“ бе още едно понятие, което дон Хуан ми бе описал много внимателно, но то не ми бе станало ясно. От обясненията му бях разбрал, че „воля“ е силата, която се излъчва от един невидим отвор под пъпа, който той наричаше „зев“. „Воля“ могат да развият само магьосниците. Тя се явява на практикуващия забулена в тайнственост и му дава възможност да извършва изключителни действия.

Изтъкнах на дон Хуан, че едва ли нещо толкова неопределено би могло изобщо да бъде функционален елемент в живота ми.

— Точно тук грешиш — отвърна той. — *Волята* се развива у воина въпреки съпротивата на разума.

— Не може ли дон Хенаро като магьосник да разбере дали съм готов или не, без да ме подлага на изпитание? — попитах аз.

— Положително може — отвърна той. — Но никаква полза няма, нищо не би произтекло от това той да го знае — важното е ти самият да го узнаеш. Ти си този, който учи, затова ти самият трябва да усвоиш знанието като сила, а не Хенаро. Хенаро го интересува не той да узнае, а ти. За теб е важно да разбереш ще действа ли *волята* ти или не. Много е трудно да се обясни. Независимо какво Хенаро или аз знаем за теб, ти самият трябва да се увериш, че си в състояние да изпиташ знанието като сила. С други думи, сам да се убедиш, че можеш да

упражняваш *волята* си. Щом досега не си се убедил, трябва да го направиш днес. Ако не успееш да изпълниш тази задача, Хенаро ще си направи извода, че независимо от това какво може да е *видял* в теб, ти още не си готов.

Обхвана ме мъчително предчувствие.

— Необходимо ли е всичко това? — попитах аз.

— Така иска Хенаро и ти трябва да му се подчиниш — твърдо, но добронамерено каза той.

— Но защо дон Хенаро се занимава с мен?

— Може би днес ще разбереш — усмихнат отвърна той.

Замолих дон Хуан да ме измъкне от това нетърпимо положение и да ми обясни всички тези загадъчни приказки. Той се засмя, потупа ме по гърдите и ми разказа вица за някакъв мексикански щангист, който имал огромни гръдни мускули, но не можел да върши тежка физическа работа, защото гърбът му бил слаб.

— Виж си мускулите — каза той. — Едва ли са само за показ.

— Мускулите ми нямат нищо общо с това, за което говориш — троснато казах аз.

— Имат — отвърна той. — Тялото трябва да бъде съвършено, преди *волята* да се превърне във функционален елемент.

Дон Хуан отново се отклони от посоката, която ме интересуваше. Почувствувах се неспокоен и обезсърчен. Станах и отидох до кухнята да пия вода. Дон Хуан ме последва и ме посъветва да изпробвам животинския рев, който бях научил от дон Хенаро. Излязохме от къщи. Аз седнах върху купчина дърва и започнах да възпроизвеждам рева. Дон Хуан ме поправяше и ми казваше как да дишам. Накрая успях напълно да се отпусна физически.

Върнахме се под рамадата и пак седнахме. Казах му как понякога ме потиска, че съм толкова безпомощен.

— Няма нищо лошо в това да се чувстваш безпомощен — каза той. — Всички сме го изпитвали. Спомни си, че цяла вечност сме били безпомощни деца. Казах ти вече, че точно сега ти си като дете, което не може само да излезе от люлката си, а още по-малко пък да действа самостоятелно. Може да се каже, че Хенаро те изважда от люлката, като те взима на ръце. Но детето иска да действа и тъй като не може, то хленчи. В това няма нищо лошо. Друг е въпросът, ако се отдадеш изцяло само на протести и оплаквания.

Той ме накара да се отпусна. Предложи да му задавам въпроси, докато настроението ми се пооправи.

За миг се смутих и не знаех какво да попитам.

Дон Хуан постла сламена рогозка и ме накара да седна на нея. После напълни с вода една голяма кратуна и я постави в мрежа, сякаш се приготвяше за път. След това пак седна и повдигна подканващо вежди да задавам въпросите си.

Помолих го да ми разкаже нещо повече за нощната пеперуда.

Той се взря изпитателно в мен и се подсмихна.

— Знаеш, че това беше съюзникът.

— Но какво е всъщност съюзникът, дон Хуан?

— Невъзможно е да се каже какво точно е съюзникът, както не може да се каже какво точно е едно дърво.

— Дървото е жив организъм — казах аз.

— Това не ми говори много — отвърна той. — По същия начин аз мога да кажа, че съюзникът е сила, напрежение. И съм ти го казвал, но от това не става по-ясно какво е съюзникът.

Само от опит можеш да разбереш какво е съюзник, както и какво е дърво. През всичките тези години се стремях да те подготвя за изключително важната среща със съюзника. Може и да не го съзнаваш, но ти години наред си се подготвял, за да се срещнеш с едно дърво. Срещата с един съюзник не е нещо по-различно. Учителят трябва да запознае ученика си със съюзника малко по малко, частица по частица. За всички тези години ти натрупа много знания за него и сега можеш да ги обобщиш, за да познаеш съюзника от личен опит, както от личен опит познаваш дървото.

— Нямах представа, че съм правил това, дон Хуан.

— Разумът ти не го съзнава, защото преди всичко не може да приеме възможността, че съюзникът съществува. За щастие не разумът създава съюзника, а тялото. Ти си възприемал съюзника на много нива и в множество случаи. Всяко от тези възприятия е складирано в тялото ти. Сумата от всички тези отделни части е съюзникът. Не зная как иначе да ти го опиша.

Казах му, че не мога да проумея как тялото ми може да действа самостоятелно като нещо отделено от разума ми.

— То не е отделено, ние сме го отделили — отвърна той. — Нашият разум е ограничен и вечно е в противоречие с тялото ни. Това,

разбира се, е само начин на изразяване, но победата на човека на знанието е в това, че отново ги е свързал. И понеже ти още не си човек на знанието, тялото ти сега прави неща, които разумът не може да си обясни. Едно от тези неща е съюзникът. Снощи ти не беше откачил, нито сънуваше, когато точно тук усети съюзника.

Попитах го за онази плашеща представа, която двамата с дон Хенаро ми бяха внушили, че съюзникът е същество, което ме очаква в края на някаква долина в планините на Северно Мексико. Бяха ми казали, че рано или късно ще трябва да се явя на срещата с моя съюзник и да премеря сили с него.

— Това са само начини да се говори за тайни, за които няма думи — каза той. — С дон Хенаро ти казахме, че в края на тази долина те очаква твоят съюзник. Това е вярно, но не в смисъла, който ти му придаваш. Истината е, че съюзникът те очаква, но не в края на някаква долина. Той е тук или там, или където и да било другаде. Съюзникът те очаква точно така, както те очаква смъртта — навсякъде и никъде.

— Защо ме чака съюзникът?

— По същата причина, по която те очаква и смъртта — отвърна той, — защото си се родил. На този етап е невъзможно да ти се обясни какво означава това. Трябва първо от опит да познаеш съюзника. Да го възприемеш в цялата му сила, тогава магическото обяснение може да хвърли светлина върху него. Дотук силата ти стигаше да разбереш поне едно — че съюзникът е нощна пеперуда.

Преди години с теб ходихме в планината и ти се натъкна на нещо. Тогава не можех да ти обясня какво става — ти видя една странна сянка, която пърхаше насам-натам пред огъня. Ти сам каза, че приличала на нощна пеперуда. Макар да не знаеше за какво става дума, ти беше напълно прав — сянката беше нощна пеперуда. В друг един случай, докато спеше, нещо те изплаши до смърт — и то пак пред огъня. Бях те предупредил да не заспиваш, но ти не ме послуша. Така се остави в ръцете на съюзника и нощната пеперуда стъпи на врата ти. И досега се чудя как можа да оцелееш. Тогава ти не знаеше, но аз те бях отписал. Много сериозна грешка допусна.

Оттогава насам всеки път като сме били в планините или из пустинята, нощната пеперуда винаги ни следваше, макар ти да не си забелязвал. Така че като обобщение може да се каже, че за теб съюзникът е нощна пеперуда. Но това не значи, че е истинска нощна

пеперуда, като тези, които познаваме. Да наречем съюзника нощна пеперуда е само начин на изразяване, начин да се направи разбираема цялата тази необятност.

— За теб съюзникът също ли е нощна пеперуда? — попитах аз.

— Не. Всеки възприема съюзника по свой собствен начин — каза той.

Отбелязах, че отново сме се върнали на изходната точка. Той така и не ми беше разкрил същността на съюзника.

— Няма защо да се объркваш — каза той. — Човек може да изпадне в объркване, но може и да излезе от него. На този етап не можеш нищо да си изясниш. Може би по-късно днес ще бъдем в състояние да разгледаме по-подробно всичко това — зависи от теб или по-скоро от личната ти сила.

Той отказа да ми говори повече. Притесних се, че може да не издържа изпитанието. Дон Хуан ме отведе зад къщата и ме накара да седна на сламената рогозка до един напоителен канал. Водата течеше толкова бавно, че изглеждаше неподвижна. Нареди ми да седя тихо, да спра вътрешния си диалог и да гледам водата. Спомена как още преди години забелязал, че имам влечение към водата — склонност, която била много подходяща за сегашната ми задача. Аз отбелязах, че нямам особена склонност към водни пространства, но и не са ми неприятни. Той отвърна, че водата ми въздейства благотворно тъкмо поради безразличието ми към нея. В състояние на стрес водата не би ме хванала в капан, но и не би ме отблъснала.

Той седна от дясната ми страна леко зад мен и ме посъветва да се отпусна и да не се страхувам, защото той е тук и ще ми помогне, ако се наложи.

В първия момент се уплаших. Погледнах го в очакване на още напътствия. Той насила обърна главата ми към водата и ми заповяда да продължавам да я гледам. Не разбирах какво се иска от мен, затова просто се отпуснах. Както гледах водата, забелязах отсрещните тръстики. Несъзнателно задържах погледа си на тях, без да го фокусирам. Бавното течение ги полюляваше. Водата беше с цвят на пустинна пръст. Забелязах, че вълничките около тръстиките приличат на резки или пукнатини по гладката повърхност. В един миг тръстиките станаха гигантски, повърхността на водата стана съвършено гладка, с цвят на охра, и само след секунди аз потънах в

дълбок сън. Или може би бях навлязъл в такова състояние на възприятието, което с нищо не можех да сравня. Най-приблизителното описание бе да се каже, че спях и сънувах невъобразим сън.

Чувствах, че ако поискам, мога да го сънувам безкрайно, но умишлено го прекратих, като възобнових съзнателния си вътрешен диалог. Отворих очи. Лежах на сламената рогозка. Дон Хуан беше на няколко крачки. Сънят ми беше така великолепен, че започнах да му го разказвам. Той ми направи знак да замълча. С една дълга вейка ми посочи две продълговати сенки, които едни сухи клони от храсталака хвърляха върху земята. С върха на вейката той проследи очертанието на едната, сякаш я рисуваше, после се прехвърли на другата и направи същото. Сенките бяха дълги около стъпка и два-три сантиметра широки, разположени на педя разстояние една от друга. Движението на неговата вейка разфокусира погледа ми и аз започнах да виждам кръстосано четири продълговати сенки. Внезапно двете сенки по средата се сляха в една, създавайки изключително усещане за дълбочина. Така образуваната сянка беше някак необяснимо закръглена и обемна. Почти приличаше на прозрачна тръба, на заоблен прът от някакво неизвестно вещество. Знаех, че гледам кръстосано, но в същото време имах чувство, че погледът ми е фокусиран — виждах кристално ясно. Можех да движа очите си, без образът да се разсее.

Продължих да наблюдавам, но едновременно оставах нащрек. Почувствах странен подтик да се оставя на гледката да ме погълне. Нещо в нея сякаш ме теглеше натам, но пък нещо в мен изплува на повърхността и аз полусъзнателно възстанових вътрешния си диалог. Почти веднага осъзнах околната обстановка от обичайния свят.

Дон Хуан ме наблюдаваше. Изглеждаше озадачен. Попитах го дали нещо не е наред. Той не отговори. Помогна ми да се надигна и да седна. Едва тогава разбрах, че съм лежал по гръб и съм гледал небето, а дон Хуан е бил надвесен над мен.

Първият ми порив беше да му кажа как всъщност бях виждал сенките на земята, докато съм гледал към небето, но той ми запуши устата с длан. Известно време поседяхме в мълчание. В главата ми нямаше никаква мисъл. Изпитвах прекрасно чувство на покой и тогава нещо непреодолимо ме подтикна да стана и да тръгна към храсталака, за да потърся дон Хенаро.

Понечих да кажа нещо на дон Хуан, но той вдигна брадичка и сви устни в мълчалив знак да не говоря. Опитах се да преценя положението си рационално. Обаче ми беше така приятно да мълча, че не ми се искаше да се затормозявам с логически разсъждения.

След миг отново изпитах повелителния подтик да се запътя към храстите. Поех по пътеката. Дон Хуан тръгна след мен, сякаш аз бях водачът.

Вървахме близо час. Успях през цялото време да не мисля за нищо. Стигнахме до подножието на едно възвишение. Дон Хенаро беше там, седнал почти на върха на една отвесна скала. Поздрави ме възторжено, налагайки се да вика, понеже се намираше на около петнадесетина метра височина. Дон Хуан ме накара да седна и се настани до мен.

Дон Хенаро ми обясни, че съм намерил мястото, където ме е чакал, защото ме е водил със звука, който издавал. Докато го казваше, аз осъзнах, че наистина бях долавял някакъв особен звук, но бях решил, че просто ушите ми бучат; изглеждаше повече нещо вътрешно, по-скоро усещане на тялото; едно толкова неопределимо усещане за звук, че съзнанието не можеше да го оцени и изтълкува.

Стори ми се, че дон Хенаро държи в лявата си ръка някакъв малък инструмент, който не можех ясно да различа от мястото, където бях. Приличаше на драмбой. С него той издаваше тих, загадъчен звук, на практика недоловим. Известно време той продължи да свири, сякаш ми оставяше време да проумея напълно какво ми беше казал. После ми показа лявата си ръка. В нея нямаше нищо, никакъв инструмент не държеше. Явно ми се бе сторило, че свири на някакъв инструмент от начина, по който бе държал ръка пред устата си — всъщност бе издавал звука с устни, доближени до ръбчето на ръката си между разтворените палец и показалец.

Обърнах се към дон Хуан да му кажа, че дон Хенаро пак ме беше заблудил с движенията си. Той бързо ме възпря и ми каза да не говоря, а внимателно да следя какво прави дон Хенаро. Обърнах се да видя дон Хенаро, но него вече го нямаше. Помислих си, че е слязъл. Зачаках да се появи откъм храстите. Скалата, на която беше стоял, имаше особена форма. Приличаше на голяма издатина върху още по-голяма скална стена. Бях отместил поглед от него само за секунда-две. Ако се беше изкачвал, щях да го видя преди да е стигнал до върха, а ако беше

тръгнал да слиза, също щеше да се вижда от мястото, където бях застанал.

Попитах дон Хуан къде е дон Хенаро. Отвърна ми, че още е на издатината. Доколкото можех да видя, там нямаше никой, но дон Хуан продължи да твърди, че дон Хенаро все още стои на скалата.

Нямаше вид да се шегува. Погледът му беше твърд и суров. Направо отсече, че сетивата ми не са най-надеждното средство, за да преценя какво прави дон Хенаро, Заповяда ми да спра вътрешния си диалог. Отначало се възпротивих, но после очите ми започнаха да се затварят. Дон Хуан се наведе над мен и ме разтърси за раменете. Прошепна ми, че трябва да продължа да гледам към издатината.

Обхвана ме сънливост и чувах думите на дон Хуан, сякаш идваха отдалеч. Погледнах автоматично към терасата. Дон Хенаро отново беше там, но това не събуди интереса ми. Полусъзнателно забелязах, че дишам със затруднение, но преди да се замисля за това, дон Хенаро скочи на земята. И това действие не събуди интереса ми. Той се наведе над мен и ми помогна да стана, придържайки ме под ръка. Дон Хуан ме крепеше за другата ръка и така двамата ме задържаха изправен. После само дон Хенаро ми помагаше да вървя. Прошепна ми нещо в ухото, което не можах да разбера, и внезапно усетих, че дръпна тялото ми по особен начин. Сграбчи, така да се каже, кожата на корема ми и ме изтегли на терасата или на някаква друга скала. Знаех, че за миг се намирах на някаква скала. Можех да се закълна, че беше издатината. Образът обаче бе толкова мимолетен, че не успях да разгледам подробности. После усетих как вътре в мен нещо залитна и аз падам по гръб. Почувствах смътна тъга или може би физическо неразположение. След това долових, че дон Хуан нещо ми говори. Не го разбирах. Съсредоточих вниманието си върху устните му. Чувствах се като в сън — опитвах се да разкъсам отвътре някаква прозирна обвивка, в която бях затворен, докато дон Хуан се опитваше да я разкъса отвън. Накрая тя се спуска и вече чувах думите на дон Хуан. Разбрах съвсем ясно значението им. Той ми заповядваше да дойда на себе си. Отчаяно се мъчех да си възвърна трезвостта, по все не успях. Съвсем съзнателно се питах защо ли ми е толкова трудно. Мъчех се да възстановя вътрешния си диалог.

Дон Хуан, изглежда, разбираше затрудненията ми. Настоя да опитам още по-усилено. Нещо отвън не ми позволяваше да се върна

към обичайния си вътрешен диалог. Сякаш някаква странна сила ме правеше сънлив и безразличен.

Съпротивлявах ѝ се, докато започнах да се задушавам. Чух дон Хуан да ми говори нещо. Тялото ми неудържимо се гърчеше от напрежение. Усещах се сякаш притиснат в смъртна схватка с нещо, което не ми позволяваше да дишам. Изпитвах не точно страх, а по-скоро необузdana ярост. Така неистово се разярих, че почнах да ръмжа и да вия като звяр. Тогава тялото ми получи удар; нещо ме разтърси и внезапно всичко престана. Отново можех да дишам нормално и тогава установих, че дон Хуан бе излял кратуната с вода върху корема и врата ми; целият бях мокър.

Той ми помогна да се надигна и да седна. Дон Хенаро стоеше на издатината. Извика ме по име и скочи на земята. Видях как падна като отвее от близо петнадесет метра височина и изпитах някакво нетърпимо усещане около пъпа. Същото усещане бях имал, когато сънувах, че падам.

Дон Хенаро приближи и ме попита усмихнат дали ми е харесал неговият скок. Опитах се да отговоря нещо, но не можах. Дон Хенаро отново ме извика по име.

— Карлитос! Погледни ме!

Размаха четири-пет пъти ръце, сякаш набираше скорост, и скочи далеч извън полезрението ми или поне така ми се стори. А може и да бе направил нещо друго, за което нямах думи. Беше стоял на метър-два от мен, после изчезна като засмукан от непреодолима сила.

Почувствах се отчужден от всичко и уморен. Стана ми напълно безразлично, не исках нито да мисля, нито да възобновявам вътрешния си диалог. Не изпитвах страх, а необяснима тъга. Доплака ми се. Дон Хуан ме чукна няколко пъти с кокалчетата на пръстите си по главата и се разсмя, сякаш всичко случило се беше само шега. Нареди ми да възобновя вътрешния си диалог, защото тъкмо сега отчаяно се нуждая от него.

— Говори! Говори! — чух го да ми заповядва. Мускулите на устните ми се свиха в спазъм. Устата ми беззвучно се раздвижи. Спомних си как дон Хенаро бе мърдал устни по същия начин, когато се правеше на шут, и на мен също ми се прииска да кажа: „Устата ми отказва да говори.“ Опитах се да произнеса тези думи на глас, но устните ми болезнено се сгърчиха. Дон Хуан щеше да припадне от

смях. Веселието му беше заразително и аз също се засмях. После той ме подкрепи да стана. Попитах го ще се връща ли дон Хенаро. Каза, че за днес на дон Хенаро му стигало с мен.

— Ти почти успя — добави дон Хуан.

Седнахме пред огнището. Той настоя да хапна нещо. Не бях гладен, а уморен. Беше ме обзела странна меланхолия. Чувствувах се далеч от всичко случило се през деня. Дон Хуан ми подаде нещата за писане. Положих върховно усилие да се върна в обичайното си състояние. Нахвърлих някои бележки. Малко по малко привичките ми се възстановиха, сякаш було се вдигна от съзнанието ми. Внезапно се възвърна интересът и удивлението ми от всичко.

— Добре, добре — рече дон Хуан и ме потупа по главата. — Както съм ти казвал, истинското изкуство за един воин е да балансира ужаса и удивлението си.

Дон Хуан беше в необичайно настроение. Изглеждаше напрегнат и разтревожен и като че ли сам имаше желание да говори. Помислих си, че ме подготвя за магическото обяснение и аз самият доста се притесних. В очите му имаше странен блясък, какъвто бях виждал у него само няколко пъти преди. Когато споделих какви мисли буди у мен необичайното му настроение, той каза, че се радва за мен и че като воин е щастлив от победите на своите събратя, когато това са победи на духа.

До добави, че за съжаление още не съм готов за магическото обяснение, въпреки че бях решил гатанката на дон Хенаро. Доводът му беше, че когато облял тялото ми с вода, аз всъщност съм умирам и съм унищожил цялото си постижение с неспособността си да отбия последната атака на дон Хенаро.

— Силата на дон Хенаро те погълна като вълна — каза той.

— Той е искал да ме нарани ли? — попитах аз.

— Не — отвърна той. — Хенаро иска да ти помогне. Но силата може да се посрещне само със сила. Той те подложи на изпитание, но ти се провали.

— Но нали реших загадката му, дон Хуан?

— Това го направи добре — каза той. — Толкова добре, че Хенаро повярва, че си способен на пълния воински подвиг. Ти почти го бе извършил. Но в този случай се препъна не от глезотия.

— А от какво тогава?

— Прекалено си нетърпелив и напорист. Вместо да се отпуснеш и да следваш Хенаро, ти взе да се бориш с него. Не можеш да го надвиеш. Той е по-силен от теб.

След това дон Хуан се нае да ми дава съвети и напътствия за личните ми отношения с хората. Забележките му преповториха в сериозен план същото, което по-рано на шега ми бе казал дон Хенаро. Имаше настроение да говорим и без да го разпитвам, започна да ми обяснява нещата, които станаха при последните ми две посещения тук.

— Както знаеш — каза той, — основният проблем на магията е вътрешният диалог. Това е ключът към всичко. Когато воинът се научи да го спира, всичко става възможно. Постижими стават и най-невероятните цели. Достъпът до всички тайнствени и необясними преживявания, които ти се случиха напоследък, стана възможен за теб благодарение на това, че се научи да спиращ вътрешния си диалог. С пълна трезвост ти видях съюзника, двойника на Хенаро, сънувача и сънувания, а днес почти позна цялостността на себе си. Това бе воинският подвиг, който Хенаро очакваше да постигнеш. Всичко това стана възможно благодарение на личната сила, която бе натрупал. И то започна миналия път тук, когато забелязах една много добра поличба. Когато ти пристигна, аз чух как съюзникът закръжи наоколо. Първо чух тихите му стъпки; после видях как нощната пеперуда те гледаше, докато ти излизаше от колата. Съюзникът те наблюдаваше неподвижен. За мен това беше най-добрата поличба. Ако съюзникът бе възбуден и се мятал наоколо, сякаш му е неприятно твоето присъствие, както ставаше винаги досега, събитията щяха да се стекат по различен начин. Много пъти бях забелязвал съюзника да е зле настроен към теб, но този път поличбата бе добра и аз разбрах, че съюзникът иска да ти предаде частица знание. Затова ти и казах, че имаш среща със знанието — с една нощна пеперуда, която отдавна те чака. По неведоми за нас причини съюзникът избра да ти се яви под формата на нощна пеперуда.

— Но нали ти сам казваше, че съюзникът няма форма и можем да съдим за него единствено по въздействието му? — попитах аз.

— Така е — отвърна той, — но за страничните наблюдатели, свързани с теб, каквито сме аз и Хенаро, съюзникът е нощна пеперуда. За самия теб съюзникът е само въздействие, усещане в тялото, звук или златният прашец на знанието. Но си остава факт, че избирайки

формата на нощна пеперуда, съюзникът казва на мен и Хенаро нещо изключително важно. Нощните пеперуди са носители на знание, те са приятели и помощници на магьосниците. Ако Хенаро толкова държи на теб, то е именно защото твоят съюзник избра да бъде нощна пеперуда.

Онази нощ, когато ти се срещна с нощната пеперуда, беше, както очаквах, истинският ти досег със знанието. Ти научи какъв е викът на пеперудата, усети златния пращец по крилете ѝ, но което е най-важното, ти за първи път през онази нощ осъзна, че виждаш, и научи с тялото си, че ние сме същества от светлина. Ти още не си оценил напълно това монументално събитие в твоя живот. Хенаро ти показва огромна сила и яснота, че ние сме усет и че това, което наричаме тяло, е сноп светлинни фибри, които имат осъзнаване.

Снощи ти отново дойде с добри поличби от съюзника. Като излязох да те посрещна, разбрах, че трябва да повикам Хенаро, за да ти разясни тайната на сънувача и сънувания. Ти и тогава, както винаги, сметна, че съм направил трик. Но Хенаро не се бе скрил в храстите, както мислеше ти. Той дойде специално заради теб, макар че твоят разум отказва да го повярва.

Не можех да не призная, че точно тази част от обясненията на дон Хуан беше най-трудна за вярване. Не можех да я приема за истина. Казах му, че дон Хенаро бе реален и напълно от този свят.

— Всичко, на което ти беше свидетел дотук, беше реално и от този свят — каза дон Хуан. — Няма друг свят. Това, което те препъва всеки път, е типичният ти инат и тази твоя черта не може да се преодолее чрез обяснения. Затова и днес Хенаро се насочи направо към тялото ти. Ако разгледаш внимателно това, което направи днес, ще откриеш, че тялото ти свързва нещата по възхитителен начин. При напоителния канал ти някак се сдържа да не се отдадеш на виденията си. Прояви редкия самоконтрол и отстраненост на истински воин. Ти не хвана вяра на нищо, а продължи да действаш правилно, затова се оказа способен да последваш зова на Хенаро. Ти го намери всъщност без никаква помощ от моя страна.

Когато стигнахме до скалната издатина, ти бе изпълнен със сила и видя Хенаро, застанал на това място, където и други магьосници са стояли със същата цел. Той скочи от издатината и пристъпи към теб. Той самият беше целият сила. Ако беше продължил да се държиш

както при водата, щеше да го видиш в истинската му същност — като същество от светлина. Вместо това ти се уплаши — особено когато Хенаро те накара да скочиш. Този скок сам по себе си щеше да бъде достатъчен, за да се пренесеш извън собствените си граници. Но ти нямаше нужната сила и се върна в света на своя разум. Тогава, естествено, ти влезе в смъртна схватка със самия себе си. Нещо в теб, твоята *воля*, искаше да последва Хенаро, но разумът ти му се противопостави. Ако не бях ти помогнал, сега щеше да лежиш мъртъв, намерил гроба си на това място на силата. Но дори при моята помощ в един миг изходът беше съмнителен.

Помълчахме няколко минути. Чаках той да заговори. Накрая попитах:

— Дон Хенаро ли ме накара да скоча горе на издатината?

— Недей възприема този скок в смисъла, който придаваш на един скок — отвърна той. — И тук това е само начин на изразяване. Докато смяташ, че ти си плътно тяло, няма да проумееш за какво говоря.

После посипа малко пепел върху половин квадратен метър на земята под фенера и начерта с пръст една диаграма, състояща се от осем точки, свързани с линии помежду им. Представляваше геометрична фигура.

Подобна фигура той ми бе начертал преди години, когато се опитваше да ми обясни, че не е зрителна измама това, което бях наблюдавал — как едно и също листо падна четири пъти от едно и също дърво.

Диаграмата в пепелта имаше два епицентъра — единия той нарече „разум“, а другия „воля“. „Разумът“ беше пряко свързан с една точка, която той нарече „говорене“. Минавайки през „говоренето“, „разумът“ се свързваше непряко с три други точки — „усет“, „сънуване“ и „виждане“. Другият епицентър, „волята“, се свързваше пряко с „усета“, „сънуването“ и „виждането“, но само непряко, чрез тях трите, с „разума“ и „говоренето“.

Забелязах, че диаграмата е различна от онази, която бях запомнил преди години.

— Външната форма няма значение — каза той. — Тези точки представляват човешкото същество и можеш да ги начертаеш както искаш.

— Тялото на човека ли представляват? — попитах аз.

— Не го наричай тяло — каза той. — Това са осемте точки във фибрите на съществото от светлина. Според магьосника, както можеш да видиш от диаграмата, човешкото същество е преди всичко *воля*, защото *волята* е пряко свързана с три точки — *усет*, *сънуване* и *виждане*; едва тогава човекът е *разум*. Този център специално е по-малък от *волята*. Той е свързан само с *говоренето*.

— А какво са останалите две точки, дон Хуан? Той ме погледна и се усмихна.

— Сега ти си много по-силен от първия път, когато говорихме за тази диаграма. Но все още не си достатъчно силен, за да познаваш всичките осем точки. Някой ден Хенаро ще ти покаже останалите две.

— Всеки ли има тези осем точки или само магьосниците?

— Може да се каже, че всеки от нас идва на този свят с осем точки. Две от тях, *разумът* и *говоренето*, са познати на всекиго. *Усетът* е винаги смътен, но все пак познат. Обаче само в света на магьосниците човек напълно опознава *сънуването*, *виждането* и *волята*. И накрая, на външния ръб на този свят, човек познава и последните две. Осемте точки правят цялостността на човека.

Той ми показа на диаграмата, че всъщност всички точки могат да се свързват пряко или косвено една с друга.

Пак го попитах за останалите две тайнствени точки. Той посочи, че са свързани само с „волята“ и са отдалечени от „усета“, „сънуването“ и „виждането“, а още по-отдалечени са от „говоренето“ и „разума“. Той посочи с пръст как са отделени от останалите и една от друга.

— Тези две точки никога не се поддават на *говоренето* или *разума* — каза той. — Само *волята* може да борави с тях. *Разумът* е толкова отдалечен от тях, че е напълно безполезно да се опитва да ги проумее. Много е тежко да си дадеш сметка за това — та нали основната работа на *разума* е да осмисля всяко нещо.

Попитах го дали осемте точки съответстват на определени области или органи на човешкото тяло.

— Да — сухо отвърна той и заличи диаграмата.

Докосна главата ми и каза, че това е центърът на „разума“ и „говоренето“. Върхът на гръдната кост се оказа център на „усета“. Областта под пъпа бе „волята“. „Сънуването“ беше от дясната страна

на ребрата. „Виждането“ — от лявата. Каза, че понякога при някои воители „виждането“ и „сънуването“ се намират от дясната страна.

— А къде са останалите две точки? — попитах аз. Той ми отвърна по най-нецензурен начин и избухна в гръмогласен смях. — Ама че си подъл — каза той. — Мислиш ме за изкуфял дъртак, а?

Оправдах се, че въпросите ми възникват от само себе си.

— Не бързай толкова — каза той. — Ще научиш, когато му дойде времето, и тогава ще бъдеш сам, разчитайки само на себе си.

— Това значи ли, че няма да те виждам повече, дон Хуан?

— Никога вече — отвърна той. — Тогава ние с Хенаро ще бъдем това, което винаги сме били — прах на пътя.

Стомахът ми се сви.

— Какво говориш, дон Хуан?

— Говоря, че всички ние сме необятни същества, светлинни и безпределни. Ти, Хенаро и аз сме свързани от предопределение, което не е по наш избор.

— За какво предопределение говориш?

— Да се научим да живеем като воители. Ти не можеш да се откажеш от него, но и ние не можем. Докато все още не сме го изпълнили, ти ще ме намираш и мен, и Хенаро, но постигнем ли го, ти ще полетиш свободно и никой не знае накъде ще те отведе силата на твоя живот.

— Каква е ролята на дон Хенаро в това?

— Още не си готов за тази тема — отвърна той. — Днес аз трябва да довърша започнатото от Хенаро, да ти покажа, че ние сме същества от светлина. Ние сме възприематели. Ние сме осъзнаване; не сме обекти, нямаме плътност. Ние сме безгранични. Светът на обектите и плътността с само начин да се улесни минаването ни по земята. Той е само описание, създадено в наша помощ. Ние, по-точно нашият *разум*, забравяме, че описанието си е само описание, и по този начин затваряме целостта на себе си в омагьосан кръг, от който рядко се освобождаваме през живота си.

В този момент например твоята задача е да се изтръгнеш от зъбите на *разума*. На теб ти се струваше абсурдно и немислимо Хенаро да се появи просто така в края на хрусталака, но не можеш да отречеш, че сам бе очевидец на това. Така го възприе.

Дон Хуан се засмя. Той внимателно начерта друга диаграма в пепелта и я покри с шапката си, преди да успее да я прерисувам.

— Ние сме възприематели — продължи той. — Светът, който възприемаме обаче, е илюзия. Той е създаден от описанието, което ни разказват от момента на раждането ни.

— Ние, съществата от светлина, се раждаме с два пръстена на сила, но използваме само единия, за да създадем света. Този пръстен, който ни се надява съвсем скоро след като се родим, представлява *разума*, а той се съпровожда от *говоренето*. Те заедно съчиняват и поддържат този свят.

Така че по същността си светът, който твоят *разум* иска да поддържа, е свят, създаден от едно описание с неговите догматични и неприкосновени закони, които *разумът* се научава да приема и брани.

Тайната на съществата от светлина е, че те имат още един пръстен на силата, който не се използва никога — *волята*. Разковничето на магьосника е същото като на обикновения човек. Те и двамата разполагат с описание на света; но докато обикновеният човек го поддържа с *разума* си, магьосникът го поддържа с *волята* си. И двете описания имат своите закони и тези закони могат да се възприемат, но предимството на магьосника е, че *волята* е по-всеобхватна от *разума*.

Искам да ти предложи отсега нататък да позволяваш на възприятието си да установи дали твоето описание се поддържа от *разума* ти или от твоята *воля*. Това според мен е единственият начин да използваш всекидневния си свят като предизвикателство и средство да натрупаш достатъчно лична сила, за да постигнеш целостта на себе си.

Когато дойдеш следващия път, може би ще имаш достатъчно сила. Във всеки случай изчакай, докато почувстваш, както днес при водата, че един вътрешен глас ти подсказва да тръгнеш. Ако дойдеш с каквато и да било друга нагласа, значи да си губиш времето и да се изложиш на опасност.

Казах му, че ако трябва да чакам този вътрешен глас, няма никога повече да ги видя.

— Ще се учудиш колко добре се справя човек, когато е притиснат до стената — каза той.

Стана и взе наръч дърва. Сложи няколко съчки в огнището. Пламъците хвърляха жълтеникава светлина по пода. После той загаси

фенера и клекна пред шапката си, с която бе покрил рисунката в пепелта.

Нареди ми да седя спокойно, да спра вътрешния си диалог и да съсредоточа поглед върху шапката му. След известни усилия изпитах усещането, че се нося, че падам от скала. Беше сякаш няхах никаква опора, не бях седнал и няхах тяло.

Дон Хуан вдигна шапката си. Под нея имаше спирали пепел. Гледах ги без никаква мисъл. Усетих, че спиралите се движат. Усетих го със стомаха си. Пепелта сякаш се скупчваше на едно място. После се размеси, бухна и внезапно дон Хенаро се оказа седнал пред мен.

Тази гледка тутакси ме върна към вътрешния ми диалог. Помислих си, че трябва да съм заспал. Започнах да дишам учестено и се опитах да отворя очи, но те си бяха отворени.

Чух, че дон Хуан ми заповяда да стана и да се пораздвижа. Скочих и се втурнах към рамадата. Дон Хуан и дон Хенаро се спуснаха след мен. Дон Хуан носеше фенера. Не можех дъх да си поема. Опитах да се успокоя както преди, бягайки на място, обърнат на запад. Вдигнах ръце и си поех дълбоко дъх. Дон Хуан дойде до мен и каза, че тези движения се извършват само по здрач.

Дон Хенаро извика, че за мен винаги е здрач, и двамата се разсмяха. Дон Хенаро затича към края на хрусталака и после заподскача обратно към рамадата, сякаш беше вързан на някакъв огромен ластик, който го връщаше назад. Повтори няколко пъти същото и след това се приближи до мен. Дон Хуан беше вперил поглед в мен и хихикаше като дете.

Те крадешком се спогледаха. Дон Хуан каза високо на дон Хенаро, че моят разум е опасен и може да ме убие, ако не бъде умиротворен.

— За Бога! — изрева дон Хенаро. — Умиротвори разума на този човек!

Те заподскачаха нагоре-надолу и се смееха като две деца.

Дон Хуан ме накара да седна под фенера и ми връчи бележника.

— Тази вечер ние наистина те занасяме — каза той помирително. — Не се плаши. Хенаро се криеше под шапката ми.

ВТОРА ЧАСТ
ТОНАЛЪТ И НАГУАЛЪТ

4. ДА ТРЯБВА ДА ВЯРВАШ

Вървах към центъра на града по „Пасео де ла Реформа“. Чувствах се отпаднал, което се дължеше донякъде на надморското равнище на Мексико Сити. Можех да взема автобус или такси, но ми се щеше да се поразходя въпреки умората. Беше неделен следобед. Нямах голямо движение, но тесните улици към центъра бяха като каньони, изпълнени със смог от отровните газове на автобусите и товарните дизелови камиони.

Стигнах до площад „Сокало“ и ми направи впечатление, че катедралата на Мексико Сити изглежда по-скосена от преди. Пристъпих в огромната ѝ зала. Нещо цинично се прокрадна в ума ми.

Оттам се отправих към пазара „Лагуниля“. Нямах нищо определено предвид. Вървах безцелно, но бързо и не задържах погледа си никъде. Спрях пред сергиите за стари монети и антикварни книги.

— Здравсти, здравсти! Я виж кой бил тук! — каза някой и ме потупа по рамото.

Гласът и докосването ме накараха да подскоча. Бързо се обърнах надясно и зяпнах от изненада — беше дон Хуан.

— Боже господи, дон Хуан! — възкликнах аз и тръпки ме побиха от глава до пети. — Какво правиш тук?

— А ти какво правиш тук? — отвърна той като ехо. Казах, че съм се отбил в града за ден-два, преди да тръгна да го търся из планините на Централно Мексико.

— Е, да кажем тогава, че съм слязъл от планините да те намеря — усмихна се той.

Неколкократно ме потупа по рамото. Изглежда, се радваше от срещата. Сложи ръце на ханша си, изпъчи гърди и попита как ми се харесва. Едва тогава забелязах, че е с костюм. Цялата тази нелепост ме накара да онемея.

— Как ти харесва костюмчето ми? — попита той с грейнала усмивка.

Употребил жаргонната испанска дума за костюм „такуче“ вместо обичайната „трахе“.

— Днес съм в костюм — каза той, сякаш се чувстваше длъжен да ми обясни. После посочи зяпналата ми уста и добави: — Вземи да я затвориш!

Засмях се неловко. Той забеляза смущението ми. Тялото му се разтърси от смях и той се завъртя около себе си, за да го огледам от всички страни. Облеклото му беше невероятно. Носеше светлобежов раиран костюм, кафяви обувки и бяла риза. Че и вратовръзка! Това ме накара да се запитам дали носеше чорапи или си беше обул обувките на бос крак.

Към удивлението ми се добави и влудяващото чувство, че когато дон Хуан ме бе потупал по рамото и аз се обърнах, тогава го бях видял в неговите панталони и риза цвят таки, със сандалите и сламената му шапка, а като насочи вниманието ми към костюма си, аз го фокусирах над всяка подробност и така зафиксирах облеклото му като цялостен образ, сякаш го бях създал със собствените си мисли. От цялото ми тяло най-силно реагира на удивлението устата ми. Тя неволно се бе отворила. Дон Хуан леко подхвана брадичката ми, сякаш да ми помогне да я затворя.

— Ти май развиващ двойна гуша — каза той и се разкикоти.

Тогава забелязах, че не беше с шапка, а късата му побеляла коса бе сресана надясно. Имаше вид на възрастен мексикански господин, един безупречно облечен гражданин.

Казах му, че съм толкова потресен да го срещна тук, че трябва да поседна. Той прояви разбиране и предложи да отидем до близкия парк.

Минахме в пълно мълчание няколко преки и излязохме на площад „Гарибалди“, където множество улични музиканти предлагаха услугите си — беше нещо като музикална борса.

Дон Хуан и аз се смесихме с множеството зяпачи и туристи и тръгнахме покрай парка. След малко той спря, облегна се на една стена и леко придърпа панталоните си от коленете — беше с къси кафяви чорапи. Поисках да ми обясни какво означава този загадъчен вид. Той ми даде някакъв неопределен отговор, че днес просто трябвало да бъде с костюм по причини, които ще ми се изяснят по-късно.

Толкова неестествено беше да намеря дон Хуан, и то с костюм, че не можех да овладеем смущението си. Не бяхме се виждали няколко месеца и повече от всичко на света ми се искаше да поговорим, но нещо в обстановката не беше наред и вниманието ми се разсейваше.

Дон Хуан забеляза притеснението ми и предложи да се разходим до „Аламеда“, един по-тих парк на няколко пресечки оттук.

В парка нямаше много хора и ние лесно намерихме свободна пейка. Седнахме. Притеснението ми отстъпи място на някаква неловкост. Не се осмелявах да погледна дон Хуан.

Настъпи дълго, потискащо мълчание. Все тъй без да го поглеждам, казах, че вътрешният ми глас накрая ме е накарал да го потърся и че зашеметяващите събития, на които бях станал свидетел в неговия дом, бяха оказали дълбоко въздействие над живота ми и аз просто трябва да говоря за тях.

Той махна нетърпеливо с ръка и каза, че по принцип не се връща към минали неща.

— Важното сега е, че ти изпълни очакването ми — каза той. — Започнал си да приемаш всекидневния свят като предизвикателство. А доказателство за това, че си натрупал достатъчно лична сила, е безспорният факт, че ме откри без никакво затруднение точно на мястото, където се очакваше.

— Съмнявам се, че имам някаква заслуга за това — отвърнах аз.

— Аз те чаках и ти дойде — каза той. — Това е всичко, което знам; и точно от това трябва да се интересува всеки воин.

— И какво предстои сега, когато те намерих? — попитах аз.

— Едно мога да ти кажа — отвърна той — няма да обсъждаме дилемите пред твоя *разум*. Тези изживявания принадлежат на друго време и настроение. Те са, поточно казано, само стъпала по една безкрайна стълбица. Ако им придаваш прекалено голямо значение, ти всъщност ще се отклониш от същественото, което става в момента. Един воин не може да си го позволи.

Копнеех непреодолимо да се оплача. Не че съжалявах за всичко, което ми се бе случило, но се нуждаех от съчувствие и утеха. Дон Хуан, изглежда, разбра състоянието ми и заговори така, сякаш бях изрекъл мислите си на глас.

— Човек може да издържи пътя на знанието само като воин — каза той. — Воинът не може да се оплаква и за нищо не съжалява. Неговият живот е едно непрекъснато предизвикателство, а предизвикателствата не могат да бъдат добри или лоши. Предизвикателствата са си предизвикателства.

Говореше сухо и строго, но усмивката му беше сърдечна и обезоръжаваща.

— Сега щом вече си тук, остава ни да почакаме поличбата — каза той.

— Каква поличба, дон Хуан? — попитах аз.

— Трябва да разберем дали силата ти ще може да се справи — отвърна той. — Последния път тя най-жалко се изчерпи. Този път обстоятелствата от твоя личен живот са ти дали всичко необходимо, или поне така изглежда, да се справиш с магическото обяснение.

— Вече може ли да ми разкажеш за него?

— Зависи от личната ти сила — отвърна той. — Както винаги в случаите на правене и не-правене за война е от значение единствено силата. Бих казал, че засега се справяш добре.

Той помълча за миг, сякаш за да смени темата, после стана и посочи костюма си.

— Облякъл съм се в костюм заради теб — изрече загадъчно той. — Този костюм е моето предизвикателство. Виж колко добре изглеждам в него! И непринудено, а? Безукорно!

Наистина дон Хуан изглеждаше изключително добре в костюм. Можех да го сравня само с вида на дядо ми в английския му костюм от мек вълнен плат. Винаги ми се бе струвало, че се чувства неестествено и неловко в костюм. За разлика от него дон Хуан го носеше съвсем непринудено.

— Мислиш ли, че ми е лесно да изглеждам естествено в костюм? — попита дон Хуан.

Не знаех какво да отговоря. Но в себе си заключих, че ако се съди по вида и държането му, това за него беше най-лесното нещо на света.

— За мен е предизвикателство да нося костюм — каза той. — Предизвикателство толкова трудно, колкото е за теб да носиш сандали и пончо. Обаче на теб никога не ти се е налагало да го приемеш като предизвикателство. Моят случай е различен. Аз съм индианец.

Спогледахме се. Той повдигна вежди въпросително, очаквайки моя коментар.

— Основната разлика между обикновения човек и война е в това, че воинът приема всичко като предизвикателство — продължи той, — докато обикновеният човек приема всичко като благослов или като

проклятие. Фактът, че днес си тук, означава, че в теб превес е взел воинът.

От втрещения му поглед се почувствах неспокоен. Понечих да стана и да се поразтъпча, но той ме накара да седна.

— Ще седиш тук, без да нервничиш, докато не приключим — заповяда ми той. — Чакаме поличбата. Не можем да продължим без нея, защото не е достатъчно, че ме намери, както не бе достатъчно, че тогава намери Хенаро в пущинаците. Трябва силата ти да бъде готова и да ни даде знак.

— Не мога да проумея какво искаш — казах аз.

— *Видях* нещо да дебне в този парк — отвърна той.

— Съюзник ли? — попитах аз.

— Не. Така че трябва да стоим тук, за да видим каква поличба е подготвила силата ти.

После ме накара да му разкажа подробно как съм изпълнил препоръките за всекидневния ми свят и отношенията ми с хората, които ми бяха дали с Хенаро. Това някак си ме притесни. Той ме успокои с думите, че личните ми неща не са само моя работа, защото включват и магическата задача, която ми бяха поставили с дон Хенаро. Отвърнах на шега, че тази магическа задача ми е провалила живота, и изредих всички затруднения, които имах, за да поддържам всекидневния си свят.

Говорих дълго. Дон Хуан се смя на моя разказ, докато сълзи започнаха да се стичат по бузите му. Все се тупаше по бедрата. Този жест, който бях виждал стотици пъти у него, сега изглеждаше съвсем неуместен при костюма, който носеше. Обзе ме мрачно предчувствие, което трябваше да споделя.

— Костюмът ти ме плаши повече от всичко, което си правил досега — казах аз.

— Ще свикнеш с него — отвърна той. — Воинът трябва да бъде гъвкав и да се променя в хармония с околния свят, независимо дали това е светът на *разума* или на *волята*.

Най-опасният аспект на промяната идва в случаите, когато воинът открие, че светът не е нито едното, нито другото. Казвали са ми, че единствената възможност за успех при такава ключова промяна е човек да действа така, като че ли вярва. С други думи, тайната на война е, че вярва, без да вярва. Но очевидно един воин не може просто

да заяви, че вярва и толкова. Това би било твърде лесно. А пък и ако само вярва, това го освобождава от задължението да изследва ситуацията. Когато на война му се наложи да вярва, той го прави по свой избор, като израз на дълбоко вътрешно предпочитание. Воинът не просто вярва, той *трябва* да вярва.

Няколко секунди той ме наблюдаваше как си водя записки в бележника. Запазих мълчание. Не бих казал, че съм разбрал разликата, но не ми се спореше и разпитваше. Искях да размисля над думите му, но умът ми блуждаеше. Огледах се наоколо. По улицата зад нас се точеше дълга колона от автобуси и коли, които надуваха клаксоните. В края на парка, на двадесетина метра, откъм нашия ред пейки група от около седмина души, включително трима полицаи в светлосиви униформи, се бяха надвесили над един мъж, който лежеше неподвижно в тревата. Изглежда, беше пиян или тежко болен.

Погледнах дон Хуан. Той също се бе обърнал към човека.

Споделих, че по непонятни причини не мога да си изясня това, което ми бе казал.

— Не искам да задавам повече въпроси — казах аз. — Но ако не те помоля за обяснение, не мога да те разбирам. За мен е неестествено да не задавам въпроси.

— Моля те, непременно бъди естествен — отвърна той с престорена сериозност.

Казах, че не разбирам каква е разликата между това да вярваш и да трябва да вярваш. За мен това беше едно и също. Да приемеш, че двете са различни, е все едно да цепиш косъма на две.

— Помниш ли какво ми разказа веднъж за една твоя приятелка и нейните котки? — попита сякаш между другото той.

Погледна към небето и се облегна назад на пейката, като изпъна крака. Кръстоса ръце зад главата си и стегна мускулите на цялото си тяло. Костите му както винаги изпукаха.

Той имаше предвид една история, която навремето му бях разказал за моя приятелка, която намери две полумъртви котета в сушилнята на една пералня. Тя ги съживи и с добро хранене и грижи ги отгледа, докато станаха огромни котки — едната черна, другата рижа.

Две години по-късно тя продаде къщата си. Не можеше да вземе котките със себе си, а и не успя да ги задоми другаде; при тези

обстоятелства ѝ оставаше само да ги занесе във ветеринарна лечебница, за да ги приспят.

Аз ѝ помогнах да ги занесе. Котките никога не бяха пътували в кола и тя се мъчеше да ги успокои. Те я дращеха и удряха с лапи, особено рижата, която се казваше Макс. Когато най-сетне пристигнахме в лечебницата, тя понесе първо черната котка. Взе я на ръце и без дума да каже, излезе от колата. Котката си играеше с нея и нежно я закачаше с лапички, докато тя отваряше стъклената врата на лечебницата.

Погледнах към Макс. Той седеше отзад. Сигурно се бе уплашил от движението на главата ми, защото се мушна под шофьорската седалка. Плъзнах седалката назад. Не исках да бръкна отдолу от страх да не ме ухапе или одраска. Котаракът лежеше притиснат в тясната пролука на пода. Беше превъзбуден, дишаше учестено. Погледна ме. Очите ни се срещнаха и аз изпитах ужасно усещане — тялото ми се вцепени от страх, отчаяние, а може би и гузното чувство, че участвам в това, което става.

Изпитах нужда да обясня на Макс, че приятелката ми бе решила така, а аз само ѝ помагах. Котаракът продължаваше да ме гледа, сякаш разбираше думите ми.

Погледнах дали тя се връщаше. През стъклената врата се виждаше как разговаря с човека на рецепцията. Побиха ме тръпки и без да мисля, отворих вратата на колата си.

— Бягай, Макс, бягай! — казах на котарака.

Той изскочи от колата и се втурна през улицата, снишил тяло като дива котка. Отсрещната страна на улицата беше празна. Нямах паркирани коли и аз виждах как Макс бяга надолу покрай канавката. Когато стигна до ъгъла на един голям булевард, той скочи в един отвор на канализацията.

Приятелката ми се върна. Казах ѝ, че Макс е избягал. Тя влезе в колата и потеглихме, без дума да си кажем.

През следващите месеци случката се превърна в символ за мен. Представях си, а може би и виждах съдбовния блясък в очите на Макс, когато ме погледна, преди да изскочи от колата. И съм убеден, че макар и за миг, този кастриран, натезал, ненужен домашен любимец се бе превърнал в истински котарак.

Казах на дон Хуан как съм бил убеден, че когато Макс профуча през улицата и се хвърли в канала, неговият „котешки дух“ е бил безупречен и може би никога през живота му котешкото у него не се е проявявало така пълно. Случката бе оставила в мен незабравимо впечатление.

Разказвах тази история на всичките си приятели. И колкото повече я разказвах, толкова повече ми допаднаше да се идентифицирам с котарака.

Смятах, че приличам на Макс — прекалено задоволен и опитомен в много отношения, и все пак не можех да не си мисля, че винаги е възможно в някакъв момент човешкият дух да завладее цялото ми същество, точно както „котешкият дух“ бе обладал охраненото, безполезно тяло на Макс.

Дон Хуан бе харесал тази история и бе направил някои коментари по случая. Казал бе, че не е особено трудно да оставиш човешкия дух да протича свободно и да надделее. Но да го задържи може само един воин.

— И какво имаш предвид с историята за котките? — попитах аз.

— Ти ми каза, че вярваш как подобно на Макс изчакваш своя шанс.

— Наистина го вярвам.

— Това, което се опитвам да ти кажа, е, че като воин ти не можеш просто да вярваш в това и да оставиш така нещата. По отношение на Макс да *трябва* да вярваш означава, че приемаш като факт бягството му да е било безсмислено изхвърляне. Той може да е паднал в канала и да е умрял на място. Може да се е удавил или да е умрял от глад, а може и да са го изяли плъхове. Воинът преценява всички тези възможности и тогава избира на коя да повярва според вътрешното си предпочитание.

Като воин ти *трябва* да вярваш, че Макс е успял, той не само е избягал, но и е задържал силата си. *Трябва* да вярваш в това. Без тази вяра ти нямаш нищо.

Разграничението ми стана съвсем ясно. Помислих си, че действително бях предпочел да вярвам, че Макс е оцелял, осъзнавайки колко е затруднен от целия си уютен и разглезен досегашен живот.

— Да вярваш е лесна работа — продължи дон Хуан. — Но да *трябва* да вярваш е друго нещо. В този случай например силата ти

дава прекрасен урок, но ти си избрал да се възползваш от него само отчасти. Когато си принуден да вярваш обаче, ти трябва да използваш цялото събитие.

— Разбирам какво имаш предвид — казах аз.

Съзнанието ми беше ясно и ми се струваше, че разбирам схващанията му без никакво усилие.

— Опасявам се, че още не разбираш — каза той почти шепнешком.

Изгледа ме продължително. Задържах за миг погледа му.

— А какво стана с другата котка? — попита той.

— А? Другата котка ли? — повторих неволно аз. Бях я забравил. Моят символ се въртеше около Макс.

Другата котка бе останала без значение за мене.

— Но тя има значение! — възкликна дон Хуан, когато споделих мислите си. — Да трябва да вярваш означава да вземаш предвид и другата котка. Онази, която е продължила игриво да ближе ръцете, отнасящи я към нейната гибел. Тази котка е отивала към смъртта си доверчиво, изпълнена със своите котешки преценки.

Ти си мислиш, че приличаш на Макс, затова си забравил другата котка. Дори името ѝ не знаеш. Да трябва да вярваш означава да вземеш предвид всичко и преди да решиш, че си като Макс, трябва да прецениш дали не приличаш на другата котка. Вместо да избягаш, за да спасиш живота си и да поемеш своя шанс, ти може би отиваш щастливо към своята участ, изпълнен със своите преценки.

В думите му учудващо се таеше тъга, а може би тъгата беше в мен. Той дълго мълча. Никога не ми беше хрумвало, че може да съм като другата котка. Тази мисъл ми беше много мъчителна.

Някаква лека суетня и сподавена глъчка внезапно ме извадиха от размисъла. Полицайте разпръсваха хората, насъбрали се около човека, който лежеше на тревата. Някой бе повдигнал главата му върху сгънато яке. Мъжът лежеше успоредно на улицата, с лице на изток. От мястото, където седях, бях почти сигурен, че е с отворени очи.

Дон Хуан въздъхна.

— Какъв великолепен следобед — каза той, като погледна небето.

— Аз не обичам Мексико Сити — признах аз.

— Защо?

— Мразя този смог.

Той ритмично поклати глава, сякаш в знак на съгласие.

— Бих предпочел да бъда с теб в пустинята или из планините — казах аз.

— На твое място никога не бих го казал — откликна той.

— Нямах предвид нищо лошо, дон Хуан.

— И двамата го знаем. Но въпросът не е какво какво имаш предвид. Воинът, а и всеки друг човек, не бива да иска да бъде другаде; воинът — понеже приема живота като предизвикателство, а обикновеният човек — защото не знае къде ще го намери смъртта му. Погледни онзи човек там, на тревата — продължи той. — Какво му е според теб?

— Или е пиян, или е болен — казах аз.

— Той умира! — каза дон Хуан напълно убедено. — Когато седнахме тук, аз зърнах смъртта да кръжи над него. Затова ти казвах да не ставаш. И да вали, и да пече слънце, ти не бива да ставаш от пейката преди края. Това е поличбата, която чакахме. Сега е късен следобед. Слънцето клони към залез. Това е твоят час на силата. Погледни! Гледката с този човек е специално за нас.

Той обърна внимание, че от мястото ни можем безпрепятствено да го виждаме. От другата страна беше наобиколен в полукръг от група любопитни минавачи.

Видът на този проснат на тревата човек дълбоко ме разстрои. Беше слаб и мургав, още млад. Черната му коса беше къса и къдрава. Ризата му беше разкопчана и разкриваше гърдите му. Облечен беше в оранжев пуловер, протрит на лактите, и стари, изтъркани сиви панталони. Обувките му, с неопределен избелял цвят, бяха развързани. Беше неподвижен. Не можех да разбера дали дишаше или не. Питях се дали наистина умираше, както твърдеше дон Хуан. Или дон Хуан само използваше случая, за да онагледя идеята си. От досегашния си опит бях се убедил, че той някак успяваше да впише всичко в някаква своя загадъчна схема.

След дълго мълчание се обърнах към него. Очите му бяха затворени. Заговори, без да ги отваря:

— Ето че сега онзи човек умира. Макар че ти не вярваш, нали?

Отвори очи и се вгледа за миг в мен. Погледът му проникваше така дълбоко, че се замаях.

— Не, не вярвам — отвърнах аз.

Наистина всичко изглеждаше прекалено просто. Бяхме дошли да поседнем в парка и ето че точно тук, сякаш всичко е било режисирано, един човек умираше.

— Светът се подрежда от само себе си — каза дон Хуан, след като изслуша съмненията ми. — Това не е постановка. То е поличба, акт на силата.

Светът, поддържан от *разума*, разглежда тази случка като нещо мимолетно, на което само хвърляме поглед и отминаваме по пътя си към по-важни неща. Всичко, което бихме казали, е, че на тревата в парка лежи човек, вероятно пиян.

Светът, поддържан от *волята*, приема тази случка като проява на силата, която можем да *видим*. Можем да *видим* как смъртта кръжи около човека и пипалата ѝ проникват все по-дълбоко и по-дълбоко в неговите фибри от светлина. Можем да *видим* как светецките струни губят своята обтегнатост и една след друга изчезват.

Това са двете възможности, отворени пред нас, съществата от светлина. Ти си някъде по средата — искаш да сведеш всичко под знака на *разума*. И все пак нима можеш да пренебрегнеш факта, че твоята лична сила ти изпрати поличба. В този парк дойдохме, след като ти ме намери на мястото, където те чаках. Намери ме просто като попадна на мен, без да мислиш, без да го заплануваш или съзнателно да използваш *разума* си; и след като седнахме тук да чакаме поличба, забелязахме присъствието на онзи човек. Всеки от нас го видя по своя начин — ти с *разума* си, а аз с *волята*.

Този умиращ мъж е един от кубическите сантиметри шанс, които силата винаги предоставя на воина. Изкуството на воина е в това да бъде винаги гъвкав, за да го улови. Аз не го пропуснах, но ти улови ли го?

Не можех да отговоря. Осъзнах в себе си една огромна празнота и за миг някак си познах двата свята, за които говореше дон Хуан.

— Каква изключителна поличба е това! — продължи той. — И то специално за теб. Силата ти показва, че смъртта е неотменна съставка от това да *трябва* да вярваш. Без осъзнаване на смъртта всичко е обикновено, тривиално. Именно защото смъртта ни дебне, светът е неразгадаема тайна. Силата ти го показва. Аз само трябваше да събера на едно място подробностите на поличбата, за да ти стане ясна

посоката. Но събирайки тези подробности, аз също ти показах, че всичко, което ти говорих днес, са неща, в които аз самият е трябвало да вярвам, защото такава е предпочитанието на моя дух.

Погледнахме се за миг в очите.

— Спомням си едно стихотворение, което ти ми четеше навремето — каза той и отмести поглед настрани. — За човека, който се зарича, че ще умре в Париж. Как беше?

Това бе стихотворението на Сесар Вальехо „Камък черен върху камък бял“. Бях чел и рецитирал много пъти на дон Хуан първите две строфи от стихотворението по негова молба.

*Ще умра в Париж, този ден ще вали,
представям си го като спомен пресен.
Ще умра в Париж, макар да ме боли,
ще бъде пак четвъртък, есен.
Ще бъде пак четвъртък като днешния,
във който пиша.
Защото в костите ми пропълзва хлад.
И никога, тъй както днес,
по своя път
не съм се чувствал толкова самотен.*

Стихотворението ми внушаваше неопишуема меланхолия.

Дон Хуан прошепна, че той е трябвало да вярва как умирацията човек е имал достатъчно лична сила, за да е в състояние да избере улиците на Мексико Сити като място за смъртта си.

— Отново се връщаме до историята с двете котки — каза той. — Трябва да вярваме, че Макс е осъзнал какво го дебне и подобно на онзи човек отсреща е имал достатъчно сила поне за да избере мястото на своя край. Но имаме и другата котка — тя е също като едни други хора, чиято смърт ги сварва самотни, неосъзнаващи, втрещени в стените и тавана на някоя грозна гола стая.

От друга страна, този човек умира там, където винаги е живял — на улицата. Трима полицаи са неговата почетна стража. И когато издъхва, очите му за последен път ще зърнат светлините на магазините отсреща, колите, дърветата, хорските тълпи наоколо и в ушите му за

последен път ще отекне шумът на уличното движение, гласовете на преминаващите мъже и жени.

Ето, виждаш ли, ако не осъзнаваме присъствието на смъртта си, няма сила, няма тайна.

Дълго гледах онзи мъж. Беше неподвижен. Може би мъртъв. Неверието ми вече нямаше значение. Дон Хуан беше прав. Да трябва да вярваш, че светът е тайнствен и неразгадаем, това е израз на най-дълбоко вътрешно предпочитание на един воин. Без това той няма нищо.

5. ОСТРОВЪТ НА ТОНАЛА

Отново се срещнахме с дон Хуан на следващия ден по обяд в същия парк. Той пак беше облечен в кафявия си костюм. Седнахме на една пейка. Той съблече самото си, сгъна го много внимателно, но някак напълно безучастно, и го постави на пейката. Неговата безучастност явно бе добре премерена и все пак изглеждаше съвсем естествена. Улових се, че съсредоточено го наблюдавам. Той явно съзнаваше какъв парадокс ми изглежда това и се усмихна. Затегна вратовръзката си. Носеше бежова риза с дълъг ръкав, която му стоеше много добре.

— Още съм с костюм, защото искам да ти разкажа нещо особено важно — потупа ме той по рамото. — Вчера ти се представи добре. Сега е време да стигнем до някои окончателни изводи.

Той замълча дълго, сякаш подготвяше изявление. Стомахът някак особено ме присви. Веднага предположих, че се кани да ми разкрие магическото обяснение. На няколко пъти той стана и се поразходи напред-назад, сякаш му бе трудно да изкаже мислите си.

— Хайде да отидем да хапнем в ресторанта отсреща — предложи накрая той.

Разгъна самото си, но преди да го облече, ми показа, че е изцяло подплатено.

— Правено е по поръчка — усмихна се той, сякаш се гордееше с това и като че ли то имаше значение. — Трябваше да ти обърна внимание, иначе нямаше да го забележиш, а е много важно да забелязваш. Ти осъзнаваш нещо само когато си мислиш, че би трябвало. Воинът обаче трябва постоянно да осъзнава всяко нещо.

Костюмът и всичките тези партакеси са важни, защото показват положението ми в живота. По-точно, положението на една от двете части на моята цялост. Този разговор отдавна ни предстоеше. Сега чувствам, че е дошло времето му. Обаче трябва да го проведем както подобава, иначе не би имал смисъл. Искях костюмът ми да ти даде първото указание и струва ми се, че се получи. Дойде време да

поговорим, защото тема като тази не може напълно да се разбере, ако не се говори за нея.

— Коя тема, дон Хуан?

— Цялостността на човешкото същество — отвърна той.

Стана рязко и ме поведе към ресторанта на големия хотел отсреща. Неприветливата съдържателка ни предложи маса във вътрешния ъгъл. Явно отбраните места бяха до прозореца.

Казах на дон Хуан, че съдържателката ми напомня една друга от ресторант в Аризона, където бяхме отишли веднъж с него да се храним, и преди да ни предложи менюто, тя бе ни попитала дали имаме пари да си платим.

— И тази бедна жена не е виновна — каза дон Хуан сякаш със съчувствие, — и тя като другата се страхува от мексиканците.

Той тихо се засмя. Двама души от съседната маса обърнаха глави и ни изгледаха.

Дон Хуан каза, че без да знае или може би дори против волята си, съдържателката ни е дала най-добрата маса, където ще можем да поговорим и аз спокойно да си вода записките.

Едва бях извадил писмените си принадлежности и ги бях поставил на масата, когато сервитьорът се надвесил над нас. Той, изглежда, също не беше в настроение. Стоеше над нас с предизвикателен вид.

Дон Хуан си поръча много претенциозно ястие. Говореше, без да погледне менюто, сякаш го знаеше наизуст. Аз се чудех какво да поръчам. Сервитьорът бе дошъл неочаквано и аз още не бях успял да прочета менюто, така че поръчах същото.

Дон Хуан ми прошепна на ухото:

— Обзалагам се, че нямат това, което поръчах.

Той протегна ръце и крака и ми каза да се отпусна и да се настаня удобно, защото ще има да чакаме цяла вечност, докато ни приготвят ястието.

— Ти си пред много мъчителен кръстопът — каза той. — Може би последния и вероятно най-трудния за разбиране. Някои от нещата, които ще ти кажа днес, може би никога няма да ти станат напълно ясни. Те поначало не се поддават на изясняване. Така че не се притеснявай и отчайвай. Всеки от нас е тъпак, когато навлиза в света

на магията, а приобщаването към този свят изобщо не ни гарантира, че това ще се промени. Някои от нас си остават тъпаци докрай.

Хареса ми това, че включва и себе си сред идиотите. Знаех, че не го прави от любезност, а като дидактичен подход.

— Не се затормозявай, ако не разбереш това, което ще ти разкажа — продължи той. — Като имам предвид твоя темперамент, боя се, че ще се претрепеш от напъни да разбереш. Недей! Това, което ще ти кажа, има за цел само да очертае някаква насока.

Обзе ме мрачно предчувствие. Предупрежденията на дон Хуан ме хвърлиха в безкрайна главоблъсканица. И в други случаи той ме бе предупреждавал по същия начин и всеки път това, за което ме бе предупреждавал, се бе оказвало нещо умопомрачително.

— Ужасно се притеснявам, когато говориш така — казах аз.

— Знам — спокойно отвърна той. — Умишлено те предизвиквам да бъдеш нащрек. Нужно ми е цялото ти внимание, неразделено.

Той замълча и ме погледна. Аз се разсмях нервно. Знаех, че подсилва колкото може повече драматизма на ситуацията.

— Казвам ти всичко това не заради ефекта — продължи той, сякаш бе прочел мислите ми. — Просто ти давам време да се настроиш.

В този момент сервитьорът застана до масата ни, за да съобщи, че нямат това, което бяхме поръчали. Дон Хуан се разсмях на глас и поръча царевични питки с боб. Сервитьорът се усмихна презрително и каза, че не сервират такива неща и може да ни предложи пържола или пилешко. Спряхме се на супа.

Хранехме се в мълчание. Супата не ми хареса и не я доядох, но дон Хуан си я изяде цялата.

— Сложил съм си костюма — заговори внезапно той, — за да ти разкажа нещо. Нещо, което ти вече знаеш, но трябва да ти се поясни, за да ти върши работа. Досега изчаках, защото Хенаро смяташе, че ти трябва не само да пожелаеш да поемеш пътя на знанието, но и самите ти усилия трябва да бъдат безупречни, за да си достоен за това знание. Ти се справи добре. Сега ще ти изложа магическото обяснение.

Той замълча, разтърка бузи и опипа с език зъбите си.

— Ще ти разкажа за *тонала* и *нагуала* — заяви той и проникателно ме изгледа.

Откакто се познавахме, той за първи път използваше тези две понятия. Аз бях бегло запознат с тях от антропологическата литература за културите в Централно Мексико. Знаех, че „тоналът“ (произнасяно тох-на'хл) се смята за нещо като дух-закрилник, обикновено животно, което детето получава в момента на раждането си и с което остава тясно свързано през целия си живот. „Нагуал“ (произнасяно нах-уа'хл) беше названието на животното, в което се смята, че могат да се преобразяват магьосниците. Също и на магьосник, способен на такова преобразяване.

— Това е моят *тонал* — каза дон Хуан и потърка гърдите си с ръце.

— Костюмът ли?

— Не, личността ми.

Потупа се по гърдите, после по бедрата.

— Всичко това е моят *тонал*.

Обясни, че всеки човек има две страни, две отделни същности, две взаимно допълващи се части, които започват да функционират от момента на неговото раждане. Едната се нарича „тонал“, а другата „нагуал“.

Разказах му какво знаят антрополозите за тези две понятия. Той ме остави да говоря, без да ме прекъсва.

— Е, всичко, което си въобразяваш, че знаеш за тях, е чиста глупост — каза той. — Позволявам си да го твърдя, защото няма как досега да си чул това, което ще ти разкажа. Всеки идиот би разбрал, че не знаеш нищо за тях, защото за да се запознаеш с тях, трябва да си магьосник, а ти не си. Или трябва поне да си говорил с магьосник за тези понятия, а ти и това не си правил. Така че забрави всичко, което си слушал досега, защото то е неприложимо.

— Аз само коментирах — казах аз. Той иронично вдигна вежди.

— Сега няма място за коментари. Този път ми е нужно неразделеното ти внимание, за да те запозная с *тонала* и *нагуала*. За магьосниците това знание е от особен, специален интерес. Бих казал, че *тоналът* и *нагуалът* са достояние изключително на хората на знанието. В твоя случай те са заключителен етап на всичко, на което съм те учил. Затова и чаках досега, преди да ти ги разкрия.

Тоналът не е животно, което закриля човека. По-скоро бих казал, че е закрилник, който може да се представя като животно. Но не това е

важното.

Той се усмихна и ми намигна:

— Сега ще ти го кажа с твои думи. *Тоналът* е социалната личност.

Той се разсмя, предполагам на моето удивление.

— *Тоналът* с право се смята за закрилник, пазител, който повечето време се държи като страж.

Въртях бележника си в ръка, опитвайки да се съсредоточа над думите му. Той се засмя, имитирайки нервните ми движения.

— *Тоналът* е организаторът на света — продължи той. — Може би най-добрият начин да се опише неговата монументална работа е да се каже, че на плещите му лежи задачата да превръща хаоса на света в ред. Магьосниците не преувеличават, когато твърдят, че всичко, което знаем и вършим като хора, е дело на *тонала*. В момента например именно твоят *тонал* се стреми да осмисли нашия разговор; без него щеше да има само непонятни звуци и гримаси, а ти не би разбрал нищичко от това, което говоря.

Бих казал, че *тоналът* е пазител, който бди над нещо безценно — самото ни съществуване. Затова му е присъщо да бъде бдителен и ревностен в делата си. И понеже делата му са най-важната част от живота ни, нищо чудно, че той накрая се превръща за всеки от нас от закрилник в страж.

Дон Хуан спря и ме попита дали разбирам. Кимнах автоматично, а той недоверчиво се усмихна.

— Един закрилник е широкомислещ и разбиращ — поясни той. — Стражът от своя страна е бдителен, тесногръд и повечето време деспотичен. Затова смятам, че за всички нас *тоналът* се е превърнал в дребнав, деспотичен страж, докато би трябвало да бъде великодушен закрилник.

Определено не можех да следвам нишката на обяснението му. Чувах и записвах всяка дума, но в същото време не можех да се отърва от собствения си вътрешен диалог.

— Трудно ми е да следвам мисълта ти — казах аз.

— Ако не се беше заплел в собствените си мисли, нямаше от какво да се оплакваш — скастри ме той.

Тази забележка ме накара да се обяснявам надълго и нашироко. Накрая се овладях и се извиних, че така упорито се оправдавам.

Той се усмихна и махна с ръка да ме успокои, че всъщност не съм го ядосал.

— *Тоналът* е всичко, което сме ние — продължи той. — Каквото щеш! Всяко нещо, за което имаме название, е *тонал*. И след като *тоналът* представлява собствените си действия, то очевидно всичко попада в обхвата му.

Напомних му, че той бе нарекъл *тонала* „социалната личност“, понятие, което аз самият използвах в смисъл, че човекът е краен резултат от процеса на социализация. Обърнах му внимание, че ако *тоналът* е именно този краен продукт, той не би могъл да бъде всичко, както той казва, защото околният свят не е продукт на социализация.

Дон Хуан отвърна, че според него доводите ми са неоснователни и той много отдавна ми е изложил схващането, че светът като такъв не съществува — съществува само описание на света, който ние сме се научили да виждаме и да приемаме за даденост.

— *Тоналът* е всичко, което познаваме — каза той. — Само по себе си това е достатъчна причина, за да бъде той нещо толкова непреодолимо.

Той помълча известно време. Явно чакаше моите въпроси или коментари, но аз нямах такива. Въпреки това се почувствах задължен да попитам нещо и се насилих да формулирам подходящ въпрос. Но не успях. Имах чувство, че предупрежденията му от началото на разговора бяха издигнали бариера срещу моето любопитство. Чувствах се някак странно вцепенен. Не можех да се съсредоточа и да подредя мислите си. Всъщност чувствах и знаех без сянка от съмнение, че съм неспособен да мисля, а в същото време го знаех, без да мисля, ако такава нещо изобщо беше възможно.

Погледнах дон Хуан. Той беше втренчил поглед в средата на тялото ми. Когато вдигна очи, аз мигновено си възвърнах яснотата на ума.

— *Тоналът* е всичко, което познаваме — бавно повтори той. — Това включва не само нас като хора, но и всичко в нашия свят. Може да се каже, че *тоналът* е всичко, което срещат очите ни.

Ние започваме да го усвояваме от момента на раждането си. В мига, когато поемем първата глътка въздух, ние вдишваме също и сила за *тонала*. Затова е вярно да се каже, че *тоналът* на човека е тясно свързан с раждането му.

Трябва да запомниш това. То е от голямо значение, за да разбереш всичко останало. *Тоналът* започва от раждането и свършва при смъртта.

Исках да обобща основните моменти. Отворих уста да го помоля да повтори най-съществените точки от разговора, но за мое удивление не можех да произнеса думите си. Чувствах много особена невъзможност, думите ми тежаха и аз няхах контрол над това усещание.

Погледнах дон Хуан да му дам знак, че не мога да говоря. Той съсредоточено ме гледаше в областта около стомаха.

После вдигна очи и ме попита как се чувствам. Думите се изляха от мене като отприщени. Казах му, че съм имал особено усещане за неспособност да говоря или да мисля, но в същото време мислите ми са били кристално ясни.

— Мислите ти са били кристално ясни, така ли? — запита той.

Тогава проумях, че ясни бяха не мислите ми, а възприятието ми за света.

— Не ми ли въздействаш по някакъв начин, дон Хуан? — попитах аз.

— Опитвам се да те убедя, че коментарите ти са ненужни — засмя се той.

— Тоест, не искаш да ти задавам въпроси ли?

— Не, не. Питай каквото си искаш, но не отклонявай вниманието си.

Трябваше да призная, че вниманието ми се разсейваше заради необозримостта на темата.

— Все още не мога да разбера, дон Хуан, какво искаш да кажеш с твърдението, че *тоналът* е всичко — казах аз след кратко мълчание.

— *Тоналът* е, който създава света.

— *Тоналът* е творецът на света ли? Дон Хуан потърка слепоочията си.

— Това, че *тоналът* създава света, е само начин на изразяване. Той не може да сътвори или да промени нищо и все пак той създава света, защото функцията му е да съди, да преценява, да свидетелства. Казвам, че *тоналът* създава света, защото го утвърждава и оценява според собствени закони. По много особен начин *тоналът* се оказва творец, който не сътворява нищичко. С други думи, *тоналът* създава

законите, според които сам той възприема света, затова може да се каже, че създава света.

Той си затананика някаква популярна мелодийка, като тактуваше с пръсти по стола. Очите му блестяха, сякаш хвърляха искри. Подсмихна се под мустак и поклати глава.

— Ти не следиш мисълта ми — отбеляза той.

— Следя я, нямам проблеми — казах аз, но не звучах много убедително.

— *Тоналът* е остров — обясни той. — Това е най-добрият начин да се опише.

Той прокара ръка по повърхността на масата.

— Да кажем, че *тоналът* е като повърхността на тази маса. Един остров. И на този остров имаме всичко. Този остров фактически е светът.

Има индивидуален, личен *тонал* за всеки от нас, има и колективен — за всички нас във всеки даден момент, който можем да наречем *тонал* на времето.

Той посочи редовете от маси в ресторанта.

— Погледни! Всички маси са еднакви по форма. Определени елементи се съдържат във всяка от тях. Поотделно обаче те се различават една от друга. Някои от масите са по-претрупани. Върху тях има различни ястия, различни чинии, те имат различна атмосфера и все пак трябва да признаем, че всички маси в ресторанта си приличат. Същото е и с *тонала*. Може да се каже, че именно *тоналът* на времето ни кара да си приличаме, така, както си приличат всички маси в ресторанта. Въпреки това всяка маса поотделно е индивидуален случай, точно както и индивидуалният *тонал* на всеки от нас. Важното, което не бива да се забравя, е, че всичко, което знаем за себе си и за нашия свят, се намира на острова на *тонала*. Разбираш ли какво искам да кажа?

— Ако *тоналът* е всичко, което знаем за себе си и за света, какво е тогава *нагуалът*!

— *Нагуалът* е тази част от нас, с която изобщо не се занимаваме.

— Моля?

— *Нагуалът* е тази част от нас, за която не съществува описание — за нея няма думи, нито названия, нито чувства, нито познание.

— Има някакво противоречие, дон Хуан. По мое мнение, щом не може да се почувства, нито да се опише или назове, той не може да съществува.

— Противоречие има само според твоето мнение. И преди те предупредих — не си блъскай главата да го проумееш.

— Може ли да се каже, че *нагуалът* е разумът?

— Не, разумът е от нещата, които се намират върху масата. Той е част от *тонала*. Да речем, че разумът е този лютив сос.

Той взе бутилката сос и я сложи пред мен.

— Да не би *нагуалът* да е душата?

— Не, душата също е на масата. Да кажем, че душата е пепелникът.

— Да не е мислите на хората?

— Не. И мислите са на масата. Мислите са като сребърните прибори.

Той взе една вилица и я постави до лютивия сос и пепелника.

— Да не би да е Божията благодат? Раят?

— И това не е. То, каквото и да представлява, също спада към *тонала*. То е, да кажем, салфетката.

Аз продължих да изреждам всевъзможни предположения за това, за което наемкваше: чистия интелект, психиката, енергията, жизнената сила, безсмъртието, първоизточника на живота. За всяко нещо, което назовавах, той подбираше от масата някакъв предмет и го бутваше пред мен, докато накрая ги натрупа всичките накуп.

Явно това му доставяше огромно удоволствие. Хихикаше и потриваше ръце при всяко мое предположение.

— Да не би *нагуалът* да е Върховният, Всемогъщият, Богът? — попитах аз.

— Не. Бог също е на масата. Да речем, че той е покривката.

Той на шега се направи, че издърпва покривката, за да я прибави към другите неща пред мен.

— Да не искаш да кажеш, че Бог не съществува?

— Не. Не съм казвал това. Казах само, че *нагуалът* не е Бог, защото Бог е елемент от нашия личен *тонал* и от *тонала* на времето. Както ти казах, *тоналът* е всичко, от което смятаме, че се състои светът, включително и Бог, разбира се. Бог има значение само ако се разглежда като част от *тонала* на нашето време.

— Според моето разбиране, дон Хуан, Бог е всичко. Не говорим ли за едно и също?

— Не. Бог е просто всичко, за което можеш да помислиш, затова именно е само едно от нещата на острова. И да искаш, не можеш да бъдеш свидетел на Бога; можеш само да говориш за него. *Нагуалът*, от друга страна, е на услугите на война. Можеш да му бъдеш свидетел, но не можеш да говориш за него.

— Щом *нагуалът* не е нито едно от нещата, които изредих, — казах аз, — не може ли поне да ми кажеш къде се намира. Къде е той?

Дон Хуан посочи с широк жест цялото пространство извън очертанятията на масата. После замахна, сякаш с опакото на ръката си помиташе някаква въображаема повърхност извън ръбовете на масата.

— *Нагуалът* е там, около острова — каза той — *Нагуалът* е там, където се носи силата.

От момента, в който се раждаме, ние усещаме, че сме от две части. По време на раждането и малко след това ние целите сме само *нагуал*. Тогава усещаме, че за да съществуваме, ни е нужна една допълваща част на тази, която имаме. Липсва ни *тоналът* и това от самото начало ни създава чувство за непълнота. Тогава започва да се развива *тоналът* и става изключително важен за функционирането ни, толкова важен, че замъглява блясъка на *нагуала*, надделява го. От момента, в който станем целите *тонал*, у нас само още повече се засилва някогашното чувство за непълнота, което ни съпътства от раждането и което постоянно ни напомня, че има и още една част, която може да ни направи цялостни.

От момента, в който станем целите *тонал*, ние започваме да създаваме дуализъм. Усещаме, че имаме две страни, но винаги ги представяме с елементи само от *тонала*. Твърдим, че тези две страни са душата и тялото. Съзнание и материя, или добро и зло. Бог и Сатана. Обаче изобщо не ни хрумва, че свързваме в двойки просто неща от острова, все едно да съчетаеш чай с кафе или хляб с питка, или люта чушка с горчица. Казвам ти, странни твари сме ние. Увеличаваме се до безразсъдство и в лудостта сами си вярваме, че сме постигнали свършения смисъл.

Дон Хуан стана и се обърна към мен като оратор. Насочи показалец в мен и разтърси глава.

— Човек не се движи между добро и зло — каза той с приповдигнат и риторичен тон, като грабна солта и пипера в двете си ръце. — Истинското му движение е между отрицателно и положително.

Остави солта и пипера и стисна нож и вилица.

— Грещиш! Движение няма — продължи той, сякаш спореше сам със себе си. — Човек е само съзнание!

Грабна бутилката със соса и я вдигна, после пак я остави.

— Както виждаш — тихо продължи той, — можем с лекота да заместим съзнание с лютив сос и да заявим: „Човек е само лютив сос!“ От това няма да станем по-невменяеми, отколкото вече сме.

— Опасявам се, че не зададох въпроса правилно — казах аз. — Може би ще е по-ясно, ако попитам какво по-точно се намира в пространството около острова?

— На това изобщо не може да се отговори. Ако кажа „нищо“, аз само ще превърна *нагуала* в част от *тонала*. Мога да кажа само, че там, извън острова, се намира *нагуалът*.

— Но като го наричаш *нагуал*, ти не поставяш ли и него върху острова?

— Не, аз го назовах само за да те накарам да го осъзнаеш.

— Добре. Но осъзнаването му е стъпката, която превръща *нагуала* в поредния елемент от моя *тонал*.

— Страхувам се, че не разбираш. Аз назовах *тонала* и *нагуала* като истинската двойка. Това е всичко, което сторих.

Той ми припомни как веднъж, когато се опитвах да му обясня защо толкова държа на значението, бях изложил идеята, че децата вероятно не схващат разликата между „баща“ и „майка“, докато не се развият достатъчно, за да могат да боравят със значението, а дотогава те може би си мислят, че „баща“ е, който носи панталони, а „майка“, който носи пола, или че различията са в прическата, ръста, облеклото.

— Ние явно се отнасяме по същия начин към нашите две части — продължи дон Хуан. — Чувстваме, че имаме и друга страна, но когато се опитаме да я доловим, *тоналът* грабва диригентската палка, а като диригент той е много дребнав и ревнив. Заслепява ни със своята ловкост и ни принуждава да отхвърлим и най-леката догадка за другата част от истинската двойка — *нагуала*.

6. ДЕНЯТ НА ТОНАЛА

Когато си тръгнахме от ресторанта, казах на дон Хуан, че с право ме бе предупредил за трудността на темата и че интелектът ми не беше в състояние да схване неговите понятия и обяснения. Предположих, че ако се прибера в хотела да си прочета записките, може да разбере нещата по-добре. Той се опита да ме успокои. Каза, че се затормозявам с думите. Докато говореше, аз целият потръпнах и усетих за миг, че в мен наистина имаше някаква друга област.

Споменах на дон Хуан, че изпитвам някакви необясними усещания. С това явно събудих любопитството му. Казах, че и по-рано съм изпитвал същото — нещо като временно пропадане, прекъсване на потока на съзнанието. Винаги се проявяваше като разтърсване на тялото, последвано от чувството за някакво прекъсване.

Тръгнахме бавно към центъра на града. Дон Хуан поиска да му разкажа всички подробности на моите пропадания. Трудно ми беше да ги опиша; можех само да ги определя като мигове на разсейване и безпаметство, отсъствие на съзнание, в които не мога да се наблюдавам какво правя.

Той търпеливо ме опроверга. Подчерта, че съм възискателен човек, имам отлична памет и съм винаги внимателен в действията си. Отначало си мислех, че тези особени пропадания са свързани със спирането на вътрешния диалог, но те ми се бяха случвали и когато много активно си говоря наум. Изглежда, и двата от област, напълно отделена от всичко, което познавах.

Дон Хуан ме потупа по гърба и се усмихна доволен.

— Най-сетне започваш да правиш истинските връзки — каза той.

Поисках да ми обясни загадъчните си думи, но той внезапно прекъсна разговора и ми даде знак да го последвам до градинката пред една църква.

— Край на разходката ни към центъра — каза той и седна на една пейка. — Точно тук е идеалното място да наблюдаваме хората. Едни минават по улицата, други идват на църква. Оттук се виждат всички.

Той посочи широката оживена улица и пясъчната алея, водеща до стъпалата на църквата. Пейката ни беше по средата между улицата и църквата.

— Това е любимата ми пейка — каза той и погали дъската. Намигна ми и добави усмихнат: — Тя ме харесва. Затова и никой не беше седнал на нея. Знаеше, че идвам.

— Пейката ли знаеше?

— Не! Не пейката, а моят *нагуал*.

— Нима *нагуалът* има съзнание? Той осъзнава ли нещата?

— Разбира се. Той осъзнава всичко. Точно затова ме интересува разказът ти. Така наречените от теб пропадания на съзнанието и усещанията ти — това е *нагуалът*. За да говорим за него, ние сме принудени да заемем понятия от острова на *тонала*, затова е по-подходящо не да го обясняваме, а просто да отчитаме въздействията му.

Исках да кажа още нещо за тези особени усещания, но той ми изшътка.

— Стига толкова. Днес не е денят на *нагуала*, днес е денят на *тонала* — каза той. — Облякъл съм си костюма, защото днес целият съм *тонал*.

Той се вгледа в мен. Понечих да му кажа, че тази тема се е оказала много по-трудна от всичко, което ми е обяснявал досега. Той като че ли предугади думите ми.

— Трудно е — продължи той. — Знам го. Но като се има предвид, че това е завършващото звено, последната степен на обучението ти, може без преувеличение да се каже, че то обхваща всичко, което съм ти споменавал от първия ден на срещите ни.

Помълчахме известно време. Чувствах, че трябва да го изчакам да възобнови обясненията си. Но внезапно ми се стори, че проумявам и припряно попитах:

— *Нагуалът* и *тоналът* вътре в нас ли са? Той ме изгледа пронизително.

— Много труден въпрос. Ти самият би казал, че са вътре в нас. Аз бих казал, че не са, но и двамата няма да бъдем прави. *Тоналът* на твоето време те кара да смяташ, че всичко, отнасящо се до чувствата и мислите ти, става вътре в теб. Магьосническият *тонал* казва обратното

— всичко е извън теб. Кой е правият? Никой. Вътре, вън — това всъщност няма значение.

Оспорих това. Казах, че когато той говори за „тонал“ и „нагуал“, звучи сякаш има и някаква трета част. Той бе казал, че „тоналът“ „ни заставя“ да извършваме действия. Поисках да ми обясни кой според него е „заставяният“.

Той не ми отговори пряко.

— Никак не е лесно да се обясни всичко това — каза той. — Колкото и хитри да са бариерите на *тонала*, остава си факт, че *нагуалът* излиза на повърхността. Той обаче винаги се появява неумишлено. Голямото изкуство на *тонала* е така да потиска всяка проява на *нагуала*, че макар да би трябвало присъствието му да е най-очевидното нещо на света, то си остава незабележимо.

— За кого незабележимо?

Той се усмихна и заклати глава нагоре-надолу. Настоях да ми отговори.

— За *тонала*. Сега говоря само за него. Може да ти се струва, че се въртя в кръг, но не бива да се изненадваш или ядосваш. Предупредих те, че това, което ще ти кажа, е трудно за разбиране. И ако ти изглежда несвързан брътвеж, то е защото моят *тонал* осъзнава, че говори за самия себе си. С други думи, моят *тонал* използва себе си, за да разбере информацията, която искам да разясня на твоя *тонал*. Може да се каже, че понеже *тоналът* остро осъзнава колко е обременително да говори сам за себе си, той е създал за баланс понятия като „аз“, „себе си“ и така нататък и благодарение на тях може да говори с други *тонали* или със самия себе си, или за себе си.

И когато казвам, че *тоналът* ни заставя да действаме, нямам предвид наличието на някаква трета страна. Той явно заставя самия себе си да следва своите собствени преценки.

В определени случаи обаче и при някои особени обстоятелства нещо в самия *тонал* осъзнава, че в нас има и нещо друго. То е като глас, идващ от дълбините ни, гласът на *нагуала*. Разбираш ли, нашата цялостност е естествено състояние, което *тоналът* не може да пренебрегне, а има моменти, особено в живота на един воин, когато тази цялостност става очевидна. В такива моменти човек може да предположи и да оцени какво е в действителност.

Тези твои сътресения ме интересуват, защото по такъв начин се появява на повърхността *нагуалът*. В такива моменти *тоналът* осъзнава цялостността на себе си. И това осъзнаване е разтърсващо, защото разбива унеса ни. Това осъзнаване аз наричам цялостност на съществуването, което ще умре. Идеята е, че в мига на смъртта вторият член на истинската двойка, *нагуалът*, влиза изцяло в действие и тогава осъзнаването, спомените, възприятията, съхранявани в прасците и бедрата ни, в гърба, раменете и шията, започват да се разширяват и разпадат. Като мъниста от безкраен скъсан гердан се разпиляват те без нишката на жизнената сила.

Той ме погледна. Очите му бяха изпълнени с покой. Аз се почувствах неловко и глупаво.

— Нашата цялостност е много претруфено нещо. На нас ни е нужна само една съвсем малка частица от нея, за да изпълним и най-сложните житейски задачи. Когато умираме обаче, ние умираме в своята цялостност. Един магьосник тогава се пита: „Щом като ще умрем в своята цялостност, защо и да не живеем в своята цялостност?“

Той ми посочи с глава към навалищата хора, които минаваха край нас.

— Те са целите *тонал* — каза той. — Ще ти посоча някои от тях, за да ги оцени твоят *тонал* и оценявайки тях, той ще оцени самия себе си.

Той насочи вниманието ми към две възрастни дами, които излязоха от църквата. Поспряха малко на най-горното варовиково стъпало и после заслизаха безкрайно предпазливо надолу, като си почиваха на всяко стъпало.

— Наблюдавай много внимателно тези две жени — каза той. — Но не като личности или лица, които имат нещо общо с нас — виж ги като *тонали*.

Двете жени стигнаха до основата на стълбите. Движеха се, сякаш грубият камък беше мраморен и всеки миг можеха да се подхлъзнат и да загубят равновесие. Вървяха хванати под ръка, подкрепяйки се една друга с тежестта на телата си.

— Погледни ги! — каза с понижен глас дон Хуан. — Тези жени са най-добър пример за най-окаяния от *тоналите*, който може да се намери.

Забелязах, че двете жени бяха дребни, но пълни. Бяха около началото на петдесетте. Имаха измъчен вид, сякаш слизането по стъпалата на църквата се бе оказало свръх силите им.

Бяха точно пред нас. Малко се подвоумиха, после спряха. На пътеката имаше още едно стъпало.

— Внимавайте си в краката, госпожи — извика им дон Хуан и театрално се изправи.

Жените го погледнаха, явно смутени от неочакваното му внимание.

— Онзи ден мама точно тук си счупи бедрото — добави той и се притече да им помогне.

Те се разсипаха да му благодарят, а той ги посъветва, ако загубят равновесие и паднат, да останат неподвижно, докато дойде линейка. Тонът му беше искрен и убедителен. Жените се прекръстиха.

Дон Хуан пак седна. Очите му блестяха. Той тихо заговори.

— Тези жени не са толкова стари и телата им не са чак толкова немощни, но въпреки това едва кретат. Всичко в тях е потискащо — дрехите им, миризмата, поведението. Защо, мислиш, че е така?

— Може би така са се родили — казах аз.

— Никой не се ражда така. Ние сами се правим такива. *Тоналът* на тези жени е немощен и плах.

Казах ти, че днес ще бъде денят на *тонала*. Това означава, че смятам днес да се занимаваме само с него. Казах ти още, че трябваше да облека костюм специално за тази цел. С него исках да ти покажа, че воинът има много специално отношение към своя *тонал*. Обърнах ти внимание, че костюмът ми е шит по поръчка и всичко, в което съм облечен днес, ми стои съвършено. Исках да ти покажа не суетата си, а своя дух на воин, *тонала* си на воин.

Тези две жени ти дадоха първата представа за *тонала* днес. Животът може да бъде също толкова безмилостен и към теб, както и към тях, ако не обръщаш внимание на своя *тонал*. Като пример за обратното мога да ти дам себе си. Ако ме разбереш правилно, повече няма да ти подчертавам това.

Внезапно се почувствах неуверен дали съм го разбрал и го помолих да ми обясни по-конкретно.

Сигурно съм прозвучал отчаяно. Той се разсмя на глас.

— Погледни този млад човек в зелени панталони и розова риза — прошепна дон Хуан и посочи един много слаб и мургав младеж с остри черти, спрял точно пред нас. Изглежда, се колебаеше към църквата ли да тръгне или по улицата. На два пъти вдигна ръка по посока на църквата, като че ли си говореше сам, и понечи да тръгне натам. После се втренчи в мен с празен поглед.

— Виж как е облечен — прошепна дон Хуан. — Погледни му обувките!

Дрехите на младежа бяха дрипави и смачкани, а обувките му направо се бяха разпаднали.

— Той явно е много беден — казах аз.

— Това ли е всичко, което можеш да кажеш за него? — попита дон Хуан.

Аз изброих ред причини, с които можеше да се обясни окаяният вид на мъжа: недобро здраве, лош късмет, мързел, немарливост към външния вид или вероятността току-що да е бил освободен от затвора.

Дон Хуан каза, че това били само разсъждения, а той не приемал да се оправдава каквото и да било с предположението, че мъжът бил жертва на непреодолими сили.

— А може би е таен агент, предрешил се като скитник — пошегувах се аз.

Младежът тръгна към улицата с разкривена походка.

— Не се е предрешил като скитник. Той си е скитник — каза дон Хуан, — Виж колко е изнемощяло тялото му, колко са кльощави ръцете и краката му. Той едва ходи. Никой не може да се престори така. В него нещо определено е сбъркано, но това не се дължи на обстоятелства. Отново настоявам да видиш този човек като *тонал*.

— Какво означава да видиш човек като *тонал*?

— Означава да престанеш да го преценяваш в морален план или да го оправдаваш, че бил като листо на произвола на вятъра. С други думи, това значи да виждаш човека, без да го смяташ за отчаян и безпомощен. — Ти знаеш съвсем точно за какво говоря. Можеш да прецениш този човек, без да го осъждаш или оправдаваш.

— Той пие много — заявих аз.

Казах това неволно, без да знам защо. Дори за миг имах чувство, че някой е застанал зад мен и изрече тези думи. Понечих да обясня, че това е едно от поредните ми предположения.

— В случая не е така — каза дон Хуан. — В гласа ти имаше увереност, каквато липсваше преди. Ти не каза: „Той може би е пияница.“

Смутих се, но не можех да си обясня защо. Дон Хуан се разсмя.

— Ти *видя* през човека — каза той. — Това беше *виждане*. *Виждането* е такова — човек заявява нещо с пълна увереност, но не знае как се е получило. Ти знаеш, че *тоналът* на този млад човек е смъртно ранен, но не знаеш как си го разбрал.

Трябваше да призная, че наистина имах това впечатление.

— Точно така — каза дон Хуан. — Няма значение, че е млад; той беше грохнал също като двете жени. Младостта в никакъв случай не е преграда срещу разрушаването на *тонала*.

Ти мислеше, че може да има много причини за състоянието на този човек. Аз намирам само една — неговият *тонал*. И *тоналът* му е слаб не защото пие; тъкмо обратното — той пие, защото *тоналът* му е слаб. Тази слабост го тласка да бъде това, което е. Но същото става по един или друг начин с всички нас.

— Но не оправдаваш ли и ти поведението му, като казваш, че се дължи на неговия *тонал*! — попитах аз.

— Аз ти давам обяснение, каквото не си срещал никога досега. То обаче не е нито оправдание, нито осъждане. *Тоналът* на този млад човек е слаб и плах. И все пак той не е единствен. Всички сме горедолу на същия хал.

В този момент покрай нас мина много едър мъж, запътил се към църквата. Носеше скъп, тъмносив делови костюм и куфарче. Яката на ризата му беше разкопчана, а вратовръзката разхлабена. Беше целият потен. Това изпъкваше още повече, защото беше светлолик.

— Наблюдавай го! — заповяда ми дон Хуан.

Крачките на мъжа бяха ситни, но тромави. Имаше някаква несигурност в походката му. Не се изкачи към църквата, а я заобиколи и изчезна зад нея.

— Не е нужно да изтезваме тялото си по такъв ужасен начин — укорително каза дон Хуан. — Но тъжната истина е, че всички сме се научили до съвършенство как да отслабваме *тонала* си. Това аз наричам слабоволие.

Той сложи ръка на бележника ми, за да престана да пиша. Съображението му беше, че докато си водя записки, аз не съм в

състояние да се концентрирам. Предложи ми да се отпусна, да спра вътрешния си диалог и да се оставя да се слея с наблюдавания човек.

Помолих го да ми обясни какво има предвид под „сливане“. Той каза, че е невъзможно да се обясни; то е нещо, което тялото усеща или прави, когато влезе в контакт с други тела като наблюдател. После поясни, че в миналото нарекъл този процес „виждане“ и че той представлява отпускане в истинско вътрешно мълчание, последвано от издължаване навън на нещо от себе си; това удължение се среща и се слива с другото тяло или с нещо, намиращо се в полето на осъзнаване.

В този момент посегнах към бележника си, но той ме спря и започна да подбира различни хора измежду тълпата минавачи.

Посочи десетки типове хора измежду минаващите мъже, жени и деца на различна възраст. Дон Хуан каза, че е подбрал такива хора, чийто слаб „тонал“ отговаря на тази категория, и по този начин ме е запознал с най-разнообразни случаи на „слабоволие“.

Не можах да запомня всички хора, които бе посочил и разгледал. Оплаках се, че ако си бях водил записки, щях поне да съм нахвърлил основните черти от неговата схема на слабоволието. А така няма да иска да я повтори, а може и самият той да не я помни.

Той се засмя и каза, че не я помни, защото в живота на магьосника „нагуалът“ отговаря за творческата способност.

Той погледна небето. Каза, че става късно и от този момент нататък ще сменим посоката. Вместо слаби „тонали“ ще чакаме да се появи „правилен тонал“. Добави, че само воинът има „истински тонал“, а обикновеният човек в най-добрия случай може да има „правилен тонал“.

След няколко минути чакане той се плесна по бедрата и се ухили.

— Я виж кой идва — посочи той към улицата с брадичка. — Като по поръчка.

Видях да приближават трима индианци. Облечени бяха с късо вълнено кафяво пончо, бели панталони, които стигаха до средата на прасците им, бели ризи с дълги ръкави, мръсни износени сандали и стари сламени шапки. Всички носеха на гърба си вързопи.

Дон Хуан стана и отиде да ги пресрещне. Заговори ги. Те изглеждаха учудени и го наобиколиха. Усмиваха му се. Той явно им казваше нещо за мен. И тримата се обърнаха и ми се усмигнаха. Бяха

на три-четири метра от мен. Заслушах се внимателно, но не можех да чуя за какво говореха.

Дон Хуан бръкна в джоба си и им подаде някакви пари. Те, изглежда, се зарадваха, но запристъпваха неловко от крак на крак. Много ми харесаха. Изглеждаха като деца. Всичките бяха с дребни бели зъби и много приятни меки черти. Единият, по видимому най-старият, имаше мустаци. Очите му бяха уморени, но много добри. Той свали шапка и приближи към пейката. Другите го последваха. Поздравиха ме тримата едновременно. Ръкувахме се. Дон Хуан ми каза да им дам малко пари. Те ми поблагодариха и след кратко учтиво мълчание се сбогуваха. Дон Хуан седна отново на пейката и ние ги погледахме, докато се изгубиха сред тълпата.

Казах на дон Хуан, че по някаква странна причина те много ми бяха харесали.

— Нищо странно няма — каза той. — Сигурно си усетил, че техният *тонал* е правилен. Правилен, но не по отношение на нашето време.

Може би си усетил, че те са като деца. Наистина е така. И никак не им е лесно. Аз мога да ги разбера по-добре от теб и затова ми домъчня. Индианците са като кучетата — нищо си нямат. Но такава е участта им и аз не би трябвало да се натъзвавам. Тъгата ми, естествено, е моята форма на слабоволие.

— Откъде са те, дон Хуан?

— От Сиера. Дошли са тук да си търсят късмета. Искат да станат търговци. Те са братя. Казах им, че и аз съм от Сиера и също съм търговец, а ти си ми съдружник. Парите, които им дадохме, бяха символични, за късмет. Един воин непрекъснато трябва да раздава такива символични подаръци. Тримата несъмнено се нуждаеха от пари, но когато се дава такъв символичен подарък, основният мотив не е нуждата. Важното е чувството. Аз самият бях трогнат от тези тримата.

В наше време индианците са съвсем изпаднали. Техният упадък започва от испанците и днес под властта на техните потомци индианците са загубили всичко. Няма да е преувеличено да се каже, че индианците са загубили своя *тонал*.

— Това метафорично ли го казваш, дон Хуан?

— Не. Това е факт. *Тоналът* е много уязвим. Той не може да издържа на посегателство. А белият човек от деня, в който е стъпил на тази земя, систематично разрушава не само индианския *тонал* на времето, но и личния *тонал* на всеки индианец. Лесно може да се види, че за бедния обикновен индианец властта на белия човек е същински ад. Иронията е, че за един друг тип индианец тя е същински благослов.

— Кого имаш предвид? За какъв тип индианец?

— За магьосника. За магьосниците испанската конквиста е предизвикателство за цял живот. Те единствени не са унищожени от нея, а се приспособяват и се възползват от нея по изключителен начин.

— Как е било възможно това, дон Хуан? Аз бях останал с впечатлението, че испанците са се добрали до всичко.

— Да кажем, че са се добрали до всичко в пределите на своя собствен *тонал*. В живота на индианеца обаче има неща, непонятни за белия човек; тях именно той не е могъл дори да забележи. И магьосниците се спасили може би от чист късмет, а може би благодарение на своето знание. След като *тоналът* на времето и личният *тонал* на всеки индианец били унищожени, магьосниците се хванали за единственото, което останало незасегнато — *нагуала*. С други думи, техният *тонал* намерил убежище в *нагуала* им. Това не би могло да стане, ако не се намираха в жестоките условия на поробен народ. Днешните хора на знанието са продукт на тези условия и познават изключително добре *нагуала*, тъй като са останали изцяло в него. Там белият човек никога не се е осмелявал да навлезе. Фактически той дори няма представа за съществуването му.

Тук обаче можеш да го опровергаваш. Искрено смятах, че в европейската мисъл ние имаме понятие за това, което той наричаше „нагуал“. Приведох схващането за Трансцеденталното Его или ненаблюдаемия наблюдател, който присъства във всичките ни мисли, възприятия и усещания. Обясних на дон Хуан, че индивидът е в състояние да се възприема или да се усеща интуитивно като Аз посредством Трансцеденталното Его, защото то единствено е в състояние да оценява и да разкрива реалността в сферата на своето съзнание. Дон Хуан остана невъзмутим. Засмя се.

— Да разкрива реалността — изимитира ме той. — Това е *тоналът*.

Приведох аргумента, че „тоналът“ може да се нарече Емпиричното Его, което се намира в протичащия поток на съзнанието или в опита, докато Трансцеденталното Его е извън този поток.

— Като наблюдава, предполагам — каза той иронично.

— Точно така. Като се наблюдава — казах аз.

— Чувам, че говориш, но нищо не казваш — рече дон Хуан. — *Нагуалът* не е опит, нито интуиция, нито съзнание. Тези понятия и всичко, което си правиш труда да кажеш, са само елементи от острова на *тонала*. *Нагуалът*, от друга страна, е само въздействие. *Тоналът* започва от раждането и свършва със смъртта, обаче *нагуалът* не свършва никога. *Нагуалът* няма граници. Казах ти, че *нагуалът* е там, където витае силата; но това беше само начин да се подсказе за него. Поради въздействието му *нагуалът* може най-добре да се разбере като сила. Например, когато по-рано днес ти се почувства вцепенен и не можеше да говориш, аз всъщност ти бях въздействал; по-точно моят *нагуал* въздействаше над теб.

— Как е възможно това, дон Хуан?

— Няма да повярваш, но никой не знае как. Знам само, че ми трябваше неразделеното ти внимание и тогава моят *нагуал* започна да ти въздейства. Това го знам, защото мога да наблюдавам въздействието му, обаче не зная как става.

Той помълча малко. Искях да поговорим още на тази тема. Понечих да му задам въпрос, но той ме накара да замълча.

— Може да се каже, че *нагуалът* отговаря за творческото начало — заговори накрая той и ме погледна пронизателно. — *Нагуалът* е единствената част от нас, която може да твори.

Той пак замълча и се загледа в мен. Чувствах, че определено ме въвежда в областта, която бях искал да осветли повече. Каза, че „тоналът“ не създава нищо, той само свидетелства и оценява. Попитах го как ще обясни факта, че ние строим изключителни конструкции и машини.

— Това не е творчество — каза той. — Това е само моделиране. Ние можем да моделираме всичко с ръцете си, било самостоятелно или съвместно с ръцете на други *тонали*. Една група *тонали* може да моделира всичко, дори изключителни конструкции, както каза ти.

— Но какво е тогава творчеството, дон Хуан?

Той втренчено се вгледа в мен с присвити очи. Позасмя се, вдигна дясната си ръка над главата и рязко изви китка, сякаш завърташе ключ на врата.

— Творчество е това — каза той и свали ръката си с леко свита длан на нивото на очите ми.

Отне ми невероятно дълго време, докато фокусирам поглед над дланта му. Имах чувство, че някаква прозрачна ципа задържа цялото ми тяло неподвижно и аз трябваше да я разкъсам, за да достигне погледът ми до дланта му.

Такива усилия полагах, че чак капки пот се застичаха в очите ми. Накрая чух или усетих спукване и вече можех свободно да движа очите и главата си.

На дясната му длан стоеше най-чудноватият гризач, който съм виждал. Приличаше на катеричка с рунтава опашка. Опашката обаче беше повече като на бодливо прасе, с остри бодли.

— Пипни го! — тихо каза дон Хуан.

Аз се подчиних автоматично и прокарах пръсти по мекия му гръб. Дон Хуан приближи още дланта си до очите ми и тогава забелязах нещо, от което изпаднах в нервни спазми. Катеричката беше с очила и едри зъби.

— Прилича на японец — казах аз и избухнах в истеричен смях.

Тогава гризачът започна да расте на дланта на дон Хуан. И докато очите ми още бяха пълни със сълзи от смях, гризачът стана толкова огромен, че изчезна. Буквално излезе извън полезрението ми. Това стана така светкавично, че аз още се превивах от смях. Когато погледнах отново, тоест когато избърсах очи и успях да ги фокусирам, вече видях просто дон Хуан. Той седеше на пейката, а аз стоях прав пред него, макар че не си спомнях да съм ставал.

За миг напрежението ми стана нетърпимо. Дон Хуан спокойно стана, побутна ме да седна, притисна брадичката ми в сгъвката на лакътя на лявата си ръка и чукна върха на главата ми с кокалчетата на пръстите на дясната си ръка. Ефектът бе като удар от ток. Но веднага ме успокои.

Имах да го питам за толкова много неща. Но думите ми не можеха да си проправят път сред всичките тези мисли. Тогава остро осъзнах, че съм загубил контрол над гласните си струни. Нямах никакво желание обаче да се насилвам да говоря и се облегнах на

пейката. Дон Хуан настоя да се стегна и да престана да се глезя. Почувствах главата си замаяна. Той строго ми заповяда да пиша и ми подаде бележника с молива, като ги извади изпод пейката.

Направих огромно усилие да кажа нещо и отново изпитах ясно усещането, че ме обгръща някаква ципа. Известно време пъшках и стенех, за смях на дон Хуан, докато накрая чух или по-скоро усетих същото пукване.

Веднага се залових да пиша. Дон Хуан заговори с тон, сякаш ми диктуваше.

— Задължение на воина е никога да не допуска да го засегне каквото и да било — каза той. — Воинът може да види и самия дявол, но никой не бива да разбере това. Воинът трябва да се владее безупречно.

Той изчака да запиша това, после усмихнат ме попита:

— Разбра ли всичко това?

Предложих да отидем до някой ресторант да хапнем. Умирах от глад. Той отвърна, че трябва да останем, докато не се появи „истински тонал“. Най-сериозно добави, че ако „истинският тонал“ не дойде днес, то трябва да останем на пейката, докато не благоволи да се появи.

— Какво е *истински тонал*? — попитах аз.

— Просто *тонал*, който е правилен, уравновесен и хармоничен. Предполага се, че днес ще откриеш такъв или по-скоро твоята сила би трябвало да ни го доведе.

— Но как мога да го различа от други *тонали*?

— Не се тревожи за това. Аз ще ти го посоча.

— Как изглежда той, дон Хуан?

— Трудно е да се каже. Зависи от теб. Тази демонстрация е за теб, затова ти ще определиш условията.

— Как?

— Не знам това. Твоята сила, твоят *нагуал* ще го направи. Най-общо казано, всеки *тонал* има две страни — продължи той. — Едната е външната, крайната част, повърхността на острова. Тя е свързана с действието и постъпките, тя е по-груба. Другата страна е преценката и решението, вътрешният *тонал* — по-фина, по-недоловима и по-сложна.

Истинският тонал е *тоналът*, при който двете нива са в съвършена хармония и равновесие.

Дон Хуан спря да говори. Вече доста се беше стъмнило и аз едва виждах, за да пиша. Той ми каза да се протегна и да се отпусна. Добави, че денят е бил доста изтощителен, но много полезен, и със сигурност ще се появи „*истинският тонал*“.

Десетки хора минаваха край нас. Седяхме в спокойно мълчание десет-петнадесет минути. Тогава дон Хуан внезапно стана.

— Бога ми, ти успя! Виж какво идва. Едно момиче!

Той посочи с глава към една млада жена, която пресичаше парка и приближаваше към нашата пейка. Дон Хуан каза, че тази млада жена е „*истински тонал*“ и че ако поспре и заговори един от двамата ни, това би било изключителна поличба и ние ще трябва да направим каквото и да поиска.

Не можех да различа ясно чертите на младата жена, въпреки че все още имаше достатъчно светлина. Тя стигна на няколко крачки от нас, но отмина, без да ни погледне. Дон Хуан ми нареди шепнешком да стана и да я заговоря.

Изтичах след нея и я помолих за някакво упътване. Бях съвсем близо до нея. Тя беше млада, сигурно към двадесет години, средна на ръст, много привлекателна и спретната. Очите ѝ бяха ясни и спокойни. Докато разговаряхме, тя ми се усмихваше. Имаше нещо подкупващо в нея. Хареса ми, така както ми бяха харесали и тримата индианци.

Върнах се на пейката и седнах.

— Воин ли беше тя? — попитах аз.

— Не съвсем — отвърна дон Хуан. — Ти все още нямаш достатъчно сила, за да доведеш воин. Тя е просто *правилният тонал*. Този, който може да се превърне в *истински тонал*. От тях произлизат воините.

Думите му събудиха моето любопитство. Попитах го дали и жените могат да бъдат воини. Той ме погледна, явно озадачен от въпроса ми.

— Разбира се, че могат — каза той. — Дори са по-добре екипирани за пътя на знанието, отколкото мъжете. Но пък мъжете са малко по-издръжливи. Но в последна сметка мисля, че жените имат известно преимущество.

Споделих учудването си, че досега никога не бяхме говорили за жени във връзка с неговото учение.

— Ти си мъж — отвърна той, — затова използвам мъжки род, когато говоря с теб. Това е всичко. Останалото е еднакво.

Исках да му задам още въпроси, но той направи жест да приключим с тази тема. Погледна нагоре. Небето вече беше тъмно. Скупчените облаци изглеждаха съвсем черни. Все още обаче на места облаците бяха леко позлатени.

— Краят на деня е най-доброто ти време — каза дон Хуан. — Появяването на тази млада жена в края на деня е поличба. И понеже говорехме за *тонала*, значи беше поличба за твоя *тонал*.

— Какво означава тази поличба, дон Хуан?

— Означава, че ти остава съвсем малко време за приготовления. Но каквито и планове да правиш, те трябва да бъдат изпълними, защото няма да имаш време да правиш нови. Трябва да използваш подготовката си още сега, иначе все едно че изобщо не си готов. Предлагам ти, когато се върнеш в къщи, да провериш позициите си и да се увериш, че са достатъчно силни. Ще ти потрябва.

— Какво ще ми се случи, дон Хуан?

— Преди години ти пожела сила. Премина през трудностите на обучението всеотдайно, без да се затормозващ и прибързващ. Сега си в края на деня.

— Какво значи това?

— За един *истински тонал* всяко нещо от острова на *тонала* е предизвикателство. Казано по друг начин, за воина всичко в този свят е предизвикателство. А най-голямото предизвикателство, разбира се, е неговото желание да получи сила. Но силата идва от *нагуала* и когато воинът се озове в края на деня, това значи, че е наближил часът на *нагуала*. Часът на силата за един воин.

— Все още не разбирам смисъла на всичко това, дон Хуан. Значи ли то, че скоро ще умра?

— Ако си глупав, ще умреш — скастри ме той. — Но, по-меко казано, означава, че ще ти се разтреперят гащите от страх. Ти някога пожела сила, а такова желание не може да се върне назад. Не бих казал, че ще се изпълни съдбата ти, защото съдба няма. Тогава остава единствено да се каже, че ще се изпълни силата ти. Поличбата беше съвсем ясна. Онази млада жена дойде при теб в края на деня. Остава ти

съвсем малко време и нито миг от него за глупости. Прекрасно състояние. Бих казал, че най-доброто от нас винаги се проявява, когато сме изправени пред стената, когато чувстваме как мечът е надвиснал над главата ни. Лично аз не бих избрал нищо друго.

7. СВИВАНЕ НА ТОНАЛА

В сряда сутринта излязох от хотела си около девет и четиридесет и пет. Вървах бавно, понеже имах петнадесет минути, за да стигна до мястото, където се бяхме уговорили да се срещнем с дон Хуан. Той бе избрал един ъгъл на „Пасео де ла Реформа“, на пет-шест преки от мен, пред едно бюро за самолетни билети.

Бях закусвал с приятел. Той искаше да ме поизпрати, но аз намекнах, че имам среща с момиче. Умишлено тръгнах по отсрещния тротоар, не откъм бюрото за билети. Имах досадното подозрение, че моят приятел, който винаги бе искал да го запозная с дон Хуан, знаеше, че отивам на среща с него, и можеше да ме последва. Опасявах се, че ако се озърна, ще го видя да върви след мен.

Видях дон Хуан пред една будка за списания на отсрещната страна на улицата. Тръгнах да пресичам, но се наложи да спра на междинното островче и да изчакам, докато стане безопасно пресичането на широкия булевард. Огледах се за всеки случай да видя дали моят приятел не ме беше последвал. Стоеше на ъгъла зад мен. Усмихна се глуповато и ми махна с ръка, сякаш искаше да ми каже, че не е могъл да се сдържи. Втурнах се да пресека улицата, за да не му дам време да ме настигне.

Дон Хуан, изглежда, разбра затрудненото ми положение. Когато стигнах до него, той погледна крадешком през рамото ми.

— Онзи идва — каза той. — По-добре да свърнем в страничната улица.

Той посочи едната улица, която водеше диагонално към „Пасео де ла Реформа“. Бързо се ориентирах. Не бях минавал по тази улица, но преди два дни бях ходил в бюрото за самолетни билети. Знаех точно как е разположено. Бюрото се намираще на издадения ъгъл между двете улици. Имаше входове и откъм двете, като разстоянието между тях беше три-четири метра. От едната до другата врата имаше свободна пътека и човек лесно можеше да мине през бюрото от едната до другата улица. От едната страна на пътеката имаше писалища, а от

другата — голямо кръгло гише с чиновници и касиери. Онзи ден, когато бях ходил там, бюрото беше претъпкано с хора.

Исках да побързам, дори да се затичам, но дон Хуан крачеше спокойно. Когато стигнахме до входа на бюрото откъм диагоналната улица, аз вече знаех, без да съм се оглеждал, че моят приятел беше притичал през булеварда и тъкмо щеше да свърне по улицата, по която вървахме. Погледнах дон Хуан с надеждата, че има някакво решение. Той сви рамене. Ядосах се, но не ми хрумваше нищо друго, освен да прасна моя приятел в носа. Сигурно в този момент съм въздъхнал, защото в следващия миг усетих, че внезапно останах без въздух от невероятния тласък, който ми бе нанесъл дон Хуан и от който влетях, премятайки се, през вратата на самолетното бюро. Този страхотен тласък ме бе сварил толкова неподготвен, че тялото ми не оказва никаква съпротива. Страхът ми се смеси с чисто физическото разтърсване от удара му. Машинално прикрих лице с ръцете си. Дон Хуан ме бе блъснал с такава сила, че слюнки се разхвърчаха от устата ми и ми се зави свят, когато влетях в помещението. Почти загубих равновесие и с огромно усилие се задържах да не падна. Завъртях се няколко пъти, и то с такава скорост, че всичко пред очите ми се замъгли. Бегло забелязах тълпата клиенти, които уреждаха работите си. Почувствах се страшно неловко. Знаех, че всички ме гледат, докато се премятах през помещението. Мисълта, че изглеждам като глупак, ми беше повече от неприятна. Какво ли не ми мина през главата. Бях сигурен, че ще се просна по лице. Или че ще се стоваря върху някой клиент, евентуално възрастна дама, която можеше да пострада от сблъсъка. Или още по-лошо — стъклената врата на отсрещния край можеше да е затворена и аз щях да си разбия физиономията в нея.

Зашеметен се озовах до вратата, която извеждаше на „Пасео де ла Реформа“. Тя беше отворена и излязох навън. В момента ме интересуваше единствено да се овладеея, да свия надясно и да поема по булеварда към центъра, сякаш нищо не се е случило. Сигурен бях, че дон Хуан ще ме настигне, а моят приятел е продължил по диагоналната улица.

Отворих очи, по-точно ги фокусирах в гледката пред себе си. И се вцепених за един безкрайно дълъг момент, докато проумея напълно какво бе станало. Не бях на „Пасео де ла Реформа“, както очаквах, а на пазара „Лагуниля“ — на повече от два километра.

В момента, в който осъзнах това, бях толкова потресен, че можех само да гледам тъпо и втрещено.

Огледах се, за да се ориентирам. Установих, че се намирам съвсем близо до мястото, където се бях срещнал с дон Хуан първия ден, когато дойдох в Мексико Сити. Ако не и на самото място. На метър и половина бяха сергиите за стари монети. Успях да се овладеея с огромно усилие. Очевидно имах халюцинация. Друго не можеше да бъде. Бързо се обърнах, за да вляза обратно в бюрото, но зад мен имаше само ред сергии с антикварни книги и списания. До мен стоеше дон Хуан — от дясната ми страна. На лицето му бе изписана широка усмивка.

Усетих в главата си напрежение, някакво гъделичкащо усещане, сякаш през носа ми минаваше газирана вода. Бях като онемял. Опитах се да кажа нещо, но не можах.

Ясно чух, че дон Хуан ми каза да не се опитвам да говоря, нито да мисля, но аз исках да кажа нещо, каквото и да било. В гърдите ми се надигна ужасно неспокойствие. Усетих, че по бузите ми се затъркаляха сълзи.

Дон Хуан не ми се надсмя, както правеше обикновено, когато изпадах в безумен страх. Вместо това ме потупа нежно по главата.

— Хайде, хайде, малкия ми Карлос — каза той. — Стегни се.

Той задържа за миг лицето ми с ръка.

— Не се опитвай да говориш — каза той.

Пусна лицето ми и посочи да гледам какво ставаше наоколо.

— Това не е за говорене — каза той. — Само за гледане е. Гледай! Наблюдавай всичко!

Всъщност аз плачех. Но реагирах на плача си много странно — просто продължих да си плача без никакво притеснение. В този момент изобщо не ме интересуваше дали изглеждам като глупак или не.

Огледах се наоколо. Точно пред мен стоеше мъж на средна възраст, в розова риза с къс ръкав и тъмносиви панталони. Изглежда, беше американец. Една закръглена жена, явно съпругата му, го държеше под ръка. Мъжът разглеждаше в ръката си някакви монети, а едно момче на тринадесет-четиринадесет години, вероятно син на собственика, внимателно го наблюдаваше. Момчето следеше всяко

негово движение. Накрая мъжът върна монетите на масата и момчето си отдъхна.

— Наблюдавай всичко! — отново настоя дон Хуан. Нямах нищо особено за гледане. Хората минаваха наоколо във всички посоки. Обърнах се. Един мъж, който, изглежда, държеше сергията за списания, се беше втренчил в мен. Примигваше често-често, сякаш едва се удържаше да не задреме. Сигурно бе уморен или болен — изглеждаше неразположен.

Струваше ми се, че няма какво толкова да гледам — поне нищо, което да си заслужава. Заяпах се безцелно. Установих, че не мога да съсредоточа вниманието си върху нищо. Дон Хуан ме обиколи в кръг. Държеше се, като че ли преценява нещо в мен. Поклати глава и сви устни.

— Хайде, ела — каза той и леко ме хвана под ръка. — Време е да повървим.

Щом се раздвижихме, забелязах, че тялото ми е съвсем олекнало. Имах чувство, че ходилата ми са като сюнгер. Пружинирах някак странно, като гумен.

Дон Хуан сигурно знаеше какво изпитвам. Подхвана ме здраво, сякаш за да не избягам. Същевременно ме притискаше надолу, като че ли се страхуваше, че ако ме изпусне, аз ще отлетя като балон.

От разходката се почувствах по-добре. Освободих се от напрежението и изпитах приятна лекота.

Дон Хуан отново настоя да наблюдавам всичко. Казах му, че не ми се гледа повече, защото не ме интересува какво правят хората на пазара, и нямам никакво желание да се чувствам като идиот, послушно зяпнал малоумното поведение на някой, който си купува монети и стари книги, докато истински важното нещо ми се изплъзва от пръстите.

— Какво е това истински важно нещо? — попита той.

Спрях и разпалено му казах, че за мен важното е какво ми бе сторил, за да остана с впечатлението, че съм изминал разстоянието между билетното бюро и пазара само за секунди.

В този момент се разтреперих и усетих, че ми прилошава. Дон Хуан ме накара да сложа ръце на корема си.

Той посочи всичко наоколо и отново заяви със сух тон, че единственото важно нещо е делничната суетня край нас.

Ядосах му се. Усетих просто физически, че тялото ми се върти, и си поех дълбоко дъх.

— Какво направи всъщност, дон Хуан? — попитах аз с престорено равнодушие.

Той ме успокои, че това винаги може да ми го обясни, обаче нещата, които стават около нас, никога няма да се повторят. Това беше безспорно. Естествено, че тази картина, на която бях свидетел, никога нямаше да се повтори като същата цялост. Аз обаче имах предвид, че подобна гледка можех да наблюдавам по всяко време. От друга страна, за мен беше неизмеримо важно да осмисля вероятността, че съм се пренесъл в пространството под каквато и да било форма.

Когато изразих тези свои разсъждения, дон Хуан разтърси глава, сякаш бях казал нещо много досадно.

Известно време вървахме в мълчание. Тялото ми бе обхванато от треска. Забелязах, че дланите на ръцете ми и стъпалата ми горят. Същата необичайна топлина долових в ноздрите и клепачите си.

— Какво направи, дон Хуан? — умолително попитах аз.

Той не ми отговори, а ме потупа по гърдите и се засмя. После каза, че хората са много кекави същества и сами се правят още по-кекави със слабоволието си. С много сериозен тон ме посъветва да престана да се чувствам като умирающ. Настоя съвсем сериозно да не се чувствам, сякаш ще загина, а да се опитам да надскоча ограниченията си и просто да съсредоточа вниманието си в света около мен.

Продължихме да вървим много бавно. Положих върховни усилия, но не можех да задържа вниманието си върху нищо. Дон Хуан спря и сякаш се поколеба дали да каже нещо или не. Отвори уста да заговори, но после явно размисли и отново тръгна.

— Това, което се случи, е, че ти дойде тук — каза внезапно той, като се обърна и се втренчи в мен.

— Но как стана това?

Той отвърна, че не знае как, едничкото, което знае, е това, че аз сам съм избрал това място.

В този разговор стигнахме съвсем до задънена улица. Мен ме интересуваше последователността на действията, а той упорстваше, че можем да обсъждаме единствено избора на мястото; и понеже аз не знаех защо съм го избрал, не оставаше за какво да говорим. Без да се

ядоса, той ме упрекна за манията да търся рационално обяснение на всичко и я нарече безполезно увлечение. Каза, че е по-просто и полезно да се действа, без да се търсят обяснения, и че като говоря и мисля за преживяното, аз само го унищожavam.

Няколко минути по-късно той каза, че трябва да напуснем това място, защото съм го похабил и то би могло да ми навреди.

Тръгнахме си от пазара и поехме към парка „Аламеда“. Бях изтощен. Стоварих се на една пейка и едва тогава ми хрумна да си погледна часовника. Беше десет часа и двадесет минути сутринта. Помъчих се да съсредоточа вниманието си. Не си спомнях в колко точно се бях срещнал с дон Хуан. Пресметнах, че трябва да е било около десет часа, а от пазара до парка бяхме дошли за не повече от десет минути. При това положение оставаха свободни още десет минути.

Споделих с дон Хуан пресмятанията си. Той се усмихна. Сигурен бях, че зад усмивката му се крие презрение, но лицето му не издаваше с нищо това чувство.

— Сигурно ме смяташ за безнадежден идиот, нали, дон Хуан?

— А-ха! — каза той и скочи.

Реакцията му беше толкова неочаквана, че и аз подскочих едновременно с него.

— Кажи ми точно какви мислиш, че са чувствата ми? — натъртено каза той.

Усещах, че знам какви са чувствата му, все едно че аз самият ги изпитвах. Но когато се опитах да го изразя, установих, че не мога да говоря за това; необходимо беше да положа огромни усилия.

Дон Хуан каза, че все още нямам достатъчно сила да го „видя“. Но със сигурност мога да „виждам“ достатъчно, за да си обясня както трябва това, което се случва.

— Не се стеснявай — рече той. — Кажи ми точно какво *виждаш*.

Споходи ме внезапна, странна мисъл, доста подобна на мислите преди заспиване. Беше нещо повече от мисъл, може би по-точно един цялостен образ. Видях жива картина с различни персонажи. Този, който беше точно пред мен, представляваше мъж, седнал зад един прозорец. Пространството извън рамката на прозореца беше размазано, но самата рамка и човекът се виждаха кристално ясно. Той

ме гледаше; главата му беше леко извърната наляво, така че всъщност ме следеше подозрително. Виждах как движи очи, за да не ме изпуска от поглед. Облегнал се беше с десния лакът на перваза. Дланта му бе стисната в юмрук, с напрегнати мускули.

Вляво от мъжа имаше друг образ в тази жива картина — един летящ лъв. По-точно главата и гривата бяха на лъв, но долната част на тялото беше на къдрав бял френски пудел.

Тъкмо да спра вниманието си на лъва, когато мъжът примлясна с устни и надвеси глава и тяло през прозореца. После излезе цялото му тяло, сякаш нещо го блъскаше отвътре. Увисна за момент, вкопчен в перваза с върховете на пръстите си, и се залюля като махало на часовник. После се пусна.

Изпитах в собственото си тяло усещането за падане. Не беше падане право надолу, а леко, реещо се спускане. Мъжът беше безтегловен. Задържа се за миг неподвижно и после изчезна от погледа ми, сякаш някаква непреодолима сила го бе всмукала през процеп в картината. След миг се озова отново на прозореца и ме загледа изпитателно. Беше отпуснал дясната си ръка на перваза, но този път ми махаше за довиждане.

Дон Хуан изкоментира, че „виждането“ ми е прекалено усложнено.

— Можеш да направиш нещо по-добро от това — каза той. — Ти искаше да ти обясня какво се случи. Добре, но за да си го обясниш, аз пък искам да използваш *виждането* си. Ти *видя*, обаче *видя* глупости. Подобна информация е непотребна за един воин. Ще му отнеме много време, за да разбере кое какво е. *Виждането* трябва да бъде пряко, защото воинът не може да си губи времето да разгадава онова, което сам *вижда*. *Виждането* е *виждане*, защото прониква отвъд всички тези глупости.

Попитах го дали не смята, че видението ми е било само халюцинация, а не истинско „виждане“. Той беше убеден, че е „виждане“ поради сложността на подробностите, но в конкретния случай било неподходящо.

— Смяташ ли, че виденията ми обясняват нещо? — попитах аз.

— Положително. Но на твое място не бих се мъчил да ги тълкувам. Отначало *виждането* обърква и лесно можеш да се загубиш

в него. Когато воинът укрепне обаче, неговото *виждане* става това, което би трябвало да бъде — непосредствено осъзнаване.

Докато дон Хуан говореше, аз изпитах онова особено опразване от чувства и ясно усетих, че всеки момент ще се разбули нещо, което вече знам, но ми е убягвало, защото е било замъглено. Осъзнах, че съм въвлечен в битка. Колкото повече се опитвах да определя или достигна това изплъзващо се късче знание, толкова по-дълбоко потъваше то.

— Това *виждане* беше прекалено... прекалено образно — каза дон Хуан.

Звукът на гласа му ме стресна.

— Воинът задава въпрос и чрез *виждането* си получава отговор. Но отговорът е прост, никога не е разкрасен чак с летящи френски пудели.

Разсмяхме се на тази представа. Полушеговито му казах, че е прекалено взискателен, че всеки на мое място, преминал през това, което аз изживях тази сутрин, заслужава малко снизходителност.

— Така е много лесно — каза той. — Това е слабоволие. Като живееш с чувството, че всичко ти е прекалено трудно, ти ставаш зависим от света. Ти не живееш като воин.

Казах му, че начинът на живот на един воин, както го нарича той, има толкова много аспекти, че е невъзможно да се изпълняват всичките. И че смисълът на понятието „път на война“ става ясен едва когато се натъкна на поредните ситуации, в които мога да го приложа.

— Златно правило за един воин — каза той — е, че той взима решенията си така внимателно, че нищо, което може да се случи в резултат от тях, да не може да го изненада, а още по-малко да изтощи силата му.

Да бъдеш воин, означава да си смирен и бдителен. Днес от теб се изискваше да наблюдаваш сцената, която се разгръщаше пред очите ти, а не да размишляваш как е възможно всичко това. Ти насочи вниманието си в погрешна посока. Ако исках да бъда снизходителен към теб, лесно можех да кажа, че понеже това ти се случва за първи път, ти не си подготвен. Но това не е позволено, защото ти дойде тук като воин, готов да умре, и затова случилото се днес не биваше да те сварва по долни гащи.

Признах, че имам склонност да изпадам в страх и объркване.

— Да приемем като златно правило за теб, че когато идваш при мен, трябва да си готов да умреш — каза той.

— Ако идваш тук готов да умреш, няма да се натъкваш на никакви капани, неприятни изненади или ненужни действия. Когато не очакваш нищо, всичко спокойно си идва на мястото.

— Лесно е да се каже, дон Хуан. Обаче аз трябва да го правя. Аз съм този, който трябва да живее с всичко това.

— Въпросът не е, че трябва да живееш с всичко това. Ти *си* всичко това. Не просто го понасяш за известно време. Решението ти да свържеш сили със страшния свят на магьосничеството е трябвало да изгори у теб всички смотани чувства на обърканост и да ти даде куража да заявиш, че всичко това е твоят свят.

Стана ми неловко и тъжно. Колкото и подготвен да бях, действията на дон Хуан така ме претоварваха, че всеки път, когато общувах с него, не ми оставаше нищо друго, освен да се държа и чувствам като полуумно, раздразнително същество. Доядя ме и се отказах да пиша повече. В този момент ми идваше да накъсам записките си и да захвърля всичко на боклука. И щях да го направя, ако дон Хуан не беше се разсмял и хванал ръката ми, за да ме възпре.

Каза ми насмешливо, че моят „тонал“ отново изглупява. Предложи ми да отида до фонтана и да наплискам с вода врата и ушите си.

Водата ме успокои. Дълго време останахме смълчани.

— Пиши, пиши — подтикна ме с дружелюбен тон дон Хуан. — Може да се каже, че бележникът ти е единствената магия, с която разполагаш. Накъсаш ли го, това ще е един от начините да се откриеш за смъртта. И то ще е само поредното ти избухване. Разпалено избухване в най-добрия случай, но не и промяна. Един воин никога не напуска острова на *тонала*. Той го използва.

Посочи с ръка всичко наоколо, после докосна бележника ми.

— Това е твоят свят. Не можеш да се отречеш от него. Излишно е човек да се ядосва и да се разочарова от себе си. Всичко това доказва, че *тоналът* е въвлечен във вътрешна борба. А борбата вътре в *тонала* на човека е едно от най-безсмислените противоборства, за които се сещам. Недосегаемостта в живота на един воин е предназначена да сложи край на тази борба. От самото начало съм те учил да избягваш сам да се омаломощаваш, като се разкъсваш от всякакви противоречия.

Сега вече ти не воюваш със самия себе си, поне не както преди, защото пътят на война означава хармония — първо, хармония между решение и действие, а след това хармония между *тонал* и *нагуал*.

През цялото време, откакто те познавам, аз винаги се обръщах и към *тонала*, и към *нагуала* ти. Така трябва да се води обучението.

В началото човек трябва да се обръща към *тонала*. *Тоналът* трябва да отстъпи контрола, но трябва да го накараш да го направи с радост. Например в някои случаи твоят *тонал* отстъпи контрола без голяма съпротива, защото разбра, че ако остане какъвто е, твоята цялостност вече щеше да е мъртва. С други думи, трябва да накараш *тонала* да се откаже от ненужни неща, като чувството за собствена значимост или слабоволието, които го водят само към досада. Целият проблем е, че *тоналът* се вкопчва в тези неща, вместо с радост да се освободи от този боклук. Затова задачата е да се убеди *тоналът* да стане свободен и гъвкав. Точно от това има нужда един магьосник преди всичко останало — силен, свободен *тонал*. Колкото по-силен става *тоналът*, толкова по-малко се вкопчва в своето и по-лесно се свива. Така че това, което стана тази сутрин, беше, че видях възможност да свия твоя *тонал*. В един момент ти беше разсеян, припрян, не мислеше и аз улових този момент, за да те тласна.

Тоналът се свива в определени моменти, особено когато е объркан. Всъщност една от чертите на *тонала* е неговата боязливост. Той обикновено не я издава. Но в определени мигове, когато *тоналът* бъде изненадан, тази боязливост неминуемо го кара да се свие.

Тази сутрин аз улових моя кубичен сантиметър шанс. Забелязах отворената врата на онова бюро и те тласнах. Така че тласъкът е техника за свиване на *тонала*. Човек трябва да нанесе тласъка в точно определен момент. За целта, разбира се, трябва да умее да *вижда*.

Когато човек бъде тласнат и *тоналът* му се свие, тогава *нагуалът* му, ако вече е задвижен, колкото и слабо да е това движение, ще вземе надмощие и ще постигне изключителни дела. Тази сутрин твоят *нагуал* взе надмощие и ти се озова на пазара.

Той замълча за момент. Изглежда, чакаше въпроси. Спогледахме се.

— Наистина не знам как — каза той, сякаш прочел мисълта ми. — Знам само, че *нагуалът* е способен на невъобразими подвизи.

Тази сутрин исках от теб да наблюдаваш. Каквото и да представляваш гледката пред теб, тя имаше неоценима стойност за теб. Но вместо да последваш съвета ми, ти се отдаде на самосъжаление и смут и не наблюдаваше.

Известно време ти бе целият *нагуал* и не можеше да говориш. А точно това бе времето да наблюдаваш. Тогава малко по малко *тоналът* ти отново надделя. За да не те хвърля в смъртна битка между *тонала* и *нагуала*, аз те доведох тук.

— Какво толкова имаше в онази гледка, дон Хуан? Кое беше толкова важно?

— Не знам. Това не се случваше с мен.

— Какво имаш предвид?

— Ти го изживяваше, не аз.

— Но ти беше с мен. Нали?

— Не, не бях. Ти беше сам. Няколко пъти ти повторих да наблюдаваш всичко, защото гледката беше предназначена само за теб.

— Но ти беше до мен, дон Хуан?

— Не. Не съм бил. Но е безполезно да говорим за това. Каквото и да ти кажа, то няма да има смисъл, защото в онези моменти ние бяхме във времето на *нагуала*. А човек може да свидетелства за делата на *нагуала* само с тялото си, а не с ума.

— Но щом ти не си бил с мен, дон Хуан, кой или какво беше човекът, когото виждах като теб?

— Аз бях и все пак не бях там.

— А къде беше тогава?

— Бях с теб, но не там. Да кажем, че бях около теб, но не на това конкретно място, където те отведе твоят *нагуал*.

— Значи не си знаел, че се намираме на пазара, така ли?

— Не, не знаех. Просто се мъкнех след теб, за да не те изгубя.

— Това е наистина ужасно, дон Хуан.

— Ти беше във времето на *нагуала* и в това няма нищо ужасно. Способни сме и на много повече от това. Такава ни е природата като сияйни същества. А грешката ни е, че упорстваме да си останем на нашия еднообразен, сучен, но удобен остров. *Тоналът* ни закрепостява, а не би трябвало.

Описах малкото, което си спомнях. Той се интересува дали съм забелязал особеностите на небето — дали е имало дневна

светлина, облаци, слънце. Или дали съм чул някакви шумове. Зърнал ли съм някакви необикновени хора или случки. Искаше да знае имало ли е някакви схватки. Дали хората са викали и ако са викали, какво?

Не можах да отговоря на никой от въпросите му. Истината е, че бях приел случилото се като очевидна действителност, допускайки като нещо очевидно, че съм „прелетял“ значително разстояние за една-две секунди и благодарение на знанието на дон Хуан — каквото и да представляваше то в момента — бях се приземил на пазара с цялото си материално тяло.

Реакциите ми бяха естествена последица от тази интерпретация. Интересуваше ме редът на действие, знанието на участник, самото „как става“. Затова и не се бях постарал да наблюдавам нещата, които според мен бяха обичайна картина от всекидневието.

— Мислиш ли, че хората на пазара ме виждаха? — попитах аз.

Дон Хуан не отвърна. Засмя се и леко ме бутна с юмрук.

Опитах се да си спомня дали всъщност бях имал някакъв физически контакт с хората. Паметта ми изневеряваше.

— Какво видяха хората от самолетното бюро, когато влетях вътре? — попитах аз.

— Вероятно са видели мъж, който залита от едната врата до другата.

— Но видяха ли как изчезвам във въздуха?

— Това е работа на *нагуала*. Не зная как го прави. Мога само да ти кажа, че ние сме флуидни същества от светлина, направена от фибри. А убеждението ни, че сме твърдо тяло, е работа на *тонала*. Когато *тоналът* се свие, стават възможни изключителни неща. Но те са изключителни само за *тонала*.

За *нагуала* такава придвижване като твоето тази сутрин е нищо работа. Особено за твоя *нагуал*, който вече е способен на трудни дела. И той всъщност се хвърли в нещо ужасно съдбоносно. Усещаш ли какво е то?

В мен внезапно нахлуха безброй въпроси и чувства. Сякаш вихър помете привидното ми самообладание. Целият потръпнах. Имах чувство, че тялото ми увисва на ръба на бездна. Преборвах се за някакво загадъчно, но конкретно късче знание; чувствах, че всеки миг щеше да ми се разкрие нещо, но една упорита част от мен неистово го забулваше. Борбата постепенно ме вцепеняваше, докато накрая изобщо

не усещах тялото си. Бях с отворена уста и полупритворени очи. Имах чувство, че виждам как лицето ми все повече и повече се вкочанява, докато се превърна в лице на студен труп, с плътно прилепнала о черепа жълтеникава кожа.

Следващото, което почувствах, беше силно разтърсване. Пред мен стоеше дон Хуан с празна кофа. Беше ме облял целия с вода. Разкашлях се, обърсах водата от лицето си и усетих студенина по гърба си. Скочих от пейката. Дон Хуан беше излял вода във врата ми.

Група деца ме бяха зяпнали и се кикотеха. Дон Хуан ми се усмихна. Взе бележника и ми каза, че е по-добре да отидем до хотела ми, за да се преоблека. Поведо ме навън от парка. Почакахме малко на тротоара, докато мине такси.

Няколко часа по-късно, след като бяхме хапнали и починали, двамата с дон Хуан отново седнахме на любимата му пейка в градината пред църквата. По заобиколен път стигнахме до темата за моята странна реакция. Дон Хуан изглеждаше много предпазлив. Не ме изправи директно пред този въпрос.

— Знае се, че стават такива неща — каза той. — Веднъж научи ли се да излиза на повърхността, *нагуалът* може да нанесе голяма вреда на *тонала*, защото се явява извън всякакъв контрол. Твоят случай обаче е по-особен. Ти до такава степен се отдаваш на всичко, че можеш да умреш, без да ти пука, или още по-лошо — дори да не осъзнаеш, че умираш.

Казах му, че реакцията ми бе започнала, когато той ме бе попитал дали съм усетил какво е направил моят „нагуал“. Мислех си, че знам точно какво има предвид, но когато се опитах да го опиша, открих, че не мога да мисля ясно. Почувствах някакво замайване, почти безразличие, сякаш за нищо не ми пукаше. После това усещане хипнотизиращо се разрасна и сякаш бавно изсмука всичко от мен. Вниманието ми бе привлечено и приковано от ясното чувство, че всеки момент ще ми се разкрие невъобразима тайна, и не исках нищо да попречи на това откровение.

— Щеше да ти се разкрие твоята собствена смърт — каза дон Хуан. — Това е опасността от пълното отдаване. Особено за теб, понеже по природа си склонен към крайности.

Твоят *тонал* така се отдава, че може да застраши целостта ти. Ужасен е такъв начин на живот.

— Какво мога да направя?

— Трябва да убеждаваш *тонала* си със здравомислие, а *нагуала* — с действия, докато взаимно се укрепят. Както съм ти казвал, *тоналът* управлява, но все пак е много уязвим. *Нагуалът*, от друга страна, никога или почти никога не действа на повърхността, но стори ли го, това ужасява *тонала*.

Тази сутрин твоят *тонал* беше стреснат и сам започна да се свива; тогава започна да надделява *нагуалът* ти. Наложих ми се да поискам кофа вода от фотографите в парка, за да пропъдя твоя *нагуал* като зло куче и да го пратя на мястото му. *Тоналът* трябва да се пази на всяка цена. Нужно е да му се отнеме короната, но той трябва да си остане като закрилияния надзирател.

Всяка заплаха за *тонала* води винаги до смъртта му.

А умре ли *тоналът*, умира и целият човек. *Тоналът* лесно може да бъде разрушен поради присъщата му слабост. Затова и едно от изкуствата на война за постигане на равновесие е да подтикне *нагуала* да се появи, за да укрепи *тонала*. Нарекох това изкуство, защото магьосниците знаят, че само като се укрепи *тоналът*, може да се извиква на повърхността *нагуалът*. Разбираш ли? Това укрепване се нарича лична сила.

Дон Хуан стана, протегна ръце и разкърши гръб. И аз понечих да се изправа, но той леко ме натисна да си стоя на мястото.

— Трябва да останеш на тази пейка до здрачаване — каза той. — Аз трябва веднага да тръгна. Хенаро ме чака в планината. Ела в неговата къща до три дни, там ще се срещнем.

— Какво ще правим у дон Хенаро? — попитах аз.

— В зависимост от това дали ще имаш достатъчно сила, Хенаро може да ти покаже *нагуала* — каза той.

Имаше още едно нещо, което трябваше да разбере в този момент — дали бе облякъл костюма специално, за да ме шокира, или това си беше част от живота му. Никога друга негова постъпка не бе ме шокирала толкова, колкото фактът, че носи костюм. И потресаващото беше не самото носене на костюм, колкото фактът, че дон Хуан беше елегантен. Нозете му бяха с младежка подвижност. От това, че сега беше с обувки, сякаш точката на равновесието му се бе преместила и крачката му беше по-широка и по-твърда от обикновено.

— Винаги ли носиш костюм? — попитах аз.

— Да — отвърна той с чаровна усмивка. — Имам и други, но днес не исках да го сменям, защото още повече щеше да се уплашиш.

Не знаех какво да мисля. Имах чувството, че съм стигнал края на пътя си. Щом дон Хуан можеше да носи костюм и да бъде толкова елегантен, всичко беше възможно.

Изглежда, моето смущение го забавляваше и той се разсмя.

— Аз съм акционер — подхвърли той с тайнствен, но небрежен тон и си отиде.

На следващата сутрин, в четвъртък, помолих един приятел да минем заедно от вратата на бюрото, където дон Хуан ме бе тласнал, до пазара „Лагуниля“. Избрахме най-прекия път. Отне ни тридесет и пет минути. Като стигнахме там, опитах се да се ориентирам, но не можах. Влязох в един магазин за дрехи на самия ъгъл на булеварда, където бяхме стояли.

— Извинете ме — обърнах се към младата жена, която леко изчеткваше една шапка. — Къде се намират сергиите за стари монети и антикварни книги?

— Няма такива — троснато отвърна тя.

— Но аз ги видях вчера някъде тук из пазара.

— Я не се занасяй — каза тя и мина зад щанда. Тръгнах след нея, умолявайки я да ми каже къде се намират. Тя ме изгледа от глава до пети.

— Не може да си ги видял вчера — отвърна тя. — Тези сергии се излагат само в неделя, ей-там, до онази стена. През останалите дни от седмицата ги няма.

— Само в неделя ли? — механично повторих аз.

— Да. Само в неделя. Такъв е редът. През делничните дни ще пречат на движението.

И тя посочи широкия булевард, гъмжащ от коли.

8. ВЪВ ВРЕМЕТО НА НАГУАЛА

Изтичах нагоре по склона пред къщата на дон Хенаро и ги видях двамата с дон Хуан да седят на полянката пред вратата. Те ми се усмигнаха. Усмивката им беше така сърдечна и невинна, че моментално изпитах тревога с цялото си същество. Автоматично забавих ход. Поздравих ги.

— Как си? — попита ме дон Хенаро с такъв превзет тон, че всички се разсмяхме.

— В много добра форма е — намеси се дон Хуан, преди да съм отговорил.

— Вижда се — откликна дон Хенаро. — Погледни двойната му брадичка! И тези сланини по врата!

Дон Хуан така се разсмя, че се хвана за корема.

— Закръглил си бузите — поде дон Хенаро. — Какво си правил? Тъпкал ли си се?

Дон Хуан шеговито го увери, че моят стил на живот изисква да се храня обилно. Те най-приятелски ме занасяха за моя начин на живот, а после дон Хуан ме накара да седна между тях. Слънцето вече се бе спуснало зад огромната планинска верига на запад.

— Къде е прословутият ти бележник? — попита дон Хенаро и когато го извадих от джоба си, той извика „Е-ха-а-а!“ и го измъкна от ръцете ми.

Той явно ме беше наблюдавал много внимателно и познаваше идеално маниерите ми. Държеше бележника ми с две ръце и нервно го въртеше, като че ли се чудеше какво да прави с него. На два пъти изглеждаше готов да го захвърли, но се сдържа. После го сложи на коленете си и се престори, че пише трескаво в него, също като мен.

Дон Хуан щеше да се задави от смях. Когато се поуспокоиха, той ме попита:

— Какво направи, след като аз си тръгнах?

— Ходих до пазара в четвъртък — отвърнах аз.

— Какво си правил там? Възстановявал си стъпките си ли? — възкликна той.

Дон Хенаро политна назад и с устни издаде глухия звук от тупване на глава в земята. Погледна ме невярващо и ми намигна.

— Трябваше да го сторя — обясних аз. — И открих, че в делнични дни там няма сергии за монети и антикварни книги.

И двамата се разсмяха. После дон Хуан каза, че и да задавам въпроси, няма да открия нищо ново.

— Какво всъщност се случи, дон Хуан? — попитах аз.

— Повярвай ми, това изобщо не може да се узнае — сухо отвърна той. — Пред тези неща ти и аз сме в еднакво положение. Моето предимство пред теб в дадения момент е, че аз знам как да стигна до *нагуала*, а ти не знаеш. Но веднъж стигна ли там, аз повече нямам нито предимства, нито повече знания от теб.

— Аз действително ли се озовах на пазара, дон Хуан? — попитах аз.

— Разбира се. Както съм ти казвал, *нагуалът* е на услугите на воина. Нали така, Хенаро?

— Точно така! — възкликна дон Хенаро приповдигнато и застана прав с едно-единствено движение. Изглеждаше сякаш гласът му го бе изтеглил от легнало положение в напълно отвесно.

Дон Хуан направо се затъркаля по земята от смях. Дон Хенаро с най-непринуден вид направи комичен поклон и се сбогува.

— Хенаро ще се срещне с теб утре сутринта — каза дон Хуан. — А сега трябва да седиш тук в пълно мълчание.

Не казахме нито дума повече. След часове мълчание аз съм заспал. Погледнах часовника си. Беше почти шест сутринта. Дон Хуан огледа плътната маса бели облаци, надвиснали по хоризонта на изток, и заключи, че ще бъде мрачен ден. Дон Хенаро подуши въздуха и добави, че освен това ще бъде и задуха и безветрие.

— Колко далеч ще ходим? — попитах аз.

— Ей там, до онези евкалипти — отвърна дон Хенаро и посочи нещо като горичка на около километър и половина оттук.

Когато стигнахме до дърветата, разбрах, че не беше горичка. Евкалиптите бяха засадени в прави линии, за да очертаят синорите на ниви с различни посеви. Ние поехме покрай една житна нива, следвайки редицата огромни дървета, стройни и източени, над тридесетина метра. Стигнахме до едно стърнище. Предположих, че реколтата е била току-що прибрана. Имаше само сухи стъбла и листа

от някакви растения, които не можах да разпозная. Наведох се да взема едно листо, но дон Хенаро ме спря, като стисна много силно ръката ми. Превих се от болка и тогава забелязах, че той само леко ме бе докоснал с пръсти.

Той определено съзнаваше какво е направил и какво изпитвам аз. Бързо отдръпна пръсти от ръката ми и после отново ме докосна леко. Повтори го още веднъж и се разсмя като развеселено дете, когато аз запримигвах. После се обърна в профил към мен. Изглеждаше като птица с орловия си нос, но птица със странни дълги бели зъби.

Дон Хуан тихо ме предупреди да не докосвам нищо. Попитах го дали знае какви посеви са били отглеждани тук. Той сякаш понечи да ми каже, но дон Хенаро се намеси и рече, че това е нива с червеи.

Дон Хуан ме изгледа втренчено, без да се разсмее. Безсмисленият отговор на дон Хенаро ми се струваше шега. Очаквах знак да се разсмеем, но те само втренчено ме гледаха.

— Нива с великолепни червеи — каза дон Хенаро. — Да, тук са били отглеждани най-прелестните червеи, които можеш да си представиш.

Той се обърна към дон Хуан. Двамата се спогледаха за миг.

— Нали така? — попита дон Хенаро.

— Абсолютно вярно — отвърна дон Хуан и обръщайки се към мен, тихо добави: — Днес Хенаро дирижира. Само той може да ти каже кое какво е, така че прави точно каквото ти казва.

Ужасих се при мисълта, че дон Хенаро ще ръководи нещата. Обърнах се към дон Хуан да му го кажа, но преди да изрека думите си, дон Хенаро нададе кошмарен протяжен вой. Виеше така високо и ужасяващо, че усетих как тилът ми настръхва и косата ми се изправя като от силен вятър. За миг загубих напълно всякакъв ориентир и щях да си остана като закован на мястото, ако дон Хуан не се бе спуснал светкавично към мен и властно извърна тялото ми така, че очите ми можаха да видят нещо невъобразимо. Дон Хенаро стоеше хоризонтално на тридесетина метра височина на ствола на един евкалипт, който беше на петдесетина метра от нас. Тоест, застанал беше перпендикулярно на дървото, с разкрачени на метър крака. Изглеждаше сякаш има куки на обувките и с тях преодолява гравитацията. Беше с гръб към мен, скръстил ръце на гърдите си.

Втрених се в него. Не исках да мигна, за да не го изгубя от поглед. Бързо съобразих, че ако можех да го задържа в полезрението си, бих открил някакъв знак, движение, жест или нещо друго, което би ми помогнало да разбера какво става.

Усетих, че дон Хуан доближава глава до дясното ми ухо и пошепва, че всякакъв опит за обяснение е напразен и идиотски. Чух го да повтаря:

— Притисни си корема, притисни го надолу.

На тази техника ме бе научил преди години — за моменти на голяма опасност, страх или стрес. Състоеше се в това да се притисне надолу диафрагмата и да се вдиша рязко четири пъти през устата. След това да се вдиша и издиша дълбоко четири пъти през носа. Беше ми обяснил, че при вдишванията трябва да се усети разтърсване в центъра на тялото. Плътно склучените длани трябва да притискат пъпа, за да подсилят коремните мускули и така да се контролират вдишванията през устата и носа, които продължават, докато се преброи до осем, с притисната надолу диафрагма. Издишва се два пъти през носа и два пъти през устата — бавно или бързо според предпочитанието ти.

Автоматично се подчиних на дон Хуан, но не посмях да отместя поглед от дон Хенаро. Докато дишах дълбоко, тялото ми се отпусна. Усетих как дон Хуан ми извърта краката. Изглежда, докато ме бе обръщал, между пръстите на дясното ми стъпало се бе заклезила бучка пръст и кракът ми мъчително се сви. Когато ме оправи, аз осъзнах, че шокът да видя дон Хенаро, застанал перпендикулярно на ствола на дървото, ме бе направил безчувствен за собствената ми болка.

Дон Хуан прошепна на ухото ми, че не бива да се втреничам в дон Хенаро. Чух го да казва: — Мигай, мигай.

Не исках да се подчиня. Дон Хуан повтори заповедта си. Бях сигурен, че цялата тази ситуация по някакъв начин е свързана с мен като наблюдател и че ако като единствен свидетел на деянието на дон Хенаро аз престана да го гледам, той щеше да падне на земята или пък цялата сцена щеше да изчезне.

След мъчително дълъг период на неподвижност дон Хенаро се извъртя на петите си на четиридесет и пет градуса надясно и започна да се изкачва по ствола. Тялото му трептеше. Гледах го как направи осем малки стъпки една след друга, дори заобиколи един клон. После

все така скръстил ръце на гърдите си, седна на ствола гърбом към мен. Краката му се люлееха, все едно че седеше на стол и гравитацията изобщо не му въздействаше. После започна да се смъква надолу по задник. Стигна до един клон, успореден на тялото му, и облегна на него лявата си ръка и главата за няколко секунди. Явно се облегна не толкова заради опората, колкото заради драматичния ефект. След това продължи да се движи седешком, като се прехвърли бавно от стъблото на клона и вече беше в положението на човек, седнал нормално на един клон.

Дон Хуан се разкикоти. Усетих отвратителен вкус в устата си. Искаше ми се да се обърна и да погледна в лицето дон Хуан, застанал зад мен леко вдясно, но не смеех да изпусна нито едно движение на дон Хенаро.

Той поседя малко е провесени крака, после ги кръстоса и леко ги залюля. Накрая се плъзна обратно на ствола.

Дон Хуан внимателно хвана главата ми с две ръце и изви врата ми наляво, докато линията на очите ми стана успоредна, а не перпендикулярна на дървото. Като гледах дон Хенаро под този ъгъл, той вече не ми се струваше предизвикателство към гравитацията. Просто си седеше върху ствола на дървото. Тогава забелязах, че като се втренча, без да мигам, фонът ставаше замъглен и разлат, а тялото на дон Хенаро изпъкваше по-отчетливо и ясно; очертанията му надделяваха, сякаш не съществуваха нищо друго.

Дон Хенаро бързо се плъзна надолу обратно върху клона. Отново седна, провесил нозе, като върху трапец. Гледани от тази обърната перспектива, и двете му положения, особено като седеше върху ствола на дървото, изглеждаха напълно приемливи.

Дон Хуан изви главата ми надясно, докато се облегна на рамото ми. Положението на дон Хенаро върху клона изглеждаше напълно нормално, но когато той отново се премести върху ствола, не успях да нагодя възприятието си по съответния начин, така че го видях, сякаш беше наопаки, с главата надолу.

Дон Хенаро се преместваше така няколко пъти, а дон Хуан ми извиваше главата от едната на другата страна при всяко придвижване на дон Хенаро. В резултат от техните манипулации аз напълно загубих нормалната си перспектива, а без нея действията на дон Хенаро не бяха така плашещи.

Дон Хенаро остана на клона продължително време. Дон Хуан изправи главата ми и прошепна, че дон Хенаро се кани да слезе. Чух го да ми заповядва шепнешком: — Притисни диафрагмата си!

Тъкмо издишвах рязко, когато тялото на дон Хенаро сякаш бе пронизано от някакво напрежение — то просветна, отпусна се, залюля се назад и за миг увисна на сгъвката на коленете. Краката му изглеждаха толкова омекнали, че не можах да се задържат сгънати и той падна на земята.

В момента на падането му аз също изпитах усещането, че пропадам през безкрайно пространство. Цялото ми тяло изпита болезнена, но същевременно крайно приятна мъка — толкова силна и продължителна, че краката ми не издържах повече тежестта на тялото и аз се свлякох в меката пръст. Едва успях да помръдна ръце, за да омекотя удара от падането. Дишах толкова тежко, че в ноздрите ми влезе пръст и ме загъделичка. Опитах да се надигна, но мускулите ми сякаш бяха загубили силата си.

Дон Хуан и дон Хенаро приближиха и се надвесиха над мен. Чувах гласовете им, сякаш бяха много далеч от мен, но заедно с това усетих как ме подхващат. Сигурно ме бяха изправили, подкрепяйки ме от двете страни, и така изминахме известно разстояние. Не усещах неудобното положение на шията и главата си, която просто беше клюмнала. Очите ми бяха отворени. Виждах как пред мен преминава почвата и туфи треви. Накрая усетих да ме облива студ. В устата и носа ми влезе вода и аз се задавих. Размахвах безумно ръце и крака. Опитах се да плувам, но водата не беше достатъчно дълбока и се озовах застанал прав в една плитка рекичка, в която ме бяха потопили.

Дон Хуан и дон Хенаро глупаво се хилеха. Дон Хуан запретна панталоните си и дойде до мен. Вгледа се в очите ми и каза, че още не съм готов, после леко ме бутна обратно във водата. Тялото ми не оказва никаква съпротива. Не исках да ме потапят повече, но изобщо не бях в състояние да свържа волята с мускулите си и се свлякох назад. Стана ми още по-студено. Бързо изскочих и погрешка се втурнах към отсрещния бряг. Дон Хуан и дон Хенаро почнаха да крещят, подсвиркват и хвърлят камъни в храстите пред мен, сякаш направляваха заблудено добиче. Прекосих обратно реката и седнах на една скала до тях. Дон Хенаро ми подаде дрехите и едва тогава забелязах, че съм гол, макар да не помнех кога и как съм се съблякъл.

Бях целият мокър и не исках да се облека веднага. Дон Хуан се обърна към дон Хенаро и извика гръмогласно:

— За Бога, дай една кърпа на този човек!

Бяха ми нужни няколко секунди, за да осъзная целия абсурд.

Почувствах се много добре. Всъщност бях толкова щастлив, че не ми се говореше; по-точно, бях сигурен, че ако им покажа еуфорията си, ще ме потопят отново във водата.

Дон Хенаро ме наблюдаваше. Очите му просвяткваха като на диво животно. Целия ме пронизваха.

— Браво на теб — каза дон Хуан най-ненадейно. — Този път се овладя. Но долу, при евкалиптите, се лигавеше като кретен.

Искаше ми се да се разсмея истерично. Думите на Дон Хуан ми се струваха толкова смешни, че се сдържах с огромни усилия. И тогава някаква част от мен изстреля една заповед. Почувствах нетърпим гъдел в областта на корема, който ме застави да си махна дрехите и да се хвърля обратно във водата. Останах около пет минути в реката. Прохладата ме отрезви. Когато излязох, вече бях дошъл на себе си.

— Добро изпълнение — каза дон Хуан и ме потупа по рамото.

Поведоха ме обратно към евкалиптите. Докато вървахме, дон Хуан ми обясни, че моят „тонал“ бил опасно уязвим и че невъобразимите действия на дон Хенаро му дошли твърде много. Каза, че били решили да не го подлагат на повече изпитания и да се върнем в къщата на дон Хенаро, но когато сам съм разбрал, че трябва да се потопя още веднъж в реката, това променило всичко. Не каза обаче какво възнамеряваха да правят.

Застанахме наред нивата — на същото място като преди: дон Хуан от дясната ми страна, а дон Хенаро — от лявата. И двамата бяха напрегнали мускули, целите нащрек. Останаха така напрегнати около десет минути. Аз местех поглед от единия към другия. Мислех, че дон Хуан ще ми даде знак какво да правя. Оказах се прав. В един момент той отпусна тяло и ритна едни твърди буци пръст.

— Мисля, че е по-добре да вървим — каза той, без да ме погледне.

Автоматично разсъдих, че дон Хенаро сигурно е възнамерявал да ми демонстрира още веднъж „нагуала“, но се е отказал. Испитах облекчение. Почаках още един момент, за да се уверя окончателно. Дон Хенаро също се отпусна и двамата пристъпиха една крачка

напред. Тогава реших, че сме приключили. Обаче точно в мига, когато се отпуснах, дон Хенаро нададе отново невъобразимия си вой.

Отчаяно започнах да дишам дълбоко. Огледах се наоколо. Дон Хенаро беше изчезнал. Пред мен стоеше само дон Хуан. Целият се превиваше от смях. Обърна се към мен.

— Извинявай — прошепна той. — Няма друг начин.

Исках да попитам за дон Хенаро, но чувствах, че ако не продължа да дишам дълбоко и да притискам диафрагмата си, ще умра. Дон Хуан посочи с брадичка едно място зад мен. Без да помръдвам стъпала, започнах да извързвам глава над лявото си рамо, но преди да видя онова, което ми сочеше, дон Хуан скочи и ме спря. От силата на скока му и скоростта, с която ме сграбчи, загубих равновесие. Докато падах по гръб, имах усещането, че трескавата ми реакция беше да се вкопча в дон Хуан и че съм го повлякъл към земята. Но когато погледнах нагоре, впечатленията на осезанието и зрението ми се оказаха в пълно несъответствие. Виждах как дон Хуан стои прав над мен и се смее, а в същото време тялото ми съвсем определено усещаше тежестта и натиска на друго тяло върху себе си, което направо го приковаваше о земята.

Дон Хуан ми подаде ръка и ми помогна да стана. Физическото ми усещане беше, че вдига две тела. Той разбиращо се усмихна и прошепна, че човек никога не бива да се обръща наляво, когато е изправен пред „нагуала“. Каза, че „нагуалът“ е смъртно опасен и е безсмислено рисковете да се правят по-опасни, отколкото и без това са. После внимателно ме извъртя и ме накара да погледна един огромен евкалипт. Той, изглежда, беше най-Старото дърво наоколо. Стволът му беше почти двойно по-дебел от останалите. Посочи с очи към върха му. Дон Хенаро се беше настанил на един клон с лице съм мен. Виждах очите му като две огромни огледала, отразяващи светлината. Нямах желание да го гледам, но дон Хуан настоя да не отмествам очи от него. С властен шепот ми заповяда да мигам и да не се отдавам на страх или слабост.

Забелязах, че като мигам равномерно, очите на дон Хенаро не ме плашеха толкова. Само когато гледах втренчено, блясъкът в неговите очи ставаше влудяващ.

Той остана дълго клекнал на клона. После, без никакво движение на тялото си, скочи и се приземи в същата клекнала поза на един-два

метра от мен.

Проследих пълната последователност на скока му и знаех, че съм възприел повече, отколкото очите ми позволяваха да доловя. Дон Хенаро всъщност не беше скочил. По-скоро сякаш нещо го тласна отзад и той се спусна, описвайки парабола. Клонът, на който бе седял, беше на около тридесетина метра височина, а дървото се намираше най-малко на петдесет метра от мен, така че тялото му трябваше да опише парабола, за да се приземи до мен. Обаче силата, нужна да измине това разстояние, не произтичаше от неговите мускули. Тялото на дон Хенаро бе „издухано“ от клона на земята. В един миг, докато тялото му описваше параболата, можах да видя подметките на обувките му и седалището му. После той се приземи леко, но тежестта му разтроши твърдите буци пръст и дори вдигна облаче прах.

Дон Хуан се кикотеше зад мен. Дон Хенаро се изправи, сякаш нищо не се бе случило, и подръпна ръкава на ризата ми в знак да тръгваме.

Никой не проговори по пътя към къщата на дон Хенаро. Чувствах се с прояснено съзнание и умиротворен. Няколко пъти дон Хуан поспря и се вгледа изпитателно в очите ми. Изглежда, остана доволен. Като пристигнахме, дон Хенаро отиде зад къщата. Все още беше ранна утрин. Дон Хуан седна на пода до вратата и ми посочи къде да седна. Бях изтощен. Легнах и моментално заспах.

Събудих се, когато дон Хуан ме разтърси. Опитах се да погледна колко е часът, но часовникът ми го нямаше. Дон Хуан го извади от джобчето на ризата си и ми го подаде. Беше към един по обяд. Вдигнах очи и погледите ни се срещнаха.

— Не, няма обяснение — каза той и се извърна. — Можеш само да бъдеш свидетел на *нагуала*.

Обиколих къщата, за да открия дон Хенаро, но го нямаше. Върнах се отпред. Дон Хуан ми беше приготвил нещо за ядене. След като се нахраних, той започна да говори.

— Когато човек се занимава с *нагуала*, никога не бива да гледа право в него — каза той. — Тази сутрин ти се взираше в него и затова беше напълно омаломощен. Единственият начин да се гледа *нагуалът* е сякаш той е нещо съвсем обикновено. Човек трябва да мига, за да не съсредоточи прекомерно поглед. Нашите очи са очи на *тонала*. А може би ще е по-точно да кажем, че нашите очи са обучени от *тонала*,

затова *тоналът* си ги е присвоил. Една от причините за твоето объркване и смут е в това, че *тоналът* ти не оставя на свобода очите. В деня, когато това стане, твоят *нагуал* ще е спечелил голяма битка. Твоята мания, или по-скоро манията на всеки човек, е да се подрежда светът според законите на *тонала*. Затова всеки път, когато се изправим пред *нагуала*, ние правим всичко възможно да държим очите си вторачени най-заинатено. Аз трябва да се обърна към тази страна на твоя *тонал*, която разбира проблема, а ти трябва да положиш усилие да освободиш очите ти. Целта е да се убеди *тоналът*, че съществуват и други светове, които могат да минат пред същите прозорци. *Нагуалът* ти показва това сутринта. Така че дай свобода на очите си. Позволи им да бъдат истински прозорци. Очите могат да бъдат прозорци, през които да се вторачиш в скуката или да надникваш в безкрайността.

Дон Хуан направи широк жест с лявата си ръка, за да посочи всичко наоколо. Очите му блестяха, а усмивката му_ _едновременно ме плашеше и обезоръжаваше.

— Как мога аз да постигна това? — попитах.

— Казах ти, че то е нещо много просто. Може би за мен е просто, защото го правя от много време. Всичко, което трябва да направиш, е да нагласиш намерението си като митническа бариера. Когато си в света на *тонала*, трябва да бъдеш безупречен *тонал*; няма време за ирационални глупости. Но когато си в света на *нагуала*, тук също трябва да бъдеш безупречен; и за рационални глупости няма време. За един воин намерението е вратата между двата свята. След като премине в единия или в другия свят, той трябва да я затвори плътно зад себе си.

Нещо друго, което човек трябва да прави, когато срещне *нагуала*, е да измества от време на време линията на очите си, за да прекъсва магията на *нагуала*. Промяната в положението на очите винаги облекчава натовареността на *топола*. Тази сутрин забелязах, че ти беше крайно уязвим, затова промених положението на главата ти. В случай на нужда ти трябва да си способен сам да го променяш. Обаче това изместване трябва да служи само за облекчение, а не като защитна стена, която да предпазва реда на *тонала*. Обзалагам се, че ти ще се стремиш да използваш тази техника, за да прикриеш зад нея рационалността на твоя *тонал*, като си вярваш, че така я предпазваш от унищожение. Грешката в твоето разсъждение е, че никой не иска,

нито се стреми да унищожава рационалността на *тонала*. Такова опасение е напълно неоснователно.

Не мога да ти кажа нищо повече, освен че трябва да следиш всяко движение на Хенаро, без да си изтощаваш силите. Сега проверяваш дали *тоналът* ти е задръстен от несъществени неща или не. Ако на твоя остров има прекалено много ненужни неща, ти не ще бъдеш в състояние да издържиш срещата с *нагуала*.

— Какво ще ми се случи?

— Може да умреш. Никой не е способен да оцелее при една умишлена среща с *нагуала* без продължителна подготовка. Нужни са години наред, за да се подготви *тоналът* за такава среща. В повечето случаи, когато един обикновен човек се изправи пред *нагуала*, шокът е толкова силен, че той може да умре. Затова целта при подготовката на един воин не е да го научиш да прави добри или зли магии, а да приучиш *тонала* му да не олеква нещата. Изключително трудна задача. Воинът трябва да се научи да бъде безупречен И съвършено празен, преди да може дори да си помисли да става свидетел на *нагуала*.

В твоя случай например ти трябва да престанеш да оценяваш. Тази сутрин ти се държа абсурдно. И наричаш това стремеж към обяснение. А аз го наричам ялово, тъпо упорство на *тонала* да държи всичко под контрола си. Когато не успее, настъпва миг на объркване и тогава *тоналът* се отваря за смъртта. Каква идиотщини! Той по-скоро ще се самоунищожи, но не и да отстъпи контрола. Заедно с това ние можем да направим много малко, за да променим това положение.

— Ти самият как си го променил, дон Хуан?

— Островът на *тонала* трябва да се помете и да се поддържа чист. Това е единствената алтернатива пред война. Един изчистен остров не оказва съпротива — все едно че там няма нищо.

Той заобиколи къщата и седна на един голям заоблен камък. Оттам се виждаше дълбокият пролом. Той ми даде знак да седна до него.

— Би ли ми казал, дон Хуан, какво още ще правим днес? — попитах аз.

— Ние нищо няма да правим. Тоест двамата с теб ще бъдем само свидетели. Хенаро е твоят благодетел.

Помислих си, че не съм го разбрал в старанието си да записвам. В началните етапи на моето ученичество дон Хуан сам беше въвел понятието „благодетел“. Досега бях останал с впечатлението, че самият той е моят благодетел.

Дон Хуан бе спрял да говори и ме гледаше втренчено.

Бързо прецених нещата и заключих, че сигурно иска да каже как в този случай дон Хенаро ще бъде нещо като главния изпълнител. Дон Хуан се засмя, сякаш бе прочел мислите ми.

— Хенаро е твоят благодетел — повтори той.

— Но не си ли ти? — попитах аз неистово.

— Аз съм този, който ти помага да пометеш острова на *тонала* — каза той. — Хенаро има двама ученици — Паблито и Нестор. Той им помага да пометат островите си, но аз ще им покажа *нагуала*. Аз ще бъда техният благодетел. Хенаро е само техният учител. В тези неща човек може или само да говори, или само да действа. Не може да върши и двете с един и същ ученик. Или се заема с острова на *тонала*, или с *нагуала*. В случая с теб моята задача е да работя с твоя *тонал*.

Докато дон Хуан говореше, ме обхвана такъв ужас, че чак ми прилоша. Имах чувство, че ще ме остави сам с дон Хенаро, а това за мен беше кошмарна перспектива.

Дон Хуан умря да се смее, като му признах гласно страховете си.

— И с Паблито е същото — каза той. — Само като ме види и му прилошава. Оня ден влезе в къщата, когато Хенаро го нямаше. Аз бях сам и си бях оставил сомбрерото до вратата. Паблито го видя и *тоналът* му така се уплаши, че той направо напълни гащите.

Лесно можех да се вживея в чувствата на Паблито и да ги разбера. Като помислех внимателно, трябваше да призная, че дон Хуан беше ужасяващ. Аз обаче се бях научил да се чувствам добре в негово присъствие. От дългото ни общуване бях свикнал с него.

— Няма да те оставя сам с Хенаро — каза той, като още се смееше. — Нали аз трябва да се грижа за твоя *тонал*. Без него ти си умрял.

— Всеки ученик ли има и учител, и благодетел? — попитах аз, за да поуталожа тревогата си.

— Не всеки ученик. Само някои.

— А защо някои имат и учител, и благодетел?

— Когато един обикновен човек е готов, силата му изпраща учител и той става ученик. Когато ученикът е готов, силата му изпраща благодетел и той става магьосник.

— Какво прави човека готов да получи учител от силата?

— Това никой не знае. Ние сме само хора. Някои от нас се научават да *виждат* и да използват *нагуала*, но ни едно от нещата, които бихме постигнали през живота си, не може да ни разкрие замисъла на силата. Затова и не всеки ученик получава благодетел. Силата решава това.

Попитах го дали той самият е имал и учител, и благодетел. За първи път през тези тринадесет години той заговори свободно за тях. Каза ми, че и учителят, и благодетелят му били от Централно Мексико. Винаги бях смятал информацията за дон Хуан особено ценна за моите антропологически изследвания, но някак си в момента, когато ми я разкриваше, не ми изглеждаше толкова важна.

Дон Хуан ме погледна. Стори ми се, че погледът му е загрижен. После рязко смени темата и поиска да му разкажа най-подробно преживяванията си от тази сутрин.

— Внезапният уплах винаги свива *тонала* — каза той като коментар на описанието ми какво бях почувствал, когато дон Хенаро нададе оня вой. — Проблемът тук е да не се остави *тоналът* да се свие дотолкова, че да изчезне от сцената. Изключително важно е воинът точно да знае кога да остави *тонала* да се свива и кога да го спре. Това е голямо изкуство. Воинът трябва да се бори като демон, за да свие *тонала* си, и все пак в момента, когато *тоналът* се свие, воинът трябва да насочи усилията си в обратната посока — веднага да спре свиването.

— Но по този начин не се ли връща в началното положение? — попитах аз.

— Не. След като *тоналът* се свие, воинът затваря вратата от другата страна. Но преди *тоналът* на война да бъде предизвикан и очите му още са настроени само за света на *тонала*, воинът е откъм защитената страна на оградата. Той е на позната почва и знае всички правила. Когато *тоналът* се свие обаче, воинът остава изложен на вятъра и отворът трябва веднага да се затвори плътно, за да не го отвее. И това не са просто приказки. Отвъд вратата на полезрението на *тонала* бушува свиреп вятър. Имам предвид истински вятър, не

метафора. Вятър, който може да отнесе човешкия живот. Всъщност това е вятърът, който отнася всички живи същества на тази земя. Преди години аз ти показах този вятър, но ти го прие като шега.

Имаше предвид случая, когато ме бе завел в планината и ми обясни някои от свойствата на вятъра. Аз обаче съвсем не бях го приел като шега.

— Не е важно дали го приемаш сериозно или не — каза той, като изслуша възраженията ми. — По правило *тоналът* трябва да се защитава на всяка цена, винаги когато е застрашен. Затова няма значение как ще реагира *тоналът* в собствена защита. Единственото важно нещо е *тоналът* на война да бъде запознат с други алтернативи. В този случай задачата на учителя е да укрепи тези възможности. Именно силата на тези нови възможности спомага да се свие *тоналът*. По същия начин, пак с тези укрепнали възможности, се спира свиването на *тонала*, за да не изчезне съвсем.

Той ми даде знак да продължа разказа си за събитията от сутринта и ме прекъсна, когато стигнах до мястото, където дон Хенаро се плъзгаше от ствола на дървото до клона и обратно.

— *Нагуалът* може да извършва изключителни неща — каза той. — Неща, които изглеждат невъзможни, неща, които са немислими за *тонала*. Но най-странното е, че човекът, който ги извършва, изобщо не може да разбере как стават. С други думи, Хенаро не знае как прави тези неща, знае само, че ги прави. Тайната на магьосника е, че той знае как да стигне до *нагуала*, но веднъж стигне ли там, той ще проумее какво става, колкото и ти.

— Но какво изпитва човек, докато върши тези неща?

— Същото като всеки, който прави нещо.

— Дон Хенаро усеща ли, че се движи нагоре по ствола на дървото?

Дон Хуан ме погледна за миг, после извърна глава.

— Не — силно прошепна той. — Не по начина, който имаш предвид.

Не каза нищо повече. Аз направо затаих дъх в очакване да ми обясни. Накрая трябваше да попитам:

— Но какво усеща?

— Не мога да ти кажа не защото е индивидуално, а защото няма как да се опише.

— Хайде де — започнах да го придумвам аз. — Няма нещо, което човек да не може да опише или изясни с думи. Убеден съм, че дори ако е невъзможно да се опише нещо пряко, човек може да загатне за същността му чрез сравнения, по заобиколен начин.

Дон Хуан се разсмя. Смехът му беше добронамерен и сърдечен. И все пак долових някакви подигравателни, почти язвителни нотки.

— Налага се да сменя темата — каза той. — Достатъчно е да се каже, че тази сутрин *нагуалът* беше предназначен за теб. Всяко нещо, което направи дон Хенаро, беше съчетание от теб и него. Неговият *нагуал* се настройваше от твоя *тонал*.

Аз държах да науча нещо повече и го попитах:

— Когато показваш *нагуала* на Паблито, какво изпитваш?

— Не мога да го обясня — тихо каза той. — Не че не искам, а просто защото не мога. Там спира моят *тонал*.

Не исках да го врънкам повече. Помълчахме известно време. После той заговори отново.

— Може да се каже, че воинът се научава да настройва *волята* си, да я насочва изключително точно, да я фокусира, където поиска. Все едно че *волята* му, идваща от средата на тялото, е една-единствена фибра светлина и тази фибра той може да насочи към всяко място, което ти хрумне. Тази фибра е пътят към *нагуала*. Или бих могъл да кажа още, че воинът се потапя в *нагуала* чрез тази единствена фибра.

Веднъж потопа ли се, проявите на *нагуала* са въпрос на индивидуалния му характер. Ако воинът е весел, *нагуалът* е забавен. Ако воинът е мрачен, и *нагуалът* е мрачен. Ако воинът е зъл, *нагуалът* също е зъл.

Хенаро винаги ме развеселява, защото той е едно от най-забавните създания, които съществуват. Никога не знам с какво може да ми излезе. За мен това е самият живец на магьосничеството. Хенаро е толкова гъвкав воин, че с най-лекото насочване на *волята* кара *нагуала* си да действа по невероятни начини.

— Ти самият наблюдаваше ли това, което правеше дон Хенаро на дървото? — попитах аз.

— Не, просто го знаех, защото *виждах*, че *нагуалът* е сред дърветата. Останалото се показваше само на теб.

— Това означава ли, дон Хуан, че както оня път, когато ме блъсна и аз се озовах на пазара, ти не си бил с мен?

— Нещо подобно. Когато се среща лице в лице с *нагуала*, човек трябва винаги да бъде сам. Аз бях наоколо само за да предпазвам *тонала* ти. Това е моя отговорност.

Дон Хуан каза, че моят „тонал“ едва не се взривил на парчета, когато дон Хенаро се спуснал от дървото, и то не толкова поради някаква присъща на „нагуала“ заплаха, а защото „тоналът“ ми се отдал на паниката си. Каза, че една от целите на обучението е да се пресича паниката на „тонала“, докато воинът стане толкова гъвкав, че да може да приема всичко, без да приема нищо.

Когато описах как дон Хенаро бе скочил на дървото и после обратно долу, дон Хуан каза, че викът на воина е едно от най-важните неща в магьосничеството и че дон Хенаро е способен да се концентрира така пълно в своя вик, че да го използва като средство за придвижване.

— Ти си прав — продължи той. — Хенаро бе издигнат отчасти от своя вик, отчасти от дървото. Това беше истинско *виждане* от твоя страна, истинна картина на *нагуала*. *Волята* на Хенаро беше фокусирана в този вик, а личният му контакт накара дървото да изтегли *нагуала*. Линиите отиваха в двете посоки — от Хенаро към дървото и от дървото към Хенаро.

Това, което би трябвало да си *видял*, когато Хенаро скочи от дървото, е, че той се съсредоточава в една точка точно пред теб и после дървото го изтласква. Но това само изглежда тласък. Всъщност той по-скоро беше освободен от дървото. Дървото пусна *нагуала* и *нагуалът* се върна в света на *тонала* в точката, над която Хенаро се бе фокусирал.

Втория път, когато Хенаро скочи от дървото, твоят *тонал* не беше толкова объркан. Ти не се държа така безволево и затова не изтощи силите си като първия път.

Около четири часа следобед дон Хуан приключи разговора ни.

— Отиваме пак при евкалиптите — каза той. — *Нагуалът* ни чака там.

— Не рискуваме ли да ни видят хората? — попитах аз.

— Не. *Нагуалът* временно спира всичко — отвърна той.

9. ШЕПОТЪТ НА НАГУАЛА

Като приближихме евкалиптите, видях дон Хенаро да седи на един пън. Махна ни с ръка и се усмихна. Присъединихме се към него.

В дърветата имаше ято гарвани. Грачеха като подплашени. Дон Хенаро каза да постоим неподвижно и тихо, докато гарваните се успокоят.

Дон Хуан облегна гръб на едно дърво и ми даде знак също да се облегна на съседното дърво, на няколко крачки вляво от него. И двамата бяхме с лице към дон Хенаро, който седеше на три-четири метра пред нас.

С леко движение на очите дон Хуан ми даде знак да оправя стойката си. Той стоеше здраво на краката си с леко раздалечени стъпала и се опираше на ствола на дървото само с плещите и тила си. Ръцете му бяха свободно отпуснати.

Стояхме така около час. Аз внимателно наблюдавах и двамата, особено дон Хуан. В един момент той леко се приплъзна надолу по ствола и седна, все така опрян о дървото със същите части на тялото си. Седеше със свити колене, отпуснал ръцете си на тях. Аз повторих движенията му. Краката ми съвсем бяха отмалели и след промяната в положението се почувствах доста удобно.

Гарваните постепенно бяха престанали да грачат и в полето не се чуваше нито звук. Тишината ме изнервяше повече от крясъка на гарваните.

Дон Хуан заговори тихо. Каза, че здрачът е най-доброто време за мен. Погледна небето. Сигурно минаваше шест. Денят беше облачен и не можех да се ориентирам накъде е слънцето. Дочух далечните крясъци на гъски и може би на пуйки. Но в полето с евкалиптовите дървета нямаше никакъв шум. Дълго не се чуваше нито цвърчене на птици, нито жужене на едри насекоми.

Телата на дон Хуан и дон Хенаро бяха напълно неподвижни, доколкото можех да преценя, освен през тези няколко секунди, когато преместваха центъра на тежестта си, за да си починат.

След като е дон Хуан се бяхме плъзнали на земята, дон Хенаро направи внезапно движение. Вдигна стъпала и застана клекнал върху пъна. После се извърна на четиридесет и пет градуса така, че го виждах в ляв профил. Погледнах дон Хуан в очакване на някакъв знак. Той вдигна брадичка, посочвайки ми да наблюдавам док Хенаро.

Почувствах се ужасно напрегнат. Бях неспособен да се владеея. Усетих, че стомахът ми се обръща. Абсолютно си представях какво трябва да е изпитал Паблито, когато е видял сомбрерото на дон Хуан. Получих такова стомашно разстройство, че се наложи да скоча и да изтичам до храстите. Чух как двамата се заливаха от смях.

Не смеех да се върна при тях. Поколебах се известно време, разсъждавайки, че внезапният ми пристъп е развалил магията. Но не бях оставен дълго да размишлявам — дон Хуан и дон Хенаро дойдоха при мен. Застанаха от двете ми страни и заедно поехме към друга нива. Спряхме се точно по средата на нивата и аз разпознах, че това е мястото, където бяхме сутринта.

Дон Хуан ми заговори. Каза, че трябва да бъда гъвкав и безмълвен, да спра вътрешния си диалог. Слушах го внимателно. Дон Хенаро явно беше доловял, че цялото ми внимание е насочено към наставленията на дон Хуан, и се възползва от този момент, за да направи същото като сутринта — отново нададе влудяващия си вой. Свари ме несъсредоточен в него, обаче не и неподготвен. Почти веднага възстанових равновесието си чрез дълбоко дишане. Разтърсването беше ужасно, но не продължи дълго и аз успях да проследя с очи движенията на дон Хенаро. Видях го как скочи на невисок клон на едно дърво. Докато го следях от разстояние двадесет-двадесет и пет метра, погледът ми получи необичайно зрително изкривяване. Стори ми се, че той скочи не като се отгласна с мускули, а по-скоро се плъзна във въздуха, изхвърлен отчасти от собствения си ужасен вик, отчасти изтеглен от някакви недоловими линии, излъчващи се от дървото. Изглеждаше сякаш дървото го бе всмукало чрез линиите си.

Дон Хенаро остана за миг като кацнал на ниския клон, обърнат в ляв профил към мен. Започна да прави редица странни движения. Главата му се клатеше, тялото му се тресеше, На няколко пъти скри глава между коленете си. Колкото повече се движеше и кълчеше, толкова по-трудно ми беше да фокусирам поглед над тялото му. Той

сякаш се разтапяше. Замигах отчаяно, после започнах да местя линията на зрението си, като накланях глава надясно и наляво, както ме бе учил дон Хуан. От лявата перспектива видях тялото на дон Хенаро, както не бях го виждал никога досега — той сякаш се бе дегизирал в костюм от козина. Космите бяха с цвят на сиамска котка, бежови, с шоколадено кафяво по краката и гърба, Имаше дълга пухкава опашка, В този костюм дон Хенаро изглеждаше като космат, кафяв, дългокрак крокодил, седнал на клон. Не виждах главата или лицето му.

Изправих глава в нормално положение. Образът на дегизирания дон Хенаро остана непроменен.

Ръцете му потрепераха. Той се изправи на клоната, поприведе се и скочи към земята. Клонът беше на височина пет-шест метра. Това можеше да се окачестви като обикновен скок на костюмиран човек. Видях как тялото на дон Хенаро почти докосна земята и тогава рунтавата опашка на костюма му завибрира и вместо да се приземи, той излетя нагоре като издигнат от безшумен реактивен двигател. Понесе се над дърветата и после се спусна почти до земята. Направи същото няколко пъти. Понякога се улавяше за някой клон и се завърташе около дървото или пък се виеше като змиорка между клоните. После се спускаше и кръжеше около нас или размахваше ръце като криле, докосвайки самия връх на дърветата с корема си.

Лудуването на дон Хенаро ме изпълни със страх и възхищение. Следвах го с поглед и два-три пъти ясно долових, че за да се плъзга от едно място на друго, той използва едни блестящи линии, които сякаш се източваха. После той полетя над върховете на дърветата в посока към юг и изчезна зад тях. Опитах се да отгатна къде щеше да се появи отново, но той повече изобщо не се показва.

Тогава забелязах, че бях лежал по гръб, но изобщо не бях усетил промяната в перспективата. През цялото време смятах, че съм гледал дон Хенаро от изправено положение.

Дон Хуан ме надигна да седна и тогава видях дон Хенаро да върви към нас с най-непринуден вид. Той се усмихна престорено свенливо и ме попита дали ми е харесал неговият полет. Опитах се да кажа нещо, но бях онемял.

Дон Хенаро си размени особен поглед с дон Хуан и отново застана в клекнало положение. Наведе се и ми прошепна нещо в

лявото ухо. Чух го да казва:

— Защо не дойдеш да полетиш с мен? Повтори това пет-шест пъти.

Дон Хуан дойде до мен и прошепна в дясното ми ухо:

— Не говори. Само следвай Хенаро.

Дон Хенаро ме накара да клекна и отново ми зашепна. Чувах го кристално ясно. Повтори думите си може би десет пъти, като казваше:

— Довери се на *нагуала*. *Нагуалът* ще те поеме. После дон Хуан зашепна в дясното ми ухо нещо друго. Казваше:

— Промени чувствата си.

Чувах и двамата да ми говорят едновременно, но можех също да ги чувам и поотделно. Думите на дон Хенаро се отнасяха най-общо за летенето във въздуха. Твърденията, които той повтаряше десетина пъти, сякаш се запечатваха в паметта ми. От друга страна, думите на док Хуан представляваха конкретни заповеди, които той повтаряше безброй пъти. Въздействието от този двоен шепот беше нещо изумително. Имах чувство, че звукът на индивидуалните им думи ме разцепва наполовина. Накрая бездната между двете ми уши стана толкова огромна, че загубих напълно чувството за единство. Имаше нещо, което несъмнено бях аз, но то нямаше плът. Приличаше по-скоро на светеща мъгла, тъмножълта мъглявина, която имаше чувства.

Дон Хуан ми каза, че ще ме моделира да летя. Тогава изпитах усещането, че думите му са клещи, които извиват и моделират моите „чувства“.

Думите на дон Хенаро бяха подкана да го последвам. Чувствах, че искам, но не можех. Така пълно бях разделен, че бях загубил всякакви способности. Тогава чух двамата да повтарят безкрайно едни и същи кратки изречения: „Погледни тази великолепно летяща форма“; „Скочи, скочи“; „Краката ти ще достигнат върховете на дърветата“; „Евкалиптите са като зелени точки“: „Червеите са светлини“.

В даден момент нещо в мен бе прекъснало — може би осъзнаването, че ми говорят. Долавях, че дон Хенаро още е с мен, но като възприятие можех само да различа една огромна маса най-необичайни светлини. Навремени блясъкът им отслабваше, а понякога се усилваше. Освен това имаше усещането за движение. Сякаш бях всмукан от вакуум, който не ми позволяваше да спра. Когато

движението ми се забавяше и успях да съсредоточа вниманието си над светлините, вакуумът отново ме всмукваше.

В един момент, наред това притегляне напред-назад, се почувствах окончателно объркан. Заобикалящият ме свят, какъвто и да беше той, в едно и също време се приближаваше и отдалечаваше, от което се получаваше ефектът на всмукване. Можех да видя два отделни свята — единият се отдалечаваше от мен, а другият се приближаваше. Но не осъзнах това по обикновения начин, тоест както човек осъзнава нещо скрито досега. По-скоро имах две отделни осъзнавания, без свързващо ги заключение.

След това възприятията ми се притъпиха или престанаха да бъдат ясни, или бяха прекалено много, за да ги различавам. Следващата група от ясно различими възприятия беше поредица звуци, които излизаха от края на дълго образувание, наподобяващо тръба. Тази тръба бях самият аз, а звуците бяха на дон Хуан и дон Хенаро, които отново говореха едновременно в двете ми уши. Колкото повече говореха, толкова повече се скъсяваше тръбата, докато накрая звуците се оказаха в обхват, който разпознах; тоест звуците от думите на дон Хуан и на дон Хенаро влязоха в нормалния ми обхват на възприятие. Отначало възприемах звуците като шумове, после като викове и накрая като думи, прошепвани в ушите ми.

След това забелязах неща от познатия ми свят. Явно лежах по лице. Можех да различа буци пръст, малки камъни, сухи листа. И после осъзнах полето с евкалиптовите дървета.

Дон Хуан и дон Хенаро стояха до мен. Все още беше светло. Почувствах, че трябва да се потопя във водата, за да се стабилизирам. Тръгнах към реката, свалих си дрехите и останах в студената вода достатъчно дълго, за да възстановя равновесието на възприятията си.

Щом се прибрахме в къщата на дон Хенаро, той тръгна нанякъде. Нехайно ме потупа по рамото на тръгване. Със светкавичен рефлекс аз отскочих встрани. Помислих, че докосването му ще бъде болезнено; за мое учудване то бе само леко потупване по рамото.

Дон Хуан и дон Хенаро се разкикотиха като деца във възторг от лудорията си.

— Недей да подскачаш толкова — каза дон Хенаро. — *Нагуалът* не е по петите ти през цялото време.

Той присви устни, сякаш не одобряваше острата ми реакция, после най-искрено и приятелски разтвори ръце. Прегърнах го. Той ме потупа по гърба сърдечно и дружелюбно.

— Трябва да внимаваш с *нагуала* само в определени моменти — каза той. — През останалото време ти и аз сме като всички други хора на тази земя.

Обърна се към дон Хуан и му се усмихна.

— Нали така, Хуанчо? — попита го той, като наблегна на обръщението Хуанчо, смешно умалително на Хуан.

— Точно така, Херанчо — отвърна дон Хуан, измисляйки обръщението Херанчо^[1].

И двамата избухнаха в смях.

— Трябва да те предупредя — обърна се дон Хуан към мен, — че трябва да проявяваш изключителна бдителност, за да си сигурен кога човек е *нагуал* и кога просто човек. Може да умреш, ако влезеш в пряк физически контакт с *нагуала*.

Дон Хуан се обърна към дон Хенаро с лъчезарна усмивка и попита:

— Нали така, Хенарчо?

— Точно така. Абсолютно вярно, Хуанчо — отвърна дон Хенаро и двамата прихнаха.

Детинското им веселие ме размекна. Събитията през този ден бяха изтощителни и аз бях станал прекалено чувствителен. Обзе ме пристъп на самосъжаление. Едва не се разплаках, докато си повтарях, че това, което ми бяха направили, е необратимо и може би увреждащо. Дон Хуан, изглежда, прочете мислите ми и поклати глава в знак, че не му се вярва. Позасмя се. Аз направих усилие да прекъсна вътрешния си диалог и самосъжалението ми изчезна.

— Хенаро е много сърдечен — заговори дон Хуан, когато дон Хенаро си тръгна. — Планът на силата е предвидил да срещнеш добър благодетел.

Не знаех какво да кажа. Идеята, че дон Хенаро ми е благодетел, беше за мен безкрайно интригуваща. Искаше ми се дон Хуан да ми разкаже повече за това. Но той не изглеждаше склонен да говори. Загледа се в небето и във върховете на тъмните силуети на дърветата край къщата. Седна и се облегна на един дебел кол, забит почти пред самата врата, и ми каза да седна вляво от него.

Седнах до него. Той ме придърпа за ръката по-наблизо, така че се докосвах до него. Каза, че това време на вечерта е опасно за мен, особено в този случай. С напълно спокоен глас ми даде редица напътствия: не бива да мърдаме от мястото, докато той не прецени, че можем да го сторим; трябва да продължим да говорим равномерно, без дълги прекъсвания; аз трябва да дишам и мигам така, сякаш съм изправен пред „нагуала“.

— *Нагуалът* някъде наоколо ли е? — попитах аз.

— Разбира се — отвърна той и се подсмихна.

Аз направо се сгуших в дон Хуан. Той заговори отново, насърчавайки ме да задавам всякакви въпроси. Дори ми подаде бележника и молива, сякаш можех да пиша в тъмното. Твърдеше, че трябва да бъде колкото може по-спокоен и естествен и че най-добрият начин да укрепя своя „тонал“ е да си водя записки. Постави нещата много провокативно — каза, че щом страстта ми е да си водя записки, то трябва да умея да го правя и в пълен мрак. Имаше предизвикателство в гласа му, когато каза, че бих могъл да превърна воденето на записки във военска задача и в такъв случай мракът няма да бъде пречка.

Сигурно ме бе убедил някак си, защото аз успях да надраскам части от разговора ни. Главната тема беше дон Хенаро като мой благодетел. Любопитно ми беше да узная кога дон Хенаро е станал мой благодетел. Дон Хуан настоя да си спомня нещо по-необичайно, което трябва да се е случило в деня, когато срещнах дон Хенаро; нещо, което е било поличба. Не можех да си спомня нищо такова. Започнах да възстановявам преживяното. Доколкото си спомнях, срещата ни се случи през пролетта на 1968 година и в нея нямаше нищо необикновено и паметно. Дон Хуан ме прекъсна.

— Щом си толкова тъп, да не помниш — каза той, — по-добре да зарежем това. Един воин следва повелята на силата. Ще си спомниш, когато трябва.

Дон Хуан каза, че е много трудно човек да се сдобие с благодетел. Даде ми пример със своя ученик Елихио, с когото работил дълги години и как той не могъл да си намери благодетел. Попитах го дали Елихио накрая няма да си намери. Той отвърна, че е невъзможно да се предскажат приумиците на силата. Припомни ми как веднъж, преди години, бяхме срещнали група млади индианци, които скитаха

из пустинята в Северно Мексико. Каза как „видял“, че никой от тях няма благодетел, а обстановката като цяло и настроението му в момента били съвсем подходящи да им подаде ръка, като им покаже „нагуала“. Говореше за една вечер, когато с четирима млади мъже седяхме край огъня, а дон Хуан ни изнесе най-зрелищно представление, в което той очевидно се яви на всеки от нас в различен облик.

— Онези момчета знаеха доста — каза той. — Ти беше единственият наивник сред тях.

— Какво стана с тях след това? — попитах аз.

— Някои от тях си намериха благодетел — отвърна той.

Дон Хуан каза, че дълг именно на благодетеля е да представи своя повереник на силата и благодетелят предава на новопосветения личните си похвати също както учителят, ако не и повече.

По време на една кратка пауза в нашия разговор дочух странен стържещ звук откъм задната част на къщата. Понечих да стана в реакция на звука, но дон Хуан ме задържа на мястото ми. Преди да се появи звукът, бях възприемал разговора ни като нещо съвсем обичайно. Но в тишината на моментната пауза странният шум прозвуча много силно и на мига разбрах със сигурност, че разговорът ни беше изключително събитие. Испитах усещането, че звукът на думите ни е бил като тъкан, която се скъсва, а стържещият шум е дебнел в очакване на възможност да проникне през нея.

Дон Хуан ми заповяда да седя твърдо и да не обръщам внимание на нищо наоколо. Стържещият звук ми напомняше шум от гризач, който рие в твърда суха земя. Щом ми хрумна това сравнение, добих и визуалната представа за гризач, какъвто веднъж дон Хуан ми бе показал на дланта си. Беше като че ли заспивам и мислите ми се превръщат в образи или сънища.

Започнах да правя упражнението за дишане, като притисках корема си със склучени длани. Дон Хуан продължаваше да говори, но аз не го слушах. Вниманието ми бе насочено към тихото прошумоляване от нещо подобно на змия, което пълзи по дребни сухи листа. Обзе ме паника и физическа погнуса при мисълта, че може да ме полази змия. Неволно мушнах нозе под краката на дон Хуан и започнах да дишам и мигам като обезумял.

Шумът се чуваше толкова близко, сякаш беше на две крачки от нас. Паниката ми се засили. Дон Хуан каза спокойно, че единственият начин да отстраня „нагуала“ е да не променям състоянието си. Нареди ми да спусна обратно краката си и да не съсредоточавам вниманието си над шума. Твърдо ми заповяда да пиша или да задавам въпроси и да направя усилия да не се предавам.

След огромна борба го попитах дали дон Хенаро издава този звук. Дон Хуан отвърна, че това е „нагуалът“ и не бива да ги смесвам. Хенаро е името на „тонала“. Каза и още нещо, но не можах да го разбера. Нещо кръжеше около къщата и аз не можех да се съсредоточа в разговора ни. Той ми нареди да положа върховни усилия. В един момент се улових, че дрънкам някакви идиотщини как за нищо не ме бива. Разтърси ме страх и после се озовах в напълно прояснено състояние. Тогава дон Хуан ми каза, че вече мога да слушам. Обаче не се чуваха никакви звуци.

— *Нагуалът* си отиде — рече дон Хуан, стана и влезе в къщата.

Той запали газения фенер на дон Хенаро и приготви нещо за ядене. Хранехме се в мълчание. Попитах го дали „нагуалът“ ще се върне.

— Не — отвърна със сериозно изражение той, — само те изпитваше. По това време на вечерта, веднага след здрачаване, ти трябва винаги да си зает с нещо. Все едно с какво. Това е кратък период, може би около час, но за теб този час е смъртно опасен.

— Тази вечер *нагуалът* се опита да те надвие, но ти беше достатъчно силен да отблъснеш нападението му.

Веднъж, когато му се поддаде, трябваше да обливам тялото ти с вода, но този път се справи добре.

Отбелязах, че думата „нападение“ звучи застрашително.

— Застрашително ли звучала? Това е доста меко казано. Не се опитвам да те плаша, но действията на *нагуала* са смъртно опасни. Вече съм ти го казвал. И Хенаро не се опитва да ти навреди — обратното, той се грижи за теб безупречно, но ако ти нямаш достатъчно сила да отблъснеш нападението на *нагуала*, ще умреш въпреки моята помощ или грижите на Хенаро.

След като се нахранихме, дон Хуан седна до мен и надникна през рамото ми в моите записки. Отбелязах, че сигурно ще са ми нужни

години да проумея всичко, което ми се случи този ден. Съзнавах, че съм препълнен от възприятия, които дори не се надявах да разбера.

— Щом не можеш да разбереш, значи си в чудесна форма — каза той. — Защото именно когато разбираш, ти оплескваш всичко. Това е от гледна точка на магьосника, естествено. От гледна точка на обикновения човек, ако не успееш да разбереш, значи пропадаш. В твоя случай обикновеният човек би си помислил, че се разпадаш или си на път да се разпаднеш.

Разсмях се от думите, които подбираше. Разбирах, че цитира мен с понятието разпадане; бях го споменава в веднъж преди време във връзка с моите страхове. Уверих го този път, че няма изобщо да го разпитвам какво съм преживял.

— Аз никога не съм ти забранявал да разговаряме — каза той. — Можем да говорим за *нагуала* колкото ти душа иска, стига само да не се опитваш да го обясняваш. Ако си спомниш точно, аз ти бях казал, че *нагуалът* може само да се наблюдава. Така че можем да разговаряме за това какво сме наблюдавали и как сме го наблюдавали. Ти обаче си се заел да търсиш обяснение как поначало е възможно всичко, а това е отвратително. Искаш чрез *тонала* да си обясниш *нагуала*. Глупаво е. Особено в твоя случай, понеже повече не можеш да се прикриваш с невежество. Много добре разбираш, че поначало един разговор има смисъл само защото оставаме в определени граници, а тези граници са неприложими за *нагуала*.

Опитах се да изясня този въпрос. Аз не само исках да си обясня рационално всичко, но стремежът ми към обяснение произтичаше от моята необходимост да поддържам някакъв ред сред страхотния наплив от хаотични подбуди и възприятия, които бях имал.

Дон Хуан ми направи забележка, че се опитвам да защитавам гледище, което всъщност не поддържам.

— Дяволски добре знаеш, че само си търсиш оправдание — каза той. — Да поддържаш ред означава да бъдеш свършен *тонал*, а за да бъдеш свършен *тонал*, значи да осъзнаваш всичко, което става на острова на *тонала*. А ти не го осъзнаваш. Така че доводът ти, че трябвало да поддържаш ред, не почива на истината. По този начин само се опитваш да спечелиш спора.

Не знаех какво да кажа. Сякаш за да ме утеши, дон Хуан добави, че е нужна гигантска борба, за да се почисти островът на „*тонала*“.

После поиска да му опиша всичките си възприятия по време на втората ми среща с „нагуала“. Когато свърших, той обясни, че това, което съм видял като рунтав крокодил, е израз на чувството за хумор на дон Хенаро.

— Жалко, че все още си толкова тромав — каза той. — Вечно се поддаваш на объркване и пропускаш да забележиш истинското изкуство на дон Хенаро.

— Ти долови ли явяването му, дон Хуан?

— Не. Представлението бе предназначено само за теб.

— А какво видя?

— Днес можах да видя само движението на *нагуала*, като се плъзгаше сред дърветата и кръжеше около нас. Всеки, който *вижда*, може да бъде свидетел на това.

— Ами онзи, който не *вижда*?

— Той няма да бъде свидетел на нищо освен може би на това, как дърветата се огъват от бурен вятър. Ние интерпретираме всяка непозната проява на *нагуала* като нещо, което познаваме. В случая *нагуалът* може да се интерпретира като лек ветрец, който поклаща листата, или дори като някаква странна светлина, например светулка с необичаен размер. Ако настоиш пред човек, който не *вижда*, той би казал, че му се е сторило как е видял нещо, но не може да си спомни какво. Това е съвсем естествено. Човекът отговаря разумно. В края на краищата очите му не са нищо необикновено; като очи на *тонала* те трябва да се ограничат до света на *тонала*, а в този свят няма нищо изумително ново. Нищо, което очите да не могат да възприемат и *тоналът* да не може да обясни.

Попитах го за непознатите възприятия, породени от едновременния им шепот в ушите ми.

— Това бе най-добрата част от цялата случка — каза той. — Останалото може и да се пренебрегне, но това бе короната на деня. По правило благодетелят и учителят са призвани да извършат тази последна процедура, която е най-трудна от всички действия. И учителят, и благодетелят трябва да бъдат безупречни воители, дори само за да се опитат да извършат този подвиг — разделянето на един човек. Ти не го знаеш, защото това все още е над възможностите ти, но силата отново беше снизходителна към теб. Хенаро е най-безупречният воин, който съществува.

— А защо разделянето на един човек да е голям подвиг?

— Защото е опасно. Ти можеше да умреш като буболечка. Или още по-лошо, можеше изобщо да не успеем да те съединим отново и ти да си останеш на нивото на усещанията.

— Защо беше нужно да правите това с мен, дон Хуан?

— Има един определен момент, когато *нагуалът* трябва да започне да шепне в ухото на ученика и да го раздели.

— А какво значи това?

— За да бъде обикновен *тонал*, човек трябва да бъде единен. Цялото му същество трябва да принадлежи на острова на *тонала*. Без това единство човек може да обезумее. Един магьосник обаче трябва да разбие това единство, но без да застраши самото си съществуване. Целта на магьосника е да продължи да съществува. Това означава, че той не поема ненужни рискове, а години наред помита своя остров, докато дойде моментът, в който може да се измъкне от него, така да се каже. Разделянето на човека на две е вратата за такова измъкване.

Разделянето, най-опасното нещо, през което изобщо си преминавал, стана гладко и просто. *Нагуалът* те водеше майсторски. Повярвай ми, само един безупречен воин може да го стори. Много съм доволен от теб.

Дон Хуан сложи ръка на рамото ми и на мен неудържимо ми се доплака.

— Нима идва времето, когато няма да се виждаме повече? — попитах аз.

Той се засмя и поклати глава.

— Пак се размекваш като идиот — каза той. — Но всички го правим. Само дето по различен начин. Понякога и аз самият отстъпвам. Моят начин е да усещам, че те глезя и те правя слаб. Знам, че Хенаро има същото чувство към Паблито. Той го глези като дете. Но така го е предопределила силата. Хенаро дава на Паблито всичко, на което е способен, и човек не бива да иска от него да прави друго. Не може да критикува един воин, че дава най-доброто от себе си, и то по безупречен начин.

Известно време той помълча. Аз обаче бях прекалено неспокоен, за да мълча.

— Какво според теб ставаше с мен, когато изпитах усещането, че ме всмуква вакуум? — попитах аз.

— Ти се рееше — каза той категорично.

— Във въздуха ли?

— Не. За *нагуала* няма земя, нито въздух или вода. С това и ти самият ще се съгласиш. Ти два пъти стига до този предел, при това беше едва пред вратата към *нагуала*. Каза ми, че всичко, което си срещнал, е било несравнимо. Така че *нагуалът* се рее или лети, и изобщо каквото и да прави, той го прави във времето на *нагуала*, а то няма нищо общо с времето на *тонала*. Между двете няма никаква връзка.

Докато дон Хуан говореше, усетих да ме побиват тръпки. Долната ми челюст увисна и устата ми неволно зяпна. Ушите ми сякаш се отпусиха и дочух едва доловимо бучене или вибрация. Докато описвах усещанията си на дон Хуан, забелязах, че думите ми звучат така, сякаш ги произнася някой друг. Беше сложно усещане, което довеждаше до слуха ми това, което се канех да кажа, преди да съм го изрекъл.

В лявото ми ухо се пораждаха невероятни усещания. Чувствах, че чува по-силно и точно от дясното. В него имаше нещо, което досега не беше се появявало. Когато се обърнах с лице към дон Хуан, който стоеше вдясно, осъзнах, че в обхвата на това ухо имам съвсем ясно слухово възприятие. Това беше физическо пространство, в обхвата на което можех да чуя всичко с невероятна точност. Като обръщах глава, можех да прослушам цялата околност с ухото си.

— Това се дължи на шепота на *нагуала* — каза дон Хуан, когато му описах сетивното си изживяване. — Ще се появява понякога и после ще изчезва. Не се страхувай от него или от всякакво друго необикновено усещане, което може да получиш отсега нататък. Но най-важното — не се отдавай изцяло на тези усещания и не допускай да те обсебят. Знаем, че ще успееш. Разделянето ти стана точно когато трябваше. Силата определи всичко това. Сега вече всичко зависи от теб. Ако си достатъчно силен, ще издържиш на големия шок от разделянето. Но ако не си в състояние да удържиш, ти си загубен. Ще започнеш да линееш, да губиш тегло, ще станеш бледен, разсеян, раздразнителен, мълчалив.

— Може би ако преди години ми бяхте казали какво правите с дон Хенаро, аз щях да имам достатъчно...

Той вдигна ръка и не ме остави да довърша.

— Това предположение е безсмислено — рече той. — Ти сам ми каза веднъж, че ако не е бил твоят инат и манията ти да си обясняваш рационално всяко нещо, вече щеше да си магьосник. В твоя случай обаче да бъдеш магьосник означава да преодолееш ината си и нуждата от рационални обяснения, които препречват пътя ти. Нещо повече — тези недостатъци са твоят път към силата. Не можеш да кажеш, че силата би заприиждала към теб, ако животът ти беше различен.

И ние с Хенаро трябва да действаме като теб — в определени граници. Силата определя тези граници и воинът е, така да се каже, пленник на силата; пленник, който има свободата за един-единствен избор: да действа като безупречен воин или да се държи като магаре. В крайна сметка воинът може би е не пленник, а роб на силата, защото този избор за него вече не е избор. Хенаро не може да действа по никакъв друг начин освен безупречно. Ако се държи като магаре, това ще изцеди напълно силите му и ще го доведе до смърт.

Причината да се страхуваш от Хенаро е в това, че той трябва да използва пътеката на страха, за да свие *тонала* ти. Тялото ти знае това, макар че *разумът* ти може и да не го знае; затова тялото ти иска да побегне всеки път, когато Хенаро е наблизо.

Споделих, че ми е любопитно да узная дали дон Хенаро умишлено ме плаши. Дон Хуан отвърна, че „нагуалът“ прави странни неща — неща, които не могат да се предвидят. Даде ми за пример това, което бе станало между нас сутринта, когато ме възпря да се обърна наляво и да погледна към дон Хенаро на дървото. Обясни ми, че осъзнал какво е направил неговият „нагуал“, макар че било невъзможно да го знае предварително. Обяснението му на цялата случка беше, че внезапното ми обръщане наляво било стъпка към смъртта ми, която моят „тонал“ умишлено предприел като самоубийствен порив. Това движение разтърсило неговия „нагуал“ и като резултат някаква част от него се стоварила върху мен.

Направих неволно жест на недоумение.

— Твоят *разум* отново ти казва, че си безсмъртен — рече той.

— Какво имаш предвид, дон Хуан?

— Безсмъртният човек разполага с цялото време на света за колебания, объркване и страхове. Воинът, от друга страна, не може да се придържа към смисъла, който *тоналът* дава на нещата, защото

точно знае, че собствената му цялостност разполага със съвсем малко време на тази земя.

Имах сериозно възражение. Моите страхове, колебания и объркване не бяха на съзнателно ниво и колкото и да се мъчех да ги овладея, всеки път в присъствието на дон Хуан и дон Хенаро аз се чувствах безпомощен.

— Един воин не може да бъде безпомощен — каза той. — Нито объркан или уплашен — при никакви обстоятелства. Воинът няма време за нищо друго освен за безупречност. Всичко друго изсмуква силата му, а безупречността го изпълва със сила.

— Отново се върнахме на стария ми въпрос, дон Хуан. Какво е безупречност?

— Да, пак се върнахме на стария ти въпрос, та значи и на стария ми отговор: „Безупречност означава да правиш най-доброто, на което си способен, във всяко нещо, с което се заемеш.“

— Но според мен, дон Хуан, аз винаги правя възможно най-доброто, а явно излиза, че не е така.

— Не е толкова сложно, колкото го изкарваш. Ключът към всички тези въпроси за безупречността е чувството дали имаш време или не. Златното правило е, че когато се чувстваш и държиш като безсмъртно същество, което разполага с цялото време на света, ти не си безупречен. В такива моменти трябва да се обърнеш, да се огледаш и тогава ще осъзнаеш каква идиотщина е чувството ти, че имаш време. Никой не е дълговечен на тази земя!

[1] Алюзия с думата Geranium, на испански здравец. Странното е, че и в оригинала обръщенията са с умалителна наставка „-чо“, като българската. — Бел. пр. ↑

10. КРИЛЕТЕ НА ВЪЗПРИЯТИЕТО

С дон Хуан прекарахме целия ден в планината. Бяхме тръгнали призори. Той ме заведе на четири места на силата и на всяко от тях ми даваше определени напътствия как да постъпвам, за да изпълня конкретната задача, която ми бе поставял преди години като житейска ситуация. Върнахме се късно следобед. Хапнахме и дон Хуан излезе от къщата на дон Хенаро. Каза ми, че трябва да изчакам Паблито, който щеше да донесе газ за фенера, и да поговоря с него.

Бях така погълнат от записките си, че не съм чул Паблито да влиза, докато не заста на до мен. Той отбеляза, че стъпвал с „походката на силата“ и затова изобщо нямало как да го чуя, освен ако не съм можел да „виждам“.

Паблито винаги ми е харесвал. В миналото обаче няха често възможност да оставам насаме с него, въпреки че бяхме добри приятели. Винаги ми е правело впечатление колко чаровна личност е. Името му, естествено, беше Пабло, но умалителното Паблито повече му отиваше. Беше с дребна кост, но як. Подобно на дон Хенаро беше строен, изненадващо мускулест и силен. Наближаваше тридесет години, но имаше вид на осемнадесетгодишен, мургав, среден на ръст. Кафявите му очи бяха ясни и блестящи и също като дон Хенаро имаше подкупваща, леко дяволита усмивка.

Попитах го за приятеля му Нестор, друг от учениците на дон Хенаро. По-рано винаги ги бях виждал заедно и имах впечатлението, че чудесно се разбират. В същото време и на външен вид, и по характер бяха пълни противоположности. Докато Паблито беше общителен и открит, Нестор беше мрачен и вгълбен. Освен това беше по-висок, тромав, по-мургав и доста по-възрастен.

Паблито каза, че Нестор най-сетне се е отдал истински на работата си с дон Хенаро и се променил в съвсем различен човек в сравнение с предишния път, когато съм го виждал. Не пожела да ми разкаже нещо повече за работата или промяната, станала с Нестор, и рязко смени темата на разговора.

— Доколкото разбирам, *нагуалът* е по петите ти — каза той.

Изненадах се, че знае, и го попитах как е разбрал.

— Хенаро всичко ми казва — отвърна той.

Забелязах, че той не говори за дон Хенаро така официално като мен. Наричаше го просто Хенаро, съвсем непринудено. Каза, че дон Хенаро му бил като брат и че заедно се чувствали така естествено, сякаш са от едно семейство. Той най-искрено сподели, че обича дон Хенаро. Бях дълбоко трогнат от неговата простота и искреност. Като разговарях с него, установих колко близки бяхме по темперамент ние с дон Хуан. В сравнение с дон Хенаро и Паблито, нашите отношения бяха официални и стриктни.

Попитах Паблито защо се страхува от дон Хуан. Очите му затрептяха, сякаш самата мисъл за дон Хуан го накара да заприимигва. Не ми отговори. Имаше вид, че ме преценява по някакъв загадъчен начин.

— Ти не се ли страхуваш от него? — попита той.

Казах му, че се страхувам от дон Хенаро, а той се разсмя, сякаш това бе последното, което е очаквал да чуе от мен. Каза, че дон Хуан и дон Хенаро са различни като деня и нощта. Дон Хенаро бил денят, а дон Хуан — нощта, и като такъв бил най-страшното същество на земята. Описвайки страха ся от дон Хуан, Паблито се подведе да сподели някои неща за собственото си положение като ученик.

— Аз съм в най-жалко положение — каза той. — Ако можеше да надникнеш в мен, щеше да видиш, че знам твърде много за обикновен човек, но видиш ли ме с *нагуала*, ще разбереш, че не знам достатъчно.

Той бързо смени темата и започна да ме подкача за моите записки. Каза, че дон Хенаро го забавлявал часове наред, като ме имитирал. Добави, че дон Хенаро много ме харесвал въпреки странностите на характера ми и изразявал задоволство, че съм негов „протехидо“^[1].

За първи път чувах това понятие. То беше близко до друго едно понятие, което дон Хуан бе въвел в началото на познанството ни. Беше ми казал, че аз съм неговият „ескохидо“, т.е. избраник. Думата „протехидо“ означаваше покровителстван.

Попитах Паблито за неговите срещи с „нагуала“ и той ми разказа историята на първия си досег с него. Веднъж дон Хуан му дал една кошница, която той приел като подарък на добра воля. Окачил я на една кука над вратата в своята стая и като не можал да измисли за

какво да я използва в момента, повече не си спомнил за нея през целия ден. Решил, че кошницата е подарък на силата и трябвало да се използва само за нещо много специално.

Рано вечерта, което и за Паблито било опасното време, той влязъл в стаята да си вземе якето. Бил сам в къщата и се канел да навести свой приятел. Стаята била тъмна. Той взел якето си и когато стигнал почти до вратата, кошницата паднала пред него и се изтърколила до краката му. Паблито каза, че се разсмял на уплахата си, като видял, че просто кошницата паднала от куката. Навел се да я вдигне и тогава изпитал най-силния потрес в живота си — кошницата отскочила извън досега му и започнала да се тресе и пращи, сякаш някой я огъвал и натискал надолу. Паблито каза, че от кухнята идвало достатъчно светлина, за да различава ясно всичко в стаята. За малко той вперил очи в кошницата, макар да чувствал, че не бива да го прави. Кошницата започнала да се гърчи, издавайки някакви тежки задавени хрипове. Като си припомняше преживяното, Паблито твърдеше, че наистина е видял и чул кошницата да диша, че тя била жива и го преследвала из стаята, препречвайки му изхода. Каза, че после кошницата започнала да се издува, бамбуковите пръчки се разплели и тя се превърнала в огромна топка, подобна на изсъхнал бодил, и се затъркала към него. Той паднал по гръб на пода и топката запълзляла по краката му. Паблито каза, че в този момент направо обезумял и запищял неистово. Топката му преградила пътя и като се движела по краката му, сякаш го боцкали с карфици. Опитал се да я отблъсне и тогава видял, че топката е лицето на дон Хуан с отворена уста, готова да го погълне. В този момент не издържал повече на ужаса и загубил съзнание.

Съвсем откровено и искрено Паблито ми разказа редица ужасяващи срещи с „нагуала“, които той и други членове на къщата бяха имали. Разговаряхме часове наред. Той, изглежда, беше в същото затруднено положение като мен, но определено проявяваше по-добър усет от мен да се оправя сред основните понятия от магическия свят.

В един момент той стана и каза, че усеща дон Хуан да идва, а не иска да го завари тук. Излетя с невероятна скорост, сякаш нещо го изтегли от стаята. Остави ме по средата на думата „довиждане“.

Малко след това дон Хуан и дон Хенаро се върнаха. Бяха много развеселени.

— Паблито бягаше надолу по пътя като душа, преследвана от дявола — каза дон Хуан. — Чудя се защо ли?

— Според мен се е уплашил, като е видял как Карлитос направо ще си претрие пръстите до кост от писане — каза дон Хенаро, занасяйки ме за моите записки.

Той се приближи до мен.

— Ей! Имам една идея — каза ми той почти шепнешком. — Щом толкова ти харесва да пишеш, защо не се научиш да пишеш с пръст вместо с молив? Страхотен удар ще бъде.

Дон Хуан и дон Хенаро седнаха от двете ми страни и със смях обсъдиха възможността човек да пише с пръста си. С най-сериозен тон дон Хуан направи странна забележка:

— Той несъмнено ще може да пише с пръст, но дали ще може да го чете?

Дон Хенаро се преви от смях и добави:

— Убеден съм, че той може всичко да чете.

И започна да разказва една заплетена история за някакъв провинциален тъпанар, който станал важен държавен служител по време на политически смутове. Дон Хенаро каза, че героят на неговата история станал министър или губернатор, ако не и дори президент, защото можеш ли да предвидиш на какво са способни хората в глупостта си. Заемайки този пост, той си повярвал, че наистина е важен, и се научил да се преструва на такъв.

Дон Хенаро спря и ме изгледа с вид на любител-актьор, който преиграва. Намигна ми, повдигна вежди и ги отпусна. После каза, че героят на историята бил много добър в публичните изяви и можел без никакви затруднения да спретне някоя реч, обаче постът му изисквал да чете своите речи, а човекът бил неграмотен. Затова използвал една хитрост, за да заблуди всички. Имал си лист хартия с нещо написано на него и го вадел всеки път, когато произнасял реч. Така неговата деловитост и всякакви други добри качества ставали безспорни в очите на всичките провинциални тъпаци. Но един ден дошъл грамотен чужденец и забелязал, че нашият герой чете речта си, като държи листа наопаки. Той се засмял и посочил на всички измамата.

Дон Хенаро отново направи пауза, погледна ме и като присви очи, ме понита:

— Мислиш ли, че героят бил хванат натясно? Ни най-малко. Той спокойно се обърнал към всички и казал: „Наопаки ли? Че какво значение има положението на листа, щом знаеш как да го четеш?“ И тъпанарите се съгласили с него.

И двамата избухнаха в смях. Дон Хуан ласкаво ме потупа по гърба — сякаш аз бях героят на историята. Почувствах се неловко и нервно захихиках. Помислих си, че може би имаше някакъв скрит смисъл, но не посмях да запитам.

Дон Хуан се приближи до мен. Наведе се и прошепна в дясното ми ухо:

— Мислиш ли, че е смешно?

Дон Хенаро също се наведе към мен и прошепна в лявото ми ухо:

— Какво каза той?

Аз автоматично реагирах и на двата въпроса и неволно ги свързах.

— Да. Мислех той питаше, че е смешно — казах аз. Те явно съзнаваха въздействието на маневрите си; смяха се, докато сълзи потекоха по бузите им. Както винаги дон Хенаро реагира по-неудържимо от дон Хуан. Просна се по гръб и така се изтърколи на няколко метра от мен. После легна по корем, с разперени ръце и крака и се завъртя на земята, сякаш лежи във водовъртеж. Все така въртейки се, той стигна до мен и кракът му докосна моя. После внезапно седна и глуповато се засмя.

Дон Хуан се държеше за хълбоците. Смееше се толкова силно, че го бе заболял коремът.

След малко двамата се наведоха над мен и продължиха да ми шепнат в ушите. Опитах се да запомня думите им в тяхната последователност, но усилията ми бяха неуспешни и се отказах. Думите бяха прекалено много.

Те продължиха да шепнат в ушите ми, докато отново изпитах усещането, че съм разцепен на две. Превърнах се в мъгла както предишния ден, в жълто сияние, което пряко усещаше всичко. Тоест, можех да „узнавам“ нещата. Тук изобщо не участвах мисли; само увереност. И когато влязох в досег с едно меко, гъбесто и еластично усещане, което беше извън мен и в същото време част от мен, аз „знаех“, че е дърво. Усетих, че е дърво по мириса. Не миришеше на

никое конкретно дърво, което си спомнях, въпреки това нещо в мен „знаеше“, че този конкретен мирис е „есенцията“ на дърво. Аз не просто имах чувството, че знам, нито пък съзнавах това знание по мисловен път или като догадка от някакви знаци наоколо. Аз просто знаех, че нещо е в контакт с мен, отвсякъде наоколо ми — един дружелюбен, топъл, привлекателен мирис, който се излъчваше от нещо нито твърдо, нито течено, а някакво друго неопределимо нещо, което „знаех“, че е дърво. Чувствах, че като го „познавам“ по този начин, аз долавям самата му същност. То не ми действаше отблъскващо. По-скоро ме подканваше да се слeya с него. То ме обгръщаше или аз го обгръщах. Между нас имаше връзка, която не беше нито болезнено силна, нито неприятна.

Следващото усещане, което можах да си спомня ясно, беше прилив на удивление и ликуване. Целият вибрирах, сякаш през мен преминаваха електрически заряди. Не бяха болезнени, по-скоро приятни, но толкова неопределими, че не можех с нищо да ги сравня. Знаех обаче, че това, с което съм в досег, е земята. Нещо в мен напълно уверено знаеше, че е земята. Но в мига, когато се опитах да различа някое от безброя непосредствени възприятия, аз загубих всякаква способност да разграничавам възприятията си.

После най-неочаквано станах отново себе си. Вече мислех. Понеже преходът беше толкова рязък, помислих, че съм се събудил. И все пак някак си чувствах, че не съм напълно аз. Знаех, че нещо наистина липсва, преди да отворя напълно очи. Огледах се. Все още бях в някакъв сън или имах някакво видение. Мисловният ми процес обаче не само беше напълно запазен, но и изключително ясен. Бързо прецених положението. Не се съмнявах, че дон Хуан и дон Хенаро са ме въвели в това съноподобно състояние с определена цел. Бях на път да разбера каква е тази цел, когато нещо отвън ме застави да насоча вниманието си към обстановката около мен. Потрябва ми доста време, за да се ориентирам. Всъщност лежах по корем, и то върху най-поразителен под. Докато го разучавах, не ме напускаше чувството едновременно на страхопочитание и удивление. Не можех да схвана от какво е направен. Различни по форма плочки от някакво непознато вещество бяха разположени по някакъв заплетен и все пак прост начин. Бяха плътни една до друга, но не бяха залепени за земята или помежду си. Бяха еластични и поддадоха, когато се опитах да ги

разделя с пръсти, но като отслабих натиска, те се върнаха в предишното си положение.

Опитах се да стана, но сетивата ми бяха напълно разстроени. Нямах никакъв контрол над тялото си. Всъщност тялото ми като че ли не беше моето. Беше инертно; нямах връзка с никоя част от него и когато понечих да се надигна, не можах да помръдна ръцете си и безпомощно се заклатих по корем, за да се обърна на една страна. От засилването при клатушкането едва не се преобърнах отново по корем. Бях успял да разперя ръце и крака и това ме задържа. Озовах се по гръб. В това положение съзрях два странно очертани крака с напълно разкривени стъпала. Това беше моето тяло! Изглежда, бях завит с някаква туника. До съзнанието ми стигна мисълта, че изживявам сцена, в която съм сакат или по някакъв друг начин недъгав. Опитах се да извия гръб, за да си видя краката, но можах само да разтърся тялото си. Гледах направо в едно жълто небе — дълбоко, наситено, лимоновожълто небе. По него имаше прорези или канали с потъмножълт цвят и безброй изпъкналости, които висяха като капки вода. Въздействието на това невероятно небе беше изумително. Не можех да определя дали изпъкналостите не бяха облаци. Докато извивах глава от едната страна до другата, откривах още области от сенки и области с различни нюанси на жълтото.

После вниманието ми беше привлечено от нещо друго — слънце в самия зенит на жълтото небе, точно над главата ми; меко слънце, ако се съди по факта, че можех да гледам право в него; и то хвърляше успокояваща, равномерна, белезникава светлина.

Преди да успея да обмисля тези неземни гледки, нещо силно ме разтърси; главата ми отскочи и се заклати напред-назад. Почувствах, че ме издигат. Чух писклив глас и кикот и се оказах пред най-зашеметяващо зрелище: гигантска босонога жена. Лицето ѝ беше кръгло и огромно. Черната ѝ коса беше подстригана „а ла гарсон“. Ръцете и краката ѝ бяха гигантски. Тя ме пое и ме преметна на раменете си, все едно че бях кукла. Тялото ми отпуснато увисна. Гледах надолу якия ѝ гръб. По плещите и гръбнака ѝ имаше лек мъх. Както гледах от рамото ѝ надолу, забелязах отново великолепия под. Дочувах как се огъваше еластично под огромното ѝ тегло и виждах вдлъбнатините, които оставяха тежките ѝ стъпки.

Тя ме остави по корем пред някаква постройка, може би сграда. Тогава забелязах, че нещо не е наред с пространственото ми възприятие. Не можех да определя размера на сградата, като я гледах. На моменти изглеждаше смешно малка, а после, когато решавах, че съм нагодил възприятието си, направо се удивлявах на монументалните ѝ размери.

Гигантското момиче седна до мен и подът изскърца. Докосвах се до огромното ѝ коляно. Миришеше на бонбони или на ягоди. Тя ми заговори и аз разбирах всичко, което казваше. Посочи ми сградата и казваше, че ще живея в нея.

След като преодолях първоначалния шок от това, че се озовах там, способността ми за наблюдение, изглежда, се подобри. Тогава забелязах, че сградата имаше четири изящни, но нефункционални колони. Те не крепяха нищо, намираха се на покрива на постройката. Формата им бе самата простота — дълги, изящни стърчилки, които сякаш се стремяха да достигнат ужасното, невероятно жълто небе. Тези обратни колони ми въздействаха като чиста красота. Изпаднах направо в естетически захлас.

Колоните изглеждаха сякаш направени от едно цяло парче, но не можех да проумея как. Двете предни колони бяха свързани с тънка напречна греда, монументално дълъг прът, за който помислих, че може да служи като парапет на веранда.

Гигантското момиче ме плъзна по гръб вътре в сградата. Покривът беше черен и плосък, със симетрично разположени дупки, които пропускаха жълтеникавите отблясъци на небето, създавайки най-сложни плетеници. Направо бях смаян от съвършената простота и красота на тези кръгчета жълто небе, които се очертаваха през изящно разположените дупки в покрива, както и от играта на сенки, които предизвикваха върху великолепия, необичаен под. Сградата беше квадратна и извън вълнуващата ѝ красота изобщо не можех да проумея за какво е.

Възторгът ми в този момент беше толкова силен, че ми се искаше да заплача или да остана там завинаги. Но някаква сила, напрежение или нещо неопределимо започна да ме тегли. Изведнъж се намерих извън сградата, все така легнал по гръб. Гигантското момиче беше там, но с нея имаше някакво друго съществуване — една толкова огромна жена, че стигаше до небето и затъмняваше слънцето. В сравнение с нея

гигантското момиче бе просто едно малко момиченце. Голямата жена беше ядосана; тя сграбчи сградата за една от колоните, вдигна я, преобърна я наопаки и я остави на пода. Това беше стол!

Осъзнаването за това ми подежда като катализатор — то отприщи редица изумителни възприятия. Прелетях през серия образи, които бяха несвързани, но можеха да се подредят като последователност. В поредица проблясъци аз видях или проумях, че великолепият, неразгадаем под беше сламена рогозка; жълтото небе беше гипсовият таван на стаята, слънцето беше светлина от крушка; постройката, която бе предизвикала такъв захлас у мен, беше стол, който едно дете беше преобърнало, за да си играе на къща.

Имах още едно свързано и последователно видение на друга загадъчна архитектурна структура с монументални размери. Стоеше самостоятелно. Почти приличаше на островърха черупка на охлюв с извита нагоре опашка. Стените бяха направени от вдлъбнати и изпъкнали плочи от някакъв странен лилав материал; всяка плоча имаше прорези, които изглеждаха по-скоро функционални, отколкото орнаментални.

Разгледах структурата най-старателно и подробно и установих, че както и предишната, тя беше свършено непонятна. Очаквах, че възприятията ми внезапно ще се нагодят и ще открия „истинската“ същност на структурата. Но нищо такова не стана. След това ме връхлетя рояк от неразбираеми и заплетени „осъзнавания“ или „открития“ за сградата и нейната функция, но те не ми разкриваха никакъв смисъл, защото нямаше към какво да ги съотнеса.

Най-неочаквано нормалното ми съзнание се възвърна. Дон Хуан и дон Хенаро стояха до мен. Бях уморен. Погледнах за часовника си. Нямаше го. Дон Хуан и дон Хенаро едновременно се разсмяха. Дон Хуан каза да не се притеснявам за времето, а да се съсредоточа над това да следвам определени препоръки, които ми бе дал дон Хенаро.

Обърнах се към дон Хенаро, а той се пошегува, че най-важната препоръка била да се науча да пиша с пръст, за да пестя молива и да се фукам.

Те продължиха да ме занасят със записките ми още известно време, после аз си легнах да спя.

Дон Хуан и дон Хенаро изслушаха подробния разказ за изживяванията ми, който дон Хуан бе поискал, като се събудих на

следващия ден.

— Хенаро смята, че засега ти стига — каза дон Хуан, като свърших да говоря.

Дон Хенаро кимна в знак на съгласие.

— Какъв беше смисълът на онова, което изживях снощи? — попитах аз.

— Ти получи представа за най-важното в магьосничеството — каза дон Хуан. — Снощи ти надникна в целостта на себе си. Но това твърдение за теб, разбира се, в момента няма смисъл. Очевидно да постигнеш целостта на себе си не е въпрос на желание да се съгласиш или на готовност да учиш. Хенаро смята, че на твоето тяло му е нужно време, за да позволи шепотът на *нагуала* да проникне в теб.

Дон Хенаро пак кимна.

— Много време — каза той, като кимаше с глава. — Може би двадесет или тридесет години.

Не знаех как да реагирам. Погледнах към дон Хуан за някакъв знак. Те и двамата бяха със сериозно изражение.

— Наистина ли ми трябва още двадесет-тридесет години? — попитах аз.

— Не, разбира се! — възкликна дон Хуан и двамата избухнаха в смях.

Дон Хуан каза, че трябва да се върна, когато ми каже вътрешният глас, а дотогава да се опитам да възстановя всички съвети, които ми бяха давали, докато бях разделен.

— Как да постигна това? — попитах аз.

— Като прекратиш вътрешния си диалог и оставиш нещо в теб да протича свободно и да се разраства — каза дон Хуан. — Това нещо е твоето възприятие, но не се опитвай да разбереш какво искам да кажа. Просто остави да те води шепотът на *нагуала*.

След това каза, че снощи съм имал два вида различни по същността си гледки. Едната била необяснима, другата — съвършено естествена, а редът, по който са се явили, говори за едно присъщо на всеки от нас свойство.

— Едната гледка беше *нагуалът*, другата — *тоналът* — добави дон Хенаро.

Поисках да обясни твърдението си. Той ме погледна и ме потупа по гърба.

Дон Хуан се намеси и каза, че първите две гледки са били „нагуалът“ и че дон Хенаро избрал дървото и земята като обекти на изживяване. Другите две гледки били на „тонала“, които самият дон Хуан бил избрал, и едната от тях представлявала моето възприятие на света като дете.

— Той ти изглеждаше като един чужд свят, защото възприятието ти още не беше обучено да се нагажда към общоприетия модел — каза той.

— Наистина ли съм виждал света по този начин? — попитах аз.

— Разбира се — отвърна той. — Това беше твоята памет.

Попитах дон Хуан дали чувството за естетическа наслада, което ме бе овладяло, също беше част от паметта ми.

— Ние навлизаме в тези гледки такива, каквито сме днес — каза той. — Ти виждаш тази сцена така, както би я видял сега. И все пак това беше упражнение по възприятие. Това беше сцена от времето, когато светът е станал за теб това, което е сега. Времето, когато столът става стол.

Той не пожела да обсъждаме другата сцена.

— Тя не беше спомен от детството ми — казах аз.

— Точно така — каза той. — Беше нещо друго.

— Нещо, което ще видя в бъдеще ли? — попитах аз.

— Бъдеще не съществува! — рязко възкликна той. — Бъдещето е само начин на изразяване. За магьосника съществува само тук и сега.

Добави още, че поначало няма какво да се каже за тази сцена, защото целта на упражнението била да отвори крилете на моето възприятие и макар че аз не съм полетял на тези криле, поне съм се докоснал до четири точки, които било немислимо да достигна от гледна точка на обикновеното ми възприятие.

Започнах да си събирам нещата, за да тръгвам. Дон Хенаро ми помогна да си прибера бележника. Сложи го на дъното на куфарчето ми.

— Тук ще му бъде топло и уютно — каза той и намигна. — Можеш да бъдеш спокоен, че няма да настине.

Тогава дон Хуан, изглежда, реши, че още не бива да си тръгвам, и заговори за моето изживяване. Автоматично посегнах да си взема куфарчето от ръцете на дон Хенаро, но той го пусна на пода, преди да съм го хванал. Дон Хуан говореше с гръб към мен. Отворих куфарчето

и припряно затърсих бележника си. Дон Хенаро го беше набутал толкова дълбоко, че ми отне страшно много време, за да стигна до него. Най-сетне го измъкнах и започнах да пиша. Дон Хуан и дон Хенаро ме наблюдаваха.

— Ти си в страхотна форма — каза дон Хуан през смях. — Посягаш към бележника си така, както пияница посяга към бутилката.

— Както любяща майка посяга към детето си — вметна дон Хенаро.

— Както свещеник посяга към разпятието си — добави дон Хуан.

— Както жена посяга към гащите си — провикна се дон Хенаро.

Те продължиха да вадят още безброй сравнения и да се заливат от смях, докато ме изпращаха до колата.

[1] Proteigido (исп.) — протеже, покровителстван. — Бел. пр. ↑

ТРЕТА ЧАСТ
МАГИЧЕСКОТО ОБЯСНЕНИЕ

11. ТРИМА СВИДЕТЕЛИ НА НАГУАЛА

Когато се върнах у дома, отново се изправих пред задачата да подреда записките си. Това, което дон Хуан и дон Хенаро ме бяха накарали да изживея, стана още по-мъчително, когато си възстанових събитията. Забелязах обаче, че обичайната ми реакция да се отдавам месеци наред на страх и объркване от това, което съм преживял, сега не беше толкова силна, както в миналото. Многократно се опитвах умишлено да се отдам на чувства, размисли и дори на самосъжаление, но нещо липсваше. Бях имал също намерение да си записвам множеството въпроси, които исках да задам на дон Хенаро, дон Хуан или дори на Паблито. Този план също пропадна, преди да съм го започнал. Нещо в мен ме възпираше да изпадам в недоумение и да си задавам въпроси.

Не бях решил определено да се върна при дон Хуан и дон Хенаро, но и не отбягвах тази възможност. Един ден обаче, без да съм го обмислял предварително, аз просто почувствах, че е време да се видя с тях.

В миналото всеки път, когато потеглях за Мексико, неизменно бях с чувството, че имам да задам на дон Хуан хиляди важни и неотложни въпроси. Този път в главата ми нямаше нищо — сякаш след като бях обработил записките си, аз се изпразних от миналото и бях готов за „тук и сега“ в света на дон Хуан и дон Хенаро.

Трябваше да почакам само няколко часа, докато дон Хуан ме „намери“ на пазара в малък градец из планините на Централно Мексико. Той ме поздрави най-сърдечно и подхвърли сякаш между другото едно предложение. Каза, че му се ще преди да стигнем до дон Хенаро, да се отбием до неговите ученици Паблито и Нестор. Когато излязох от магистралата, той ми каза внимателно да следя за всякаква по-необичайна гледка край пътя или на самия него. Помолих го да ми даде малко по-конкретни ориентери за това, което има предвид.

— Не мога — каза той. — За *нагуала* не са нужни конкретни ориентери.

Автоматично намалих скоростта в отговор на думите му. Той се засмя на глас и ми даде знак с ръка да продължа да шофирам.

Когато приближихме града, където живееха Паблито и Нестор, дон Хуан каза да спра колата. Той едва доловимо посочи с брадичка няколко средно големи скали вляво от пътя.

— Там е *нагуалът* — прошепна той.

Нямаше никой наоколо. Аз бях очаквал да видя дон Хенаро. Огледах пак скалите и после се взрях в мястото около тях. Не забелязвах нищо особено. Напрегнах очи да различа каквото и да било — някоя дребна животинка, насекомо, сянка, странно очертание на скалите, нещо необичайно. След малко се отказах и се обърнах към дон Хуан. Той задържа въпросителния ми поглед, без да се усмихне, и после побутна ръката ми с opakото на дланта си, за да ме накара да погледна отново скалите. Втренчих се в тях, после дон Хуан излезе от колата и ми каза да вървя след него, за да ги разгледам.

Поехме бавно по един полегат склон на шестдесет-седемдесет метра от основата на скалите. Той поспря за малко там и ми прошепна в дясното ухо, че „нагуалът“ ме чака точно на това място. Казах му, че колкото и да се опитвам, различавам само скали, няколко туфи бурени и кактуси. Той обаче настоя, че „нагуалът“ е там и ме чака.

Нареди ми да седна, да спра вътрешния си диалог и да задържа поглед над върха на скалите, без да го фокусирам. Седна до мен, доближи уста до дясното ми ухо и прошепна, че „нагуалът“ ме е видял; че той е там, макар аз да не мога да го видя, и единственият ми проблем е дето не мога да спра напълно вътрешния си диалог. В състоянието на вътрешно мълчание чувах всяка дума, която казваше той. Разбирах всичко, но не бях способен да отговоря: нужни ми бяха неимоверни усилия, за да мисля и да говоря. Реакциите ми на неговите думи не бяха точно мисли, а по-скоро цялостни единици от чувства, носещи всичките внушения на смисъл, които аз обикновено свързвам с мисленето.

Той прошепна, че е много трудно да поемеш сам но пътеката към „нагуала“ и аз наистина съм имал късмет, че съм получил подтик от пеперудата и нейната песен. Каза, че като запомня „зова на пеперудата“, аз ще мога да я викам отново на помощ.

Дали от силното внушение на думите му или може би защото аз бях повикал този феномен на възприятието, който той наричаше „зов

на пеперудата“, но още щом ми прошепна думите си, започнах да чувам онова необикновено пращане. Тонът беше толкова наситен, че се чувствах като в ехо-камера. Когато звукът се засили или приближи, забелязах още, в полусънно състояние, че нещо се движи по върха на скалите. Така се уплаших от това движение, че мигновено си възстанових кристално ясното съзнание. Погледът ми се фокусира над скалите. На една от тях седеше дон Хенаро! Люлееше крака и с токовете на обувките удряше по скалата, предизвиквайки ритмичен звук, който изглеждаше в синхрон със „зова на пеперудата“. Той се усмихна и ми махна с ръка. Искях да обмисля това рационално. Усещах желанието да проумея как се е добрал дотам или как аз го виждам там, но изобщо не можех да включа мисълта си. Единственото, което можех да направя при тези обстоятелства, беше да го гледам как седи усмихнат и ми маха с ръка.

В следващия момент той сякаш се приготви да се спусне надолу по заоблената скала. Видях как напрегна крака, подготвяйки се да се приземи на твърдата почва, и как изви гръб назад, докато почти докосна повърхността на скалата, за да набере инерция при пързалянето. Но наскоро спускането тялото му спря. Останах с впечатлението, че се е закачил за нещо. Той няколко пъти ритна с крака, сякаш плуваше във вода. Имаше вид, че се мъчи да се освободи от нещо, което го бе сграбчило за дъното на панталона. Той разтърка неистово бедрата си с две ръце, създавайки у мен впечатлението, че наистина нещо болезнено го държи. Понечих да му се притека на помощ, но дон Хуан ме хвана за ръката. Чух го да ми казва, почти задавяйки се от смях:

— Гледай го! Гледай го!

Дон Хенаро риташе, извиваше тяло и се въртеше наляво-надясно, сякаш да се освободи от пирон. После чух силно пропукване и той се изпързали или бе запокитен до мястото, където стояхме с дон Хуан. Приземи се на крака метър-метър и половина пред мен. Разтърка задник и заподскача нагоре-надолу в танц от болка, като ругаеше на висок глас.

— Скалата не искаше да ме пуска, беше ме сграбчила за задника — каза ми той с глуповат тон.

Изпитах някакво невероятно радостно чувство. Разсмях се на глас. Забелязах, че възторгът ми се равняваше на яснотата на ума ми. В

този момент ме обзе едно всеобхватно състояние на пълно осъзнаване. Всяко нещо около мен стана кристално ясно. Преди, заради вътрешното мълчание, бях в сънливо или разсеяно състояние. Но после нещо от неочакваната поява на дон Хенаро бе породило у мен състоянието на пълно прояснение.

Дон Хенаро продължи още малко да си разтърква задника и да подскача нагоре-надолу; после се втурна към автомобила, отвори вратата и се вмъкна на задната седалка.

Аз автоматично се обърнах да кажа нещо на дон Хуан, но него го нямаше. Започнах високо да го викам. Дон Хенаро изскочи от колата и затича в кръг, като също викаше дон Хуан с писклив, неистов глас. Едва след като го погледах така, си дадох сметка, че ме имитира. Когато преди миг осъзнах, че съм останал сам с дон Хенаро, бях получил такъв силен пристъп от страх, че съвсем несъзнателно бях обиколих колата тичешком три-четири пъти, крещейки името на дон Хуан.

Дон Хенаро каза, че трябва да се отбием за Паблито и Нестор, а дон Хуан щял да ни чака някъде по пътя.

След като преодолях първоначалния си страх, му казах, че се радвам да го видя. Той взе да ме занася за реакцията ми. Каза, че дон Хуан ми бил не като баща, а като майка. Направи няколко изключително смешни коментара и каламбура по повод на „майките“. Толкова се смях, че не забелязах кога сме стигнали до къщата на Паблито. Дон Хенаро ми каза да спра и излезе от колата. Паблито стоеше пред вратата на дома си. Притича до колата ми, шмугна се бързо и седна отпред до мен.

— Да потегляме за Нестор — каза той припряно, сякаш много бързаше.

Огледах се за дон Хенаро, но го нямаше наоколо. Паблито умолително настоя да побързаме.

Потеглихме към къщата на Нестор. Той също ни чакаше на вратата. Излязохме от колата. Имах чувството, че те двамата знаят какво предстои.

— Къде отиваме? — попитах аз.

— Хенаро не ти ли каза? — попита невярващо Паблито.

Уверих ги, че нито дон Хуан, нито дон Хенаро са ми споменали каквото и да било.

— Отиваме до едно място на силата — каза Паблито.

— Какво ще правим там? — попитах аз.

И двамата в един глас отвърнаха, че не знаят. Нестор добави, че дон Хенаро му казал да ме заведе до мястото.

— От къщата на дон Хенаро ли идваш? — попита ме Паблито.

Казах им, че съм бил с дон Хуан и сме срещнали дон Хенаро по пътя, после дон Хуан ме бе оставил с него.

— Къде отиде дон Хенаро? — попитах аз Паблито. Но Паблито не разбираше за какво говоря. Той не беше видял дон Хенаро в колата ми.

— Но аз го докарах до къщата ти — казах му аз.

— Мисля, че в колата ти е бил *нагуалът* — уплашено каза Нестор.

Той не искаше да седне отзад и се смести до Паблито на предната седалка.

Пътувахме мълчаливо, като се изключат кратките напътствия на Нестор накъде да карам.

Исках да обмисля случилото се тази сутрин, но някак си знаех, че всякакъв опит да си го обясня би бил напразно губене на времето. Опитах се да завържа разговор с Нестор и Паблито. Те казаха, че се чувстват прекалено напрегнати в колата и не им се говори. Искреният им отговор ми допадна и не настоях повече.

След повече от час шофиране паркирахме колата в една отбивка край пътя и се заизкачвахме по склона на стръмно възвишение. Вървахме в мълчание още час-час и нещо, като Нестор ни водеше, и тогава спряхме в основата на огромна скала, висока може би шестдесет метра и почти отвесна. Нестор огледа земята с полупритворени очи, търсейки подходящото място да седнем. Мъчително съзнавах, че го прави твърде неумело. Паблито, който стоеше до мен, на няколко пъти понечи да отиде да го поправи, но се въздържа и просто си почиваше. Най-сетне, след кратко колебание, Нестор избра мястото. Паблито въздъхна облекчено. Знаех, че мястото, което избра Нестор, е правилното, но не знаех как съм го разбрал. Така сам се вкарах в псевдопроблема да си представя кое място бих избрал, ако ги водех аз. Обаче не можах дори да започна да мисля каква процедура бих следвал. Паблито очевидно съзнаваше какво ме занимава.

— Не можеш да го направиш — прошепна ми той на ухото.

Засмях се неловко, сякаш ме беше хванал да върша нещо забранено. Паблито се усмихна и каза, че дон Хенаро и те двамата вечно обикаляли из планините и от време на време той отстъпвал водачеството на единия или другия, затова знаел, че било невъзможно да си представиш как ти самият би избрал мястото.

— Хенаро казва, че причината, поради която е невъзможно да го направиш, е в това, че изборът може да бъде само правилен или погрешен — каза той. — Ако направиш погрешен избор, ще разбереш това с тялото си, както и по тялото на всеки от останалите. Но ако направиш правилния избор, тялото ти го разбира, отпуска се и веднага забравя, че е било изправено пред избор. И ти отново зареждаш тялото си, като пушка, за следващия избор. Решиш ли да използваш тялото си повторно, за да направиш същия избор, няма да стане.

Нестор ме погледна. Явно му беше любопитно, че си водя записки. Той кимна, сякаш беше съгласен с Паблито, и тогава за първи път се усмихна. Горните му два зъба бяха криви. Паблито обясни, че Нестор не е саможив, нито мрачен, а се стеснява от зъбите си и затова никога не се усмихва. Нестор се засмя, като прикри устата си с ръка. Казах му, че мога да го изпратя на зъболекар, за да му изправят зъбите. Те решиха, че предложението ми е шега, и се засмяха като деца.

— Хенаро твърди, че той трябва сам да преодолее чувството си на срам — каза Паблито. — И освен това Хенаро го смята за късметлия — докато всички отхапват по един и същи начин, Нестор може да разцепи кокал надлъж с яките си криви зъби или да пробие с тях дупка в пръста си като с пирон.

Нестор отвори уста и ми показа зъбите си. Левият резец и кучешкият зъб бяха израснали настрани. Той затрака със зъби и заръмжа като куче. На два-три пъти се направи, че уж ми се нахвърля. Паблито се смееше.

Никога не бях виждал Нестор толкова весел. Няколкото пъти, когато съм бил с него в миналото, бях останал с впечатлението, че е мъж на средна възраст. А сега, както седеше там и се усмихваше с кривите си зъби, аз се удивих колко млад изглежда. Имаше вид на младеж в началото на двадесетте.

Паблито отново прочете мислите ми съвсем точно.

— Той се освобождава от чувството си за собствена значимост — каза ми. — Затова е по-млад.

Нестор кимна утвърдително и без дума да каже, пусна една оглушителна пръдня. Аз се стреснах и изпуснах молива.

Паблито и Нестор едва не умряха от смях. Когато се поуспокоиха, Нестор дойде до мен и ми показа едно саморъчно приспособление, което издаваше този характерен звук, като го стиснеш с ръка. Обясни ми, че дон Хенаро му показал как да го направи. Състоеше се от малък мях, за вибратор можеше да послужи всякакъв лист, който се пъха в процепа между две дъсчици, с които се натиска мехчето. Нестор каза, че издаваният звук зависи от това какъв лист се използва за вибратор. Предложи ми да го пробвам и ми показа как като го стисна, издава един звук, а като го отпусна — друг.

— За какво го използваш? — попитах аз. Двамата се спогледаха.

— Като капан за духове, глупчо — сръза ме Паблито.

Тонът му беше троснат, но усмивката — дружелюбна. Двамата бяха такава странна, притеснителна смесица между дон Хенаро и дон Хуан.

Врълхлетя ме една ужасна мисъл. Дали дон Хуан и дон Хенаро не ми бяха скроили пак някакъв номер? За миг изпитах върховен ужас. Но нещо в стомаха ми сякаш щракна и аз веднага се успокоих. Разбрах, че дон Хенаро и дон Хуан бяха модели на поведение за Паблито и Нестор. Аз самият установявах, че се държа все повече и повече като тях.

Паблито каза, че Нестор бил късметлия да има такъв капан за духове, какъвто той самият нямал.

— Какво ще правим тук? — попитах аз Паблито. Отговори ми Нестор, сякаш се бях обърнал към него.

— Хенаро ми каза, че трябва да чакаме тук, а докато чакаме, да се забавляваме и веселим — каза той.

— Колко, мислиш, че трябва да чакаме? — попитах аз.

Той не отвърна; поклати глава и погледна Паблито, сякаш очакваше отговор от него.

— Нямам представа — каза Паблито.

Тогава подхванахме забавен разговор за сестрите на Паблито. Нестор го дразнеше, че по-голямата му сестра била такава злобарка, че можела да убие въшка с поглед. Каза, че Паблито се страхувал от нея,

защото била толкова яка, че веднъж в пристъп на ярост му отскубнала кичур коса, все едно че пилешка перушина оскубвала.

Паблито призна, че най-голямата му сестра била звяр, но „нагуалът“ я оправил и я вкарал в пътя. Докато ми разказваха историята как била превъзпитана, забелязах, че Паблито и Нестор никога не споменаваха дон Хуан по име, а го наричаха „нагуала“. Дон Хуан явно се бе намесил в живота на Паблито и бе заставил всичките му сестри да водят по-хармоничен живот. Паблито каза, че когато „нагуалът“ приключил с тях, те станали като светици.

Нестор се заинтересува за какво ми са записките.

Обясних им работата си. Имах странното чувство, че искрено се интересуват от това, което им казвам, и накрая им заговорих за антропология и философия. Почувствах се нелепо и исках да спра, но така се бях увлякъл в обясненията си, че не можех да ги прекъсна. Испитах неспокойното усещане, че двамата са в комбина и някак си нарочно ме тласкат към такова пространно обяснение. Бяха вперили очи в мен. Нямаха вид на отегчени или уморени.

По средата на някакъв коментар дочух слабия звук на „зова на пеперудата“. Тялото ми се вцепени и аз така и не довърших изречението си.

— *Нагуалът* е тук — инстинктивно казах аз.

Нестор и Паблито си размениха погледи, които ми се сториха изпълнени с ужас, скочиха и застанаха от двете ми страни. Бяха със зяпнали уста и изглеждаха като две уплашени деца.

Тогава испитах невъобразимо сетивно изживяване. Лявото ми ухо се раздвижи. Имах чувство, че мърда само. То всъщност завъртя главата ми в полукръг, докато се оказах с лице на изток, по моя преценка. Главата ми леко се наклони надясно; от това положение можах да доловя интензивния прациящ звук на „зова на пеперудата“. Звучеше сякаш идва от много далеч, откъм североизток. Щом веднъж установих посоката, ухото ми долови невероятно количество звуци. Нямаше как да разбере обаче дали това бяха спомени от звуци, които съм чувал по-рано, или действителни звуци, които се издават в момента.

Мястото, където се намирахме, беше каменистият западен склон на планинска верига. На североизток се простираха гори и големи

площи с планински храсти. От тази посока до ухото ми достигна шумът от нещо, което се движи тежко по скалите.

Нестор и Паблито, изглежда, реагираха на моите действия или самите те бяха чули същите звуци. Искаше ми се да ги попитам, но не посмях. А може би не бях в състояние да прекъсна концентрацията си.

Когато звукът се засили и приближи, Нестор и Паблито се притиснаха до мен от двете ми страни. Изглежда, на Нестор му се отразяваше по-силно — тялото му неудържимо се разтрепери. В един момент лявата ми ръка се разтърси, издигна се сама почти до нивото на лицето ми и посочи към едно място, обрасло с храсталак. Дочух вибриращ звук или рев — беше ми познат. Чувал го бях преди години под въздействието на едно психотропно растение. Различих в храстите гигантски черен силует. Сякаш самите храсти постепенно потъмняваха, докато се превърнаха в зловеща чернота. Тя нямаше определена форма, но се движеше. Изглеждаше, че диша. Чух вледеняващ вой, който се смеси с ужасените писъци на Паблито и Нестор. И тогава храсталакът или черният силует, в който се бе превърнал, полетя към нас.

Не можах да запазя самообладание. Някак си нещо в мен засече. Силуетът първо надвисна над нас, после ни погълна. Светлината наоколо помръкна, сякаш слънцето бе залязло или внезапно се бе здрачило. Усетих как Нестор и Паблито скриха глави под мишниците ми. Сложих ръце на главите им в несъзнателен жест на закрила и политнах назад, преобръщайки се.

Обаче не стигнах до скалистата земя, а в следващия миг се озовах прав, с Нестор и Паблито от двете ми страни. Макар че и двамата бяха по-високи от мен, те сякаш се бяха смалили; така приклекли и приведени, те бяха по-ниски от мен и се побираха под мишниците ми.

Дон Хуан и дон Хенаро бяха застанали пред нас. Очите на дон Хенаро проблясваха като на котка нощем. Същият блясък излъчваха и очите на дон Хуан. Никога не бях виждал дон Хуан с такъв вид. Той наистина внушаваше страх — много повече от дон Хенаро. Изглеждаше по-млад и силен от обикновено. Докато ги гледах, имах влудяващото чувство, че двамата не са хора като мен.

Паблито и Нестор приглушено стенеха. Тогава дон Хенаро каза, че ние изобразяваме Троицата. Аз съм бил Отецът, Паблито — Синът,

а Нестор — Светият дух. Дон Хуан и дон Хенаро гръмко се разсмяха. Паблито и Нестор се усмихнаха плахо.

Дон Хенаро каза да се разплетем, защото прегръдките са позволени само между мъж и жена или между човек и неговото магаре.

Тогава осъзнах, че стоя на същото място като преди и очевидно не се бях преобърнал назад, както ми се бе сторило. В действителност Нестор и Паблито също си бяха на предишното място.

Дон Хенаро даде знак с глава на Паблито и Нестор. Дон Хуан ми кимна да ги последвам. Нестор тръгна напред и ми посочи къде да седна, после избра място и на Паблито. Седнахме в една линия на около петдесетина метра от скалата, в основата на която дон Хуан и дон Хенаро бяха застанали неподвижно. Както ги гледах втренчено, очите ми неволно се разфокусираха. Усещах съвсем определено, че съм кръстосал поглед, защото ги виждах като четирима. После образът на дон Хуан от лявото ми око се насложи върху образа на дон Хенаро от дясното; в резултат се получи едно същество в цветовете на дъгата, застанало между дон Хуан и дон Хенаро. Не беше човек във вида, в който обикновено виждам хората. По-скоро беше кълбо от бял огън, обвито в нещо като фибри от светлина. Разтърсих глава. Сдвоеният образ се разсея, но аз продължавах да виждам дон Хуан и дон Хенаро като същества от светлина. Виждах два странни, издължени светещи обекта. Приличаха на бели, преливащи се в цветовете на дъгата топки с фибри, които излъчваха своя собствена светлина.

Двете светлинни същества потрепнаха: наистина видях как фибрите им потрепнаха и после светкавично изчезнаха от погледа. Сякаш бяха изтеглени нагоре от дълга нишка, нещо като паяжинна нишка, която се спусна от върха на скалата. Усещането ми беше сякаш от скалата се е спуснал дълъг лъч светлина или светеща линия, която ги издигна нагоре. Всичко това аз възприех и с очите си, и с цялото тяло.

Успях също да забележа огромни несъответствия в начина ми на възприятие, но не бях в състояние да ги обмисля, както обикновено бих направил. Така например съзнавах, че гледам право в основата на скалата, а в същото време виждах дон Хуан и дон Хенаро на върха ѝ, сякаш бях извил глава нагоре на четиридесет и пет градуса.

Искаше ми се да изпитам страх или може би да покрия лице и да заплача, изобщо да направя каквото и да било в някоя от нормалните за мен реакции. Но те бяха като заключени. Желанията ми не бяха мисли, поне не това, което познавам като мисли, и затова не можеха да предизвикат у мен емоционалната реакция, която обичайно проявявах.

Дон Хуан и дон Хенаро скочиха на земята. Усетих, че са направили това, съдейки по изгарящото чувство за падане, което изпитах в стомаха си.

Дон Хенаро остана там, където се бе приземил, но дон Хуан приближи до нас и седна зад мен, леко вдясно. Нестор беше клекнал, притиснал крака към корема си; отпуснал беше брадичка на сключените си длани върху коленете, а с лакти притискаше отстрани бедрата си. Паблито стоеше леко приведен, притиснал корема си с ръце. В този момент забелязах, че аз самият съм кръстосал ръце над пъпа си и съм се вкопчил в себе си, опъвайки кожата от двете ми страни. Стисках толкова силно, че хълбоците ме заболяха.

Дон Хуан сухо промърмори към трима ни:

— Трябва да съсредоточите поглед върху *нагуала*. Всякакви мисли и думи да се изличат!

Повтори го пет-шест пъти. Гласът му звучеше странно и непознато. Предизвикваше у мен усещането за люспеста кожа на гуцер. Това сходство беше като усещане, а не като мисъл. Думите му се лющеха като люспи. Имаха някакъв тайнствен ритъм. Приглушени и сухи, те приличаха на тихо покашляне; ритмичен шепот, който въздействаше като заповед.

Дон Хенаро стоеше неподвижно. Като се втренчих в него, погледът ми не издържа и неволно се разфокусира. В това състояние отново забелязах как тялото на дон Хенаро излъчва особено сияние. Очите ми започнаха да се притварят или може би се бяха насълзили. Дон Хуан ми дойде на помощ. Чух, че ми нарежда да не кръстосвам поглед. Усетих леко чукване по главата. Той, изглежда, ме бе ударил с камък. Видях как камъчето отскочи няколко пъти по скалата до мен. Той, изглежда, се беше целил също в Паблито и Нестор, защото чух как още камъчета подскачат по скалата.

Дон Хенаро зае странна танцова поза — сви колене и изпъна ръце покрай тялото си с разперени пръсти, сякаш се канеше да се завърти. И наистина той се завъртя вихрено и нещо го изтегли нагоре.

Имах ясното усещане, че огромна гъсенична верига издига тялото му до самия връх на скалата. Възприятието ми за движение нагоре беше най-необичайна смесица от зрителни и телесни усещания. Отчасти виждах, отчасти усещах физически полета му към върха. Нещо, което изглеждаше или по-скоро се усещаше като линия или едва доловима нишка светлина, го изтегли нагоре. Не бих казал, че виждам полета му така, както бих проследил летежа на птица с очите си. Движението му нямаше линейна последователност. Не трябваше да вдигам глава, за да го държа в полезрението си. Видях как нишката го изтегли, после усетих движението му в тялото си или с тялото си и в следващия миг той вече беше на върха на скалата, на десетки метри височина.

След няколко минути той се спусна отвесно надолу. Усетих падането му и неволно простенах.

Дон Хенаро изпълни изключителния си номер още три пъти. Във всеки от тях успях да пригодя възприятието си. При последния му скок нагоре успях да различа няколко светещи линии, които се излъчваха от средата на тялото му, а по начина, по който се движеха, можех да преценя кога се кани да се издигне и кога — да се спусне. Преди да скочи нагоре, линиите се извиваха нагоре, преди скок надолу ставаше обратното — линиите се извиваха навън и надолу.

След четвъртия скок дон Хенаро дойде при нас и седна зад Паблито и Нестор. Тогава дон Хуан излезе напред и застана на мястото, където бе стоял дон Хенаро. Остана там известно време неподвижен. Дон Хенаро даде кратки указания на Паблито и Нестор. Не разбрах какво им каза. Погледнах ги и видях, че ги е накарал да вземат по един камък и да го притиснат към пъпа си. Тъкмо се чудех дали и аз да направя същото, когато той ми каза, че тази предпазна мярка не се отнася до мен, но все пак е добре да имам под ръка някакъв камък в случай, че ми прилошее. Дон Хенаро ми посочи с брадичка да гледам дон Хуан и произнесе нещо, което не разбрах. Той го повтори и макар че пак не разбрах думите, знаех, че е почти същата формула, която бе произнесъл дон Хуан. Всъщност не думите имаха значение, а ритъмът, сухият тон, подобен на кашлица. Убеден бях, че на какъвто и език да говореше дон Хенаро, той беше по-подходящ от испанския за този насечен ритъм.

Дон Хуан направи същото като дон Хенаро в началото, но вместо да скочи нагоре, той се преметна като гимнастик. Полусъзнателно

зачаках да се приземи на краката си. Но той така и не го направи. Тялото му продължи да се премията на около метър над земята, отначало много бързо, после все по-бавно. Виждах от мястото си как тялото на дон Хуан увисна на една нишка светлина, както преди тялото на дон Хенаро. Превърташе се бавно, сякаш да ни даде възможност да го разгледаме подробно. След това започна да се издига, набра височина и стигна до върха на скалата. Дон Хуан всъщност се рееше като напълно безтегловен. Преобръщаше се бавно, извиквайки представата за астронавт, който се движи в безтегловност из космическото пространство.

Свят ми се зави, като го гледах. Моето усещане, че ми прилошава, като че ли го накара да ускори въртенето си. Отдалечи се от скалата и от голямата му скорост съвсем ми призля. Взех камъка и го сложих на корема си, притискайки го с всички сили. От допира му малко се поуспокоих и посъвзех. Макар и да не бях отклонявал поглед от дон Хуан по време на това действие, то беше нарушило концентрацията ми. Преди да се бях пресегнал за камъка, имах чувство, че от скоростта на въртене тялото му загуби очертанията си. Първо заприлича на въртящ се диск, после на шеметно въртяща се светлина. След като притиснах камъка до тялото си, скоростта намаля; той ми заприлича на шапка, запокитена във въздуха, или на хвърчило, което се рее насам-натам.

Това движение като на хвърчило беше още по-мъчително и от предишните. Съвсем ми прилоша. Чух плясък от криле на птица и след миг несигурност разбрах, че случката е приключила.

Почувствах се направо болен и толкова изтощен, че взе да ме унася. Сигурно бях задрямал за малко. Отворих очи, понеже някой ме разтърсваше за ръката. Беше Паблито. Говореше ми с неистов тон да не заспивам, иначе всички ще загинем. Убеждаваше ме, че трябва веднага да си тръгнем, ако ще и по корем да се влачим. Той също изглеждаше физически изтощен. Всъщност аз предложих да прекараме нощта тук. Перспективата да вървим до колата в този мрак ми се струваше направо ужасна. Опитах се да увещаю Паблито, но той просто обезумяваше. Нестор се чувстваше толкова зле, че всичко му беше безразлично.

Паблито седна на земята в пълно отчаяние. Аз направих усилие да си подредя мислите. Вече беше доста тъмно, но оставаше

достатъчно светлина, за да се различат околните скали. Цареше съвършена, успокоителна тишина. Наслаждавах се напълно на мига, но внезапно тялото ми подскочи — чух далечно изпращяване на съчки. Автоматично се обърнах към Паблито. Той сякаш знаеше какво става с мен. Хванахме Нестор под мишниците и на практика го понесохме. Втурнахме се да тичаме, влачейки го. Ясно ни беше, че само той знае пътя. От време на време ни даваше кратки упътвания.

Всъщност изобщо не ме интересуваше какво правим. Цялото ми внимание беше насочено към лявото ми ухо, което сякаш беше независим от мен орган. Някакъв вътрешен усет ме караше да спирам често и да прослушвам околността с това ухо. Знаех, че нещо ни следва. Беше нещо масивно, защото къртеше камъни по пътя си.

Нестор се посъвзе и закрачи сам, като от време на време се опираше на ръката на Паблито.

Стигнахме до няколко дървета. Вече беше съвсем тъмно. Внезапно чух изключително силно пращане, сякаш чудовищен камшик удряше върхарите на дърветата. Усетих над главата ми да преминава вибрираща вълна.

Паблито и Нестор изпищяха и ужасено побягнаха с всички сили. Искаше ми се да ги спра. Не бях сигурен дали можех да тичам в тъмното. Но в същия миг чух и усетих направо в гърба си тежко дишане. Ужасът ми стана неописуем.

Тримата тичахме, докато стигнахме до колата. Нестор ни насочваше по някакъв непознат път.

Мислех си да ги оставя по домовете им и после да отседна в някой хотел в града. Не бих отишъл в къщата на Дон Хенаро за нищо на света. Обаче Нестор не искаше да излиза от колата. Паблито и аз — също. Накрая спряхме пред къщата на Паблито. Той изпрати Нестор да купи бира и кока-кола, докато майка му и сестрите му ни приготвят нещо за ядене. Нестор попита на шега дали не може да го придружи по-голямата сестра, за да не го нападнат кучета или пияници. Паблито се разсмя и ми каза, че Нестор бил поверен на неговите грижи.

— Кой ти го е поверил? — попитах аз.

— Силата, естествено! — отвърна той. — Имаше време, когато Нестор беше по-възрастен от мен, но Хенаро му направи нещо и сега е много по-млад. Ти си го забелязал, нали?

— Какво му е направил дон Хенаро? — попитах аз.

— Ами, направи го отново дете. Той беше прекалено сериозен и с тежък характер. Щеше да умре, ако не го бяха подмладили.

У Паблито имаше нещо истински искрено и затрогващо. Обяснението му ме покори със своята непринуденост. Нестор наистина беше по-млад; не само изглеждаше по-млад, но и се държеше като невинно дете. Не се и съмнявах, че действително се чувства така.

— Аз се грижа за него — продължи Паблито. — Хенаро казва, че е чест да се грижиш за един воин. Нестор е чудесен воин.

Очите му заблестяха като очите на дон Хенаро. Той енергично ме потупа по гърба и се засмя.

— Пожелай му всичко добро, Карлитос — каза той. — Пожелай му всичко добро.

Бях много уморен. Усетих прилив от странна, щастлива тъга. Отвърнах му, че идвам от място, където хората рядко, ако не и никога не си пожелават добро един другиму.

— Знам — каза той. — Същото беше и с мен. Но сега съм воин и мога да си позволя да му желая доброто.

12. СТРАТЕГИЯТА НА МАГЪОСНИКА

Дон Хуан беше вече в къщата на дон Хенаро, когато късно сутринта пристигнах и аз. Поздравих го.

— Хей, какво става с теб? Цяла нощ сме те чакали с Хенаро — каза той.

Знаех, че се шегува. Изпитвах особена лекота и щастие. Досега бях успял да не се замислям над това, на което бях станал свидетел предишния ден. В този момент обаче не можах да сдържа любопитството си и го попитах какво беше това.

— О, просто демонстрация на всичко, което трябва да знаеш, преди да се запознаеш с магическото обяснение — каза той. — От вчерашните ти действия Хенаро усети, че си натрупал достатъчно сила за същинските неща. Явно си следвал напътствията му. Вчера ти позволи на своето възприятие да разтвори криле. Макар че беше малко стегнат, ти възприе всяко идване и заминаване на *нагуала*. С други думи, ти *виждаше*. Освен това ти доказа нещо, което в момента е по-важно дори от самото *виждане* — че можеш вече да задържаш неотклонно вниманието си над *нагуала*. А това именно ще определи резултата от последното, което предстои да научиш — магическото обяснение. Двамата с Паблито ще бъдете въведени в него заедно. Това е дар от силата — да те придружава такъв добър воин.

Явно това беше всичко, което искаше да ми каже. След малко го попитах за дон Хенаро.

— Тук някъде е — отвърна той. — Отби се до храстите, за да накара планината да потрепери.

В този миг чух далечен тътен като заглъхваща гръмотевица.

Дон Хуан ме погледна и се разсмя.

Накара ме да седна и ме попита дали съм ял. Закусил бях, така че той ми подаде бележника и ме поведе към мястото на дон Хенаро — голяма скала откъм западната страна на къщата, която гледаше към дълбок пролом.

— Сега именно ми е нужно цялото ти внимание — каза дон Хуан. — Внимание в смисъла, в който го разбира един воин —

истинско вътрешно мълчание, за да може магическото обяснение напълно да проникне в теб. Вече сме в края на нашата задача; ти получи цялото необходимо обучение и сега трябва да спреш, да се обърнеш назад и да оцениш отново стъпките си. Според магьосниците това е единственият начин да затвърдиш постигнатото. Аз определено предпочитам да ти разкажа всичко това на твоето място на силата, но Хенаро е твоят благодетел и в момент като този може би неговото място ще е по-благоотворно за теб.

Той имаше предвид под мое „място на силата“ билото на един хълм в пустинята на Северно Мексико, което ми бе посочил преди години и ми го бе „дал“ като мое място.

— Трябва ли само да слушам, без да си водя записки? — попитах аз.

— Ще трябва да се изхитрим някак — отвърна той.

— От една страна, на мен ми е нужно цялото ти внимание, а, от друга, ти трябва да си спокоен и уверен в себе си. И понеже ти се чувстваш добре само когато пишеш, сега е моментът да използваш цялата си лична сила, за да изпълниш тази невъзможна задача — да бъдеш себе си, без да бъдеш себе си.

Той се потупа по бедрата и се засмя.

— Вече ти казах, че аз отговарям за твоя *тонал*, а Хенаро за твоя *нагуал* — продължи той. — Моето задължение беше да ти помагам във всяко нещо, което се отнася до твоя *тонал*, и всичко, което съм правил с теб или на теб, е било с една-единствена цел — да почистя и подредя отново острова на твоя *тонал*. Това е работата ми като твой учител. Задачата на Хенаро като твой благодетел е да ти демонстрира по неоспорим начин *нагуала* и да ти покаже как да стигаш до него.

— Какво имаш предвид под почистване и подреждане на острова на *тонала*? — попитах аз.

— Имам предвид пълната промяна, за която ти говоря още от първия ден, когато се срещнахме — каза той.

— Безброй пъти съм ти казвал, че е нужна най-драстична промяна, ако искаш да успееш по пътя на знанието. Не става дума за промяна в умствената ти нагласа, начина на мислене или възгледите ти. Тази промяна изисква цялостно трансформиране на острова на *тонала*. Ти изпълни тази задача.

— Мислиш ли, че съм се променил? — попитах аз. Той се поколеба, после високо се засмя.

— Все такъв идиот си и все пак не си същият. Разбираш ли какво искам да кажа?

Той се пошегува с моите записки и каза, че му липсва дон Хенаро, който много би се наслаждавал на абсурда да си записвам магическото обяснение.

— Точно на този етап един учител обикновено казва на ученика си, че са стигнали до последния кръстопът — продължи той. — Обаче да се каже това е подвеждащо. По мое мнение няма последен кръстопът, нито последна стъпка към нищо. А щом няма последна стъпка, не бива да се придава тайнственост на която и да било част от съдбата ни на същества от светлина. Личната сила решава кой може и кой не може да се ползва от разкриването на магическото обяснение. От опит с мои събратя съм се уверил, че малцина имат желание да го изслушат. А измежду малцината, които го изслушат, още по-малко имат волята да действат в съответствие с него. А сред тези, които имат волята да действат, още по-малко имат достатъчно лична сила да извлекат полза от действията си. Така че въпросът с тайнствеността при магическото се свежда до рутина — може би толкова лишена от съдържание, както всяка рутина.

Във всеки случай ти вече знаеш за *тонала* и *нагуала*, които са сърцевината на магическото обяснение. На пръв поглед това знание изглежда доста безобидно. Седим си тук и невинно си приказваме за тях, все едно че са най-обикновена тема за разговор. Ти спокойно си пишеш, както го правиш от години насам. Пейзажът наоколо е олицетворение на спокойствието. Ранен следобед, денят е прекрасен, околните планини ни обгръщат в закрилящ пашкул. Не е нужно човек да бъде магьосник, за да разбере, че това място, което говори за силата и безупречността на Хенаро, е най-подходящата обстановка, за да се открехне вратата. Защото именно това правя аз днес — отварям ти вратата. Но преди да дръзнем да прекрачим отвъд този праг, изисква се честно предупреждение — един учител трябва да говори откровено и да предупреди ученика си, че тази безобидност и безметежност на мига са мираж и че пред него зее бездънна пропаст, а веднъж отвори ли се вратата, няма начин да я затвориш отново.

Той замълча.

Изпитвах лекота и щастие. От мястото на дон Хенаро се разкриваше гледка, която ми спираше дъха. Дон Хуан беше прав — денят и пейзажът бяха повече от красиви. Искаше ми се да се разтревожа от неговите пояснения и предупреждения, но спокойствието около мен преграждаше подобни опити и долових в себе си надеждата, че опасностите, за които говори, са може би само метафорични.

Дон Хуан внезапно заговори отново.

— Годините на усилените тренировки са само подготовка за опустошителната среща на война с...

Той отново замълча, погледна ме с присвити очи и се усмихна.

— С онова, което е там, отвъд предела — добави той.

Помолих го да ми обясни това злокобно твърдение.

— Магическото обяснение, което изобщо не изглежда като обяснение, е смъртоносно — каза той. — То изглежда безобидно и привлекателно, но отвори ли се воинът за него, то му нанася такъв удар, който никой не може да отбие.

Той се разсмя високо.

— И така, бъди готов за най-лошото, но без никаква припряност и паника — продължи той. — Нямах никакво време и все пак си обгърнат от вечността. Какъв парадокс за твоя *разум*!

Дон Хуан стана. Отърси се от следите на някаква лека потиснатост, после седна удобно, облегал гръб на една скала и с лице на северозапад. Посочи ми вляво от себе си място, където и аз можех да се настаня удобно, също обърнат на северозапад. Скалата беше топла и ми създаваше чувство на спокойствие, на закрила. Денят беше тих, лекият ветрец правеше приятна горещината на следобедното слънце. Свалих си шапката, но дон Хуан настоя да си я сложа.

— Сега гледаш в посока към твоето място на силата — каза той. — Това е опора, която може да ти бъде за защита. Днес ще ти потрѣбват всички възможни опори. Шапката ти може би е една от тях.

— Защо са всички тези предупреждения, дон Хуан! Какво всъщност предстои да се случи? — попитах аз.

— Това, което ще се случи днес, зависи от факта дали имаш или не достатъчно лична сила, за да съсредоточиш неотклонно вниманието си върху крилете на своето възприятие — каза той.

Очите му блестяха. Никога досега не бях го виждал така възбуден. Струваше ми се, че в гласа му има нещо необичайно, може би някаква непривична напрегнатост.

Каза, че случаят изисква точно тук, на мястото на силата на моя благодетел, той самият да направи преглед на всеки етап в усилията си да ми помогне да изчистя и подреда отново острова на моя „тонал“. Тази равносметка беше най-щателна и му отне пет часа. По един блестящ и ясен начин той направи сбит преглед на всичко, което бе правил с мен от първия ден, когато се срещнахме. Сякаш се бе отприщил някакъв бент. Разясненията му ме изненадаха. Обикновено аз настоявах да разнищваме всичко, а той никога не е бил склонен към това. А сега именно той да започне да изяснява основните моменти от своето учение, и то по такъв академичен начин — това беше не по-малко изумително, отколкото да го видя с костюм в Мексико Сити. Езикът, който владееше блестящо, драматичните паузи, подборът на думите — всичко беше толкова изключително, че изобщо не можех да си го обясня рационално. Той каза, че на този етап учителят трябва да говори на отделния воин с точно определени понятия и че начинът, по който ми говори, и яснотата на обяснението са част от последния му трик и едва накрая ще разбере смисъла на всичко, което прави. Говореше, без да спре, докато не завърши целия си преглед. Записах всичко, което казваше, без никакво съзнателно усилие от моя страна.

— Ще започна с това, че един учител никога не издирва ученици, а и никой не може да си издейства възможността да учи при него — каза той. — Винаги някаква поличба посочва ученика. Един воин, който може би е готов да стане учител, трябва да бъде постоянно нащрек, за да улови своя кубичен сантиметър шанс. Аз те видях точно преди да се срещнем; ти имаше добър *тонал*, подобно на онова момиче, което срещнахме в Мексико Сити. След като те видях, аз започнах да чакам, точно както с теб чакахме момичето онази вечер в парка. То отмина, без да ти обърне внимание. Но теб те доведе един мъж, който издрънка куп празни приказки и после се омете. Ти остана сам с мен и също дрънкаше глупости. Разбрах, че трябва да действам бързо, за да те хвана. Нещо подобно трябваше да сториш и ти самият, ако онова момиче се беше заговорило с теб. Аз всъщност те завладях с *волята си*.

Дон Хуан имаше предвид особения начин, по който ме бе изгледал в деня, когато се срещнахме. Той се бе втренчил в мен така, че аз изпитах необяснимо усещане за празнота и сякаш се вцепених. Не можах да намеря никакво логическо обяснение на реакцията си и завинаги останах с убеждението, че след тази наша първа среща аз все се връщах при него само защото ме бе завладял с онзи поглед.

— Това беше най-бързият начин да те хвана — каза той. — Беше удар право в твоя *тонал*. Аз го вцепених, като съсредоточих *волята* си върху него.

— Как го направи? — попитах аз.

— Воинът насочва поглед към дясното око на другия човек — каза той. — Това, което всъщност прави, е да спре вътрешния диалог и тогава се явява *нагуалът*. Затова и тази маневра е опасна. Когато *нагуалът* вземе надмощие, макар и само за миг, тогава изобщо е невъзможно да се опише какво усеща тялото. Знаем, че безброй часове си се мъчил да проумееш какво си изпитал тогава, но и до днес не си успял. Аз обаче постигнах каквото желях. Залових те.

Казах, че още си спомням втренчения му поглед.

— Погледът, насочен към дясното око, не е втренчен — каза той. — Ти по-скоро със сила сграбчваш човек през окото му. Иначе казано, улавяш нещо, което е зад окото. И просто физически усещаш, че държиш нещо с *волята* си.

Той се почеса по главата и бутна шапката си напред, над челото.

— Това естествено е само начин на изразяване — продължи той. — Начин да се обяснят особени физически усещания.

Нареди ми да престана да пиша и да го гледам. Каза, че ще „улови“ леко моя „тонал“ с „волята“ си. Изпитах същото усещане като при първата ни среща и в другите случаи, когато съм изпитвал просто физически, че дон Хуан ме докосва с погледа си.

— Но как предизвикваш у мен усещането за докосване, док Хуан? Какво всъщност правиш? — попитах аз.

— Невъзможно е да се опише точно какво прави човек — каза той. — Нещо щраква и изскача от определено място в корема. То може да се насочва и фокусира над каквото и да било.

Аз отново усетих нещо като фини щипци да хващат някакво неопределено място в мен.

— Това се постига само когато воинът се научи да фокусира *волята* си — обясни дон Хуан, като отмести поглед. — Изобщо не се овладява чрез упражнения, затова не съм ти го препоръчвал и не съм те поощрявал да го правиш. В даден момент в живота на война то просто само си става. Никой не знае как.

Той помълча известно време. Чувствах сетивата си особено изострени. След малко дон Хуан отново заговори.

— Тайната е в лявото око — каза той. — Когато воинът напредне по пътя на знанието, лявото му око може да улавя всичко. Обикновено лявото око на война изглежда по-особено — понякога е дълго време разфокусирано, в други случаи става по-малко или по-голямо от другото, или просто различно по някакъв начин.

Той ме погледна и на шега се направи, че изучава лявото ми око. Поклати глава в иронично неодобрение и се засмя.

— Веднъж щом ученикът бъде уловен, обучението започва — продължи той. — Първата работа на учителя е да му представи идеята, че светът, който си мислим, че виждаме, е само представа, описание на света. Всички усилия на учителя са насочени да докажат на ученика тази основна идея. Но тя, изглежда, е едно от най-трудните неща за приемане — ние се задоволяваме да останем в плен на своята представа за света, която ни заставя да чувстваме и действаме така, сякаш знаем всичко за него. Още с първото си действие учителят се стреми да сложи край на тази представа. Магьосниците наричат това спиране на вътрешния диалог и са убедени, че е една от най-важните техники, които ученикът трябва да усвои.

За да се освободи от тази представа за света, която човек носи още от люлката си, не е достатъчно само да го желае или да бъде решен на това. Нужни са и практически занимания. Една такава практическа задача е правилната походка. Тя изглежда безобидна и безсмислена. Както всяко нещо, което само по себе е сила или я носи в себе си, правилната походка не прави особено впечатление. Ти поне няколко години я смяташе просто за странно и любопитно поведение. Едва наскоро те осени, че това е най-ефикасният начин да спреш вътрешния си диалог.

— По какъв начин правилната походка спира вътрешния диалог? — попитах аз.

— Тази специфична походка пренасища *тонала* — каза той. — Препълва го. Виждаш ли, вниманието на *тонала* трябва да бъде насочено над неговите творения. В действителност преди всичко вниманието подрежда света. Затова и вниманието на *тонала* трябва да е насочено към елементите от неговия свят, за да го поддържа и преди всичко за да поддържа представата за света чрез вътрешния диалог.

Каза, че правилната походка всъщност е уловка. Първо, като извива пръсти, воинът насочва вниманието към ръцете си; после, като гледа с разфокусиран поглед, право пред себе си, в която и да било точка от дъгата, която тръгва от пръстите на краката му и свършва над хоризонта, той буквално „препълва“ своя „тонал“ с информация. Останал без пряка връзка с елементите на своето описание, „тоналът“ става неспособен да говори със себе си и така човек постига вътрешното мълчание.

Дон Хуан обясни, че положението на пръстите всъщност няма никакво значение и че единственото съображение е да насочи вниманието към ръцете, като пръстите се сплитат по всевъзможни непривични начини; важното още е, че очите с така разфокусиран поглед долавят огромен брой черти от света, въпреки че не ги виждат ясно. Добави, че в това състояние очите могат да улавят подробности, които убягват на нормалното зрение.

— Заедно с правилната походка — продължи дон Хуан — учителят трябва да научи своя ученик и на друга, още по-изкусна способност — да действа, без да вярва, без да очаква отплата — да действа просто ей така, заради оня, дето духа. Няма да е преувеличено, ако ти кажа, че успехът на учителя зависи от това доколко добре и хармонично е напътствал ученика си специално в това отношение.

Казах на дон Хуан, че не помня изобщо да е споменавал като конкретна техника това „да действаш за оня, дето духа“. Спомнях си само някакви чести, но бегли забележки на тази тема.

Той се засмя и каза, че тъкмо защото маневрата му била толкова тънка, аз и досега не съм я забелязал. После ми припомни всички безцелни и смешни задачи, които ми бе поставял всеки път, като бях в дома му. Нелепи дреболии от всекидневието, като например да наредя дървата за огрев в определена фигура, да начертая с пръст непрекъснати концентрични кръгове по земята около цялата къща; да прехвърлям от едно място на друго разни непотребни боклуци и така

нататък. Такива задачи ми възлагаше да изпълнявам и когато съм си у дома — например да нося черно таке, винаги да си връзвам първо лявата обувка, да си слагам колана обратно, така че да се затяга от дясно на ляво.

И ако никога не съм ги смятал за нещо повече от занесии, то беше защото той винаги ми е казвал да ги забравя веднага щом се затвърдят като постоянен навик.

След като направи преглед на всички задачи, които ми беше поставял, осъзнах, че като ме е карал да си създавам тези безсмислени навици, той наистина ми бе внушил идеята да действам, без да очаквам нищо в замяна.

— Спирането на вътрешния диалог обаче е ключът към света на магьосниците — каза той. — Останалите действия са само помощни. Те само засилват въздействието от спирането на вътрешния диалог.

Каза, че има две основни техники или действия, които ускоряват спирането на вътрешния диалог: заличаването на личната история и „сънуването“. Напомни ми, че в ранните етапи на моето ученичество ми беше представял различни методи да променя своята „личност“. Бях си ги записвал в бележките и години наред не си ги бях спомнял, докато не осъзнах колко са важни. Тези специфични методи в началото ми се бяха стрували твърде своеобразни средства за променяне на поведението ми.

Той обясни, че изкуството на учителя е в това да отклони вниманието на ученика от най-главните неща. Показателен пример беше колко изкусно ме бе подвел да науча, без и до днес да се усетя, най-същественото — да действам, без да очаквам възнаграждение.

Каза, че по същата причина бе насочил интереса ми към идеята за „виждането“, истинският смисъл на което означава непосредствен досег до „нагуала“ — действие, което е неминуемият краен резултат от обучението, но като отделна задача само за себе си е непостижимо.

— И защо е трябвало да ме надхитряш по този начин? — попитах аз.

— Магьосниците са убедени, че всички ние сме глупаци — отвърна той. — Никога не можем доброволно да се освободим от жалкия си самоконтрол, затова трябва да бъдем надхитряни.

Според него, като ме е карал да съсредоточа вниманието си над една псевдозадача — да се науча да „виждам“, — той успешно

постигнал две неща. Първо, беше ми описал непосредствената среща с „нагуала“, без да го споменава, и, второ, подвел ме бе да смятам истински важните моменти от неговото учение за нещо несъществуващо. Заличаването на личната история и „сънуването“ за мен изобщо не са били така важни, както „виждането“. Бях ги смятал забавни занимания. Дори намирах, че са практики, които ми се удават с особена лекота.

— С особена лекота! — присмя ми се той, като изслуша коментара ми. — Един учител не бива да оставя нищо на случая. Казвал съм ти, че си бил прав да се чувстваш заблуждаван. Проблемът е, че според теб целта на моите трикове е била да заблудят *разума* ти. Но за мен те бяха средство да отклоня вниманието ти или да го прикова, в зависимост от случая.

Той ме погледна косо и с широк жест посочи всичко наоколо.

— Тайната на всичко това е във вниманието на човека — каза той.

— Какво искаш да кажеш, дон Хуан?

— Всичко това съществува благодарение на нашето внимание. Самата тази скала, на която седим, е скала само защото вниманието ни е приучено да я възприема като скала.

Помолих го да обясни тази идея. Той се засмя и ми се закани с пръст.

— Сега правим преглед. По-късно ще стигнем и до това.

Обясни ми, че благодарение на заобиколните му маневри аз съм проявил интерес към заличаването на личната си история и към „сънуването“. Каза, че ако тези две техники се изпълняват в пълния им вид, последиците от тях биха могли да бъдат крайно опустошителни. Затова основната му грижа, както на всеки учител, е да не допуска ученикът му да прави каквото и да било, което би го довело до умопомрачение и патологични отклонения.

— Заличаването на личната история и *сънуването* трябва да бъдат само в помощ на ученика — каза той. — На него му е нужно трезвост и сила, които да смекчават удара. Затова учителят го запознава с пътя на воина, тоест, как да живее като воин. Той именно свързва всичко в света на магьосниците. Малко по малко учителят трябва да го изгради и развие. Без твърдост и уравновесеност като начин на живот воинът изобщо не би издържал пътя на знанието.

Според дон Хуан обучението в начина на живот на един воин е пример за това как вниманието на ученика трябва да се приковава, а не да се отклонява. Така че той бе приковавал вниманието ми, като ме е изкарвал извън обичайните житейски обстоятелства всеки път, когато бях ходил при него. Нашите преходи из пустинята и планините са били средството за постигане на всичко това.

Маневрата да смени контекста на обичайния ми свят, като ме води на разходки и лов, беше друг момент от неговата система, който беше минал незабелязано за мен. Изваждането от контекста е водело до това, че като не съм можел да следвам собствените си ориентири, аз съм насочвал цялото си внимание над всяко нещо, което ми казва дон Хуан.

— Колко хитро, а? — засмя се той.

Аз също се засмях с чувство на страхопочитание. Никога не си бях давал сметка, че при него всичко е до такава степен осъзнато.

После той изреди стъпките за насочване и завладяване на вниманието ми. Когато свърши прегледа им, добави, че един учител винаги взима предвид характера на ученика си. С мен трябвало много да внимава, защото при моята невъздържаност съм можел да се убия, без изобщо да се замисля.

— Какъв невъзможен човек си ти, дон Хуан — пошегувах се аз и той избухна в гръмогласен смях.

Обясни ми, че се използват още три техники за заличаване на личната история: премахване на чувството за собствена значимост, поемане на отговорност и използване на смъртта като съветник. Идеята е, че без благотворното въздействие на тези три техники заличаването на личната история би могло да направи ученика несигурен, колеблив и излишно усъмнен в себе си и в своите действия.

Дон Хуан се интересува каква е била естествената ми реакция в моменти на стрес, неудача или разочарование, преди да му стана ученик. Сподели, че неговата била гняв. Отговорих, че моята обичайна реакция е била самосъжалението.

— Макар и да не го осъзнаваш, ти трябваше доста да се потрудиш, за да превърнеш това чувство в нещо естествено — каза той. — Вече едва ли си спомняш какви усилия ти костваше да установиш, че самосъжалението е просто черта от твоя остров на *топола*. Самосъжалението те съпътстваше във всичко, което вършиш.

То винаги ти бе под ръка като съветник. Воинът обаче смята, че смъртта е по-отговорен съветник, който също може да го съпътства във всичките му действия, както самосъжалението или гнева. Очевидно ти си се научил да се самосъжеляваш след една непосилна борба. Но по същия начин можеш да се научиш на чувството за надвисналия край и постоянно да носиш в съзнанието си мисълта за своята смърт. Като съветник самосъжалението е нищо в сравнение със смъртта.

После дон Хуан посочи привидното противоречие в идеята за промяната. От една страна, магическият свят изисква драстична трансформация, а, от друга, според магическото обяснение островът на „тонала“ е завършен и нито един негов елемент не може да бъде премахнат. Така че промяна не означава да се премахне който и да било елемент, а да се промени използването му.

— Да вземем например самосъжалението — каза той. — Невъзможно е да се отървеш завинаги от него. То си има определено място и роля на твоя остров, има свой отличителен облик. Така че самосъжалението се задейства при всеки сгоден случай. То има своя история. Затова, промениш ли облика на самосъжалението, това значи да го махнеш от видното му място.

Помолих го да ми обясни значението на метафорите си, особено идеята за промяна на облика. Разбихах това в смисъл да играеш повече от една роля в даден момент.

— Човек променя облика на елементите от острова, като промени използването им — отвърна той. — Да вземем отново самосъжалението. Ти си го използвал или защото поради чувството си за собствена значимост си смятал, че заслужаваш по-добро положение или отношение, или защото не си искал да поемаш отговорност за постъпките си, които са те довели до състояние, пораждащо самосъжаление, или пък защото не си бил в състояние да използваш представата за неизбежната смърт като свидетел на действията ти и съветник.

— Чрез заличаване на личната история и трите съпътстващи я техники магьосниците изменят облика на елементите от острова. Например заличаването на личната история означава, че ти се отказваш да използваш самосъжалението, защото за да се еамосъжеляваш, ти трябва да се чувстваш значим, безотговорен и

безсмъртен. Когато тези чувства бъдат променени по някакъв начин, вече става невъзможно да се еамосъжالياваш.

— Същото се отнася и за всички останали елементи от острова, които ти промени. Без тези четири техники обаче ти никога не би успял да ги промениш. Защото да промениш облика на един елемент означава да прехвърлиш на второстепенно място елемент, който дотогава е бил важен. Твоето самосъжаление си остава елемент на острова ти, но вече е изтласкано на заден план, без повече да се употребява — така, както са били дотогава представата за надвисналата смърт, смирението, отговорността за действията ти.

Дон Хуан каза, че когато ученикът усвои всички тези техники, той стига до кръстопът. В зависимост от своята чувствителност той прави едно от двете — или приема изцяло напътствията и внушенията на своя учител, като действа, без да очаква награда, или ги смята за занесии и налудничавост.

Отбелязах, че лично мен доста ме обърква думата „техники“. Винаги бях очаквал някакви точни указания, а бях получавал само мъгляви насоки. Затова не можех да ги приема сериозно и да действам в съответствие с очакванията му.

— Това ти беше грешката — каза той. — Затова аз трябваше да решавам дали да прибягна до растения на силата или не. Ти можеше само чрез тези четири техники да почистиш и препоредиш острова на *тонала* си. Това щеше да те доведе до *нагуала*. Но не всички сме способни да откликваме на прости съвети. Ти, а заради теб и аз трябваше да прибягнем до нещо друго, което д? ни разтърси; затова ни бяха необходими тези растения на силата.

И наистина трябваше да минат години, за да разбере колко са били важни тези начални напътствия от дон Хуан. Поради изключителното въздействие, което ми бяха оказали психотропните растения, бях останал е убеждението, че употребата им е ключов момент в обучението. Дълго бях на това мнение и едва в по-късните години на моето ученичество разбрах, че значителните трансформации и открития при магьосниците се извършват винаги в трезво съзнание.

— Какво щеше да стане, ако бях възприел сериозно твоите препоръки? — попитах аз.

— Щеше да стигнеш до *нагуала* — отвърна той.

— Но можех ли да стигна до *нагуала* без благодетел?

— Силата се осигурява според твоята безупречност — отвърна той. — Ако беше използвал сериозно тези четири техники, щеше да си натрупал достатъчно лична сила, за да се сдобиеш с благодетел. Щеше да бъдеш безупречен и силата щеше да ти отвори всички необходими пътища. Това е закон.

— Защо не ми даде повече време? — попитах аз.

— Ти разполагаше с всичкото време, което ти беше нужно — отвърна той. — Силата ми показваше пътя. Една нощ аз ти поставих задача — да откриеш своето благотворно място пред входа на къщата ми. Тогава ти по принуда се справи чудесно и на сутринта заспа върху една много специална скала, която аз бях докарал там. Силата ми показва, че ако човек не те тласка безмилостно, ти няма да постигнеш нищо.

— Растенията на силата помагаха ли ми? — попитах аз.

— Разбира се — отвърна той. — Отвориха те, като блокираха твоята представа за света. В това отношение растенията на силата въздействат върху *тонала* по същия начин, както правилната походка. И двете го претоварват с информация и така заставят вътрешния диалог да спре. Растенията са отлични за тази цел, но цената е прекалено висока. Те увреждат неизмеримо тялото. Това е лошата им страна, особено на дяволската трева.

— Щом си знаел колко са опасни, защо ми даваше толкова много и често от тях? — попитах аз.

Той ме увери, че всички подробности на обучението се определят от силата. Изтъкна, че макар учението да съдържа едни и същи неща за всички ученици, при всеки от тях се следва различен ред, а той многократно получил знаци, че на мен ми трябва доста по-голям натиск, за да се справя с каквото и да било.

— Имах си работа с едно нагло, безсмъртно същество, на което не му пукаше нито за собствения му живот, нито за смъртта — засмя се той.

Припомних му, че когато ми бе описвал тези растения и ми е говорел за тях, той им придаваше антропоморфни качества. Винаги се отнасяше се към тях така, сякаш бяха личности. Той отвърна, че това е средство за отклоняване вниманието на ученика от същинската задача — спирането на вътрешния диалог.

— Щом се използват само за спиране на вътрешния диалог, каква връзка имат със съюзника? — попитах аз.

— Трудно е да се обясни — каза той. — Тези растения водят ученика направо до *нагуала*, а съюзникът е аспект от него. Ние действваме изключително от центъра на *разума*, независимо кои сме и откъде идваме. По природа *разумът* може по един или друг начин да обясни всичко, което се случва в рамките на неговата представа за света. Съюзникът е нещо извън тази представа, извън обхвата на *разума*. Човек може да го наблюдава само от центъра на *волята*, когато е блокиран нормалният ни поглед към света, затова тъкмо той е *нагуалът*. Магьосниците обаче могат да се научат да възприемат съюзника по един много по-сложен начин и така да навлязат прекалено дълбоко в една нова представа за света. За да те предпазя от такава участ, аз не подчертавах значението на съюзника, както обикновено правят магьосниците. След като използвали поколения наред растенията на силата, магьосниците се научили да си дават сметка за всяко нещо от представата им за себе си, което им било обяснимо. Бих казал, че с помощта на *волята* магьосниците успели да разширят светогледа си. Моят учител и благодетелят ми бяха най-чист пример за това. Те обладаваха огромна сила, но не бяха хора на знанието. Така и не успяха да разчупят границите на своя макар и широк светоглед и затова никога не постигнаха целостността на себе си, въпреки че знаеха какво значи това. Не че живееха сбъркано, с претенциите за неща, недостижими за тях. Те съзнаваха, че са „изпуснали влака“ и едва при смъртта ще им се разкрие цялата тайна. Магьосничеството им бе дало възможност само да надзърнат в тази неуловима цялостност на себе си, но не и реалните средства да стигнат до нея.

Аз ти разкрих достатъчно от представата на магьосниците за света, без да допусна тя да те обсеби. Казвал съм ти, че само когато човек съпостави два възгледа, той може да се промъкне между тях, за да стигне в реалния свят. Искам да кажа, че човек може да стигне до целостността на себе си едва когато напълно разбере, че светът не е само представа все едно дали е представа на обикновен човек или на магьосник.

Точно в това аз се отклонявам от традицията. След цял живот борба аз знам, че важното е не да заучиш едно ново описание, а да стигнеш до целостността на себе си. Човек трябва да стигне до

нагуала, без да уврежда *тонала* и най-важното, без да вреди на тялото си. Ти взимаше психотропни растения, минавайки по същите стъпки, както и аз навремето. Единствената разлика е, че не те оставих да потънеш дълбоко в тях — аз ги спрях, когато прецених, че си натрупал достатъчно представи от *нагуала*. По тази причина никога не пожелах да обсъждаме срещите ти с растенията на силата и не те оставих да се увличаш в приказки за тях. Нямахме смисъл да се говори за неизразимото. Това бяха истински навлизания в *нагуала*, в непознатото.

Отбелязах, че съм имал нужда да говоря за възприятията си под въздействието на психотропните растения, за да си изясня една собствена хипотеза. Бях убеден, че с помощта на тези растения той ми бе осигурил спомени от невъобразими начини на възприятие. Тези спомени, които в момента на изживяването са ми се стрували лични и без връзка с нещо смислено, с течение на времето започваха да се подреждат в цялостен смисъл. Разбрах, че дон Хуан изкусно ме бе насочвал всеки път и до всяко осмисляне бях стигал благодарение на неговите напътствия.

— Не искам да наблягаме на тези случки или да ги обясняваме — сухо каза той. — Заемем ли се с обяснения, ще се върнем точно там, където не искаме да бъдем, тоест, отново ще се озовем в поредната представа за света, макар и този път много по-широка.

Дон Хуан каза, че след като ученикът се научи да спира вътрешния си диалог чрез въздействието на растенията на силата, той неминуемо стига до задънена улица. Започва да се съмнява в смисъла на цялото обучение. Според дон Хуан дори и най-любознателният ученик в този момент доста загубва интерес.

— Растенията на силата разтърсват *тонала* и застрашават стабилността на целия остров — каза той. — Именно в този момент ученикът се отдръпва, и с право — иска му се да се измъкне от цялата тази бъркотия. Пак тогава учителят залага най-изкусната си клопка — достойния противник. Тази уловка преследва две цели. Първо, тя позволява на учителя да задържи своя ученик и, второ, предоставя на ученика отправна точка за по-нататък. Тази уловка довежда на арената достойния противник. Без помощта на достойния противник, който всъщност не е враг, а дълбоко посветен съратник, ученикът не може да продължи по пътя на знанието. И най-съвършеният човек би си

тръгнал в този момент, ако бъде оставен да решава сам. Аз ти изпратих като достоен противник най-добрия воин, който може да се намери — Ла Каталина.

Дон Хуан говореше за времето преди години, когато ме бе вкарал в продължително двуборство с една индианска магьосница.

— Дадох ти възможност за физически контакт с нея — продължи той — Избрах жена, защото ти имаш доверие на жените. На нея ѝ беше много трудно да подкопае това доверие. Години по-късно тя ми призна, че искала да се откаже, защото те харесала. Но тя е голям воин и въпреки чувствата си едва не те затри от лицето на земята. Тя така силно разтърси *тонала* ти, че той никога повече не остана същия. Тя всъщност измени така издълбоко облика на твоя остров, че с действията си те запокити в друга реалност. Тя дори можеше да стане твоя благодетел, но ти не беше скроен така, че да станеш магьосник от нейния тип. Нещо между вас не беше както трябва. Ти така и не можа да се уплашиш истински от нея. Когато една вечер тя те заговори, ти едва не припадна, но в същото време се почувства привлечен от нея. За теб тя беше една желана жена, какъвто и страх да изпитваше от нея. И тя го разбра. Един ден в града те улових как я гледаше — целият се тресеше от страх и в същото време лигите ти потекоха по нея.

Така че с действията си достойният противник може или да взриви на парчета ученика, или напълно да го промени. След като действията на Ла Каталина не те убиха — не защото тя не се постара доста, а защото ти устоя, — те оказаха благотворно влияние над теб и те накараха да вземеш решение.

Учителят прибягва до достойния противник, за да тласне ученика към избора на живота му. Ученикът трябва да избере между света на война и своя обикновен свят. Но това решение е невъзможно, ако ученикът не разбира избора, пред който е изправен. Затова учителят трябва да се отнесе с изключително търпение и разбиране към ученика си и да го насочва с уверена ръка към този избор, но преди всичко трябва да бъде сигурен, че ученикът му ще избере света и живота на воин. Аз постигнах това, като те помолих за помощ да надвия Ла Каталина. Казах ти, че тя се кани да ме убие и ми е нужна твоята помощ, за да се отърва от нея. Предупредих те честно за последиците от твоя избор и ти дадох достатъчно време, за да решиш.

Ясно си спомням деня, когато дон Хуан ми предостави свободата да избира. Каза ми, че ако не искам да му помогна, аз съм свободен да си отида и повече изобщо да не се връщам. Почувствах, че в този момент съм свободен да избира свой собствен път, и няхах повече задължения към него.

Тръгнах си от дома му и подкарах колата със смесено чувство на тъга и щастие. Мъчно ми беше да се разделя с дон Хуан и в същото време се чувствах щастлив, че съм приключил с всичките му объркващи занимания. Мислех си за Лос Анжелис, за моите приятели и за всички обичайни задължения на всекидневието, които ме очакваха; за онези дребни привички, които винаги са ми доставяли такова удоволствие. За малко дори изпаднах в еуфория. Чудатостите на дон Хуан и неговият начин на живот бяха останали зад гърба ми и аз бях свободен.

Щастливото ми настроение обаче не продължи много. Желанието ми да напусна света на дон Хуан беше несъстоятелно. Предишните ми навици бяха загубили силата си. Опитвах се да се сетя за нещо в Лос Анжелис, което бих правил с желание, но нищо не ми хрумваше. Веднъж дон Хуан ми бе казал, че се страхувам от хората и като защитно средство съм се научил да не искам нищо. Каза, способността да не желаеш нищо е най-съвършено постижение за един воин. Аз обаче от глупост съм се престарал и от това да не искам нищо, погрешно съм изпаднал в състояние да не харесвам нищо. Затова животът ми бил скучен и празен.

Той беше нрав и докато карах по магистралата на север, най-сетне проумях пълните последици от неподозираното си безразсъдство. Започнах да осъзнавам измеренията на своя избор. Аз всъщност напусках един магически свят на непрекъснато обновление, за да се върна към спокойния си, скучен живот в Лос Анжелис. Започнах да си припомням всичките си празни дни и особено една неделя. Целия ден не ме свърташе на едно място, понеже няхах какво да правя. Ни един приятел не се беше отбил, никой не ме беше поканил на гости. Хората, които ми се искаше да навестя, не си бяха у дома, и най-лошото — бях гледал всички филми, които даваха в града. Късно следобед, напълно отчаян, аз отново прегледах програмата на кината и открих някакъв филм, който изобщо не ми се гледаше. Прожектираха го в някакъв градец на около четиридесет километра от

къщи. Отидох да го гледам и се отвратих, но дори това беше по-добро от нищото.

Под въздействието на света на дон Хуан аз се бях променил. Поне в едно — откакто го познавах, не ми оставаше време да скучая. Това само по себе си ми беше достатъчно. Дон Хуан наистина се беше подсигурил, че ще избира света на война. Обърнах колата и потеглих обратно към неговия дом.

— Какво щеше да стане, ако бях избрал да се върна обратно в Лос Анжелис? — попитах го аз.

— Това беше невъзможно — отвърна той. — Такъв избор не съществуваше. От теб се искаше само да оставиш *тонала* си да осъзнае, че е решено да се присъединиш към света на магьосниците. *Тоналт* не знае, че решенията са от сферата на *нагуала*. Когато си мислим, че ние решаваме, всъщност само установяваме, че нещо, което не сме в състояние да проумеем, е формирало тъй нареченото ни решение, а нашата работа е само да се съгласим.

— В живота на война има само едно нещо, един-единствен въпрос, който остава наистина нерешен — колко далеч може да отиде човек по пътя на знанието и силата. Този въпрос остава открит и никой не може да предскаже отговора му. Веднъж ти казах, че свободата, с която разполага воинът, е или да действа безупречно, или да се държи като мухльо. Безупречността наистина е единственият акт на свобода, затова е истинското мерило за духа на война.

Дон Хуан каза, че след като ученикът е взел решение да се присъедини към света на магьосниците, учителят му възлага практическа задача — някакво задължение, което да изпълнява във всеки, шевния си живот. Задачата се определя според характера на ученика и обикновено с измислена житейска ситуация, в която се поставя ученикът, като средство за непрекъснато въздействие върху представата му за света. Аз лично бях възприел задачата си по-скоро като забавна шега, отколкото като сериозна житейска ситуация. С течение на времето обаче ми стана ясно, че е трябвало да се отнасям сериозно към нея.

— След като ученикът е получил своята магическа задача, той е готов за друг тип инструкции — продължи дон Хуан. — Тогава той вече е воин. В твоя случай, понеже ти вече не беше ученик, аз те запознах с трите техники, които спомагат за *сънуването* —

разрушаването на житейските навици, походката на силата и не-правенето. Ти беше много последователен — глупав като ученик, глупав и като воин. Записваше си най-прилежно всичко, което ти казвах, и всичко, което ставаше с теб, но не действаше точно както ти препоръчвах. Затова се налагаше отново да те разтърсвам чрез растения на силата.

Дон Хуан ми разказа подробно как е отклонявал вниманието ми от „сънуването“, като ме подвеждал да мисля, че важното е едно друго, много трудно действие, което той наричаше не-правене и което представляваше игра на възприятията — вниманието се фокусира върху такива черти на света, които човек обикновено не забелязва — например върху сенките на нещата. Дон Хуан каза, че стратегията му била да отдели техниката на не-правене, като я обгърне в подчертана тайнственост.

— Не-правенето, както и всичко останало, е много важна техника, но тя не е най-главната — каза той. — Ти си падаш по тайните. Ти, бърбикото, трябваше да пазиш тайна!

Той се разсмя и каза, че си представял колко трудно ми е било да си държа езика зад зъбите.

Обясни, че разрушаването на навиците, походката на силата и не-правенето са основните пътища за усвояване на нови начини за възприемане на света и подсказват на воина какви невероятни възможности за действие съществуват. Тези три техники според дон Хуан позволяват да се опознае „сънуването“ като отделен и прагматичен свят.

— *Сънуването* е практическо помощно средство, изнамерено от магьосниците — каза той. — Те не са били глупаци, знаели са какво правят и са се стремели към досег до *нагуала*, като тренирали *тонала* да се оттегли, така да се каже, за миг и после отново да си върне контрола. Ти не виждаш смисъл в това твърдение, но всъщност през цялото време точно това правеше — тренираше да се „оттегляш“, без да губиш съзнание. *Сънуването*, разбира се, е венецът на магьосническите усилия, връхната точка при използването на *нагуала*.

Той припомни всички упражнения по не-правене, които ме бе карал да изпълнявам; онези житейски навици, които ме бе насочвал да разрушавам, и всички случаи, когато ме бе заставял да използвам походката на силата.

— Моят преглед е към края си — каза той. — Сега трябва да поговорим за Хенаро.

Дон Хуан ме увери, че в деня, когато срещнах дон Хенаро, се явила много важна поличба. Казах му, че не си спомням нищо необичайно. Той ми припомни как същия този ден бяхме седнали на една пейка в парка. Преди това той споменал, че чака свой приятел, когото аз никога не съм виждал. Когато този приятел се появил, аз без никакво колебание съм го разпознал сред огромната тълпа. По тази поличба те разбрали, че дон Хенаро е моят благодетел.

Когато ми разказа това, аз си спомних, че докато седяхме и разговаряхме на пейката, аз се огледах и съзрях дребен слаб човек, който излъчваше изключителна жизненост, чар или просто беше много приятен. Той тъкмо се бе появил иззад ъгъла на парка и аз казах на дон Хуан, че неговият приятел идва и че ако се съди по вида му, сигурно е магьосник.

— От този ден нататък Хенаро определяше какво да правим с теб — продължи дон Хуан. — Като твой водач, който те въвеждаше в *нагуала*, той безупречно ти го демонстрираше и всеки път, когато той извършваше някакво действие като *нагуал*, ти получаваше знание, което надхвърляше твоя *разум* и бе предизвикателство към него. Той разгради твоята представа за света, макар тогава ти още да не го съзнаваше. Ти и в този случай се държа, както при растенията на силата — искаше повече от необходимото. Поначало на човек са му достатъчни няколко сблъсъка с *нагуала*, за да се разрушат представите му. Обаче твоите представи си остават непокътнати и до ден днешен въпреки всичките атаки на *нагуала*. И колкото и странно да е, но това е най-доброто ти качество.

— Така че работата на Хенаро беше да те въведе в *нагуала*. Но тук възниква един особен въпрос — кое именно бива въведено в *нагуала*?

Той ме подкани с поглед да отговоря на въпроса му.

— Моят *разум* ли? — попитах аз.

— Не, *разумът* там е без значение — отвърна той. — *Разумът* се измъква мигновено, щом се окаже извън тесните граници на своята сигурност.

— Моят *тонал* тогава — предположих аз.

— Не, *тоналът* и *нагуалът* са двете вродени страни на човека — сухо каза той. — Те не могат да бъдат въведени една в друга.

— Възприятието ли? — попитах аз.

— Позна! — възкликна той, сякаш бях дете, улучило правилния отговор. — Сега стигаме до магическото обяснение. Вече те предупредих, че то няма да обясни нищо и все пак ...

Той млъкна и ме изгледа с блеснали очи.

— Това е поредният трик на магьосниците.

— Какво искаш да кажеш? Кое е трик? — попитах аз, леко разтревожен.

— Магическото обяснение, естествено — отвърна той. — Сам ще се убедиш. Но нека продължим. Магьосниците твърдят, че ние се намираме в един мехур. В този мехур биваме поставени в момента на раждането си. Отначало мехурът е отворен, но после започва да се затваря, докато ни обкръжи плътно в себе си. Този мехур е нашето възприятие. Ние живеем в този мехур през целия си живот. И това, което наблюдаваме по кръглите му стени, е нашето собствено отражение.

Той наклони глава, изгледа ме преценяващо и се разсмя.

— Ти май затъпяваш. Тук се очакваше да зададеш въпрос.

Засмях се. Явно предупрежденията му за магическото обяснение, както и внушаващите страхопочитание мащаби на неговото осъзнаване най-сетне ми бяха подействали.

— Какъв въпрос се очаква да задам? — попитах аз.

— Ако това, което виждаме по стените на мехура, е собственото ни отражение, то тогава нещото, което е отразено, трябва да е реално нещо, нали така? — каза той с усмивка.

— Хубав въпрос! — пошегувах се аз.

Моят ум действително можеше да следва такава логика.

— Отразеното нещо е нашата представа за света — каза той. — В началото тази представа е описание, което започва да ни се дава още от момента на раждането ни и с течение на времето то завладява цялото ни внимание, докато от описание се превърне в представа.

Задачата на учителя е да преподреди представата, да подготви съществуването от светлина за времето, когато благодетелят му ще отвори мехура отвън.

Той направи поредната си умишлена пауза и още веднъж ме упрекна, че не внимавам, съдейки по това, че не съм в състояние да реагирам с уместен коментар или въпрос.

— Какъв въпрос би трябвало да задам? — попитах аз.

— Защо мехурът трябва да бъде отварян? — каза той. Разсмя се на глас и ме потупа по гърба, когато отбелязах:

— Хубав въпрос.

— Естествено! — възкликна той. — Трябва да ти изглежда хубав въпрос, защото е напълно в твоя стил. Мехурът се отваря, за да може съществуването от светлина да се види в целостността на себе си — продължи той. — Естествено, да наречеш това мехур е само начин на изразяване, но в случая е точен.

Тънкият подход, чрез който съществуването от светлина се въвежда в неговата цялостност, изисква учителят да работи вътре в мехура, а благодетелят — отвън. Учителят пренарежда представата за света. Тази представа аз нарекох остро в на *тонала*. Казвал съм ти, че всичко, което сме ние, е върху този остров. Според магическото обяснение островът на *тонала* е създаден от нашето възприятие, което е приучено да се съсредоточава над определени елементи. Всеки от тези елементи и всички съвкупно формират нашата представа за света. Работата на учителя по отношение на възприятието на ученика е да преподреди в едната половина на мехура всички елементи от острова. Досега трябва да си разбрал, че почистването и пренареждането на острова на *тонала* означава да се прегрупират всичките му елементи в страната на *разума*. Моята задача беше да разградя обичайната ти представа; не да я разруша, а да я принудя да се прегрупира в страната на *разума*. Ти се справи по-добре от всекиго.

Той очерта на скалата въображаем кръг и го раздели вертикално на две части. Каза, че изкуството на учителя е да застави ученика си да групира своята представа за света в дясната половина на мехура.

— Защо в дясната половина? — попитах аз.

— Това е страната на *тонала* — отвърна той. — Учителят винаги се обръща към тази страна. Като запознава своя ученик с пътя на воина, той го кара да развива своето здравомислие, трезвост и сила на характера и тялото; от друга страна, като го поставя в невъобразими, но реални ситуации, които ученикът не може да осмисли, той го принуждава да разбере, че *разумът* му, макар и великолепен, може да

обхване само една твърде малка област. Веднъж изправи ли се воинът пред неспособността си да осмисли всичко, той ще направи всичко възможно, за да подкрепи и защити претърпелия поражение *разум*. За тази цел той ще мобилизира всичко, с което разполага. Учителят се грижи за това, като го притиска безмилостно дотогава, докато цялата му представа за света се окаже в едната половина на мехура. Другата половина — разчистената — тогава може да се предостави на онова, което магьосниците наричат *воля*.

За по-голяма яснота можем да кажем, че задачата на учителя е да разчисти едната половина на мехура, като пренареди всичко в другата половина. След това благодетелят се заема да отвори мехура откъм разчистената страна. Веднъж отвори ли се пролука, воинът никога повече не е същият. Той вече владее целостността на себе си. Половината мехур е върховният център на *разума* — *тоналът*. Другата половина е върховният център на *волята* — *нагуалът*. Такъв трябва да е редът; всякакво друго подреждане е безсмислено и жалко, защото противоречи на природата ни, то ни лишава от наследените ни магически способности и ни превръща в едно нищо.

Дон Хуан стана, протегна се и разкърши гръб. После се поразтъпка наоколо, за да отпусне мускулите си. Вече беше захладняло.

Попитах го дали сме свършили.

— Ами! Представлението тепърва започва! — възкликна той и се засмя. — Това беше само началото.

Погледна към небето и посочи с неопределен жест на запад.

— До около час *нагуалът* ще бъде тук — каза той и се усмихна, после отново седна. — Остава ни още един въпрос — продължи той. — Магьосниците го наричат тайната на съществата от светлина и тя е, че ние сме възприематели. Ние, хората, и всички останали същества от светлина на земята сме възприематели. Това е нашият мехур — мехурът на възприятието. Грешката ни е да смятаме, че единственото възприятие, достойно за опознаване, е това, което минава през *разума*. Магьосниците са убедени, че *разумът* е просто единият от центровете и не бива да му се предверяваме.

С Хенаро те запознахме с осемте точки, които съставят целостта на мехура на възприятието. Ти познаваш шест от тях. Днес двамата с

Хенаро ще разчистим твоя мехур на възприятието и след това ще опознаеш и останалите две точки.

Той внезапно смени темата и поиска подробно да му разкажа за възприятията си от предишния ден — от момента, когато видях дон Хенаро да седи на скалата край пътя. През цялото време той не направи никакъв коментар и нито веднъж не ме прекъсна. Когато свърших, добавих и едно свое наблюдение. Сутринта бях говорил с Нестор и Паблито и те споделиха с мен своите възприятия, които бяха почти същите като моите. Мисълта ми беше, че както той самият ми е казал, *нагуалът* е индивидуално изживяване и за него може да свидетелства сало наблюдателят. Предишния ден наблюдателите бяхме трима и всеки от нас свидетелстваше горе-долу за едни и същи неща. Различията бяха само в това как всеки от нас е почувствал или реагирал на отделни моменти от цялостното явление.

— Това, което се случи вчера, беше демонстрация на *нагуала*, предназначена за теб, Паблито и Нестор. Аз съм техният благодетел. С общите си усилия двамата с Хенаро неутрализирахме центъра на *разума* у трима ви. Хенаро и аз разполагаме с достатъчно сила, за да ви накараме да станете свидетели на едно и също. Преди няколко години с теб една нощ бяхме с група ученици, но тогава аз нямах достатъчната сила да ви накарам сам всичките да видите едни и същи неща.

Каза ми, че съдейки по моя разказ за възприятията ми от предишния ден и по това, което той самият „видял“ при мен, той стигнал до извода, че съм готов за магическото обяснение. Добави, че и Паблито също бил готов, но за Нестор не бил сигурен.

— Много е трудно да станеш готов за магическото обяснение — каза той. — Не би трябвало да е така, но ние упорито сме се вкопчили в представата си за света, която носим цял живот. В това отношение ти, Нестор и Паблито си приличате. Нестор се крие зад своята стеснителност и мрачен характер, Паблито — зад своя обезоръжаващ чар, ти се прикриваш зад перчене и думи. Всичко това са представи, които ни се струват непохватими. И докато вие тримата упорствате да се придържате към тях, мехурът на вашето възприятие няма да се почисти и магическото обяснение няма да има смисъл.

Казах му с шеговит тон, че прословутото магическо обяснение отдавна ми е станало фикс-идея, но колкото повече се доближавам до

него, толкова по-далеч ми изглежда то. Канех се да добавя още една шеговита забележка, но той направо ми взе думите от устата.

— Ами ако магическото обяснение се окаже блъф? — попита той през смях.

Потупа ме по гърба, радостен като дете, което очаква нещо приятно.

— Хенаро се придържа твърде педантично към правилата — каза ми той с поверителен тон. — Няма нищо особено в това проклето обяснение. От мен да зависеше, още преди години да съм ти го казал. Не му отдавай чак такова значение.

Той вдигна очи и огледа небето.

— Вече си готов — заяви той с тържествен и драматичен тон. — Време е да вървим. Но преди да напуснем това място, трябва да ти кажа едно последно нещо: тайната или загадката на магическото обяснение е, че то цели да разтвори крилете на възприятието.

Той сложи ръка на бележника ми и ми каза да отида в храстите да се облекча, след което да си съблека дрехите и да ги оставя на вързоп там, където се намирахме. Погледнах го въпросително и той обясни, че трябва да бъде гол, но мога да остана с обувки и шапка.

Настоях да узная защо трябва да бъде гол. Дон Хуан се засмя и каза, че причината е по-скоро интимна и е за мое собствено удобство, пък и аз самият съм му бил казал, че искам така. Обяснението му ме смути. Имах чувството, че ме занася или пък след всичко, което ми беше разкрил, просто отклонява вниманието ми. Държах да разбера защо го прави.

Той започна да ми разказва една случка, станала преди години, когато бяхме заедно с дон Хенаро в планините на Северно Мексико. Тогава те ми обясняваха, че „разумът“ едва ли може да обясни всичко, което става по света. За да ми даде неоспоримо доказателство, дон Хенаро направи невъобразим скок като „нагуал“ и се „издължи“ дотолкова, че достигна планинските върхове, които се намираха на двадесетина километра от нас. Дон Хуан каза, че не съм загреял идеята и че демонстрацията на дон Хенаро така и не успяла да убеди „разума“ ми, но като реакция на тялото предизвикала направо бунт.

Реакцията на тялото ми, която дон Хуан имаше предвид, беше съвсем жива в паметта ми. Видях как дон Хенаро изчезна направо пред очите ми, сякаш вятър го бе отвял. Неговият скок, или каквото там

беше направил, ми въздейства така дълбоко, че имах чувството като че ли движението му разкъса нещо във вътрешностите ми. Получих разстройство и се наложи да захвърля панталоните и ризата си. Изпитвах безкрайно неудобство и притеснение. Трябваше да вървя гол, само с шапка на главата, по силно оживено шосе, докато стигна до колата си. Дон Хуан ми припомни, че именно тогава съм му казал друг път да не ме оставят да си съсипвам дрехите.

След като се съблякох, повървахме още стотина метра, докато стигнахме една огромна скала, която гледаше към същия пролом. Накара ме да погледна надолу. Беше дълбоко над тридесетина метра. Тогава ми каза да спра вътрешния си диалог и да се заслушам в звуците наоколо.

След малко чух как едно камъче заподскача от скала на скала надолу към дъното на пролома. Чувах неописуемо отчетливо всеки отделен удар на камъчето. След това чух как се хвърли друго камъче, после още едно. Вдигнах глава, за да насоча лявото си ухо по посока на звука, и видях дон Хенаро да седи на върха на скалата на четири-пет метра от нас. Той небрежно мятеше камъчета надолу към пролома.

Като го видях, той извика и заливайки се от смях, ми каза, че се бил скрил там и чакал да го открия. За миг се обърках. Дон Хуан прошепна няколко пъти в ухото ми, че „разумът“ ми не бил поканен на това събитие и трябва да зарежа упоритото си желание да държа всичко под контрол. Каза, че само аз възприемам „нагуала“ и по тази причина Паблито не видял „нагуала“ в колата ми. И сякаш доловил неизказаното ми чувство, добави, че макар и само аз да виждам „нагуала“, той все пак е самият дон Хенаро.

Дон Хуан ме хвана за ръка и ме поведе като на игра към мястото, където седеше дон Хенаро. Дон Хенаро стана и се приближи към мен. Тялото му излъчваше топлина, която можех да видя, и ослепителен блясък. Той застана до мен и без да ме докосва, доближи уста до лявото ми ухо и зашепна. Дон Хуан почна да шепне в другото ми ухо. Гласовете им бяха в синхрон. Двамата повтаряха едно и също. Казваха, че не бива да се страхувам и че имам дълги, силни фибри, които не са, за да ме предпазват, защото какво и от кого да пазят, а са, за да насочват „нагуалното“ ми възприятие почти така, както очите водят нормалното ми „тонално“ възприятие. Казваха ми, че аз съм целият фибри и чрез тях мога да възприема всичко едновременно и че една-

единствена фибра била достатъчна, за да скоча от скалата в пролома и обратно — от пролома на скалата.

Слушах всичко, което шепнеха. Всяка дума сякаш имаше уникално значение за мен. Можех да задържа всяко изречение и после да си го „пусна“ отново като магнетофон. Двамата ме подканваха да скоча на дъното на пролома. Казваха ми, че първо трябва да усетя фибрите си, после да отделя една, която стига до дъното на пролома, и да я последвам. Докато произнасяха нарежданията си, аз наистина изпитвах усещания, които отговаряха на думите им. Усетих как целия ме обзема нещо като сърбеж и особено едно много специфично усещане, което само по себе си беше неопределимо, но приблизително наподобяваше нещо средно между сърбеж и гъдел. Всъщност тялото ми усещаше дъното на пролома, а аз чувствах това усещане като мъчително желание в някаква неопределена част на тялото ми.

Дон Хуан и дон Хенаро продължаваха да ме придумват да се спусна по това усещане, но аз не знаех как. Тогава чух само гласа на дон Хенаро.

Каза ми, че ще скочи заедно с мен. Сграбчи ме или ме блъсна, а може би ме обгърна и се хвърли с мен в бездната. Изпитах неопишуема физическа болка, сякаш стомахът ми беше сдъвкан и глътнат. Беше смесица от болка и удоволствие, толкова силна и продължителна, че можех само да крещя и крещя от дъното на дробовете си. Когато това усещане престана, видях грозд от преплетени искри и тъмни обеми, лъчи светлина и облаковидни форми. Не можех да определя дали очите ми са отворени или затворени, нито пък къде са те и къде е тялото ми. После отново усетих онази физическа болка, макар и вече не толкова остро като първия път, а след това чувството, че се събуждам и се намерих да стоя на скалата заедно с дон Хуан и дон Хенаро.

Дон Хуан заяви, че съм извършил поредната глупост. Няма смисъл да скачам, ако възприятието ми на скока ще е хаотично. Двамата повториха безброй пъти в ушите ми, че „нагуалът“ сам по себе си е безполезен, ако не се регулира чрез „тонала“. Казаха, че трябва да скоча по своя воля, осъзнавайки пълно действието си.

Поколебах се не толкова, защото се страхувах, а защото няхах желание. Усещах колебанието си така, сякаш тялото ми се люлее като махало от една страна на друга. Тогава ме обхвана особено настроение и аз скочих с цялата си телесност. Докато се хвърлях, исках да мисля,

но не можех. Виждах като през мъгла стените на тесния пролом и стърчащите камъни на дъното му. Не възприех падането си последователно, а направо усетих, че всъщност съм на земята долу. Различавах всяко очертание на скалите в тесен кръг около себе си. Забелязах, че полезрението ми не е само в една посока и стереоскопично на нивото на очите ми, а някак плоско и с 360-градусов обхват. Миг след това ме обхвана паника и нещо ме изтегли нагоре като топка на ластик.

Дон Хуан и дон Хенаро ме накараха да изпълня многократно този скок. След всеки скок дон Хуан настояваше да го правя не така сковано и неохотно. Непрекъснато повтаряше и повтаряше, че магическата тайна при използването на „нагуала“ е в нашето възприятие, че скокът е само упражнение по възприятие и че ще приключим едва когато успеем да възприема всичко на дъното на пролома като съвършен „тонал“.

В един момент изпитах невъобразимо усещане. Напълно трезво съзнавах, че стоя на върха на скалата, а дон Хуан и дон Хенаро ми шепнат в ушите, а в следващия момент оглеждах дъното на пролома. Всичко беше напълно нормално. Вече почти беше мръкнало, но имаше достатъчно виделина, за да различавам напълно всичко наоколо като в света на всекидневния живот. Бях се загледал в едни храсти, когато чух внезапен шум от търкаляща се скала. В същия миг видях една доста голяма канара да се премията по стръмния склон към мен. Светкавично забелязах още, че дон Хенаро я блъсна. Обзе ме паника и миг след това бях изтеглен отново на върха на скалата. Огледах се наоколо. Дон Хенаро вече го нямаше. Дон Хуан се разсмя и каза, че дон Хенаро си отишъл, понеже не можал да изтърпи вонята ми. Тогава ужасно притеснено забелязах, че целият съм се оплескал. Дон Хуан с право ме бе накарал да си съблека дрехите. Заведе ме до един поток наблизо и ме изми като кон — загребваше вода с шапката ми и ме обливаше. През това време весело коментираше как ми е спасил панталоните.

13. МЕХУРЪТ НА ВЪЗПРИЯТИЕТО

Прекарах деня сам в къщата на дон Хенаро. През повечето време спах. Късно следобед дон Хуан се прибра и се разходихме в пълно мълчание до близките възвишения. По здрач спряхме и седнахме на ръба на един дълбок пролом. Когато почти се стъмни, дон Хуан ме заведе на друго място недалеч — огромна канара със стръмна, почти отвесна стена. Тя не се виждаше от пътеката, която водеше до нея, но дон Хуан ми я бе показвал няколко пъти по-рано. Карал ме бе да надниквам от ръба, твърдейки, че цялата тази канара е място на силата, особено подножието ѝ — пролом, дълбок двеста-триста метра. Погледнех ли надолу, винаги ме побиваха тръпки; проломът бе тъмен и заплашителен по всяко време.

Малко преди да стигнем мястото, дон Хуан каза да продължа сам, за да се срещна с Паблито на ръба на канарата. Посъветва ме да се отпусна и да вървя с походката на силата, за да се освободя от нервното напрежение. После сви вляво от пътеката и мракът просто го погълна. Искаше ми се да спра и да огледам къде беше отишъл, но тялото ми не се подчини. Ускорих ход, макар да бях толкова уморен, че едва се държах на крака.

Когато стигнах скалата, не видях никого и продължих да бягам на място, като дишах дълбоко. След малко успях да се поотпусна. Застанах неподвижно, облегал гръб на стената, и едва тогава забелязах на няколко крачки от мен силует на човек. Седеше, скрил глава в ръцете си. За миг изпитах ужасен страх и отскочих назад, но после си казах, че това трябва да е Паблито, и без колебание се запътих към него. Извиках високо името му. Съобразих, че той сигурно не е разбрал кой е и така се е уплашил, че е скрил глава в ръцете си, за да не гледа. Но преди да стигна до него, ме завладя необясним страх. Тялото ми замръзна на място и дясната ми ръка застина тъй, както я бях протегнал да го докосна. Човекът вдигна глава. Не беше Паблито! Очите му приличаха на две огромни огледала, същински очи на тигър. Тялото ми отскочи назад — мускулите ми се свиха, после се освободиха от напрежението без най-малко участие на волята ми и

отскокът ми назад беше така светкавичен и дълъг, че при нормални обстоятелства щях доста да се замисля над това постижение. В случая обаче така непомерно се уплаших, че въобще не ми беше до размисли, и щях да побягна, ако някой не ме бе стиснал здраво за ръката. Усещането, че някой ме държи за ръката, ме хвърли в пълна паника. Изкрещях. Викът ми прозвуча съвсем несвойствено — някакъв пронизителен, вледеняващ писък.

Обърнах се към нападателя си. Беше Паблито, който се тресеше повече и от мен. Нервите ми бяха опнати до скъсване. Не можех да проговоря, зъбите ми тракаха, а по гърба ми пробягваха тръпки, от които неудържимо се тресях. Трябваше да дишам през устата.

С тракащи зъби Паблито успя да каже, че „нагуалът“ го дебнел и че едва се измъкнал от хватката му, когато се сблъскал с мен, а аз едва не съм го убил с писъка си. Понечих да се разсмея, но издадох някакви неописуеми звуци. Когато се поуспокоих, казах на Паблито, че и с мен явно се беше случило същото. В резултат на всичко това умората ми бе изчезнала и вместо това почувствах неудържим прилив на сила и приповдигнато настроение. Изглежда, Паблито изпитваше същото. Разхихикахме се нервно и глуповато.

Дочух шум от тихи, предпазливи стъпки в далечината. Аз го бях доловил преди Паблито, а той явно реагира на моето вцепенение. Сигурен бях, че някой приближава към нашето място. Двамата се обърнахме по посока на звука. След миг се очертаха силуетите на дон Хуан и дон Хенаро. Вървяха спокойно и спряха на четири-пет крачки от нас. Дон Хуан беше с лице към мен, а дон Хенаро — към Паблито. Понечих да кажа на дон Хуан как нещо ми бе изкарало акъла, но Паблито ми стисна ръката. Разбрах какво иска да каже. Дон Хуан и дон Хенаро бяха някак особени. Като ги гледах, очите ми се разфокусираха.

Дон Хенаро издаде рязка заповед. Не разбрах какво каза, но „знаех“, че беше да не кръстосваме поглед.

— Мракът се спусна над света — проговори дон Хуан, загледан в небето.

Дон Хенаро нарисова на земята полумесец. За миг ми се стори, че използва тебешир с цветовете на дъгата, но после установих, че в ръцете му няма нищо, а аз така бях възприел въображаемия полумесец, който той очерта с пръст. Накара ни с Паблито да седнем откъм

вътрешната извивка на изпъкналата страна, а той и дон Хуан седнаха с кръстосани крака на двата върха на полумесеца, на метър-два от нас.

Първо заговори дон Хуан. Каза, че възнамеряват да ни покажат своите съюзници. Трябваше да се вгледаме в лявата им страна, между хълбока и ребрата, и щяхме да „видим“ от коланите им да виси нещо като парцал или носна кърпа. Дон Хенаро добави, че до парцала на колана им има по две кръгли неща като копчета и ние трябва да гледаме в колана, докато „видим“ парцала и копчетата.

Преди още дон Хенаро да го каже, аз вече бях забелязал от коланите им да виси нещо подобно на парче плат и едно кръгло камъче. Съюзниците на дон Хуан бяха потъмни и заплашителни от тези на дон Хенаро. Реагирах със смесица от любопитство и страх. Тази реакция се прояви в стомаха ми, аз самият не оценявах нищо с мисълта си.

Дон Хуан и дон Хенаро посегнаха към коланите си и, изглежда, откачиха тъмните парчета. Държаха ги в левите си ръце. Дон Хуан хвърли своето във въздуха над главата си, а дон Хенаро внимателно пусна своето на земята. Парчетата плат се разгърнаха, сякаш при хвърлянето и пускането се бяха превърнали във фини носни кърпи. Бавно се спуснаха към земята, полюшвайки се като хвърчило. Движението на дон Хуановия съюзник беше точно повторение на онова, което бях възприел да прави той, когато бе кръжал във въздуха преди няколко дни. Като приближиха до земята, те се заоблиха и придобиха твърдост и плътност. Първо се издуха, сякаш бяха паднали върху топка, после започнаха да се разрастват. Парчето на дон Хуан се превърна в огромна сянка. Тя се насочи към нас и при движението си разкъртваше камъни и корави буци пръст. Достигна на метър и половина от нас, до вдлъбнатата част на полумесеца, между дон Хуан и дон Хенаро. Помислих си за миг, че ще се стовари върху нас и направо ще ни смаже на прах. Ужасът ми в този миг ме изгаряше като огън. Сянката пред мен беше гигантска — може би пет метра на височина и два на ширина. Движеше се като слепец, опипвайки пътя си, тресеше се и се поклащаше. Знаех, че търси мен. В този момент Паблито скри глава на гърдите ми. Чувството, което предизвика у мен неговият жест, някак разсея ужасеното ми внимание, което бях съсредоточил изцяло върху сянката. Тогава тя сякаш се разпадна, ако

се съди по хаотичните ѝ конвулсии, и изчезна от погледа, сливайки се с мрака наоколо.

Разтърсих Паблито. Той вдигна глава и глухо изстена. Погледнах нагоре. В мен бе вперил поглед някакъв странен човек. Изглежда, е бил точно зад сянката, може би се е криел зад нея. Беше доста висок и кльощав, с издължено лице, без никаква коса и лявата страна на главата му беше покрита с някаква екзема или обриви. Очите му имаха някакъв див блясък, устата му беше полуотворена. Облечен беше в странни дрехи, подобни на пижама, панталоните му бяха твърде къси. Не можех да различа дали носеше обувки. Стоя така, втренчен в нас безкрайно дълго, както ми се стори, сякаш чакаше сгоден момент да се нахвърли върху нас и да ни разкъса. Гледаше крайно напрегнато. Това не беше омраза или ярост, а някаква животинска подозрителност. Не издържах повече това напрежение. Реших да заема бойната поза, на която дон Хуан ме бе научил преди време, и щях да го сторя, ако Паблито не ми бе прошепнал, че съюзникът не може да премине през линията, която дон Хенаро бе очертал на земята. Тогава осъзнах, че наистина имаше една светеща линия, която явно възпираше всичко пред нас.

Миг след това мъжът изчезна вляво, също както сянката преди. Имах чувство, че дон Хуан и дон Хенаро са ги повикали обратно.

Настъпи кратко затишие. Вече не виждах дон Хуан и дон Хенаро. Нямаше ги на двата върха на полумесеца. Внезапно чух звука от две камъчета, които се удариха по скалата, където седяхме. В миг пространството около нас се озари от мека жълтеникава светлина, сякаш се включи електрическо осветление. Пред нас стоеше някакъв свиреп звяр — огромен, гнусен койот или вълк. Цялото му тяло беше покрито с бяла слуз, подобна на пот или лиги. Козината му беше проскубана и мокра, очите — диви. Ръмжеше, заслепен от дива ярост, от която тръпки ме побиха. Челюстите му тракаха и той пръскаше слюнки на всички страни. Риеше земята като бясно куче, което се мъчи да се отскубне от веригата си. После се изправи на задни крака и бурно заразмаха предните си лапи. Челюстите му пак изтракаха. Цялата му ярост явно бе насочена да разбие някаква преграда между нас.

Осъзнах, че този освирепял звяр ми вдъхваше по-различен страх, отколкото двете други привидения. Сега това беше някаква физическа

погнуса и ужас. Гледах съвършено безсилен пред неговата ярост. Внезапно той сякаш загуби яростта си, побягна и изчезна от погледа.

Тогава чух или може би усетих да идва нещо друго: пред нас внезапно изникна силуетът на гигантска дива котка, В мрака първо видях очите ѝ; огромни и втренчени, те приличаха на два вира, отразяващи светлината. Тя сумтеше и приглушено ръмжеше. После се разфуча, крачейки напред-назад, без да ни изпуска от очи. Не излъчваше онази електрическа светлина като койота. Не различавах ясно очертанията ѝ, но присъствието ѝ беше много по-заплашително от това на предишния звяр. Имаше вид, че набира сили за скок. Усетих, че дързостта ѝ може да прехвърли всякакви граници. Паблито сигурно бе доловил същото, защото ми пошепна да си прикривя главата и направо да залепна на земята. Секунда по-късно дивата котка ни налетя. Затича се към нас и скочи с извадени нокти. Стиснах очи и прикрих главата си с ръце. Усетих, че звярът е разкъсал защитната линия, която дон Хенаро бе очертал около нас, и се стовари върху нас. Усетих как тежестта му ме притиска към земята. Козината на корема му се отърка по врата ми. Предните му лапи сякаш бяха хванати в капан и звярът се извиваше на всички страни да се освободи. Усещах как се гърчи и мята, чувах сатанинското му сумтене и фучене. В този миг разбрах, че съм загубен. Испитах смътното чувство за рационален избор и ми се прииска да се оставя смирено на участта си и да умра тук, обаче се страхувах от физическата болка на смъртта при такива ужасни обстоятелства. Тогава в тялото ми избликна странна сила; сякаш самото тяло отказваше да умре и съсредоточи цялата си сила на едно място — в лявата ми ръка. Усетих как през нея преминава несломима сила. Нещо извън контрола ми завладя моето тяло — нещо, което ме застави да отблъсна огромната, пагубна тежест на звяра. Изглежда, Паблито също реагира така, защото двамата едновременно се изправихме. Заедно бяхме набрали такава сила, че отхвърлихме звяра като парцалена кукла.

Усилието беше върховно. Рухнах на земята, останал без дъх. Коремните ми мускули бяха така напрегнати, че не можех да дишам. Не обръщах внимание какво прави Паблито. Накрая осъзнах, че дон Хуан и дон Хенаро ме надигаха да седна. Видях Паблито проснат по лице на земята, с разперени ръце. Изглежда, беше припаднал. След като ме закрепиха седнал, дон Хуан и дон Хенаро се погрижиха за

Паблито. Двамата започнаха да разтриват корема и гърба му. Вдигнаха го и след малко той вече можеше да седи сам.

Дон Хуан и дон Хенаро седнаха в двата края на полумесеца, после започнаха да се движат между двете точки като по релси и непрекъснато си сменяха местата. От движенията им се замаях. Накрая спряха до Паблито и зашепнаха в ухото му. След малко тримата станаха едновременно и отидоха до ръба на скалата. Дон Хенаро вдигна Паблито, сякаш беше дете. Тялото на Паблито беше твърдо като дъска. Дон Хуан го хвана за глезените. Завъртя го във въздуха, за да го засили, после пусна краката му и тялото му полетя от ръба на скалата над бездната.

Видях тялото на Паблито на фона на тъмното западно небе. Описваше бавни кръгове също както тялото на дон Хуан преди няколко дни. Паблито, изглежда, набираще височина, вместо да пада. После кръженето се ускори. Тялото му се завъртя като диск за малко, след което се разпадна. Възприятието ми беше, че се стопи във въздуха.

Дон Хуан и дон Хенаро дойдоха до мен, клекнаха от двете ми страни и отново зашепнаха в ушите ми. Двамата говореха различни неща, но не се затруднявах да следя командите им. Сякаш бях разцепен на две още от първите им думи. Усетих да правят с мен същото, както с Паблито. Дон Хенаро ме засили и после в пълно съзнание усетих, че един миг се въртях като пумпал. В следващия миг се носех във въздуха и започнах да падам отвесно надолу със страхотна скорост. Докато падах, усетих как дрехите ми се разкъсват, после плътта ми се разпадна и накрая остана само главата ми. Докато тялото ми се разпадаше, усетих съвсем ясно как губя ненужното си тегло, заедно с това падането ми загуби инерцията си и скоростта ми намалая. Вече не падах така шеметно. Реех се като листо. После и главата ми загуби тежестта си и от „мен“ остана само някакъв квадратен сантиметър, едно късче, дребно като камъче, отломка. В него бяха концентрирани всичките ми чувства. После това късче сякаш се взриви и аз се разлетях на хиляди частици. Знаех или може би нещо някъде знаеше, че осъзнавам хилядите си частици едновременно. Аз бях самото осъзнаване.

После някаква част от това осъзнаване се раздвижи, надигна се, нарасна. Вече се локализира и малко по малко си възвърнах усета за граници, съзнание или каквото и да беше то, и внезапно познатото ми

и обичайно „аз“ се озова пред най-великолепно зрелище — всевъзможни съчетания от всичките „красиви“ гледки, които човек е в състояние да си представи. Сякаш гледах хиляди картини на света, на хората, на нещата.

После картините се замъглиха. Струваше ми се, че преминават пред очите ми с все по-голяма скорост, докато вече не можех да отделя някоя от тях, за да я разгледам. Накрая изпитах чувството, че съм свидетел как пред очите ми преминава цялото устройство на света в непрекъснатата, безкрайна поредица.

Внезапно се намерих да стоя на скалата заедно с дон Хуан и дон Хенаро. Те ми шепнеха, че са ме изтеглили обратно и че съм бил свидетел на непознаваемото, за което никой не може да говори. Казаха, че ще ме хвърлят там още веднъж, а аз трябва да оставя крилете на моето възприятие да се разтворят и да се докоснат до „тонала“ и „нагуала“ едновременно, без усещането за преминаване от единия в другия.

Отново усетих как ме запокитват, въртя се и падам с огромна скорост. После се взривих. Разпаднах се. Нещо в мен се предаде и освободи нещо друго, което бях държал заключено цял живот. Тогава напълно осъзнах как тайният ми резервоар се отпуши и сега течеше невъзпиран от нищо. Вече го нямаше онова уютно единство, което наричах „аз“. Нямаше нищо и все пак това „нищо“ беше пълно. То не беше светло или тъмно, топло или студено, приятно или неприятно. Не можеше да се каже, че се движа, рея се или съм неподвижен, нито че съм едно отделно цяло, „аз“-ът, който бях свикнал да бъда. Бях мириади същества и всички те бяха „аз“, колония от отделни единици, по особен начин зависими една от друга, които неминуемо щяха да се свържат, за да образуват едно цяло осъзнаване, моето човешко осъзнаване. И несъмнено знаех не „аз“, защото „аз“ нямаше с какво да знам, а цялото ми обособено осъзнаване „знаеше“, че това „аз“ от обичайния ми свят е колония, конгломерат от отделни независими чувства, неотменно свързани едно с друго. И тази неотменна спойка на безбройните ми осъзнавания, тази взаимна зависимост между отделните ми частици беше моята жизнена сила.

Един начин да се опише това обединено усещане е да се каже, че тези частици осъзнаване са разпръснати; всяко от тях съзнава себе си и никое не преобладава повече от друго. После нещо ги раздвижва, те

започват да се групират и изплуват в една област, където всички трябва да се съсредоточат в едно цяло — познатото ми „аз“. И тогава в качеството си на „аз“, на „себе си“ аз мога да наблюдавам като единна сцена всяко нещо, което става по света или пък сцена от други светове, които досега съм смятал за чисто въображение. Или пък да наблюдавам сцена, която спада към „чистата мисъл“, тоест — изображения на интелектуални системи или идеи, изградени като словесни конструкции. В някои от сцените аз разговарях със себе си до насита. След всяка от тези единни сцени моето „аз“ се разпадаше и отново ставаше нищо.

При едно от тези навлизания в единни картини аз се озовах на скалата заедно с дон Хуан. Веднага разбрах, че в този момент съм цялостното си, обичайно „аз“. Усещах физическите си измерения като реални. Аз по-скоро бях в света, а не само го наблюдавах.

Дон Хуан ме прегърна като дете и ме погледна. Лицето му беше съвсем близо, виждах очите му в мрака. Бяха ласкави. В тях имаше въпрос. Знаех какъв е той. Но неизразимото си беше наистина неизразимо.

— Е? — тихо попита той, сякаш очакваше моето потвърждение.

Не можех да говоря. Думи като вцепенен, зашеметен, объркан и тъй нататък едва ли можеха да отразят това, което изпитвах в момента. Нямах плътност. Знаех, че дон Хуан трябва да ме хване и насила да ме задържи на земята, иначе ще се понеса във въздуха и ще изчезна. Не се страхувах да изчезна. Копнеех за „непознаваемото“, където осъзнаването ми не беше обединено.

Дон Хуан бавно ме поведе, натискайки раменете ми надолу, към едно място край къщата на дон Хенаро. Сложи ме да легна и ме посипа с рохкава пръст от една купчина, която явно бе приготвил предварително. Покри ме до шията. Направи ми от листа нещо като възглавница и ми каза изобщо да не мърдам и да не заспивам. Добави, че ще седи и ще ми прави компания, докато земята отново укрепва формата ми.

Чувствах се много удобно и изпитвах непреодолимо желание да заспя, но дон Хуан не ми позволяваше. Настоя да говоря за каквото и да било под слънцето, само не и за това, което току-що бях изживял. Почудих се малко за какво да говоря, после го попитах за дон Хенаро. Дон Хуан отвърна, че той е отвел Паблито някъде наоколо, заровил го е

и правел с него същото, каквото той с мен. Имах желание да поддържам разговора, но нещо ми липсваше. Изпитвах необичайно безразличие и умора, която повече приличаше на скука. Дон Хуан, изглежда, знаеше как се чувствам. Заприказва за Паблито и за това как съдбите ни се кръстосвали. Каза, че той станал благодетел на Паблито по същото време, когато Хенаро му станал учител, и че стъпка по стъпка силата ме свързала в двойка с Паблито. Подчерта, че единствената разлика между Паблито и мен е, че докато светът на Паблито като воин се управлява с принуда и страх, моят се управлявал с обич и свобода. Дон Хуан обясни, че това се дължи на различните по природа характери на благодетелите. Дон Хенаро е мил, любвеобилен и весел, докато той самият е строг, властен и прям. Каза, че моята индивидуалност изисква строг учител, но нежен благодетел, а при Паблито е обратното — той има нужда от мил учител и суров благодетел.

Поговорихме още малко и почна да се развиделява. Когато слънцето изгря иззад планините на изток, той ми помогна да се измъкна изпод пръстта.

Събудих се рано следобед. Двамата с дон Хуан седнахме пред вратата на дон Хенаровата къща. Дон Хуан каза, че дон Хенаро още е с Паблито и го подготвя за последната среща.

— Утре вие с Паблито ще навлезете в непознаваемото — каза той. — Трябва сега да те подготвя за това. Вие ще навлезете в него сами. Снощи и двамата бяхте като топки на ластик и ние ви хвърляхме и изтегляхме. Утре ще разчитате само на себе си.

Тогава ме обзе неудържимо любопитство и от мен се изля порой от въпроси за изживяванията ми през нощта. Но той остана невъзмутим през този порой.

— Днес трябва да извърша най-решаващата маневра — каза той. — Но се налага да те подведа за последен път. И ти ще трябва да се хванеш на въдицата.

Той се разсмя и започна да се пляска по бедрата.

— С първото упражнение снощи Хенаро искаше да ти покаже как магьосниците използват нагуала — продължи той. — Няма друг начин да се постигне магическото обяснение, освен човек по своя воля да използва нагуала, или по-точно, да използва волево тонала, за да осмисли действията си в нагуала. Друг начин да се поясни всичко това

е да се каже, че ако човек иска да използва нагуала, както магьосниците, тогава трябва да преобладава представата на тонала.

Казах, че намирам в думите му явно противоречие. От една страна, преди два дни той ми бе представил невероятен преглед на грижливо обмислените си действия в течение на години, предназначени да разградят моята представа за света; от друга страна, той иска да преобладава същата тази представа.

— Едното няма нищо общо с другото — каза той. — Подреждането на възприятията ни се извършва изключително в сферата на тонала; само там действията ни придобиват последователност. Само там те са като стълба, чиито стъпала можеш да преброиш. В нагуала няма нищо такова. Затова представата на тонала се използва като инструмент — не само най-доброто, но и единственото ни средство.

Снощи бе отворен твоят мехур на възприятието и то разпери криле. Нищо повече не може да се каже за това. Невъзможно е да се обясни какво ти се случи, затова няма и да се опитвам, а и ти не би трябвало. Достатъчно е да се каже, че крилете на възприятието ти бяха накарани да докоснат твоята цялостност. Нощес ти многократно премина от нагуала в тонала и обратно. Запратихме те там два пъти, за да се изключи всякаква възможност за грешки. Втория път ти изживя пълното въздействие на това пътешествие в непознатото. И твоето възприятие разтвори криле, когато нещо в теб осъзна истинската тя природа — че представляваш съвкупност.

Това е магическото обяснение. *Нагуалът* е неизразимото. Всички възможни чувства, същества и аз-ове се носят в него като лодки — в мир, неизменно, вечно. Тогава клеят на живота слепва някои от тях заедно. Ти сам откри това снощи. Паблито също — така, както го открива и Хенаро, когато пътешества в непознатото, както го откривам и аз. Когато клеят на живота слепи тези чувства в едно, създава се същество — едно същество, което загубва чувството за истинската си природа и се заслепява от блясъка и врявата на тази сфера, в която съществата попадат — *тонала*. Именно в *тонала* съществува пялата единна организация. Едно същество попада в *тонала*, когато жизнената сила спои в едно всички необходими чувства. Веднъж ти казах, че *тоналът* започва е раждането и свършва със смъртта. Казах ти го, защото знам, че щом жизнената сила напусне тялото, всяко от

тези отделни осъзнавания се разпада и се връща обратно там, откъдето е дошло — в *нагуала*. Това, което прави воинът при пътешествието си в непознатото, много прилича на умиране, с тази разлика, че неговата съвкупност от отделни чувства не се разпада, а леко се разширява, без да се губи свързаността им. При същинската смърт обаче те потъват дълбоко и започват да се реят самостоятелно, сякаш никога не са били единно цяло.

Исках да му кажа колко пълно отговарят думите му на моето изживяване. Но той не ме остави да говоря.

— Невъзможно е да се говори за непознаваемото. То може само да се изживее от личен опит. Според магическото обяснение всеки от нас има един център, от който може да бъде свидетел на *нагуала* — това е *волята*. Така че воинът може да дръзне да навлезе в *нагуала* и да остави своята съвкупност от чувства да се подрежда и преподрежда по всевъзможни начини. Казвал съм ти, че проявленията на *нагуала* са лична работа. С това имам предвид, че отделният воин сам определя как да се подрежда и преподрежда тази съвкупност.

Човешката форма или човешкото светоусещане за нас е първичната и може би най-любимата ни форма от всички, които съществуват; има обаче безброй алтернативни форми, които може да заеме тази съвкупност. Казвал съм ти още, че един магьосник може да заеме всяка форма, която пожелае. И това е истина. Един магьосник, който владее целостността на себе си, може да насочва частиците на своята съвкупност така, че да се свързват по всякакъв възможен начин. Именно жизнената сила дава възможност за всички тези размествания. Веднъж изчерпи ли се тя, вече е невъзможно да се пренарежда тази съвкупност.

Аз наричам тази съвкупност мехур на възприятието. Казвал съм ти също, че той е запечатан, плътно затворен и не се отваря никога, чак до момента на смъртта. И все пак той може да бъде отворен. Явно магьосниците са научили тази тайна и макар че не всички стигат до целостността на себе си, те поне знаят, че такава възможност има. Те знаят, че мехурът се отваря само когато човек се хвърли в *нагуала*. Вчера направих преглед на всички стъпки, които ти следваше, за да стигнеш до тази точка.

Той ме изгледа изпитателно, сякаш очакваше коментар или въпрос. Но това, което ми бе казал, не можеше да се коментира. Тогава

проумях, че наистина нямаше да има никакъв смисъл, ако ми беше разказал това преди четиринадесет години или в който и да било друг момент от моето ученичество. Важното беше да съм изпитал преди това с тялото си или в него предпоставките на магическото обяснение.

— Чакам обичайния ти въпрос — бавно произнесе той.

— Какъв въпрос? — попитах аз.

— Този, който *разумът* ти копнее да зададе.

— Днес се отказвам от всякакви въпроси. Наистина нямам въпроси, дон Хуан.

— Не е честно — засмя се той. — Има един конкретен въпрос, който ми е нужно да зададеш.

Каза, че ако само за миг спра вътрешния си диалог, ще открия кой е въпросът. Внезапно, в миг на прозрение, ме осени една мисъл и разбрах какво очакваше той.

— Къде беше тялото ми, докато ми се случваше всичко това, дон Хуан? — попитах аз и той се разтърси от дълбок смях.

— Това е последният трик на магьосниците — отвърна той. — Може да се каже, че сега ще ти разкрия последната част от магическото обяснение. До този момент твоят *разум* следеше все някак моите действия. *Разумът* ти е готов да признае, че светът не е такъв, какъвто го обрисова описанието, че той е много повече от това, което вижда окото. *Разумът* ти почти е готов да признае, че твоето възприятие е скачало от скалата и обратно на нея или че нещо в теб, ако не и целият ти си скочил на дъното на пролома и си го разглеждал с очите на *тонала* така, сякаш тялото ти се е спуснало с въже или по стълба. Действието „разглеждане на дъното на пролома“ бе венецът на всичките години подготовка. Ти се справи добре. Хенаро забеляза този кубичен сантиметър шанс, когато блъсна една скала към онзи *теб*, който беше на дъното на пролома. Ти *видя* всичко. От това Хенаро и аз се убедихме, че си готов да бъдеш хвърлен в непознаваемото. В този момент ти не само *видя*, но и узна всичко за двойника, за другия.

Прекъснах го и казах, че прекалено ме надценява, ако смята, че в случая разбирам нещо. Той отговори, че ми е нужно време, за да се уталожат всички тези впечатления, и тогава отговорите сами ще заприиждат така, както досега в мен бяха бликали въпросите.

— Тайната на двойника е в мехура на възприятието, което в твоя случай нощес беше едновременно на върха на скалата и на дъното на

пролома — каза той. — Съвкупността от чувства може да се сглобява мигновено на което и да било място. С други думи, човек може да възприеме едновременно *тук* и *там*.

Той ме накара да се замисля и да си спомня една поредица от действия, които според него били толкова обикновени, че почти съм ги забравил.

Не знаех за какво говори. Той настоя да опитам по-усилно.

— Помисли за шапката си — каза той. — И какво направи Хенаро с нея.

В този миг споменът разтърсващо се върна. Забравил бях как дон Хенаро ми каза да си махна шапката, защото вятърът непрекъснато я отвяваше. Но аз не исках да я свалям. Гол се чувствах глупаво. А с шапката, каквато обикновено никога не нося, се чувствах друг човек — не бях истинският аз и затова не се притеснявах толкова, че съм без дрехи. Тогава дон Хенаро предложи да си сменим шапките, но неговата ми беше малка. Той започна да ме занася за размера на главата ми и пропорциите на тялото ми, накрая ми взе шапката и уви главата ми с едно старо пончо като с тюрбан.

Казах на дон Хуан, че бях забравил тази случка, но със сигурност знаех, че бе станала между тъй наречените ми скокове. При това си спомнях тези „скокове“ като непрекъснато цяло.

— Скоковете ти определено бяха непрекъснато цяло, а и задявките на Хенаро с шапката ти също — каза той.

— Тези два спомена не могат да се подредят последователно, защото се случиха едновременно.

Той събра двете си ръце с разтворени пръсти и направи движение, сякаш пръстите на лявата не могат да влязат в пространството между пръстите на дясната.

— Тези скокове бяха само началото — продължи той.

— Тогава последва същинското ти навлизане в непознаваемото. Снощи ти изживя неизразимото — *нагуала*. Твоят *разум* не може да обори физическото знание, че ти си една безименна съвкупност от възприятия. В този момент *разумът* може дори да признае, че съществува и друг свързващ център — *волята*, чрез която могат да се установяват, преценяват и използват изключителните въздействия на *нагуала*. И накрая твоят *разум* проумя, че човек чрез *волята* може да отрази *нагуала*, макар че никога не може да го обясни.

Но тогава идва твоят въпрос: „Къде бях аз, когато се случваше всичко това? Къде беше тялото ми?“ Убеждението, че съществува един реален „ти“, е резултат от факта, че ти си групирал всичко, което имаш, около *разума*. Сега *разумът* ти признава, че *нагуалът* е неопикуемото, но не защото се е убедил от доказателствата, а защото е безопасно да го признае. Твоят *разум* е на сигурна почва, всички елементи на *тонала* са откъм неговата страна.

Дон Хуан замълча и ме изгледа изпитателно. После любезно ми се усмихна.

— Да вървим на Хенаровото място — внезапно каза той.

Той стана и се отправихме към скалата, където бяхме разговаряли преди два дни. Настанихме се удобно на същите места и облегнахме гръб о скалата.

— Задачата на учителя е винаги да кара *разума* да се чувства в безопасност. — Аз надхитрих *разума* ти, като го накарах да вярва, че *тоналът* е обясним и предсказуем. С Хенаро доста се потрудохме да създадем у теб впечатлението, че само *нагуалът* не се поддава изобщо на обяснение; и успяхме да те надхитрим, защото и досега, въпреки всичко, което изживя, на теб все още ти се струва, че има едно ядро, за което можеш да твърдиш, че е твое собствено — *разумът*. Но това е мираж. Твоят безценен *разум* е само един събирателен център, огледало, което отразява нещо извън себе си. Тази нощ ти беше свидетел не само на неопикуемия *нагуал*, но и на неопикуемия *тонал*.

Според последната част на магическото обяснение *разумът* просто отразява един външен ред, без да знае нищо за този ред. Той не може да го обясни, така както не може да обясни *нагуала*. *Разумът* може само да регистрира въздействията на *тонала*, но изобщо никога не би могъл да го разбере или обясни. Самият факт, че мислим и говорим, свидетелства за един ред, който следваме, без изобщо да знаем как го правим, нито какъв е този ред.

Подхвърлих идеята за изследванията на западния човек над работата на мозъка като възможност да се обясни този ред. Дон Хуан посочи, че всичко, което постигат тези изследвания, е да свидетелстват, че нещо става.

— Магьосниците правят същото чрез *волята* си — продължи той. — Те твърдят, че посредством *волята* могат да станат свидетели на въздействията на *нагуала*. Аз мога да добавя, че посредством

разума, независимо какво правим с него и как го правим, ние само свидетелстваме за въздействията на *тонала*. И в двата случая няма никаква надежда да разберем или обясним някога какво е това, на което сме свидетели.

Нощес ти за първи път летя на крилете на възприятието си. Още си доста плах. Осмели се да навлезеш само в обхвата на човешкото възприятие. Магьосникът може да използва тези криле, за да се докосне до други възприятия, например на гарван или на койот, на щурец или пък до реда на други светове в безкрайното пространство.

— Други планети ли имаш предвид, дон Хуан?

— Разбира се. Крилете на възприятието могат да ни отнесат до най-потайните предели на *нагуала* или до невъобразими светове на *тонала*.

— Може ли един магьосник да отиде на Луната например?

— Разбира се, че може — отвърна той. — Обаче не би могъл да донесе торба с камъни оттам.

Посмяхме се с шеги на тази тема, но твърдението му беше направено с изключително сериозен тон.

— Стигнахме до последната част на магическото обяснение — каза той. — Миналата нощ с Хенаро ти показахме последните две точки, които завършват човешката цялостност — *нагуала* и *тонала*. Веднъж ти споменах, че тези две точки са извън нас и все пак не са. Такъв е парадоксът на съществата от светлина. *Тоналът* на всеки от нас е само отражение на това неописуемо непознаваемо, изпълнено с ред; *нагуалът* на всеки от нас е само отражение на тази неописуема празнота, която съдържа всичко.

Сега ще седиш на Хенаровото място до здрач. Дотогава трябва да си сложил на място всяко нещо от магическото обяснение. Така, както седиш тук сега, ти нямаш нищо друго освен жизнената си сила, която да споява съвкупността от чувства.

Той стана.

— Задачата ти утре е да се хвърлиш в непознаваемото сам, а ние с Хенаро ще те гледаме, без да се намесваме — каза той. — Седни тук и изключи вътрешния си диалог. Може би ще успееш да събереш нужната сила, за да разтвориш крилете на възприятието си и да полетиш в тази безкрайност.

14. ПРЕДОПРЕДЕЛЕНИЕТО НА ДВАМА ВОИНИ

Дон Хуан ме събуди на разсъмване. Даде ми кратуна с вода и торбичка със сушено месо. Вървахме мълчаливо няколко километра до мястото, където преди два дни бях оставил колата си.

— Това е последното ни пътуване заедно — каза тихо той, когато стигнахме.

Нещо в стомаха ми се преобърна. Разбрах какво имаше предвид.

Той се облегна на задната броня, докато отварях вратата, и ме изгледа с едно чувство, каквото никога не бях забелязвал у него. Влязохме в колата и преди да запаля мотора, той направи няколко неясни бележки, които също разбрах съвсем точно. Каза, че разполагаме с още няколко минути да поседим в колата и да поговорим пак за едни много лични и болезнени чувства.

Седях притихнал, но духът ми беше неспокоен. Исках да му кажа нещо — нещо, което по същността би ме успокоило. Напразно търсех подходящите думи, определението, което би изразило това, което „знаех“, без да ми е казвано.

Дон Хуан заговори за едно момченце, което познавах някога, за това как чувствата ми към него няма да се променят с годините или разстоянието. Той бил сигурен, че винаги като си помисля за това малко момче, душата ми подскача от радост и му пожелавам всичко най-добро, без следа от егоизъм или дребнави чувства.

Той ми припомняше една история за това момченце, която му бях разказал някога. Тя много му бе харесала и намираше, че има дълбок смисъл. По време на една екскурзия с момченцето из планината край Лос Анжелис, то се умори да върви и аз го вдигнах на раменете си. Заля ни вълна на пълно щастие и момченцето възторжено викаше думи на благодарност към слънцето и планините.

— Това е бил неговият начин да се сбогува с теб — каза дон Хуан.

Задушаваща мъка стегна гърлото ми.

— Има много начини да се сбогуваш — каза той. — Може би най-добрият е да запазиш в себе си конкретния спомен от особено

радостен миг. Например, ако живееш като воин, топлината, която си усещал, докато си носел момченцето на раменете си, ще остане като свеж и остър спомен, докато си жив. Това е начинът, по който се сбогува воинът.

Припряно включих мотора и подкарах по-бързо от обикновено по павираното шосе, докато отбихме по един черен път.

Скоро след това оставих колата и продължихме пеш. След около час стигнахме до една горичка. Там вече ни чакаха дон Хенаро, Паблито и Нестор. Поздравих ги. Всички изглеждаха щастливи и бликаха от енергия. Както ги гледах, тях и дон Хуан, изпитах дълбоко съпричастие към всички. Дон Хенаро ме прегърна и сърдечно ме потупа по гърба. Каза на Нестор и Паблито, че съм се представил чудесно със скока в пролома. Все още с ръка на рамото ми, той впери поглед в тях и гръмко оповести:

— Да, господа, аз като негов благодетел знам, че си беше направо постижение. То увенчава дългите му години живот като воин.

Обърна се към мен и сложи и другата си ръка на рамото ми. Очите му излъчваха светлина и спокойствие.

— На теб друго не мога да ти кажа, Карлитос — бавно произнесе той. — Освен дете беше пълен с изумително количество изпращания.

Двамата с дон Хуан избухнаха в неудържим смях, докато едва не припаднаха. Паблито и Нестор нервно хихикаха, като не знаеха какво да правят.

Когато дон Хуан и дон Хенаро се успокоиха, Паблито ми довери, че не е сигурен дали ще може сам да скочи в „непознаваемото“.

— Наистина нямам и най-малка представа как да го направя — сподели той. — Според Хенаро човек няма нужда от нищо друго освен от безупречност. Ти какво мислиш?

Казах му, че знам по-малко и от него.

Нестор въздишаше, изглеждаше много притеснен. Нервно движеше ръцете и устните си, сякаш искаше да каже нещо важно, но не знае как.

— Хенаро казва, че вие двамата ще се справите — успя накрая да проговори той.

Дон Хенаро ни даде знак с ръка да тръгваме. Двамата с дон Хуан поеха заедно на няколко крачки пред нас. Почти целия ден вървахме по една и съща планинска пътека. Движехме се в пълно мълчание, без

въобще да спираме. Всеки от нас си носеше сушено месо и катуна с вода и се подразбираше, че ще ядем в движение. На едно място пътеката се разшири и премина в път. Той изви по планинския склон и внезапно пред нас се разкри изглед към една долина. От гледката можеше да ти спре дъхът — дълга, зелена равнина, искряща в слънчевата светлина. Над нея сияеха две великолепни дъги, а на места по околните хълмове ръмеше дъжд.

Дон Хуан спря и с брадичка посочи на дон Хенаро нещо в долината. Дон Хенаро тръсна глава в жест, който не беше нито утвърдителен, нито отрицателен, а приличаше по-скоро на потръпване. И двамата останаха дълго време неподвижни, загледани в долината.

Свихме от пътя и почнахме да се спускаме по една пряка пътека, тясна и опасна, тя водеше към северния край на долината.

Когато излязохме на равно, вече беше пладне. Обгърна ме силен мирис на речни върби и влажна пръст. За миг усетих дъжда като тихо зелено прошумоляване сред близките дървета вляво от мен, после само като потрепване на тръстиките. Дочух ромоленето на поток. Спрях за миг да послушам. Погледнах към върховете на дърветата. Високите перести облаци на западния хоризонт приличаха на пухчета памук, разпилени по небето. Стоях дълго, загледан в облаците, докато всички доста ме задминаха.

Дон Хуан и дон Хенаро в унисон спряха и се огледаха. Очите им ме потърсиха и се фокусираха над мен в такъв синхрон, сякаш двамата бяха един човек. Беше кратък, изумителен поглед, от който тръпки ме побиха. После дон Хенаро се засмя и каза, че като тичам, стъпките ми думтели като на стокилограмов мексиканец-дюстабанлия.

— А защо мексиканец? — попита дон Хуан.

— Защото един стокилограмов мексиканец-дюстабанлия не тича — обясни дон Хенаро поучително.

— О-о! — възкликна дон Хуан, сякаш дон Хенаро наистина бе обяснил нещо.

Прекосихме тясната, тучна долина и заизкачвахме източния склон на планината. Късно следобед най-сетне спряхме на голо, скалисто плато, което на юг гледаше към висока равнина. Растителността напълно се беше изменила. От всички страни хълмовете бяха заоблени и ерозирани. Земята в равнината и по

склоновете беше парцелирана и обработена, но въпреки това цялата гледка внушаваше чувство на безплодие.

Слънцето вече беше ниско на югозападния хоризонт. Дон Хуан и дон Хенаро ни повикаха до северния ръб на платото. Оттук се разкриваше великолепна гледка. На север се редуваха безкрайни долини и възвишения, а на запад се издигаше верига планински хребети. Отразената слънчева светлина по далечните хълмове на север ги правеше оранжеви като багрите на скупчените на запад облаци. Въпреки красотата си цялата гледка беше тъжна и самотна.

Дон Хуан ми подаде бележника, но не бях настроен да си водя записки. Седнахме в полукръг, дон Хуан и дон Хенаро бяха в двата края.

— Ти тръгна по пътя на знанието с писане и ще го завършиш по същия начин — каза дон Хуан.

Всички настояха да пиша, като че ли моето писане беше най-важното.

— Ти си на самия ръб, Карлитос — каза внезапно дон Хенаро. — И ти, Паблито, двамата.

Гласът му беше мек. Без шеговития тон звучеше внимателен и грижовен.

— И други воители са заставали на същото това място, отправяйки се на пътешествие в непознаваемото — продължи той. — Всички те пожелават и на двама ви добро.

Усетих леко вълнение около себе си, сякаш въздухът беше станал по-плътен и нещо беше надигнало вълни в него.

— И ние тук ви пожелаваме всичко добро.

Нестор ни прегърна двамата с Паблито, после седна настрана от нас.

— Имаме още малко време — каза дон Хенаро, поглеждайки небето. После се обърна към Нестор и попита:

— Какво да правим междуременно?

— Да се забавляваме и да се смеем — оживено отвърна Нестор.

Споделих с дон Хуан, че ме е страх от онова, което ме очаква, и че сигурно са ме подвели някак да попадна във всичко това — мен, който дори не съм си представял, че могат да съществуват ситуации като тази, която изживявахме двамата с Паблито. Казах, че трябва да

ме е обсебило нещо наистина ужасно, което ме е тласкало стъпка по стъпка, докато се озова пред нещо по-лошо може би и от смъртта.

— Пак хленчиш — сухо каза дон Хуан. — До последната минута се самосъжеляваш.

Всички се разсмяха. Той беше прав. Каква непреодолима склонност! А аз си мислех, че съм я изхвърлил от живота си. Помолих ги да ме извинят за глупостта.

— Не се извинявай — каза дон Хуан. — Извиненията са безсмислица. Истински важното е да бъдеш безупречен воин в това неповторимо място на силата. Това място е било пристан на най-отлични воители. Бъди безупречен като тях.

После се обърна и към Паблито.

— Вече знаете, че това е последната задача, в която сме заедно — каза той. — Вие ще навлезете в *нагуала* и *тонала* само с личната си сила. С Хенаро сме тук единствено за да се сбогуваме с вас. Силата определи Нестор да бъде свидетел. И така да бъде.

Това е и последният ви кръстопът, на който присъстваме с Хенаро. Веднъж навлезете ли сами в непознаваемото, вече не можете да разчитате на нас да ви върнем, така че решението става ваше задължение — вие трябва да решите дали да се върнете или не. Имаме ви доверие, че и двамата притежавате силата да се върнете, ако изберете това. Но щес се оказахте напълно способни, заедно или поотделно, да отхвърлите съюзника, иначе той щеше да ви убие. Това беше изпитание на силата ви.

Трябва също да добавя, че малцина воители надживяват тази среща с непознаваемото, която ви предстои — не толкова защото е тежка, а защото *нагуалът* е неопикуемо притегателен и веднъж навлязат ли в него, воители намират за крайно непривлекателно да се завърнат в *тонала* или в света на реда, врявата и мъката.

Нещо в нас решава дали да останеш или да се върнеш, но то не е нито *разумът*, нито желанието ни, а нашата *воля*. Затова е невъзможно да се знае предварително изходът.

Ако изборът ви е да не се върнете, вие ще изчезнете, сякаш земята ви е погълнала. Но ако изберете да се върнете на тази земя, ще трябва да чакате като истински воители, докато не приключите отредените ви задачи. Когато ги свършите, все едно дали с успех или поражение, вие вече ще владеете целостността на себе си.

Дон Хуан замълча. Дон Хенаро ме погледна и ми намигна.

— Карлитос иска да знае какво означава да владееш целостността на себе си — каза той и всички се разсмяха.

Прав беше. При други обстоятелства щях да попитам точно това. Сега обаче обстановката беше твърде тържествена, за да задавам въпроси.

— Това означава, че воинът най-сетне е срещнал силата — каза дон Хуан. — Никой не може да каже как би я използвал всеки отделен воин. Може вие двамата да бродите мирно и незабележимо по тази земя, а може да станете отвратителни хора или пък да се прочуете с добро или зло. Всичко това зависи от безупречността и свободата на вашия дух.

Важното обаче е задачата, която имате. Това е дарът, който учителят и благодетелят правят на своите ученици. Аз се моля двамата да завършите задачите си с върховен успех.

— Изчакването да се изпълни задачата е много особено чакане — обади се ненадейно дон Хенаро. — Ще ви разкажа една история за група воители, живели в други времена тук, в планината, някъде ей-там.

Той небрежно посочи на изток, но после се подвоуми, изглежда размисли, стана и посочи далечните планини на север.

— Не. Живели са нататък — каза той и ме погледна с тънка усмивка и с вид на ерудит.

Дон Хенаро май ме имитираше. Стисна устни и сбърчи чело, притиснал силно ръце към гърдите си, сякаш държеше въображаем предмет, който явно трябваше да е бележник. Позата му беше много смешна. Веднъж бях срещнал един германски учен, китаист, който изглеждаше точно така. Мисълта, че през цялото време аз може би несъзнателно бях подражавал на германеца-китаист, невероятно ме развесели. Разсмях се. Шегата му беше страхотно сполучлива и тъкмо за мен.

Дон Хенаро пак седна и продължи да разказва:

— Когато се предполагало, че някой от членовете на групата е извършил нещо, което противоречи на правилата им, съдбата му трябвало да бъде решена от всички. Провинилият се трябвало да обясни причините за простъпката си. Другарите му трябвало да го изслушат. След това те или се разотивали, ако намерели оправданието му за убедително, или се строявали в редица на самия ръб на скалната

тераса, същата като тази, на която стоим сега, с оръжие, готови да изпълнят смъртната му присъда, понеже са оценили мотивите му като неоправдателни. В този случай осъденият воин трябвало да се сбогува с досегашните си другари и екзекуцията започвала.

Дон Хенаро погледна към мен и Паблито в очакване на реакцията ни. После се обърна към Нестор.

— Дали свидетелят тук не би могъл да каже какво общо има историята с тези двамата? — попита го той.

Нестор се усмихна стеснително и сякаш се замисли дълбоко.

— Свидетелят няма представа — отговори той след малко и нервно се разхихика.

Дон Хенаро накара всички ни да станем и да отидем с него до западния ръб на платото, откъдето погледнахме надолу.

Полегат склон се спускаше до тясна ивица земя, която завършваше с ров — явно естествен канал, по който се оттича дъждовната вода.

— Точно на мястото на този ров в историята, която ви разказвам, имало редица дървета. Зад нея започвала гъста гора. След като се сбогувал с другарите си, осъденият воин трябвало да тръгне по склона към дърветата. Тогава другарите му вдигали оръжието си и се прицелвали в него. Ако никой не стрелял или ако воинът оцелеел след раняването си и стигнел до дърветата, той бил свободен.

Върнахме се пак на мястото, където бяхме седяли.

— И какво следва, свидетелю? — обърна се той към Нестор. — Ще можеш ли да разкажеш?

Нестор беше самата нервност. Свали си шапката и се почеса по главата. После покри лице с дланите си.

— Откъде може да знае горкият свидетел? — престаши се накрая да отговори той с дързък тон и се разсмя заедно с останалите.

— Разказват, че имало хора, които преминавали невредими — продължи дон Хенаро. — Може да се каже, че тяхната лична сила е въздействала над другарите им. Когато се прицелвали в него, някаква вълна минавала през тях и никой не дръзвал да стреля. Или може би се изпълвали със страхопочитание пред неговата храброст и не били в състояние да го ранят.

Дон Хенаро погледна мен, после Паблито.

— Имало едно условие, задължително при този преход до редицата дървета — продължи той. — Воинът трябвало да върви без никакво вълнение, хладнокръвно. Трябвало да стъпва уверено и твърдо, очите му да гледат спокойно, право напред. Трябвало да се спуска, без да се препъва, без да поглежда назад и най-важното — да не се затичва.

Дон Хенаро замълча. Паблито кимна в знак на съгласие с думите му.

— Ако вие двамата решите да се върнете на тази земя — продължи дон Хенаро, — ще трябва да чакате като истински воители, докато не изпълните задачите си. Това чакане доста наподобява прехода на война от разказа.

Както разбирате, човешкото време на война е изтекло, също както при вас двамата. Единствената разлика е в това кой се е прицелил във вас. В случая с този воин в него са се прицелили другарите му. Във вас двамата обаче се прицелва непознаваемото. Вие можете да разчитате единствено на своята безупречност. Трябва да чакате, без да поглеждате назад. Трябва да чакате, без да се надявате на награда. И трябва да насочите цялата си лична сила, за да изпълните задачите си.

Ако не действате безупречно, ако вземете да се торможите, да проявявате нетърпение и отчаяние, вие ще бъдете поразени безмилостно от стрелците на непознаваемото.

Но ако, от друга страна, успеете благодарение на своята безупречност и лична сила да изпълните задачите си, тогава ще постигнете обещанието на силата. А какво е обещанието на силата? — може да попитате. Това е обещание, което силата дава на човека в качеството му на същество от светлина. Всеки воин има различна участ, така че е невъзможно да се каже какво би било това обещание за всеки от вас.

Слънцето клонеше към залез. Бледооранжевите багри по далечните северни възвишения потъмняха. Гледката пораждаше у мен чувството за обрулен от вятъра, самотен свят.

— Вие научихте, че най-важното за един воин е да бъде смирен и да действа безупречно — каза дон Хенаро с глас, от който подскочих. — Научихте се да действате, без да очаквате нищо в замяна. Сега ви

казвам, че за да устоите на това, което ви предстои от днес нататък, ще ви е нужна изключителна издръжливост.

Усетих как стомахът ми се сви. Паблито целият се разтрепери.

— Един воин трябва да бъде винаги готов. Съдбата на всички нас тук е да разберем, че сме пленници на силата. Никой не знае защо точно ние, но пък какво велико предопределение!

Дон Хенаро свърши да говори и оброни глава, сякаш беше крайно изтощен. За първи път го чувах да говори с такива понятия.

— Тук е задължително воинът да се сбогува с всички присъстващи и с всички онези, които оставя зад себе си — внезапно заговори дон Хуан. — Трябва да го направи със свои собствени думи и на висок глас, така гласът му ще остане завинаги в това място на силата.

Гласът на дон Хуан придаде друго измерение на състоянието ми в момента. Сега нашият разговор, който бяхме водили в колата, ми стана още по-мъчителен. Колко беше прав, когато каза, че спокойствието на пейзажа около нас е само мираж и че магическото обяснение нанася удар, който никой не може да отблъсне. Бях изслушал магическото обяснение, а бях изживял и опита, необходим преди него. И ето че сега бях по-гол и безпомощен от който и да било друг момент през целия ми живот. Нищо, което съм правил някога, нищо, което изобщо съм си представял, не можеше да се сравни с мъката и самотата на този миг. Магическото обяснение беше отчуждило дори моя „разум“. Дон Хуан отново беше прав, когато казваше, че воинът не може да избегне болката и мъката, а само това — да им се отдава неконтролируемо. В този момент мъката ми стана непоносима. Не бях готов да се сбогувам с хората, които бяха споделяли с мен превратностите на съдбата. Казах на дон Хуан и дон Хенаро, че се бяхме уговорили с някого да умрем заедно и духът ми не може да понесе мисълта да си тръгне сам.

— Всички ние сме сами, Карлитос — меко каза дон Хенаро. — Такава е участта ни.

В гърлото ми заседна мъка по обичта ми към живота и моите близки. Отказах да се сбогувам с тях.

— Ние сме сами — повтори дон Хуан. — Но да умреш сам не означава да умреш в самота.

Гласът му прозвуча приглушено и сухо като кашляне.

Паблито тихо изхлипа. После стана и заговори. Това не беше никакво словоизлияние или тържествена клетва. С ясен глас той благодари на дон Хенаро и дон Хуан за добрината им. Обърна се към Нестор и му благодари, че му е дал възможност да се грижи за него. Избърса очите си с ръкав.

— Какво чудесно нещо беше да си на този прекрасен свят! В това удивително време! — възкликна той и въздъхна.

Настроението му беше заразително.

— Ако не се завърна, моля те за една последна услуга — обърна се той към дон Хенаро. — Да помогнеш на тези, които споделяха съдбата ми.

После погледна на запад, по посока на своя дом. Слабото му тяло се разтърси от плач. Затича се към края на платото с разперени ръце, сякаш за да прегърне някого. Устните му се движеха, изглежда, си шепнеше нещо.

Извърнах глава. Не исках да чуя какво говори Паблито.

Той се върна на мястото, където седяхме, отпусна се до мен и наведе глава.

Не бях в състояние и дума да кажа. Но после сякаш ме завладя някаква сила отвън, изправи ме и аз също изразих своите благодарности и тъгата си.

Отново замълчахме. Леко прошумоля северен вятър и полъхна в лицето ми. Дон Хуан ме погледна. Никога не бях виждал такава доброта в очите му. Каза ми, че воинът се сбогува, като благодари на всички, които са му сторили някакво добро или са проявявали внимание към него, и че аз трябва да изкажа на глас благодарността си не само към тях, но и към тези, които се бяха грижили за мен и ми бяха помагали в моя път.

Обърнах се на северозапад, към Лос Анжелис, и всички най-нежни чувства на духа ми се отприщиха. Колко пречистващо и освобождаващо беше да изразя своите благодарности!

Седнах пак на мястото си. Никой не поглеждаше към мен.

— Един воин съзнава мъката си, но не ѝ се отдава — каза дон Хуан. — Затова настроението, с което воинът навлиза в непознаваемото, не е тъга. Обратното, той е радостен, защото се е смирил пред великата си участ, уверил се е, че духът му е безупречен, и, най-важното — осъзнал е напълно своите способности. Радостта на

воина идва от това, че е приел съдбата си и истински е оценил онова, което му предстои.

Настъпи дълго мълчание. Тъгата ми беше непосилна. Искаше ми се да направя нещо, за да се измъкна от смазващата ѝ тежест.

— Свидетелю, стисни, моля те, твоя „капан за духове“ — обърна се дон Хенаро към Нестор.

Чух оглушителния, невероятно смешен звук от приспособлението на Нестор.

Паблито изпадна направо в истеричен смях, дон Хуан и дон Хенаро също се разкикотиха неудържимо. Долових една характерна миризма и чак тогава разбрах, че всъщност Нестор беше пръднал. Но най-смешното беше, че той имаше изключително сериозен вид. Не беше пръднал на шега, а защото не си носеше „капана за духове“ и в желанието си да помогне най-съвестно бе направил каквото може.

Всички се смееха до забрава. С каква лекота можеха да преминават от едно крайно възвишено състояние към някоя безумно смешна ситуация.

Паблито неочаквано се обърна към мен. Заинтересува се дали съм поет, но преди да съм му отговорил, дон Хенаро оповести в рими:

— Карлитос направо е цар; малко нещо поет, малко луд и мъничко тъпа нар.

Всички отново избухнаха в смях.

— Така е по-добре — обади се дон Хуан. — А сега, преди Хенаро и аз да се сбогуваме с вас, двамата може да кажете каквото пожелаете. Може да се окаже последният път, когато произнасяте дума.

Паблито поклати глава в отказ, но аз имах да им кажа нещо, исках да изразя възхищението си, своята почит към изключителния воински дух на дон Хуан и дон Хенаро. Обаче се оплетох в думите си и в края на краищата нищо не казах. Дори още по-лошо — пак изглеждаше като че ли хленча.

Дон Хуан поклати глава и присви устни в престорено неодобрение. Неволно се засмях. Всъщност беше все едно, че пропилях възможността да им изразя своето възхищение. Обхвана ме много интересно настроение. Почувствах се приповдигнато и бодро, с невероятното усещане за свобода, което ме караше да се смея от радост. Казах на дон Хуан и дон Хенаро, че изобщо не ми пука за

срещата с „непознаваемото“, че се чувствам щастлив и в момента за мен няма абсолютно никакво значение дали ще живея или ще умра.

Дон Хуан и дон Хенаро, изглежда, се зарадваха на думите ми повече и от мен. Дон Хуан започна да се пляска по бедрата си и да се смее. Дон Хенаро удари шапката си в земята и се запровиква, сякаш яздеше див жребец.

— Е, позабавлявахме се и се посмяхме, докато чакаме, точно както ни посъветва свидетелят — внезапно заяви Хенаро. — Но естественият ред на нещата е, че те винаги стигат до своя край.

Той погледна небето.

— Вече почти е време да се разотидем, както воините от онази история — каза той. — Но преди всеки да поеме по своя път, трябва да кажа на вас двамата едно последно нещо. Ще ви разкрия една тайна на воина. Можете да я наречете предопределение на воина.

Той се обърна конкретно към мен и ми припомни как веднъж му бях казал, че животът на воина е студен, самотен и лишен от чувства. Добави, че дори и в този момент аз съм с това убеждение.

— Животът на воина изобщо не може да бъде студен, самотен и без чувства — каза той, — защото се основава на неговата обич, преданост и всеотдайност към голямата му любов. А коя, може да попиташ, е голямата му любов? Сега ще ти покажа.

Дон Хенаро стана и бавно отиде до едно съвсем равно място пред нас, на около три метра. Там направи някакви странни движения с ръце, сякаш изтупва прах от гърдите и корема си. Тогава стана нещо необичайно. През него премина светкавица с почти недоловима светлина. Идваше от земята и сякаш разпали цялото му тяло. Той направи нещо като обратен пирует или по-точно гмуркане назад и се приземи на гърдите и ръцете си. Движението беше изпълнено така изкусно и съвършено, сякаш той беше безтегловен — подобно на червей същество, което се преобърна върху самото себе си. Вече на земята, той извърши поредица неземни движения. Плъзгаше се на педя от повърхността или по-скоро като че ли се пързаяше, легнал на скейтборд, после сякаш заплува, описвайки кръгове, извивайки се бързо и гъвкаво като змиорка в океана.

Погледът ми в един миг се разфокусира и без никакъв преход аз вече виждах едно сияйно кълбо, което се плъзгаше напред-назад върху

нещо подобно на ледена пързалка с хиляди проблясващи по нея светлинки.

Гледката беше великолепа. После огненото кълбо спря и остана неподвижно. Сепна ме един глас и отклони вниманието ми. Беше на дон Хуан. Отначало не разбирах какво ми казва. Погледнах пак към огненото кълбо, но можах само да различа дон Хенаро, който лежеше на земята с разперени ръце и крака.

Гласът на дон Хуан беше съвсем ясен. Той сякаш за действия нещо в мен и аз започнах да пиша.

— Любовта на Хенаро е светът — започна дон Хуан — Току-що той прегърна тази огромна земя, но понеже е толкова мъничък, всичко, което можеше да стори, бе да се носи по нея. Обаче земята знае, че Хенаро я обича и го дарява с грижите си. Затова животът на Хенаро е толкова пълен и където и да се намира, той винаги ще се радва на изобилие. Хенаро върви по пътеките на своята любов и където и да бъде, той е цялостен.

Дон Хуан клекна до нас и погали нежно земята.

— Това е предопределението на двама ви като воители — каза той, — тази земя, този свят. За един воин не може да има по-голяма любов.

Дон Хенаро стана и приклепна до дон Хуан. Двамата за миг ни фиксираха с поглед, после едновременно седнаха с кръстосани нозе.

— Единствено ако обича тази земя с непоколебима любов, човек може да се освободи от тъгата си — каза дон Хуан. — Воинът винаги е изпълнен с радост, защото любовта му е неизменна и неговата любима, земята, го обгръща в обятията си и го обсипва с невъобразими дарове. Тъгата е присъща само на онези, които ненавиждат тъкмо това, което дава подслон на съществуването им.

Дон Хуан още веднъж погали нежно земята.

— Това прекрасно същество, което е живо до най-дълбинните си недра и разбира всяко чувство, ме утеши и изцели болките ми, а накрая, когато напълно осъзнах любовта си към него, то ме научи на свобода.

Той замълча. Тишината наоколо вдъхваше страх. Вятърът тихо изсвистя, после чух далечния лай на самотно куче.

— Вслушай се в този лай — продължи дон Хуан. — По този начин моята любима земя ми помага в момента да ти кажа и последното. Този лай е най-тъжното нещо, което човек може да чуе.

Замълчахме за малко. Лаят на това самотно куче беше толкова тъжен, а покоят около нас — тъй пълен, че изпитах вцепеняваща мъка. Тя ме накара да се замисля за собствения си живот, за тъгата ми, когато не знаех къде да отида и какво да правя.

— Този кучешки лай е нощният глас на човека — каза дон Хуан. — Идва от една къща в долината на юг. Човекът вика с гласа на кучето си, защото са другари по съдба — роби на живота, на мъката и скуката му. Той умолява смъртта си да дойде и да го освободи от затъпяващите, потискащи окови на живота.

Думите на дон Хуан докосваха най-болезнени струни у мен. Имах чувство, че се отнасят точно за мен.

— Този лай и самотата, която извиква, говорят за чувствата на хората — продължи той. — Хората, на които целият им живот е като един неделен следобед — следобед не толкова мизерен, колкото задушен, досаден и неуютен. Те се потят и безсмислено се щурат. Не знаят къде да отидат и какво да правят. Този следобед им оставя само спомена за дребни грижи и безкрайна скука, а после внезапно се оказва, че е отминал и вече е нощ.

Припомни ми една история, която му бях разказвал — за един седемдесет и две годишен старец, който жалеше колко кратък се оказал животът му и как му се струвало, че едва вчера бил момче. Той ми бе казал: „Помня си пижамите, които носех като десетгодишен. Сякаш е минал само един ден. Къде отива времето?“

— Противоотровата за това е тук — каза дон Хуан и пак погали земята. — Магическото обяснение изобщо не може да освободи духа. Погледнете се вие двамата. Вие стигнахте до магическото обяснение, но от това, че го знаете, нищо не се промени особено. По-самотни сте от всякога, защото без непоколебима любов към съществуването, което ви дава подслон, това, че сте сами, се превръща в самота.

Единствено любовта към това великолепно същество може да даде свобода на духа на воина; а свободата е радост, действеност и смирение пред всякакви превратности. Това е последният урок. Той винаги остава за самия край — момента на върховна самота, когато човек е сам, изправен пред смъртта. Едва тогава той има смисъл.

Дон Хуан и дон Хенаро станаха, протегнаха се и поразкършиха гръб, сякаш телата им се бяха схванали от седенето. Сърцето ми заби ускорено. Накараха двама ни с Паблито да застанем прави.

— Здрачът е пролуката между световете — каза дон Хуан. — Той е вратата към непознаваемото.

Посочи с широк жест платото, на което бяхме застанали.

— А това плато е преддверието към тази врата. После посочи към северния ръб на платото.

— Там е вратата. Отвъд нея има бездна, а отвъд бездната е непознаваемото.

Тогава дон Хуан и дон Хенаро се обърнаха към Паблито и се сбогуваха с него. Паблито гледаше с разширени, неподвижни зеници. Сълзи се стичаха по бузите му.

Чух гласа на дон Хенаро да ми казва „сбогом“, но не чух гласа на дон Хуан.

Дон Хуан и дон Хенаро отидоха при Паблито и прошепнаха нещо кратко в ушите му. После дойдоха до мен. Но още преди да са прошепнали нещо, аз вече изпитах онова особено усещане, че съм разцепен на две.

— Сега ние ще бъдем като прах по пътя — каза дон Хенаро. — И може би някой ден той пак ще ти влезе в очите.

Дон Хуан и дон Хенаро пристъпиха назад и сякаш се сляха с мрака. Паблито ме хвана над лакътя и ние се сбогувахме. Тогава някакъв странен порив, някаква сила ме накара да се затичам с него към северния ръб на платото. Докато скачахме, усещах, че държи ръката ми, после бях сам.

Издание:

Издательство „Петрум Ко“ ООД, 1993 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.